DIVO SIXTO
PONT. MAXIMO,
BAP. PLATINA
S. D.

Dici non poteſt, beatiſſime pater, quàm vehementer interdum ſim admiratus hominum diuerſa ſtudia variaque ingenia, quòd omiſſo philoſophiæ ſtudio, quæ certè eſt (vt ait Marcus Tullius) vitæ humanæ dux, virtutis indagatrix, expultrixque vitiorum, ad inanes curas & cogitationes ſe transferant. Hunc enim videmus pecunijs & opibus ſtudere, illum ambitioni & potentiæ: alium voluptates omni ſtudio & diligentia conquiſitas amplecti. Horum ſtudia quàm ſint inania, declarant non modò philoſophorum ſectæ, (Epicuri diſcipulos ſemper excipio) verumetiam Saluatoris noſtri doctrina & vita, qua certè cohortamur, admonemur, cogimur caduca illa ac fragilia, vt falſa bona & nuſquam conſiſtentia, contemnere: Religionem verò, pietatem, humanitatem, gratiam, hoſpitalitatem, miſericordiam, virtutem denique omnem, vt vnicum & verum bonum, amplecti. Hæc eſt certè vera philoſophia, quæ non in opinione, vt de ſectis omnibus cenſebāt Academici noui, ſed in veritate ipſa fundata eſt. Tota enim Chriſti vita, vnicum virtutis exemplar habetur. Hanc profectò ſi intueri & imitari voluerimus, quod certè tum ipſius gratia, tum noſtra cauſa facere debemus, non erit cur Numæ Pompi[illegible] religionem, Scipionis pietatem & modeſtiam, fortitudinem Catonis, Reguli conſtantiam, & iuſtitiam Ariſtidis, Fabricij & Curij paupertatem, ſapientiam Socratis, & Lælij clementiam, ac Cæſaris benignitatem requiramus. Veruntamen ne quicquam nobis ad benè beatéque viuendum deſit, repetita illa vetere philoſophia, ac verè noua, cuius autor Chriſtus eſt, vtpote ſanctiſſima, in ſocietatem & tutelam noſtram omninò aſcita, animorum noſtrorum morbos, ſumpta inde quoad fieri poteſt medela, curare debemus. Etſi enim variè de bonorum & malorum finibus ab ipſis philoſophis diſceptatum ſit, multa tamen ex eorum ſcriptis ad rem noſtram pertinentia excerpi poſſunt: nec eſt cur vereamur dum ea legimus & intuemur, in errorem aliquem dilabamur, cùm religionis Chriſtianæ doctores iampridem ſapientiæ cribro bonum à malo, veluti triticum à lolio ſecreuerint. Hac verò admiratione vel meditatione potiùs, quantum boni conſecutus ſim, dici non poſſet, beatiſſime pater. Nam dum à Paulo pontifice in carcere & compedibus detinerer, dumque & amiſſam libertatem flerem, & eas facultates mihi vi ablatas lamentarer, quas mea induſtria, meis pecunijs in vrbe pepereram, Pij pontificis beneficentia adiutus, tandem benignitate Dei & philoſophiæ gratia animum à perturbationibus & ſenſibus, ad dignitatem ſui ipſius reuocans, ita appoſitè mecum philoſophatus ſum, quemadmodū in libello meo ſcriptum apparet:

quem quidem ideo ſanctitati tuæ dedicaui, quòd & ſummus philoſophus es, & eius vicarius, meritò certè, qui nos nō verbis tantùm, vt vani philoſophi ſolent, ſed doctrina & exemplo inſtruxit: vnde falſum à vero bono ſeiungeremus, quò & in vita felices, & in morte beati æuo frueremur ſempiterno. Tum ſic mecum locutus eſt mei conſolandi cauſa Rhodoricus Calagoritanus Epiſcopus, arcis Romanæ præfectus, vir certè bonus & doctus, in illa noſtra prima calamitate, quæ profectò ſecunda cauſa fuit: imbecillium namque animorum eſt, eos ſemper velle perſequi & maleficio opprimere, ne ad vindictam reſpirent, quos inſigni aliqua iniuria & calamitate affecere.

BAP. PLATINAE
DE FALSO ET VERO BONO
DIALOGVS.

Rhodoricus, Platina.

QVid agis Platina? quid eſt quòd ita mœſtus & abiectus iaces? PLA. Quid agam quæris? Quaſi neſcias ab eo agi nil poſſe, qui omni actione humana priuatus eſt, niſi fortè actionem exiſtimas, lugere ac mœrore affici: quibus perturbationibus nil certè ineſſe video, quod vel eum qui luget, vel eos quorum id cauſa fit, iuuare poſsit, cùm omnis vera actio exercitatioq; humana, finem ſibi aliquem vſui hominum accommodatum præſcribat: quam ob rem quærendum fuit potius cur non agerem, quàm quid agerem. RHO. Siccine te abijcis Platina? ſic à te ipſo diſcedis, vt nullum tibi in fortitudine & conſtantia præſidium colloces? ſecùs mihi tecum profectò loquẽdum eſt, quàm cum homine agreſti & indocto: illum vtpote minus docilem, quibus poſſem verbis conſolarer: te verò non admonebo ſolùm, ſed etiam reprehendam, ne teipſum ob tantulam miſeriam proſternas, & deijcias. Quid egiſti quæſo in vita, ſi neq; doctrina, neq; experientia humanos caſus æquo animo ferre didiciſti? veniat tibi in mentem, quot homines in vita fuere qui maiorem quàm tu, paſsi ſunt calamitatem. Omitto reliqua miſeriarum genera, quæ turmatim, vt Heſiodus poeta ſcribit, homines quotidie inuadũt. Ad captiuitatem venio, de qua in præſentia nobis eſt ſermo. Quot inquam homines vel nobilitate generis, vel magnitudine imperij, vel diuitiarum & patriæ ſplendore, vel eruditione & doctrina, vel rerum geſtarum gloria, vel ſanitate vitæ præcellentes, moleſtiam carceris perpeſsi ſunt? Crœſus ille Lydorum rex, qui templa oraculorum omnium, quæ tum fuere, multis ac magnis muneribus ornauit, quiq; in lateres aurum & argentum fudit, à Cyro Perſarum rege bello captus, quod reliquum ætatis ſuperfuit, in ſeruitute vixit. Exulauit autem apud Epaminundã Thebanum Philippus Magni Alexandri pater. Perijt in carcere Pauſanias Lacedæmoniorũ rex. Seruiuit barbaris Aeſopus fabulator ille è Phrygia. Sunt qui affirment eandẽ quoque ſortem & Platonem philoſophorum principem ſubijſſe. Sumpto veneno Socrates in carcere vitam finiuit. Cruciatus omnes & pœnas M. Regulus à Carthaginenſibus captus, & in vincula coniectus, conſtanti animo tulit. Venditus à fratribus Ioſephus, cùm Pharaoni aliquandiu ſeruiuiſſet, in vincula ob ſuſpicionem ſtupri conijcitur. Et ne ſanctorum nouæ legis exempla declinemus, addo Petrum, addo Paulum, addo Iohannem Baptiſtam, innumerabilesq; alios, qui martyrij coronam, aut in ipſis vinculis, aut è carcere educti ſubiere. Nõ dico quot reges hodie, quot principes in vnoquoque genere virtutis præſtantes viri, aut vinculis ſeruiant, aut extrema quæq; in carcere patiantur. Trahit ſecum Turcus iſte, qui noſtra ætate ferro ac flamma Chriſtianum nomen inuaſit, multis catenis & compedibus reuinctos, quos prælio, fraude, vi, in direptione vrbium cepit: modò eos intelligat, vel diſciplina rei militaris, vel vetuſtate generis, vel regnandi, aut imperandi autoritate apud ſuos multum valuiſſe. Nouos autẽ cruciatus, nouas pœnas reticeo, quas barbarus ille ſæuus & truculentus quotidie excogitat, ad explendam crudelitatis ſitim, qua certè iamdiu in ſanguinem Chriſtianorum exarſit. Præterea verò quot ſunt in hac atque item in reliquis Italiæ vrbibus, qui & tetriore & fœdiore quàm tu, carcere detinentur? Deſino commemorare, quos illi plerũque cuſtodes habeant, quàm aſperos, quàm immites, quàm crudeles. Horũ tibi nihil adhuc contigit. Nam locus iſte in quo nunc reſides, nullam habet carceris formam, egregiè cameratus eſt. Vides orientem ſolem, vides occidentem, vides ſeptentrionem, & quoquò te verteris, libertatis potius quàm captiuitatis facies, ſi verum fateri vis, tibi ſeſe offert. PLA. Illud Terentij vnà re dictum, multis certè accommodari poteſt: Facile omnes cùm valemus, recta conſilia ægrotis damus: reliquum conſultò prætereo, ne videar tuæ virtuti & conſtantiæ diffidere: eò enim ætatis rectè & honeſtè agendo deueniſti, vt iam nauigare in portu merito tuo dici poſsis: ad me redeo. Collegiſti tu quidem memoriter multorum exempla, qui eadẽ calamitate, qua ego, ac maiore fortaſſe

vexati fuere. Sed iſtud ad rem nihil, pace tua loquar: cõſolari me certè hac ratione inſtitueras, quod cõtrà accidit. Neq; enim amaritudine amaritudo fugat, ſed dulcedine: vt nigrum albo, à cõtrarijs opprimuntur, vt in acie milites ſolẽt, qui facto globo, aduerſariorum impetũ frequenter ſuſtinent: quòd ſi ab ordine diſceſſerint, oppreſsi ſtatim in fuga concidunt. Alia tibi inueniẽda fuit via, qua me cõſolarere, hanc medicinam non admitto. RHO. Vulnus hoc tuũ altiùs inſedit quàm putaram, ſi hoc pharmacum nil proderit, tibi certè maiora præſtabunt remedia. Legiſti credo libros Ciceronis de philoſophia, refertos exemplis eorum, qui forti ac conſtanti animo, patriæ, parẽtum, filiorum, coniugum, fratrum mortẽ & interitũ æquo animo tulere, quiq; fortunarum, dignitatum, honorum amiſsionẽ tanti fecere, quanti maximè à bonis & conſtantibus viris fieri debet: hos tanquam fortiſsimos athletas cõtra humanos caſus crebrò in certamen vocat Cicero, vt iſtorũ exemplo & virtute eorum animi ad fortitudinẽ excitentur, qui aliquo incommodo afflictati ſunt: quod certè nõ faceret vir ille acutiſsimus, ſi vt paulò antè dixiſti, calamitoſorum exempla nõ lenirent eorũ miſerias, ſed augerent, qui aliqua inſigni calamitate premuntur. Quid eſt enim adeò rationis & cõſtantiæ expers, cui nõ moueantur affectus, quos Græci ta pathi vocant, vbi vel cõſtanter aliquid vel iuſtè, vel modeſtè, vel prudenter factum intelligunt? Leguntur in gymnaſijs poemata, leguntur hiſtoriæ, leguntur orationes, vt adoleſcentium animi pulchritudine honeſti, quę quidem ex aliorum rectè factis elicitur, ad virtutem & laudem excitentur. Tanti nimirum Alexandrum feciſſe lectionem Homeri ex Plutarcho nouimus, quem in manibus crebrò habebat, vt Dario regno ac vita ſpoliato, dũ eius deliciæ ſpoliorum nomine attrectarentur, ciſtella pretioſiſsima ac pulcherrima in medium ſit delata: qua viſa, cùm qui aderãt principes ad ſeruandas ſmaragdos, iaſpidas, ſapphiros dicerent eſſe accommodatam, reſponderit rex ille præſtantiſsimus, nil in eam cõmodiùs, & honeſtiùs quàm Iliadem, Ephodiõtis Aretis, id eſt, commeatum virtutis, vt ipſe appellabat, reponi poſſe. Inde enĩ multa percipiebat, quæ bellicam virtutẽ adiuuarent, cùm Achillis, Hectoris, Neſtoris, Vlyſsis, Agamemnonis cæterorumque heroum res fortiſsimè ac ſapientiſsimè geſtas, ad imitandum legeret. Canere ſiquidẽ fidibus carmina ipſa in bello poetæ ſolebant, quò animos militum audita maiorum laude, ad benè de patria promerendum adhortarentur. Idem de annalibus & hiſtoria licet dicere: quæ adeò conſcripta eſt, & in ærario diligenter aſſeruata, vt haberẽt reges & populi, vnde calcaria ad virtutem ſumerent, ne æſtu, ne fr ore, ne vigilia, ne fame, ne ſiti perterriti, rebus ſuis publicis in maximis periculis deeſſent. Quem animum quæſo non excitat ad virtutem fortitudo Romuli? religio Numę Pompilij? audientia Bruti illius, qui Tarquinium ab vrbe expulit? modeſtia Camilli? Quinti Mutij charitas erga patriam? continentia M. Curij? parſimonia Fabricij? Fabij Maximi perſeuerantia? Pauli illius patientia, qui duos conſulares filios continuatis propè funeribus ſine lachrymis & gemitu extulit? M. Catonis ſeueritas? M. Reguli conſtantia? P. Scipionis integritas & modeſtia? nobis profectò adhuc pueris memini dum iſtà in ſcholis legerentur, animos ad laudem vehementer incẽdi, cùm hunc filiorum mortẽ conſtanter, illum fortiter pro repub. periculum, alium patiẽter carcerem, vincula, cruciatus omnes honeſti cauſa tuliſſe audiebam, quæ concitatio adeò menti meæ inſedit, vt crebrò quantum profeſsio mea patitur, hiſtorias repetam & legam. Neq; enim prophana ſtudia theologicis & ſacris ſunt præferenda, cùm nil excogitari poſsit ad benè beateq; viuendum, quod non in his, vtpote diuinitus ſcriptis, huberiùs & meliùs quàm in illis inueniatur. Lautus ſiquidem cibus eſt, qui ex lectione ſacrarum literarum percipitur, ſiue humanas res, ſiue diuinas contemplari velis: ſed in ſtudijs fit, vt in cibo ſolet: Delectatur enim guſtus epularum varietate: vnde pro ſecunda menſa gentilium ſtudia mihi interdum apponi non recuſo, vt varietate delectetur, & recreetur animus. Verùm autẽ laudationes, quas Græci epitaphius logus, nos non ineptè funebres orationes appellabimus, ad hoc inuentę ſunt, vt & hi qui fortiter aliquid & conſtanter in vita egiſſent pro patria, pro liberis, pro parentibus, meritam laudem apud poſteros conſequerentur: & ij qui adhuc in ſtadio & theatro relicti eſſent, æmulatione gloriæ excitati, nullum in vita pro honeſto & recto laborem ac periculum recuſarent. Leguntur & crebrò quidem à viris religioni deditis vitæ ſanctorum patrum, leguntur actus apoſtolorum, leguntur martyrum res geſtæ. Quibus fit, vt plerique dum eorum vitam & mores imitari ſtudent, quorum anteactam vitam cum admiratione legũt, in ſanctos referri mereantur. Alius deligit ſibi quem imitetur

Pau-

Paulum,alius Petrū,alius Hieronymū,alius Auguſtinū,alius Ambroſium, multi Fran-
ciſcū: nec deſunt qui inediā,ſitim, frigora,æſtus,calumnias,cruciatus,tormenta,mor-
tem deniq;,quamuis aſperā, conſtanti animo ſint ſubituri, ne ab eius inſtitutis & præ-
ceptis diſcedant, quem tantopere amant & ſequuntur. Hæc fieri ab hominibus ſine
mente diuina vt credam, certè adduci nullo modo poſſum. Res enim quę ſine ratione
& Dei nutu inſtituuntur,vtpote fragiles & caducæ,citò euaneſcant & intereant neceſ-
ſe eſt. Quare ſi ſapis Platina, & ſi non omninò ob vnam hanc vel leuiſsimam plagam à
ſede rationis conſternatus es,confiteare oportet,exempla ipſa ad perſuadendum vale-
re plurimum. Quòd ſi ſecùs egeris, imbecillem te atque infracti animi prædicabo, qui
ſic abiectè ſenſum guſtus ob tantulam ægritudinem amiſeris. Agè, excita animum,&
mētem à ſenſibus reuoca,ne tibi dici poſsit,Salmati, da ſpolia ſine ſudore & ſanguine.
PLA. Acer profectò es ad perſuadendum Rhodorice: ita enim inſtas & vrges, vt quò
me vertā neſciam. Vnus aliquis mihi certè videris ex his, qui nuper ex gymnaſijs dia-
lecticorum & rhetoricorum prodeuntes, eruditionis & audaciæ pleni, acutè nimiùm
de rebus propoſitis diſſerunt & perſuadent. In te quidem & doctrinam & ſingularem
video ſapientiam eſſe,qui ita aptè,diſtinctè & acutè ad perſuadendum locutus es: qua-
re fit, vt tibi rerum etiam humanarum nō ignaro & debeam & velim credere. RHO.
Fugere quidem iſtud eſt,non verum fateri. Tuam hāc technam optimè noui. Demul-
cere mihi aures laudibus inſtituiſti, quò tibi faciliùs hanc confeſsionē euadere liceat.
hirudo ſum,non effugies, niſi priùs hoc tibi perſuaſum apertè intellexero. Ironia illa
certè fuerit,nō confeſsio. quid taces? PLA. Iube hos quieſcere qui eiulant, qui flent,
qui lamentantur. Hoc vnum ad culmen noſtræ miſeriæ deerat,vt hos miſeros & ęrum
noſos ſocios mihi adderetis. RHO. Sentis tu contrà ac reliqui ſolent. Nam qui ali-
qua in calamitate ſunt conſtituti,eam certè leuiùs ferre dicuntur, ſi doloris ſocios ha-
buerint. PLA. Mallem herclè ſolus eſſe, quàm cum hominibus calamitoſis & indo-
ctis eadem miſeria premi. Neque enim hi me propter inſcitiam, neq; ego hos viciſsim
propter dolorem conſolari poſſum. RHO. Mitte tandem has querelas, atqne agè dic
quod rogo,ſi feſſus es, recumbe paululum in dexteram. PLA. Quid ego in dexteram
recumbam? qui ſiue dexter, ſiue ſiniſter,ſiue pronus, ſiue ſupinus iaceam, hac compe-
dum moleſtia continuò crucior. Satis nimirum vobis eſſe debebat,comprehenſum in
carcerem trahere, & non me, qui mihi ac ſeptuaginta ſocijs meis illatam à Paulo pon-
tifice iniuriam queſtus ſum,tanquam proditorem, [illegible]ſſatorem, furem, latronem, gra-
uiſsimis etiam cōpedibus reuincire. Putaſtis credo me alterū Dædalum eſſe, qui ſum-
ptis alis ex hac celſa & munitiſsima turri in terram libertatis cauſa deuolarem. RHO.
Non vlla profectò alia cauſa eſt, quare huius nobiliſsimæ arcis præſidium mihi com-
miſſum doleam,niſi quòd & homines in carcerem trudere, & eoſdem pontificis man-
dato plerumque vinculis & compedibus vincire cogor, quod certè ab ætate & profeſ-
ſione mea alienum eſt. Multis enim prodeſſe & neminem lædere, meum ſemper fuit
inſtitutum. quare & tibi & mihi,quod ſumma poteſtas imperat,æquè ferēdum eſt. Sed
propediè hac moleſtia,niſi verò aliud mihi fuerit imperatum,te liberabo. PLA. Tum
demum hoc fier credo,vbi crura circunquaque exederit moles iſta grauiſsima. RHO.
Ah Platina humanitati & pontificis clementiæ diffidere videris. Deſine malè ſperare,
& eò tandem reuertere vnde noſtra defluxit oratio. PLA. Ne te diutius morer,tua iſta
ampla & magnifica exemplorum poſitio,nobilium Gallorum ſerculis, pauperum ma-
ximè mihi videntur eſſe ſimilima: vt enim in illis ſola magnificentiæ & liberalitatis
ſpecies apparet: ſic & his nihil mihi præter inanem verborum pompam ineſſe videtur.
Suadent hæc quidem aliquantulum, ſed non mouent. RHO. Videbar ego anteà &
vultu & verbis ironicè loqui. Sed quæ,rogo,fuit cauſa cur ſecùs ac ſentires,loquerere?
Leuis nimirum atque inconſtantis viri eſt, quę paulò antè affirmaueris,mutata ſenten
tia refellere. PLA. Cenſent eum ſanum eſſe, qui in mœrore ac luctu vitam degit: vt e-
nim corpus inæqualitate & ſuperfluitate humorum,febribus quatitur: ſic animus per-
turbationum multitudine à ſede plerumque ſua dimouetur. RHO. In hoc mihi ſape-
re potius,quàm deſipere videris,quòd ea quę dico,niſi placeant,vt vnus aliquis è ſcho
la Philoſophorum,appoſitè nimiùm cōfutas: quod fieri profectò nullo modo poſſet,
niſi mente & animo conſiſteres. PLA. Indignantium mos eſt, rectè dicta peruerſe ac
ſtolidè dictis,quaſi *vatis cuiuſdam,miſcere. Videmus pueros,videmus inſanos,ſenten *veris qui-
tias,& eas quidē præclaras,nonnunquam efferre. RHO. Non negauerim ego quidem buſdam.

iſtud perſæpè accidere, ſed coniungere ſequentia antecedentibus, & quædam refellere, quædam approbare, non dementis certè, ſed benè ſani eſt proprium. Verùm hæc tandem omittamus. Agè dic, quare aliter ac ſentiebas, in meã ſententiam venire te dixeris? PLA. Eam ſiquidem moleſtiam percipiebam eiulatu iſtorum & cruciatu compedum, vt neque docentem, neq; admonentem patienter ſatis audire poſſem. Demum verò me recreaſti, quòd hos iuſſeris tacere, quodq́ue etiam mihi ſpem dederis, te propediem his compedibus me ſoluturum. RHO. Mollis nimium & delicatus es Platina, qui rebus aduerſis ſic frangeris: ſed illa, vt video, indiges medicina, quam ego bonos imitatus medicos grauioribus ægritudinibus adhibere ſoleo. Hæc ſi nihil proderit, te ſtatim miſſum faciam. PLA. Quale ſit iſtud antidotum, audire cupio: illud, niſi amarum fuerit & ſtomachum faciat, bibere profectò non recuſabo. RHO. Quaſi verò & ſtomachus & aluus dilui poſsint, niſi contrarium quoddam ingeratur, quò pituita quæ inteſtinis adhæret, inde auellatur. Vt enim pudor petulantiæ, pudicitia ſtupro, fides fraudationi, pietas ſceleri, conſtantia furori, honeſtas turpitudini, continentia libidini, æquitas iniquitati, temperantia luxuriæ, fortitudo ignauiæ, prudentia temeritati, copia egeſtati, mens ſana amentiæ, bona ſpes deſperationi rerum omnium opponitur, ſic bona ratio falſæ opinioni aduerſatur. quæ quidem tibi nõ mediocriter ęgrotanti pro medicina adhibebitur, ſi rectè admonenti parere nõ recuſaueris. PLA. Sine me colligam aliquantulum, & animum ac corpus ad audiendum diſponam. Integero etiam pedes ſatius eſt, ne frigorea docilitate remouear: tu dicis, & ego interim mẽtum demulcebo, quò mens ſit ad audiendum pronior: barba enim inſuetis potiſsimùm neſcio quid moleſtiæ affert, niſi crebrò fuerit demulſa & attrectata. RHO. Coget me certè hæc tua attẽtio longiùs fortaſſe progredi quàm inſtitueram, ſi in ea te (vt par eſt) perſeuerare intellexero. Primùm hoc confiteare oportet, Deum ipſum ita creaſſe hominem ad imaginẽ & ſimilitudinẽ ſuam, vt meritò à Græcis mycrocoſmos, à Latinis verò paruus ſit mundus appellatus: in eo enim ſphæræ multæ ſunt, ineſt mens, quæ ad ſimilitudinem illius qui hunc mundi globum regit, ſubiectum mouet. Verùm hãc philoſophandi rationẽ, vtpote minus Chriſtianã, prætermittamus. Hominem cõſtare ex materia & forma nõ ignoras. Omitto item materiã illam primã, quam Ariſtoteles tanquam chimærã quandam proponit. Ex quatuor autẽ elementis cõpoſitum hominem, tum demum eſſe & viuere dicimus, vbi ei addita eſt forma & indita, ad cuius integritatem quinta profectò illa eſſentia [illegible]ceſſaria eſt, quã endelichian ille, nos verò intellectum continuò mouentẽ debemus appellare. quatuor illa ſunt nobis certè cum brutis omnibus cõmunia: hoc verò ſolo quo intelligimus, ratiocinamur, progreſſus & anteceſsiones rerum nõ ignoramus, ab eiſdẽ differimus: eſſentijs ſeparatis, quantum nobis

Hæc ſuperflua apparent.

per imbecillitatẽ humanæ naturæ licet, perſimiles. Diſcurrit enĩ mens iſta mira celeritate (animantium duntaxat datum) per elementa omnia, per ſuperiores circulos: & adeò eſt intelligendi auida, qualia ſint quæ in mundo habentur, vt Dei etiam ipſius qui à nobis omninò comprehendi non poteſt, rationem & magnitudinem audacter nimium inueſtigare conetur. Nullam diſciplinarum relinquit intactam: non grammaticam reliquarum doctrinarum fundamentum: non dialecticam, qua verum à falſo diſcernimus: non rhetoricam, vnde rationem perſuadendi ec diſſuadendi ſumimus: nõ arithmeticam, ad reliqua mathemata gradum perneceſſarium: non geometriam, ad diſtinguenda climata, dimenſurandumq́ue hoc immenſum terrarum ſpatium, non inutiliter inuentam: non muſicam, cuius harmonia corda hominum demulcentur: nõ aſtrologiam, qua cœlos ſcandimus. De his diſciplinis ita diſſerit, vt verum à falſo, congruum ab incongruo acutiſsimè ſeparet: falli, decipi, errare circa earum cognitionem, turpe ac dedecus exiſtimat: proinde die ac nocte inuigilat, ne in errorem aliquem inſcitia dilabatur. quos videt hominum in his præcellere, eos, vtpote diuinæ eſſentiæ magis ſimiles ac propinquos, diligit & imitatur. Ignorantiam & ſtultitiam, tanquam duo magna præcipitia, ſtudioſiſsimè vitat. Verſari in cognitione rerum maximarum & admirabilium, quibus tanquam gradibus perneceſſarijs, ſeipſam poſteà intelligat, ſummum bonũ eſſe exiſtimat. Fieri enim nullo modo poteſt, vt quis ſui ipſius perfectam rationem habeat & cognitionem, niſi per diſciplinas, tanquam humanæ cæcitatis expiatrices, diſcurrerit. Inde quippe ad ſui ipſius cognitionem conuerſa mens, cæcitatis latebras faciliùs explorat. Neque velim exiſtimes id vno tantùm actu fieri: Habitus enim, vt Ariſtoteli placet, & frequentatis actibus comparantur. Ad hoc namque ſæpius

reuer-

reuertitur, & quaſi apum diligentiam & ſolicitudinem imitata, inde ad cellulam ſuam recẽtem primò & inornatam, floſculos, quos paſsim ex florido illo atq; amœniſsimo doctrinarum campo decerpſit, ſecum defert, eosque ita aptè collocat, vt deinceps ſpeciem ſimul cũ iucunditate præ ſe ferant. Neq; antè cœpto deſiſtit, ſi generoſa eſt, quàm viderit domicilium in quo habitat, fugatis vitiorum ſordibus, virtutum omniũ pulchritudine redimitum: tunc quieſcit, tunc parto vt formicæ ſolent, ſæuientibus etiam vitiorum procellis, cum ſecuritate & quiete fruitur: labores, vigilias, æſtus, ſolicitudines, quibus ferè tãquam inſtrumentis tantam felicitatem adepta eſt, delicias quaſdam putat. Pro iuſtitia, temperantia, fortitudine, modeſtia, nullum laborem recuſat. In his verò dum ſe exercet multos iuuando, neminem lædendo, incommoda pro vtili & honeſto fortiter patiendo, modum in rebus ſeruando, libidines coercendo, vitam ſibi beatam putat, otium & inertiam tanquam pernitiem humani generis deuitat: docet, admonet, caſtigat, reprehendit, neminem errare, quantum in ſe eſt, patitur. Si quem videt dolore, inopia, timore, ſolicitudine, vana ſpe circũuentum, eundem conſolatur, iuuat, & in viam rectam deducit. Regibus, principibus, nationibus, populis, ciuitatibus ius faſq; præſcribit. Reſpublicas in ordines inter ſeſe conuenientes diſtinguit. Domos vni matronæ & patrifamilias committit, quæ deinceps propagatæ, vicos in vrbe faciant. Affinitates, cõnubiaque proponit, quibus ciuitas in vnum corpus tandem redigatur, & ad externam vim propulſandam, & ad bellum his inferendum à quibus fuerint iniuria laceſsiti: & ne in tanta concitatione animorum contra æquitatem aliquid fieret, ius feciale conſcripſit, quo admonemur & docemur, pro rebus repetitis & non redditis bellum hoſtibus inferre. Seruare item aduerſus hoſtes modum quendam admonet. Clientelas, hoſpitia, ſodalitates, amicitias optima ciuitatum vincula cõmendat. Quid plura? conatur profectò quoad fieri poteſt, vt idem ordo, eademq; iuſtitia, & conſtantia in terris ſeruetur, quam eſſe apud ſuperos contemplatione & ſapientia nouit. Hæc itaque Platina, & plura alia cùm vides ab hominibus, ſapientibus potiſsimùm, ad benè beateque viuendum eſſe excogitata & inuenta, ratione ne, an temeritate factum dices? P L A. Ratione profectò: ſeruari enim tanta decentia in rebus humanis ſine mente & conſilio, nullo modo poteſt. R H O. Rectè ſanè. Cùm igitur mens hominis benè inſtituta, tot acies, tot oppida, tot præſidia contra ignorantiæ & vitiorum omnium arma & machinas, fortiter ac conſtanter expugnauerit, ab eadẽ ne vnam vel minimam quidem perturbationum quæ in vita [illegible]cidũt, vinci poſſe abnues? P L A. Minimè. R H O. Ergo & tu ſi non omninò te deſeris, ſique teipſo vti voles, hunc dolorem quem ex carcere percipis, ratione & conſilio perfacilè mitigabis. P L A. Eò certè me tua dicendi copia perduxiſti, vt quæ affirmes & cõprobes, tibi negare nõ auſim: ſed vnum velim cõſideres, animos noſtros rudes adhuc & indoctos, omnes diſciplinas planè arduas, faciliùs diſcẽdo percurrere, quàm vitiorũ labem & perturbationũ agmina à ſeipſis dimouere: id vel in multis mea quidẽ ſententia videre licet, qui etſi docti & eruditi ſunt, tamẽ cupiditatum nexibus irretiti, vitam agunt intemperantẽ & flagitioſam. R H O. Hoc quod dicis, rationi certè conſentaneũ eſſe videtur: faciliùs ſiquidẽ à familiari inimico (vt aiunt) quàm ab externo ſuperamur. Vnà enĩ cum homine vitiorum & cupiditatũ ſemina naſcuntur, creſcuntq; indies, & augentur magis, niſi fuerint ratione cognitionis ſuppreſſa, quæ (vt anteà dixi) magno ſtudio & longa exercitatione comparatur. Neq; certè vllam aliam ob cauſam doctrinæ inuentæ ſunt, niſi vt his labe omni expiati animi, æuo fruantur ſempiterno. Vt enim ſtrenui imperatoris eſt, videre priùs, qua in re potiſsimùm ab hoſte lædi poſsit, ne ab eodem dum manus conſeritur, meatus opprimatur: ſic boni ac docti viri proprium eſt, vigilare continuò, ne in culpã aliquam vitiorum illecebris dilabatur, vt Herculẽ virum fortem, ac conſtantem feciſſe legimus, qui vno exciſo lerneæ beluæ capite, aliud ſtatim aggrediebatur, ne ſi quid de virtute, timore, vel ignauia remiſiſſet, à tanta ac tam immani hydra abſumeretur. Quòd ſi qui docti videntur, vt ais, qui flagitioſe ac intemperanter viuant, eos ego non doctos, ſed fures ac latrones appellabo, qui rei accommodatæ vſum longè aliter percipiant, quàm fruendum ac vtendum acceperant. quæ enim doctrina poteſt eſſe in his, qui nullũ ſcientiæ apud ſe locum reliquere? Caſtos amat, & ſanctos muſa (vt ait ille) poetas. Præterea duo cõtraria in eodẽ eſſe ſubiecto nullo modo poſſunt: quare nec auarum ego, nec libidinoſum, nec furibundũ, nec turpitudinib. omnibus & dedecori ſeruiẽtem, ſapientẽ vnquam aut doctũ appellabo, cùm nihil ſit tam contrariũ virtuti,

quàm vitioſitas ipſa. Iuuenes ait Ariſtoteles, non eſſe idoneos auditores philoſophiæ moralis, quòd hi ob ætatem magis æſtuent cupiditatum procellis, quibus certè vetamur earum rerum cognitionem habere, quæ ad virtutem ducunt. Coercédæ ſiquidem libidines ſunt, refrenanda auaritia, & cæteræ animi labes expellendæ, ſi boni & docti, quæ duo ſimul conſpirarunt, haberi volumus. Vnde Maro poeta bonũ pro docto, non incongruè poſuit Egloga V.

Cur non Mopſe, boni quoniam conuenimus ambo,
Tu calamos inflare leues, ego dicere verſus,
Hic corylis mixtas inter conſedimus vlmos?

PLA. Venio ego in hanc ſententiam pedidus & manibus, ſed id mihi mirum videtur, quòd acutè diſſerant, aptè loquantur, non incongruè philoſophentur, ſi docti non ſunt. RHO. Eadem ratione doctas appellabis picas, pſittacos, monedulas, quòd interdum humanam vocem imitatæ, appoſitè aliquid exprimant. PLA. Habentur tamen hi apud vulgum in pretio. RHO. Quid? nónne equi, aſini, & cætera iumenta apud vulgum in pretio ſunt? PLA. Minimè verò eadem ratione. Hos enim veneratur, hos ad ſummos honores & magiſtratus prouehit, hos muneribus, hos donis afficit. RHO. Quod imperitum vulgus facit, ferendum potius quàm laudandum cenſeo. Quid, ſi tibi oſtendero ætate noſtra ignauos & rudes, non bonos & eruditos, in pretio eſſe? Vacet honor, vacet alicuius dignitatis locus, quis ſufficitur? Leno, nebulo, adulator, paraſitus, delator, ſicarius, craſſator, fur, ſacrilegus, & qui propè nihil habet hominis in ſe, præter materiam, & eam quidem ſatis rudem. Boni verò, prudentes, docti, eruditi, ac rerum humanarum non ignari, tanquam manci & inutiles omittuntur. PLA. Plerumque etiam videmus bonos in imperio alijs præeſſe, ne dicas eruditos ſemper excludi. RHO. Id ſi interdum fit, non per ſe certè, ſed per accidens (vt aiunt philoſophi) contingit. Verùm prætermittamus tandem queri hanc communem vbique gentium calamitatem, exiſtimemusq́ue viros ſapientes, etiamſi nullo honore ac præmio fuerint affecti, beatos & felices eſſe. Sola enim virtus (vt Stoicis placet) ex ſeſe ad benè beateq́ue viuendum ſat eſt. Nam qui virtutem adeptus eſt, ei certè ad ſummam felicitatem deeſſe nil poteſt. PLA. Hoc tamen Peripateticis non placet, qui nil præclarum ab eo fieri poſſe oſtendunt, cui ad magnificentiam & liberalitatem facultates & copiæ deſunt. RHO. Ser o & ego cum illis, ſi ad felicitatem ciuilem reſpicis: loquebamur ſanè, ſi benè meminiſti, de homine ſapiente & perfecto, cuius certè tota felicitas in contemplatione rerum occultarum & admirabilium repoſita eſt. PLA. Quid? iſte ſapiens, num comedit, num veſtibus & latibulis ad frigora æſtusq́ue vitandos indiget? Omitto quæ ad ſpeciem & ornatum ſunt perneceſſaria, vt argentum, aurum, egregiam librorum vtenſiliumq́ue omnium ſupellectilem. RHO. Hæc profectò eò faciliùs à ſapiente comparantur, quòd paucis minimisq́ue contentus eſt. PLA. Facis tu quidem hunc hominem à mendico nihil differre. RHO. In vno tantùm diſſerunt, quòd hic coactus, ille libens, oſtiatim, etiamſi oportuerit, panem mendicat. PLA. Non vtique hoc liberi hominis officium eſſe puto, cùm ſine rubore & dedecore fieri nõ poſsit. RHO. Imò liberrimi, qui extrema quæq; pati mauult, quàm delicijs aliorũ iniuria partis affluere. PLA. Quaſi verò facultates cõparari non poſsint iuſtè & honeſtè. RHO. Difficile hoc quidẽ eſt, & vnũ ex his quæ fieri poſſe vix puto: bilancẽ ſemper in manibus habere oportet, & diligenter attendere, ne examen in hanc magis quàm in illam partẽ flectatur: quod quidem fieri cupiditates noſtræ nõ ſinunt. Sumus enim fato neſcio quo ad rem auidi, & ita accuratè diuitijs ſtudemus, ac ſi annos Mathuſalẽ victuri eſſemus. Hinc nẽpe rapinæ, hinc latrocinia, hinc ſacrilegia, hinc peculatus, & infinita mala naſcanť oportet. Quare vir ſapiẽs, & benè naturâ inſtitutus, has tanquã improbiſsimas dominas dedecoris & turpitudinis declinat, adhæretq; innocẽtiſsimæ ac ſanctiſsimæ paupertati, cuius adminiculo adiutus, otio & ingenio ſuo liberrimè fruitur. PLA. Non abhorrent à vero quæ dicis: quid alijs cõtingat neſcio, ſed hoc vſu euenire mihi ſolet, vt facilè ab omni ſtudio & cogitatione retrahar, vbi me paupertate & inopia circunuentũ video. RHO. Hoc eſt ſignũ ægrotantis animi, & virtutis antidoto nondũ benè purgati: deeſſe tibi ꝑfectò nil poteſt Platina, ſi munerib. è natura datis vti volueris, & ſi diligẽter cõſideraueris, vnde in lucẽ veneris, & quò tibi redeũdum decurſo vitæ tuę ſpacio. Nudũ primò natura te ꝓduxit. Huic tuo corpuſculo animum

Deus & mentē indidit,qua tibi ad virtutē parares oĩa. In lucē prodiēs,lacte primò,mox pane fuiſti cõtentus.Vita qua fruimur,breuis eſt,& quidā quaſi ſomnus.Moriendū eſt poſtremò,vt depoſitū reddamus:nec timendum eſt,quòd euitare nō poſsis. Tam ſtultum eſt,vt ait Baſſus,mortē timere,quàm ſenectutē: vt enim ſenectus adoleſcētiam ſequitꝰ,ita mors ſenectutē:quanquam ſi verū intueri volumus,nō mortē timemus,ſed cogitationē mortis ipſius.Plus enim mali eſt in opinione quàm in re. Vera quidē ex parte Epicuri ſentētia eſt,qui affirmabat ſe parū admodū doloris in illo extremo halitu videre:quòd ſi quis eſſet,breuitate ipſa fieri leniorē: diuturnus eñ eſſe dolor nō poteſt, qui magnus eſt:quòd ſi quis dolor ineſt,facillimè tollitꝰ,ſi benè mori didicerimus.Benè aūt moritur,qui in vita philoſophatꝰ.Tota eñ philoſophorū vita, vt ait Cicero, cōmentatio mortis eſt:nam quid aliud agimus,cùm à voluptate,id eſt,à corpore & omni negotio ſegregamus animū? quid inquā tum agimus, niſi animū ad ſeipſum aduocamus, ſecum eſſe cogimus, longeq; à corpore abducimus? Secernere aūt à corpore animum,nil aliud eſt,quàm emori diſcere.Quæ cauſa igitur eſt,ſi principiū,ſi mediū,ſi finē humanæ vitæ inſpexeris,cui paupertatē deteſtando diuitias quæras?quaſi verò comparandū viaticum ſit, quo poſteà apud inferos nobis ſit vtendū:ſtolidum ſiquidē humanū genus eſt,& brutis animantibus hâc in re deterius. Naturæ eñ illa ſeſe committunt,& eo cōtenta ſunt quod dies queq; ſuggerit. Non negauerim ego hominib.longè aliter viuendū eſſe quàm brutis,quippe quibus à natura alia viuendi ratio ineſt.Sed hæc immēſa habēdi cupiditas,humani generis hoſtis acerrima,omninò certè reijciēda & deteſtanda eſt. Comparari diuitiæ & opes nō poſſunt ſine multorū iniuria: ex quo fit vt prouinciæ nonnunquā & ciuitates funditus deleantur,cùm ij rapere,illi quæ ſua ſunt reuocare conantꝰ.Non eſt igitur timēda paupertas.Nam qui ad naturā viuit, nunq̃ pauper eſt: qui ad opinionē, vt ait Seneca, nunquā diues.Natura eñ parū deſiderat,opinio verò multū ac propè infinitū. Neq; enim pauper eſt qui paucis indiget, & paruo cōtentus eſt.Satis eſt aūt non algere,nō eſurire,nō ſitim vltra modū pati.Cibus parcus famem ſedat,potio etiā diluta ſitim extinguit,veſtis frigus arcet,domus imbres,æſtus, grandines,niues,ventoſq; propulſat.PLA.Abſit vt ego velim,nedū cupiā diuitias,cū aliorum iniuria partas. Semper certè hoc meū fuit inſtitutum,manus abſtinētes habere:atq; vtinam herclè ſic me natura à reliquis vitijs retraxiſſet,quemadmodū hoc libēs & ſpontè deuito. Cupere aūt diuitias honeſtè & rectè partas, quibus poſsis te ac tuos paſcere,nō ita mihi videtur à ratiōe alienū.RHO.Sed neceſsitatē cupis,& nō ad affluentiam,laudo:ſed vereor, ne eas tāquam voluptatum omnium miniſtras & adiutrices, deſideres.PLA. Non,ita me deus amet.Ad quietem potius, & liberale otium diuitiùs cupio, quàm ad flagitium & dedecus. Hoc vel ex mea anteacta vita colligere potes, in qua ſic vixi, vt nullum mihi inſigne facinus aſcribi poſsit. Sed dic quæſo, quare vereri te dixiſti,ne ad voluptatem reſpicerem? RHO. Conſentaneum eſt, cum qui ab vna perturbatione vincitur, ab alijs quoque ſuperari poſſe. Ratio nimirum ad omnes affectus, diuerſis tamen modis eadem eſt.Quòd ſi moleſtia carceris, qua vehementer cruciaris,quæque ad tempus eſt,leuare te non poteſt, multò minùs à voluptate retrahet, quæ eadem ſemper conſtanſque habetur, in iuuentute præfertur. PLA. Exacerbaſti profectò vulnus noſtrum hac recordatione,cuius dolore eram aliquantulum tuo eleganti ac docto ſermone leuatus. RHO. Vulnus appellas quod vix pellem perfricuit. PLA. Pellem inquis? Vtinam non etiam præcordia traieciſſet. RHO. Cupio ex te audire, quid incommodi ex carcere patiaris. PLA. Libertatem amiſi: qua quidē ſublata, non video cur amplius in vita eſſe velim. RHO. Quam appellas libertatem? PLA. Poteſtatem eundi videlicet quò velis, & redeundi vnde digreſſus ſis. RHO. Quid ſi hæc non libertas eſt, ſed ſumma plerumque ſeruitus? Nónne itur ad ſtupra,ad furtum,ad incendia, ad rapinas,ad inceſtus,& ad cætera flagitia? Vtinam verò genus humanum catenis & compedibus tum reuinciretur, non videremus certè tot mala, quot indies cernimus. PLA. Itur etiam ad templa, ad phana, in forum,ad amicos officij cauſa:hoc ſi facere non liceret, non Deum certè,non ſanctos ex mandato adoraremus, precaremurque: non amicis fraude & iniuria circunuentis ſubueniremus, non patriæ conſulendo vel agēdo auxiliaremur: non ad affines,ad cognatos,ad parentes ex officio viſendos proficiſceremur, non publica & priuata negotia obiremus.RHO.Duplicē eſſe ſeriem rerum nō ignoras,mali & boni. Ad malū natura humana inclinata & prona eſt:ſi ad bonū itur,id ex mandato ſummi Dei & ratione fit.

Quare

Quare ad quod proniores natura ſumus, cùm id maximè periculoſum ſit, ab eo magis minis & pœnis omnibus coercere debemus. Nam ſi ſecùs fieret, omnes profectò licentia deteriores eſſemus. PLA. Ex te audire cupio, quæ ſit vera libertas. RHO. Sanctè ac iuſtè viuere, multis prodeſſe, neminem lædere: ea demum eſt vera libertas: hac verò quicunque eſt præditus, ſeruus vel captiuus dici nullo modo poteſt, etiamſi teterrimo carcere & grauibus catenis detineretur. Cupiditate enim & turpitudine non alia vi, libertate ſua priuatur animus. Hinc illa certè perpetua concertatio inter hæc duo contraria oritur tanquam inter hoſtes acerrimos, cùm voluptas trahere in partes ſuas appetitum viribus omnibus nititur: contrà verò animus rationi benè conſentaneus, eundem ad ſe reducere & emendare conatur. PLA. Sit ita ſanè, vt dicis: multis tamen commodis priuatur ad benè viuendum, qui tanta miſeria premitur. RHO. Quænā ſunt iſta cōmoda? PLA. Conſuetudine & familiaritate amicorū vti. RHO. Qui ſunt autem quos amicos vocas? PLA. Qui æquè me diligant ac ſeipſos. RHO. Erras Platina, & quidem vehementer, ſi tales hac ætate habiturum te exiſtimas: quis enim iſtorum fuit, quos tibi amicos putas, non dico qui ſanguinem, ſed qui vel minimam quidem fortunarum ſuarum partem pro tua ſalute ſpontè obtulerit? PLA. Non ſic? de iniuria mihi à Paulo illata quæſtus ſum, redimere me tanquam bello captum, aliorum pecunia debui. RHO. Eſt ita ſanè, vt dicis, quod tua atque omnium literatorū cauſa Pius ſecundus inſtituerat, hic doctorum omnium hoſtis reſcidit & abrogauit, gloriæ Pij non minus quàm vtilitati tuæ aduerſatus: ſed quis iſtorum te inuiſit? quis tibi ad victum & cultum corporis neceſſaria obtulit? PLA. Primum fieri, timor fortaſſe vetuit: Secundum tua munificentia & liberalitate eis præripuiſti ne facerent. Omnia enim mihi ad traducendam vitam neceſſaria, abs te ſuggeruntur. RHO. Qualem eū in grauiſsimis periculis futurum exiſtimamus, qui vel leui timore ab officio remouetur? PLA. Nemo eſt enim qui vel in principijs huiuſcemodi perturbationum non moueatur. Ad ſe verò vbi rediјt homo, in officio, ſi verus eſt amicus, remanet. RHO. Ex hoc autem cernere licet, horum neminem tibi amicum eſſe, quòd neque ad ſe, neque ad te adhuc redierit nemo. Vtinam verò fuerint tibi non inimici. Vereor enim ne ſui purgandi cauſa in te vnum fabam omnem cuderint. PLA. Quam fabam? Hoc ſolum deferre potuerūt, me acerbè nimium fortaſſe queſtum eſſe: id mihi vi ablatum, quod ego pecunijs & induſtria mea pepererā. Nullum inſigne facinus mihi impingi poteſt, non furtum, non ſtuprum, non latrocinium, non incendium, non prophanatio templorum, non homicidium, non proditio. Hoc autem ita eſſe, ex mea anteacta vita comprehendi poteſt. RHO. Res profectò perinde ac ſunt, non ſemper accipiuntur. Hoc tamen vnum fateare oportet, amicū te nullum habere. PLA. Fortaſſe. RHO. Quid fortaſſe? Oreſtis ne & Pyladis atque aliorum, quos poetæ & oratores laudibus in cælum tollunt, ſimilem te amicum inuenturum exiſtimas? Vera eſt illa Theophraſti certè ſententia, qui præpoſterè officia permiſceri ab his cenſet, qui cùm amauerint iudicant, & non amant cùm iudicauerint. Hoc enim ſapientis eſt proprium, qui etiam ſe ipſo contentus eſſe poteſt, non vt amico carere velit: ſed ſi id acciderit, ferre æquo animo ſciat & poſsit. Neque mea quidem ſententia audiendus eſt Epicurus, qui nil boni obiјcit, quòd dicat ſapientem ſe ipſo contentum. Scipionis & Lelij amicitiam laudo, non eorum beneuolentiam, quæ cum fortuna ſtat & cadit. PLA. Nollem ego tam obſtinatos amicos. RHO. Vtinam quidem inuenias, qui pro libertate tua quadrantem, nolo dicere aureum nummum, pollicerentur: diffugêre omnes paſsim, vt vides, qui te in carcerem coniectum intelligunt: & quos amicos putabas, ingens circa te ſolitudo indicat. Quid, quòd ne nomen tuum quidē efferre audent, ac ſi Dianæ Epheſiæ templum incendiſſes? PLA. Mihi tamen eſt periucundum eorum conſuetudine frui: loquimur ſimul ad voluptatem & vtilitatē multa: de rebus præterea quæ quiſq; legerit, audierit, commentus fuerit, in mediū veri inueniendi gratia, confert. RHO. Si docti, ſi prudentes, ſi boni, fateor eorum conſuetudinem tibi iucundam videri. Verùm hæc rara eſt auis, nigroq; (vt ait poeta) ſimillima cigno. Pauci ætate noſtra ſapientiæ ſtudent, quòd eam nullo in pretio eſſe vident. Prudentiam verò & probitatē tanquam duo grauiſsima paupertatis ergaſtula deuitant, quòd cernant diuitias, honores, imperia, magiſtratus, poteſtati improborum & imprudentium ſubiјci. PLA. In omni quidem virtutum præclariſsimarum ſerie (vt video) paucos bonos reperies: pauci ſunt iuſti, pauci conſtantes, pauci continentes, pauci prudentes, pauci ſapientes ac docti.

docti. RHO. Paucos vocas? imò fermè nulli ſunt. Quis enim omnium eſt, qui vel ex alieno rapere, vel voluptate & libidinibus frui non gaudeat? Quis item adeò fortis & prudens eſt, qui non aliquando timiditate & imprudentia de gradu deijciatur? Quis poſtremò eſt ita laborum & vigiliarum patiens, vt reiectis voluptatibus, omni velit doctrinam & ſapientiam ſolicitudine ac ſtudio complecti? PLA. Vnde iſtud dic quæſo? RHO. Duæ nobis de ratione viuendi deliberantibus viæ offeruntur: quarum altera ad voluptatem, altera ad virtutem ducit. Prima verò lata eſt & prona; voluptatumq; omnium illecebris vndequaque ſepta, cuius finis, humani generis calamitas & pernicies eſt. Eò namq; maxima pars hominũ deuoluitur, cupiditatibus & libidinibus allecta, quibus ineſſe vltimum bonorum omnium finem exiſtimat. Hinc infinita mala naſcantur oportet: rapinæ, vt habeant ad voluptatem inſtrumenta: ſtupra, inceſtus, adulteria, ne titillatione libidinis careant: fraudes, periuria, doli, proditiones, calumniæ, maledicentię, vt indolenia careant: ſtultitia, timiditas, iniuria, malitia, ne quid eis ad id quod ſummum bonum falſo putant, in vita deſit. Tu verò cùm humanum genus tot improbis dominis & tyrãnis dedecoris ac turpitudinis obtemperet, mirabere ſi vt in cloacam præcipitium vitiorum omnium deferatur? Secunda autem quæ ad virtutem ducit, ardua & aſpera: cuius quidem latera confragoſis rupibus & altiſsimis ſcopulis ſunt munita, ne per diuerticula digredi ab honeſto vllo modo liceat. Hæc nobis vigilias, æſtus, frigora, ſitim, ſamem, continentiam, integritatem, & labores ferè infinitos proponit: quibus ſuperatis, quod paucis admodum contingit, in arce verę, conſtantis & perpetuæ felicitatis nos collocat. Vnde certè cum tranquilitate & otio ea licet intueri, quæ nobis quidem duriſsima videbantur. Hac qui proficiſcantur, vt ait poeta Heſiodus, pauci ſunt. Sumus enim neſcio quo fato, à laboribus ad libidinem proni. Hinc eſt autem quòd poſthabita virtute, ſqualoris & ſudoris plena, voluptatem fuco illecebrarum omnium ornatam ſequimur & amplectimur ferè omnes. PLA. Philoſophantem te ac diſſerentem profectò libenter audio, quòd in te eſſe ſummam doctrinam, ſingularemque ſapientiam intelligo. Verùm in deligendo qui meipſum amet, ago vt queo, quando vt volo non licet: modò enim habeam quo cum de rebus meis aliquádo loqui poſsim, vt mecum æquo animo fero, ſi non Patroclum & Achillem inuenio. RHO. Vtinam non ſæpe de rebus alienis loqueremini. Nam ſi deambulatis recreandi animi & corporis gratia, totus ſe[illegible]o veſter in maledicentia conſumitur. Hunc abſentem carpitis, illum tranſeuntem deridetis: ignauum docto, ſtolidum prudenti, libidinoſum continenti, auarum liberali, falſo iudicio ſæpe præfertis. Ad templum ſi vobis ire contigerit, quòd perrarò, niſi pluuia (vt aiunt) ingruerit, fieri ſolet, non rei diuinæ, religioſe, ſanctè ac caſtè vacatis, vt vobis quidẽ dei mandato imperatum eſt: ſed aut procamini, ſi puellæ & matronæ adſunt: aut canentem vel legentem ſacerdotem, vtpotè ineptum & rudem, ſubſannatis. Si quem verò intentiùs orare videtis, hominem hypocriſi notatis. Cogitabundum autem & curis oppreſſum, & ob eam rem minus attentè quod legitur audientem, phanaticum & hæreticum appellatis. Itur in forum iudiciale. Eò certè vbi ventum eſt, non prætoribus, non iudicibus, non cauſidicis, non patronis, non clientibus parcitis. Quid plura? nil fermè videtis cui à vobis nota aliqua non inuratur. Non dico quot mendacia, quot tabellas ad fallendum & deridendum fingatis. Demum inde redeuntes, conuiuia ad crapulam & ebrietatem celebratis: quibus certè fit, vt libidine incitati, ea flagitia cũ magno veſtro diſcrimine committatis, quæ ego præ pudore & ſtomacho nominare non audeo. Hæc autem non ideo tibi à me dicta ſunt Platina, quòd exiſtimẽ te morbo maledicentiæ & dicacitatis laborare, ſed vt minus moleſtè feras talium amicorum conſuetudine priuari: ea enim in te ſunt ingenij & doctrinæ ornamenta, vt tibi ipſi vel legendo vel ſcribendo aliquid memoria dignum poſsis eſſe voluptati: & quidem magnæ, cùm hi quos legis, iuſsi tacere taceant. Quod certè non idem tibi cum ſocijs contingeret, qui plerunq; adeo proterui & loquaces ſunt, vt cum beluis malim quàm cum his verſari. PLA. Rectè ſanè: at ego talium virorum amicitiam, vt teterrimam quandam peſtem vitaui ſemper, delegiq; quoad fieri potuit, qui earundem rerũ mecum ſtudioſi eſſent. Illæ verò comeſſationes lautæ, quæ libidinum maximarum fomẽta ſunt, nunquam mihi vel naturâ vel inſtituto placuerunt: lædere quempiam vel dicto vel facto, niſi laceſsitus, caui ſemper. RHO. Serpunt (vt noſti) contagia: difficilè ſiquidem eſt in piſtrino verſari abſque farinæ contactu. PLA. Leniuiſti tuis verbis

aliquantulum hoc deſiderium,quo ego ardebam videndi amicos:non tamen omninò mihi perſuaſiſti,vt malim carcere detineri,quàm quò velim, & officium meum exigeret,abire. RHO. Quod vocas officium? PLA. Maiores natu, & qui in aliquo præclaro & excelſo dignitatis gradu ſunt conſtituti, ſalutare & venerari, æquales diligere & amare,inferioribus bene conſulere,eoſdemque quibuſcunque rebus poſsis iuuare. Quod fieri niſi ab homine libero non poteſt. RHO. Si monſtra hominum ſalutas, ſi eos diligis,qui vel maximo odio digni ſunt,ſi illos iuuas,qui ita viuunt, vt nullum auxilium ſint meriti,officio te functum dices,cùm officiũ ſit, quicquid hominem decet?PLA.Nimium hæc ad viuum reſecas Rhodorice, imbecillitati hominũ ſiquidem ignoſcendum eſt. Non enim cum bonis ſemper & planè ſapientibus viuitur. Præterea vt illi meas ineptias plerunque tolerant,ſic ego viciſsim illorum mores & naturam ferre debeò. RHO. Placeret mihi hoc tuum de tolerantia reſponſum, diceremque te iam ad ſanitatem redijſſe,ſi moleſtiam carceris,qua maximè te perturbari video, patienter & æquo animo ferres:ſed cùm fruſtra adhuc noſter hic ſermo ſine vllo emolumento ſit conſumptus,tandem ego te miſſum faciam: functus ſum (vt arbitror) officio meo, tu tuum facies, ſi teipſum ratione & patientia conſolabere. PLA. Cruciat me profectò hic tuus diſceſſus. Conſpectu enim tuo ſuauiſsimo & graui recreabar mirificè.Sed vnum te rogo,vt ad me cras,ſi tibi per otium licet,redeas, aut ſaltem aliquid conſolatoriè ſcribas,quo minus doleàm,tua dulciſsima conſuetudine caruiſſe. RHO. Primum ego tibi affirmare non auſim, ſecundum me facturum repromitto. Apertiùs enim mecũ epiſtola loquerere quàm adhuc coràm feciſti, verecundià àliqua fortaſſe detentus.

DE FALSO ET VERO BONO
LIBER SECVNDVS.

ARiſtippum philoſophum Socraticum, beatiſsime pater, ferunt aliquando ad Rhodienſium littus graui naufragio eiectum fuiſſe, ibiq́ dum non ſine magna ſolicitudine cogitaret, quanto in diſcrimine fuiſſet,vidiſſe in arena figuras quaſdam geometricas,atq́ ita ad comites,mœrore poſthabito,hilari vult exclamaſſe,bene ſperãdum eſſe, nam & hîc quoque hominum veſtigia cernimus.Is Rhodum profectus, cùm publicè in gymnaſio doctè & acutè diſputaſſet,pluribus muneribus donatus eſt, quibus & ſuam & ſociorum iacturam magna ex parte leniret. Cùm ij verò deſiderio ſuorum redire in patriam ſtatuiſſent,rogarentq; Ariſtippum, conductũ pretio Rhodi manſurum, nunquid vellet: Tum ille: dicite, inquit, ciuibus meis, Nullam maiorem hæreditatem tradi à parentibus filijs poſſe, nullum maius viaticum,quo etiam in naufragio ſint tuti, quàm ſi eos honeſtis artibus optimisq́ diſciplinis imbutos reliquerint.Verum eſt certè quod Theophraſtus ait, ſolum ex omnibus doctum,neque in aliena patria peregrinum, neque amiſsis familiaribus & comitibus,carere amicis poſſe:quos etiam nobis, licet incognitis,virtus ipſa comparat,nõ pecunijs,non opibus, non potentia,non armis, ſed doctrina & cognitione rerum munita. Hæc enim ſola quocunq; ierimus, nos comitatur,nos reducit.In periculis quoque veluti clypeus, hoſtium & aduerſariorum venientes in nos ictus propulſat. Ad fortitudinem cohortatur: docetq́ nil in vita tam graue homini vel calamitoſo eſſe, quod ferri conſtanti animo ſuo adminiculo non poſſit.Hæc Socrati fortitudinem in moleſtia carceris & mortis præſtitit:Hæc patientiam Regulo dum cruciaretur à pœnis: Hæc Senecæ,hæc Boetio, dum mors eis proponeretur, conſtantiam attulit. Pleni ſunt maiorum exemplis & præceptis:quibus certè ita ad virtutem in-

citamur,vt iam maiora calcaria habere non poſsimus. Omitto Platonis amplitudinem & vim,qui immortalitatem animorum ita expreſsit, & mortem laudauit,vt Theombrotus cupiditate æternitatis lecto Phædone, è mœnibus vrbis ſe in mare præcipitem dederit. Illud dico, Socratis, Zenonis, Ariſtotelis,Ciceronis,Senecæ,Pauli,omniumq́ue doctorum noſtrorum præcepta, ita nos cōtinuò ad virtutem animare,vt verè (Deo ipſo excepto) his magis quàm parentibus noſtris debeamus: ab his enim vt eſſemus, ab illis vt bene viueremus,accepimus:quanquam verò & ab ipſis Athenienſibus plurimum laudis parentibus illis tribueretur, qui curarent vt filij optimis imbuerentur artibus. Quamobrem beatiſsime pater,illis multum me debere profiteor, quorum opera hoc parum eruditionis conſecutus ſum. Hac enim fideliſsima comite & adiutrice,fortunis omnibus ſpoliatus, & moleſtiam carceris, quæ diuturna fuit, & cruciatus pedum ac brachiorum, & minas crudeliſsimorum carnificum,mea etiam innocentia fretus,conſtantiſsimè tuli: arbitratus id quod eſt autoritate Senecæ comprobatum, Maiori mihi laudi hanc calamitatem aliquando fore, quàm illi fuerit ſua felicitas, ſi licentia peccandi dici poteſt,cuius arbitrio torquebar & cruciabar. Venerat tum ad me Theodorus Gaza,doctrina & moribus philoſophus inſignis,cuius erudito ſermone mirificè ſum delectatus.

Theodorus, Platina.

VBI nam es Platina? PLA. Hem Theodore,quid huc veniſti relicto gymnaſio tuo,in quo certè nulla mœroris, nulla calamitatis facies ineſt? THE. Vt te viderem & conſolarer, quem ex Rhodorico intellexeram aduerſam fortunam ferre nullo modo poſſe. Is enim vt ab eo accepi, totum heſternū diem,vt te conſolaretur,fruſtra inſumpſit. Tentare [illegible]ui, poſſét ne mihi vſu venire, quod pleriſq; medicorum ſolet,qui vna vel leui medicina ægrotos,aliorum tamen cura & diligentia bene prius curatos,plerunq; ſanant:vnde fit,vt ex aliorū induſtria laudem ſibi cum emolumento pariant. Scio Rhodoricum virum quidem optimum atq; eruditum,nil prætermiſiſſe,quod fidem tibi hac in re faceret. Verùm plus in vno plerunq; felicitas valet,quàm in altero induſtria & doctrina,vt de imperatoribus dici ſolet,à quibus felicitatem magis quàm rei militaris ſcientiam deſideramus. PLA. Multum tibi Theodore debeo,qui pro humanitate & gratia me omnium qui viuunt, miſerrimum adire conſolandi cauſa volueris,cùm nulla mea erga te præceſſerint merita. Rara eſt profectò hæc miſericordia: Gradus enim nullus ad hominibus noſtrorum tēporum excogitatur,nedum fit,in quo ſpectata vtilitas non ſit. THE. Neque ego quidem pedem domo efferrem,niſi mihi propoſitum præmium viderem. Non eſt fraudandus quiſpiam mercede laboris, ne ſegnes ad res agendas ingratitudine fiamus. PLA. Quorſum eas,intelligo: viſere infirmos, ſolari calamitoſos, errantes in viam rectam deducere,ſamelicos paſcere,nudos veſtire, præmium illud æternum quærere eſt,non hoc fragile & caducum. THE. Ita eſt ſanè, ſed dic quæſo cur in hunc angulum ſeceſſeris. PLA. Vt horum qui mecum eadem miſeria premuntur, eiulatus & querelas vitarem. Sed mihi certè contigit, vt nauigantibus in freto Siculo, qui dum Scyllam vitare cupiunt,in Charybdim vi tempeſtatum & procella deferuntur. Nam cū mecum tacitus mente reuoluo,in quantam inciderim calamitatem,ita plerunq; mente & animo crucior,vt vitam mihi acerbam putem. THE. Credidiſſem ego te profectò ob eruditionem & doctrinam,vtranq; fortunam conſtanter & pulcherrimè laturum. Sed quid inter te & hos differat nō video, niſi quòd docilitatem quandā natura tua magis præ ſe fert. Agè verò dic, quem voces calamitoſum. PLA. Omnium miſeriarum cumulo oppreſſum. THE. Quas vocas miſerias? PLA. Inopiam, captiuitatem,vincula,tormenta,cruciatus,minas,valetudinem, extorrem domo ac patria eſſe,

& quæ hæc ſequuntur, vt ſitim, famem, frigus, à fratribus, à cognatis, ab amicis omnibus deſeri, & animo ac mente angi: his certè qui premitur, non video quid habeat cur in vita eſſe velit. THE. Nimium te abijcis Platina. Dic obſecro, cur literis te & philoſophiæ addixiſti? PLA. Vt ſcirem certè. THE. Imò vt conſtanter & cum virtute viueres. Vt enim ad ſananda corpora ægrotantium medicina inuenta eſt: ſic philoſophiæ præcepta illa à ſapientibus tradita ſunt, quibus animorum noſtrorum ægritudinibus & perturbationibus mederemur. Quod fieri certè ſine doctrina non poteſt: nam vt ager ſine cultura infructuoſus eſt: ſic ſine doctrina animus. Cultura autem animi philoſophia eſt, quæ omnium artium mater & donum deorum (vt ait Plato) vitia è mentibus hominum radicitus extrahit, & pręparat animos ad habitus bonorum ſuſcipiendos. Hoc vnum ſtudium certè liberale eſt, hoc eſt homine libero dignum, cætera verò puſilla & quodammodo puerilia ſunt: hæc enim bonorum malorumque delectum præſtat. Hæc vetat ſuperbum eſſe, auarum, libidinoſum, intemperantem, contumacem, perfidum, crudelem, mendacem: hæc eadem docet quid quoque tempore ſit agendum, quaq; ratione futuris præterita ſint annectenda: quod quidem fieri ſine cognitione multarum rerum non poteſt, quæ meritò doctrina vocatur. PLA. Quid? philoſophari igitur nil aliud erit, quàm in carnificina quadam calamitatum omnium verſari? THE. Ita ſanè. PLA. Hinc fit vt ego parentum meorum ſtultitiam mirer, qui me ad ſtudia cum diſpendio etiam rei ſamiliaris, tanquam ad ergaſtulum miſeriarum omnium miſere. THE. Ad labores quidem mi Platina, non ad delicias, nati ſumus. In vitam enim tanquam in theatrum quoddam deſcendimus, vbi nobis continuò luctandum eſt: nec aliquid de virtute remittendum præmiorum & gloriæ cupidis, quæ nobis profectò vitam in cœlo ſempiternã parant. Multi ſunt enim circunquaq; hoſtes, multi latrones, multi craſſatores: quibus omnibus ea profectò mẽte obuiam eſt eundũ, vt malis fortiter & cõſtanter mori, quàm vel turpitudini, vel iniquitati, vel ignauiæ, vel timiditati, vel deſperationi cedere. Legimus heroas, Herculem præcipuè ac Theſeum, labores ſibi maximos & periculoſos in vita delegiſſe, quibus certè & gloriæ benè de humano genere meriti conſulerent ſuæ, & præmium non fragile ac caducum, ſed perpetuum & immortale apud Deum conſequerentur. Nam qui vitiorum agmina in nos continuò ruentia propulſat, quiq; ſpem, metum, inanem lætitiam fugat, is deo ſimilis quoad fieri poteſt, euadit. Contrà verò qui vitijs ceſſerit, quiq; vitã egerit intemperantem & libidin[illegible]m, is tandem in præceps deuolutus, vel ignauiſſimis etiam hoſtibus triumphum ae ſe ſecum perpetua ignominia relinquet. His rationibus parentes tui fortaſſe moti, te ab adoleſcentia eò miſerè vnde virtutem & ſapientiam reportares, arma certè ad expugnandum humani generis hoſtem acerrimum, & in perniciem noſtram ſemper aliquid molientem. PLA. Licet ne mihi Theodore liberè tecum loqui? THE. Licet profectò. PLA. Videntur mihi deterioris eſſe conditionis, qui docti ſunt & contemplatione rerum delectantur, quàm qui rudes, & animum raro ad cognitionem rerum traducentes, muneribus à natura datis fruuntur, de futuris parum admodum ſoliciti: Suo enim contenti & paruo. Ii minùs ſentiunt corporis moleſtias, vt ſitim, famem, frigus, calorem, laborem, deſatigationem, minus etiam angores animi & curas: vt ſpem, metum, gaudium, lætitiam, nõ quid ſibi cõueniat, neq; quid alijs debeatur, multũ curantes. At verò qui liberalib⁹ diſciplinis ſunt imbuti, cõtrarias qualitates acutiſſimè ſentiũt. Eſt enim eorum ſubiectum delicatius & mollius, & ſenſus habent ad cognitionem rerũ próptiſſimos. His nẽpe tanquam inſtrumentis quibuſdam animus contemplatione agitatus cõtinuò vtitur, quibus album à nigro, amarum à dulci, frigidum à calido, conſonum à diſſono ſeparat. Hac mentis & corporis continua motione fit, vt miſerrimã vitam agere videantur, cũ perſæpè etiam intelligant, ijs ſe ludibrio eſſe, à quibus honorem mererẽtur. Fieri quidem non poteſt, vt ignarus & rudis ſapientẽ ac doctũ diligat & obſeruet, cùm nihil tã ſit contrarium doctrinæ, quàm inſcitia & ignoratio: nõ dico certè quòd dolore animi angatur, cũ videt amentẽ prudenti, intẽperãtem modeſto, timidũ forti, iniquum iuſto, inertẽ laborioſo, petulantẽ pudenti, ſceleratũ pio, in honore & emolumentis præferri. Quare fit vt nonnunquã vicem meam doleã, quòd meo marte id expugnauerim, quod poſtea mihi detrimento futurũ eſſet. Satius nimirum fuiſſet quietè vitam agere, q̃ tãto ſtudio & labore inueſtigare, quo poſtea cruciarer adepto. Ruſticos quidem & plebeios iſtos cernim⁹, q procul ab omni ambitione ſunt, quiq; pſentibus quibuſcunq; vtũtur,

de futuris

de futuris parum ſoliciti,ſolida ac integra habere corpora,venatu,aucupio, labore exercitata: quibus poſtea ſi opus fuerit patriæ ad propulſandos hoſtes, amicis ad negotia obeunda, domeſticis ad ea comparanda quæ vſui hominum ſunt accommodata, vtuntur.Nos verò ſtudioſa turba,qui nobis ad voluptatem, vt mihi videtur, miſerias & calamitates confingimus & proponimus,adeo ſumus otio & vmbra remolliti,ac imbecilles facti,vt quinto quoque die ſumere pharmacum in choleram, in pituitam, in melancholiam oporteat.Frequenter enim laboramus catharro,laterũ & ſtomachi dolore,podagra:qui quidem morbi ſolét ex nimio otio exoriri, cùm corpus exercitatione & labore ſemoto,exhalare ſuperflua non permittitur.Hinc(vt ait poeta)

Subeunt morbi,triſtiſq́ ſenectus, Virgil. in Georg.
Et labor,& duræ rapit inclementia mortis:

quibus fit vt neque reip. neq; noſtris, vbi & quando oporteat, auxilio eſſe poſsimus. THE.Si putarem te ex animo loqui,dicerem id certè tibi contigiſſe, in alia re tamen, quod Neroni aiunt.Quem accuſare diſciplinas ſolitum ferunt, quòd ab his vnde humanitas continuò fluit, crudelior & immanior ſit factus. Manauit certè inaudita illa & efferata iniquitas ex inſcitia potiùs & ſtultitia, quàm ex eruditione & doctrina. Fieri ſiquidem non poteſt, vt malum per ſe ex bono oriatur,neque viciſsim ex malo bonum.Malum enim non ex bono,& bonum non ex malo ſuopte ingenio naſci videmus.Legerat ille credo ex Homero & Marone Troianum incendium: ex tragicis crudelitatem Atrei,Herculis,Aiacis, Athamantis furores, Achillis iram & crudelitatem, Vlyſsis malitiam,Oedipi inhoneſtum,Sinonis fraudem, quæ omnia à poetis ea mente perſcribuntur,vt legentium animos à vitijs certè & crudelitate, quam ipſi deteſtantur, remoueant,& ad virtutẽ quã tantopere extollunt,adhortétur:tota eñ poeſis nil aliud eſt, quàm laus ipſa virtutis. Proinde ſeipſum immanis illa belua, & non eruditionem accuſare debuit,quæ bonum,meliorem ſemper fecit:malum verò,ſi non poteſt in rectam viam traducere,vt inutilem à ſe reijcit.Te verò ea mente tantummodo loqui exiſtimo,vt ex me boni aliquid elicias.Propoſita enim deſperatione,arbitraris me nõnihil medelæ tuæ ægritudini ſtatim inuenturum.Faciam ego verò tibi hac in re quoad potero,ſatis.Primùm igitur ex te quæro, putésne hanc ſciendi cupiditatem humano generi fruſtra innatam eſſe? PLA. Minimè verò, cùm omne quod eſt,ad aliquid factum eſſe videatur. THE. Rectè ſanè,ſi ita eſt,quarum rerum cauſa inuentam doctrinam putabis? PLA. Earum certè, quæ vtiles ſunt & neceſſariæ in vita. THE. Quæ ſunt iſta vtilia & neceſſaria? PLA. Parentes iam grandes natu paſcere, filios nutrire, amicis prodeſſe, iuſtitiam colere, fortitudinem retinere,modeſtia vti, prudẽtiam ſequi,patriam quibuſcunq; rebus poſsis iuuare.Rem familiarem ita procurare,vt & tuis ſatisfacere,& in alios munificus eſſe ac liberalis poſsis. THE. Eſt & hoc quidem aliquid quod dixiſti.Sed alia quædam maior cauſa ſubeſt, quare tot clariſsimæ diſciplinæ ſint inuentæ.Meminiſti credo dicti illius Socratici, quod è cælo deſcendiſſe quaſi rem diuinam ſcribunt poetæ, Cognoſce teipſum. PLA. Memini. THE. Cognoſcere ſeipſum qua ratione quis poterit,ni fuerit diſciplinarum omnium ſacris initiatus?Ex his enim vnde in lucem veneris,& ad quid veneris, & quò tandem rediturus ſis,apertè intelligis: quod non faciunt ij,qui doctrinarum & eruditionis expertes,vitam agunt in terris propè magis beluarum quàm hominum more. Quibus hoc certè à natura datum eſt,vt eò mentem perſæpe flectant,vnde id habuere, quo à cæteris animantibus diſtarent.Quare non ineleganter Naſo poeta, quid brutis, quid hominibus conueniret,diuinis illis carminibus oſtendit: Metamor. 1.

Pronaq́ cùm ſpectent animantia cætera terram,
Os homini ſublime dedit,cælumq́ videre
Iuſsit,& erectos ad ſidera tollere vultus.

Primùm conſideret homo neceſſe eſt,quibus ex rebus conſtet, quod fieri ſine philoſophia non poteſt.Vnde virtutis ſtudium naſcitur,quod animis medetur, vt ait Cicero, inanes ſolicitudines detrahit,cupiditatibus liberat,pellit timores. Quare bene à Socrate dictum eſt,inter baiulum & Alcibiadẽ ſummo loco natum,nullã eſſe differentiam, ſi virtus abſit.Deinde conſiderandum eſt,quis ſit autor tot rerũ præclariſsimarũ, quot in mundo ſunt:eò quidem mens noſtra nunquã cõſcendet ſine gradibus machemati-

carum diſciplinarum. Inde rediens, cognita illius loci excellentia, in quo habitant qui
dum in vita erant, contéplatione rerũ ſunt delectati, quiq; integrè, caſtè ac ſanctè vixe-
runt, abſterſa omniũ flagitiorũ macula, ita virtuti te addicis, vt maximos etiã labores
honeſti cauſa magnis voluptatib. ſine cõtrouerſia anteferédos cenſeas: quod profectò
nó faceres, niſi plus emolumẽti ex honeſta vita ſumpturũ te, quàm ex flagitioſa & inté-
peranti arbitrareris. Non ſunt, mihi crede, ſpernéda munera nobis à natura data. Ad co-
gnitioné ſiquidem rerum maximarũ & admirabilium, nó aũt ad otium & ſegnitié, na-
ti ſumus. Eneruari corpora ſtudioſorum nunquam ego moleſtè tulerim, modò animo
& mente ad contemnendam mortem, ad tolerandos dolores, & ferendas æquo animo
calamitates, quæ indies humanum genus inuadunt, conſtantes ſint & fortes. Hæc eſt
mi Platina vera fortitudo, non illa gladiatoria, qua plebeios & ruſticos in venatione &
aucupio vti dicis: forté ego dixerim Socratem, Zenoné, Camillum, M. Regulum, Curi-
um, Fabricium, Catoné, qui neq; minis, neq; tormentis, neq; pollicitationibus adduci
vnquã potuerunt, vt à recto & honeſto diſcederent. Non negauerim ego robur corpo-
ris ad res agendas quàm maximè neceſſariũ eſſe: & ne à Cicerone diſſentiã, excitãdum
etiã corpus affirmauerim, vt & cõſilio & rationi poſsit obedire. Sed omnis noſtra cura
circa emendationé appetitus & cupiditatũ noſtrarũ habenda eſt, ne ſi eum vagari latiùs
ſiuerimus, multitudine voluptatum obruatur animus. Benè agere præterea & philoſo-
phari, tantum iucunditatis in vita affert, vt docti ac ſapientes minus certè moleſtè fe-
rant, ignauos & rudes tanquam rerum omniũ inopes & minus viatici habentes, ſibi in
Iliad.1. honore & fortunæ bonis præferri. Sed dicant ij vt Agamemnon apud Homerum,

παρ' ἔμοιγε ἄλλοι, οἵ κέ με τιμήσουσι μάλιστα δὲ μητίετα Ζεύς.

Virtus enim (vt Stoicis placet) ſola per ſe beatum hominem facit. Quòd auté ſtudioſos
ægritudinum variarum agmine dicis quotidie inuadi ſolere, ex te velim ſcire, cum im-
probis ne inducias habeant. Quos certè, ſi diligéter animaduertis, vtpote intemperan-
tes & immodeſtos, frequentiùs cruciant: ſed hoc ideo minus apparet, quòd ignobiles
ſunt, quodq; etiã ſuo merito affligi putant. Bonis auté qui rari habentur, ſi quid accide
rit, dolemus, quòd ea calamitate minimè dignos exiſtimamus. Verùm ij quoque varia
morborũ genera incurrũt, cùm quia & ipſi inæqualitate humorũ laborant: tũ vel maxi
mè, quòd poſthabita huius fragilis & caduci corporis nimia cura, ſeſe totos ad cultum
animi transferunt. Malunt enĩ caſtigato corpore cũ Deo ſentire, quàm ipſis voluptati-
bus cum dedecore & detriméto c[illegible]temperare. Robur illud ruſticũ contemnunt, & pro
nihilo habent, quòd animis n[illegible]tris ad cognitioné rerum maximo ſit impedimento.
Eſt enĩ corpus (vt Platoni placet) σῆμα τῆς ψυχῆς, id eſt ſepulchrũ & carcer, vnde anima
per ſenſus tanquã per feneſtras rerum naturam contemplatur & cernit. Hoc faciliùs ni-
mirum in illis corporibus fit, quæ vrbana ſunt & ciuiliter enutrita. Nam molles carne,
aptos eſſe mente ſcribit Ariſtoteles. Dices fortaſſe eos minus ſentire contrarias qualita-
tes, & ob eam rem minus dolere: non eo inficias. Minus etiam ſentiunt quid honeſtum
ſit, & quid deceat in vita. Collige itaq; te Platina, & benè tecũ actum puta, quòd ita in-
ſtitutus ſis, niſi teipſum deſeris, vt perfacilè omnes fortunæ ictus ferre ac ꝓpulſare poſ-
ſis. PLA. quid enĩ me colligam? quia ita malignitate fortunę opprimor, vt vix queam
reſpirare. THE. quos vocas ictus fortunæ? PLA. Inopiam, captiuitaté, vincula, tor-
menta, extorré domo ac patria eſſe. THE. quare inopé quæſo te exiſtimas? PLA. quia
omni humana ac diuina ope careo. Nullum eſt mihi patrimonium, & ſi quod eſt, id eſt
perexiguũ, nulla priuata pecunia, nó domus, nó ſuppellex, tum librorũ, tum rerum vté
ſiliũ, rara veſtis, & quidé attrita. Hinc oritur vt nemini charus ſim, & quod peius eſt, ab
omnibus fermè irridear: tanto enĩ ætate noſtra pecuniæ in honore ſunt, vt pro mõſtro
habeatur, qui ſpretis fortunæ bonis, virtuti ſe & cognitioni rerum addixerit: hunc vt
phanaticum, vt prophanũ contemnunt, deuitant, inſpuunt omnes: diuité verò ſalutãt,
comitantur, reducunt, circunſtant officij cauſa. THE. Aut enim pauper, aut in magnis
opibus natus es: ſi pauper, nil tibi fortuna abſtulit, cùm nihil habueris: ſi diues, id ſuo
iure repetere potuit, quod vel tibi vel parentibus tuis ad tempus commodauerat. Sed
quid habeas cur de fortuna queri poſsis, nó video, cùm nihil tibi in vita adhuc deſue-
rit, quod vel ad neceſsitaté corporis, vel ad ingenij cultũ pertineat. Nullũ eſſe tuum pa
trimonium dicis: Agè dic quæſo, vnde vixiſti? Nullam pecuniã: vnde tibi neceſſaria in
vita vſq; ad hanc ętaté comparaſti? Nullã domũ: vbi habitaſti? ſub dio ne an ſub tecto?
Nullam ſupellectilem: nó Diogenico more vixiſſe te, tuus iſte nitor vrbanus oſtendit.
Nul-

Nullos libros: vnde literas didiciſti? diuinitús ne? veſtem raram: ſatis eſt ſi pluuiã & imbres propulſat. Quid, fortunæ ne debere te plurimum negabis, quæ ex patrimonio & pecunia aliorum ſubtrahit, quod tibi condonaret? Vixiſti profectò, ſi verum fateri vis, ſuo beneficio ſine vlla animi moleſtia. Diuites enim & præpotentes (vt Ciceroni placet) non ſolùm libidine augendi ea quæ habent cruciantur, ſed etiam amittendi. Fundum itaq; familiarem qui diligenter colant, omni cura exquirunt: grandinem, intempeſtiuum rigus, nimiam ſiccitatem, vehementes & longos imbres continuò timent: de ſerui furacitate & fuga, deq; ruſtici negligentia, de boum & pecorum interitu, de incẽdio villæ continuò ſoliciti. Si bellum autem exortum fuerit, incurſiones hoſtium veriti, triſte aliquod nuncium ſemper expectant. Pecuniam magno labore partam, varijs inſidijs ab omnibus concupitã, magno vidẽt eſſe in diſcrimine, ſiue eam domi cuſtodierint, ſiue aliorum fidei commiſerint, cũ nec ſerui, nec filij, nec cuiuſuis alius exploratã habeant fidẽ. Expilant nanq; ſerui, dilapidãt filij intẽperantes, ac perfidi decoquũt atrienſes. Domini inde reſpiciẽtes, eã vel augere vel reficere pro dignitate magna impenſa nonnunquàm coguntur. Suppellectilem verò domi & diuitijs congruentẽ, ſuis vidẽt pernecesſariã eſſe. Hoc emunt, illud permutant: Multa reficiunt negligentia & ſtultitia ſeruorũ cõquaſſata & diffracta. Veſtire familiam, paſcere ſeruos, enutrire filios, cũ magno diſpẽdio cogũtur, prȩſertim ſi bellũ & annonȩ caritas, duo grauiſsima mala, ingruerint. Soluere autem tributum, pendere vectigal graue & oneroſum plerunq; impellũtur. Omitto cõmemorare quot periculis cõtinuò caput obijciant, cũ hũc à latronibus, illum à furibus, multos à ſeruis domeſticis, pleroſq; etiã à cõiugibus & liberis veneno & ferro interfectos ob diuitias ſciamus. Horum periculorum beneficio fortunæ nullum capiti tuo imminet. Dormis ad multam noctem ſine cura, iter quo places, ſecurè carpis. Legis, ſcribis, nec de tuo, nec de alieno ſolicitus. PLA. Hominem pingis Theodore, qualem adhuc vidimus neminem. Quòd ſi quis eſt qui ſe fortiorem in contemnendis fortunæ bonis oſtendat, eum certè fatebor aliqua ex parte occultare poſſe animi ſecreta: paupertatẽ verò quã tãtopere laudas, probare ex animo nullo modo poſſe. Ego (vt de me loquar) nunquam adeo ſum curis & ſolicitudinibus vacuus, quin totus à me ipſo diſcedam, vbi eius mihi in mentem venit: non legere, non ſcribere quicq̃ poſſum memoria dignũ, quandoquidem omnia ad victũ neceſſaria mihi deeſſe video. Dices, ſat ſcio, me tamẽ vſq; ad hanc ætatẽ vixiſſe, etſi nihil habuerim: at ego arbitror ſatius eſſe ſemel mori, quàm oſtiatim panem mendic[illegible]e. Toties enim qui hoc agit, iugulatur ſi homo eſt, quoties id ei facere contigit. Quare paupertatem cuiuis laudato, mihi profectò nunq̃ perſuadebis, vt eam exiſtimem opulentiæ anteferendã eſſe, cuius vel horrido nomine perſæpè ſomno excutior ac totus cõtremiſco, ne dicas me dormire vſq; ad multã noctem, & literis ſecurè operam dare. THE. Neq; hoc quidem ex animo te loqui putarim vnq̃. PLA. Non aliter certè ſentio ac dixi. THE. Quid ſi tibi probaro, paupertatẽ diuitijs meritò anteferendã, & omniũ bonorũ quæ in vita fiunt, cauſam eſſe? PLA. Agè dic quæſo, hoc eſt quod ex te ſcire cupio. THE. Artiũ omniũ tam liberaliũ quàm mechanicarũ inuentrix & autor paupertas eſt. Quis impulit Herodianum, Apollonium, Phocam, Apollodorum, Ariſtarchum, Palæmonem artis grammaticæ: Lyſiam, Gorgiam, Protagoram, Empedoclem Agrigentinum, Alcidamantem, Polycratem, Socratem, Ariſtotelem, Theophraſtum, Hermagoram, Marcum Catonẽ, Marcum Tullium rhetoricæ: dialecticæ ac philoſophiæ Parmenidem, Meliſſum, Platonem, Socratem, Ariſtotelem: arithmeticæ Hiſmachum, Dinocratem: geometriæ Archimenidem, Euclidem: muſicæ Architam, Ariſtoxenum, Amphionem, Boethium: aſtrologiæ Periclem, Beroſum, Ptolemæum præcepta tradere? paupertas. Quis ſutorem ſuere, architectum ædificare, fabros denique omninm artium ex induſtria aliquid agere? paupertas. Arare profectò, agrum fodere, ſerere, inſerere, repaſtinare, & cætera ruris officia nobis obire neceſſe eſſet, ni ruſticos hoc agere paupertas cogeret. Præterea domos angeri, vicos componi, reſpublicas exiguis incrementis conditas, labore & ciuium induſtria extolli videmus, quod non fieret (adeò eſt humanum genus à labore ad otiũ & quietem pronum) niſi ad id paupertate impelleretur. Mercatura certè, quæ prouincijs & ciuitatibus neceſſaria eſt ad importandas exportandaſque res vſui hominum accommodatas, paupertatis inuentum eſt. Adire profectò tot labores, tot pericula, quot nobis in vita ſeſe offerunt, non facilè inuenitur qui velit, niſi coactus. Militiam pariter rerumpublicarum neceſſarium & maximum propugnaculum, qua infinitis

propè laboribus & periculis vexamur, quiuis amplecteret, niſi id facere cogeremur? Poſtremò quis Deum coleret, quis Sanctos, ſi nuſquam paupertas eſſet? Hæc nos religioſos, hęc fortes, hæc induſtrios, hæc agiles, hęc ſanos & beneualentes facit. Cōtrà verò diuitiæ ipſæ homines reddunt intemperantes, libidinoſos, inertes, ſegnes, pingues, podagroſos, valetudinarios, hebetes, ingratos, deorum atque hominum contemptores. PLA. Adde etiam iſtud ſi placet, paupertas reddit hoīes ſures, latrones, craſſatores, periuros, mendaces, inſidiatores, debitores, deos atq; homines ſpernentes. THE. Hoc profectò non ageret ſancta paupertas: ea eſt enim deſperatio, & ſtultitia quædam. PLA. Paupertatis nimirum conſanguinea. THE. Deſine Platina maledictis paupertatem laceſſere. PLA. Hanc certè qui laudent multos, qui verò ſequantur paucos admodum vidi. Verbis tantùm magnifi.is & ſeueris philoſophamur Theodore, opera autem concidimus. Cernere licet ætate noſtra multitudinem propè infinitam eorum, qui Chriſti paupertatem & vitam imitaturos ſe voto & ſacramento polliciti ſunt: ex his certè paucos inuenies veræ paupertatis amatores: & ſi diligenter eorum manus obſeruaueris, profectò videbis eos ſub hoc paupertatis nomine, magnas ſibi quotidie parare diuitias. Crebras adeunt morientium hæreditates: ſundos, villas, iumenta, ad augendas opes magnis pretijs emunt & conducunt. In petendo effuſi, in erogando verò parciſsimi ſunt. Quòd ſi beneficiū aliquod, vt ipſi appellāt, paulò opulētius vacauerit, quanta ambitione & cupiditate id petant, tu ipſe qui noſti auaræ Babylonis cōſuetudinem, non ignoras, quiq; huius qui rerum potitur, rapacitatem & habēdi ſitim etiam in quauis re minima quotidie vides. THE. Eos profectò decet qui aliquo in pretio apud ſuos cenſent, diuitias & opes ſibi congruentes, honeſtè tamē ac iuſtè parare, ne contemptui hominibus ſint. PLA. Nónne igitur malū inopia eſt, quæ ridiculos (vt ait Satyrus) facit homines, eos etiā qui in magiſtratu ſunt cōſtituti? THE. Hos verò ſolū, non etiam priuatos lædit? PLA. Sit ita ſanè vt dicis, tu profectò ſi hic ſis, aliter ſentias, vt Co-

Terentius in And.

mici verbis vtar. Vnum te rogo, ne de paupertate verbū vllum amplius facias. Audire eius nomē qua frequēter opprimor, & propè enecor, ſine magno mœrore nō poſſum: ad reliqua ſi placet, pergamus. THE. Qui ingeniū tuum nō noſſet, ex animo credo te loqui putaret. Sed dic quæſo, quid aliud eſt quod te premat? PLA. Captiuitate (vt vides) ac vinculis crucior. THE. Quid tibi verò ob tantulā calamitatē accidiſſe putas? PLA. Omni libertate ſpoliatū me video, qua certè nil poteſt eſſe homini benè inſtituto vtilius ac grauius. Quid enim .bet cur in vita eſſe velit is, cui libertas ſublata eſt? Videmus profectò animātia omn..nanc permaximè expetere. Quòd ſi cui in vinculis & cauea eſſe cōtigerit, vnde poſsit in libertatē prodire & erumpere, omni conatu experitur & tentat. Hoc verò ſi tanquam munus diuinū bruta mētis & ingenij expertia, tātopere expetunt, idē non faciet homo, cui ob dignitatē excellentiæ cuncta animalia parent & obſequuntur? THE. Homini profectò conſtanti & forti ſatis eſt libertate animi vti, id eſt, honeſtè & cum virtute viuere, quod fieri etiā in Phalaridis boue (vt ait Epicurus) à quouis homine benè inſtituto poteſt. Aerumnoſum quidē M. Regulum, dum à Pœnis cruciabatur, fuiſſe dicimus. Idem dici de Catone poteſt, dum in carcerē duceretur, de Socrate, de Seneca dum ad mortē obeundam tyrannorū iuſſu cogerentur. Idē de Laurentio, Stephano, ac cæteris martyribus dicendū cenſeo, quorū de numero nonnullos etiam in ipſo cruciatu Deū hymnis & cantu laudaſſe intelligimus, quòd poſt illos cruciatus magnam ſibi propoſitam felicitatē & gloriā cernebant. PLA. Separas tu quidem, vt video, ærumnoſos ab inſelicibus. THE. Quid ni ærumnoſos dicimus calamitatibus oppreſſos, quod quidē ad corpus & bona ſortunæ ſpectat? Infelices verò eos qui animi morbo aliquo laborāt, vt cōtrà felices vocamus, quorū animi ſecundū virtutem in vita perfecta à ratione nunquā diſcedunt. PLA. Virtutis (vt ait Cicero) laus omnis in actione conſiſtit. THE. Ita ſanè. PLA. Agere ſecundum virtutem quónam modo poterit, qui vinculis & carcere detinetur? Prodeat in publicū neceſſe eſt, quem liberum volumus, vt oppreſſos potentū vi adiuuet, ignaros doceat, delinquētes caſtiget, errantes in viā rectā perducat: ſi parētes habet, eos paſcat, ſi filios, enutriat, amicis benè cōſulat, patriā quibuſcunq; rebus poſsit iuuet, tum conſulēdo, tum magiſtratus ſibi cōmiſſos iuſtè, modeſtè, cōſtanter obeundo. Arma in hoſtes ſi bellū illatū fuerit ſumēdo, vigilando, cohortādo de virtute, timore & ignauia nil remittendo. Hæc profectò niſi ab homine ingenuo & libero, fieri nullo modo poſſunt. THE. Ergo ſenatus ille, cuius conſilio, non manu & opera pop. Rom. vtebatur, fruſtrà à Romulo primùm inſtitutus,

po-

poſteà à conſulibus auctus eſt, ſi nihil fieri ſecundum virtutem poteſt, niſi ab eo qui viribus & corpore integer eſt, quiq́ue proficiſci quò velit poſsit? Minús ne Appium Cæcum, Scipioné valetudinariũ, Catonem ſené, ac pleroſq; alios vulneribus, podagra, paralyſi, ſtupore membrorũ occupatos, profuiſſe reip. exiſtimamus, quod his ægritudinibus grauiùs etiã quàm carcere & vinculis premerẽtur? Non ꝓfectò. Sedebat ſenatus ille auguſtiſsimus in curia & cõſilio, & qua ratione totũ orbẽ populus Romanus occuparet, oſtendebat: quo tempore reſpublica illa florẽtiſsima imperio rerum potita eſt: vbi verò ambitione & temeritate quorundã contẽni & extingui tantum lumẽ cœptũ eſt, imperiũ illud patrũ ac ſenũ humeris fundatũ & retentũ, penitus corruit. PLA. Hæc tua dicendi copia adeò me certè inuoluit, vt quę ſentiã, liberè loqui mihi non liceat. Vnaquæq; ætas ſuũ profectò munus habet: Adoleſcentes quorũ vita omnis ad virtutẽ dirigenda eſt, doctrinæ & eruditioni operã dent oportet: Iuuenes, & qui in media ætate cõſtituti ſunt, agere ſecundum virtutẽ præceptis & inſtitutis coguntur: Senum verò, quorum ætas quietem & laborũ vacationem emerita eſt, conſulere, docere, admonere propriũ eſt. Iuuenẽ me eſſe florẽtis ętatis vides, ad labores, ad vigilias, ad negotia ſatis aptũ. Hoc aũt ætatis flore quòd mihi vti non liceat, vehementer doleo. THE. Id mihi quidem optare videris, quod multi omni ſtudio ac diligentia declinant. Quare id cupias, certè non ſatis video. PLA. Honoris hercle & gloriæ cauſa, ad quam natura ferimur omnes: ſed alius generoſior eſt alio magis. THE. Neq; hoc quidem admodũ expetendũ eſt, cùm ſine ambitione ac vitio non fiat: precari enim indignos cogimur, & largitiõe vti: qua ex re infecta propè mala naſcantur oportet, cùm ij, quorũ in poteſtate magiſtratus ſunt, his tantũ eos decernãt, qui enixiùs rogare, vel maiore largitiõe vti cõſueuerunt. Hãc ob rẽ fit vt indigni bonis anteſerantur, & ij qui alijs pręeſſe cupiũt, ſpreta modeſtia & æquitate, ex alieno rapiant, fraude, vi, dolo quod his largiantur, quorũ opera & auxilio magni in rep. eſſe percupiunt. Hinc furtum, hinc ſacrilegiũ, hinc depeculatus, hinc rapinæ, hinc cædes quotidiè naſcuntur, cum maximo rerump. detrimento & interitu. Sint nobis exẽplo Romani, ſint Carthaginenſes, ſint Lacedæmonij, ſint Athenienſes: quorum reſp. magnæ illæ quidẽ ac ꝓclaræ, quæ nunquã finẽ habituræ videbantur, funditus ſunt euerſæ ciuiũ ambitione & auaritia. PLA. Nemo ergo tua ſentẽtia ad magiſtratus & reſp. gubernandas accedet vnquã, & ob eam rẽ incuria & negligẽtia interibunt omnia. THE. Vt ad ſacra, ſic ad reip. & magiſtratuũ omniũ gubernationẽ expiatos homines proficiſci vellẽ, ſi fieri poſſet, [illegible]ſciplinis omnibus & ꝓſertim ciuilis virtutis ſcientia imbutos: quod ſi fieret, felices (vt ait Plato) reſpublicas haberemus. Tu verò ſi patriã habes huiuſmodi ciuibus præditã, & ſi teipſum talem præſtare potes, qualẽ ciuem reſp. benè inſtituta requiret, eò proficiſcare, nihil te moror. PLA. Hac tua ſeueritate Theodore quẽuis etiã fortem & ciuili diſciplina mediocriter imbutum, ad deſperationem profectò reduceres. Non enim (vt aiũt) magiſtri naſcimur: paulatim nimirũ creſcunt habitus: & vt non vno ictu, ſed crebris ingẽs & valida exciditur quercus: ſic non vno actu ſtudioſo, ſed pluribus ciuilis gubernationis habitus comparantur. THE. Ego, vt antè dixi, cenſeo oportere ciues ad capeſſenda reip. gubernacula profecturos, inſtructos & præmonitos ire oportere, ne vnus multorum detrimento quod habeat diſcat. Actum ſiquidem eſſet de nautis omnibus, ſi dum fluctibus & procellis agitantur, vnus aliquis ignarus, diſcendi cauſa ad apluſtre proficiſceretur. PLA. Nũquàm mihi certè perſuadebis, vt malim in vinculis degere, quàm ad honores & magiſtratus capeſſendos in publicum prodire. Hoc ſi nõ cõtingeret, liceret ſaltẽ eccleſiaſtica munera obire. THE. Quaſi verò faciliùs ſit cuſtodire à peccatis multorũ animos, q̃ populos in officio ciuili cõtinere. Quãto eñ res præſtabilior eſt, tanto maiorẽ reqrit ſolicitudinẽ nobilitate ſua & excellẽtia. Animũ præſtantiorẽ corpore nõ negabis, cùm eius forma ꝑfectior ſit: abeunte ſiquidẽ animo, intereat corpus neceſſe eſt. Maiore igitur ſapientia & doctrina indiget, qui eccleſiaſticos honores, q̃ qui ciuiles deſiderat. Benè & doctè legat oportet, quod ſine exquiſita grammatica fieri nõ poteſt. Bene ꝓdicet, quod abſq; rhetorica, dialectica, theologia nõ fit, cũ ꝑſuadere, probare ac refellere, docere diuinas humanaſq́; res neceſſe ſit. Bene cantet, quod muſicæ & harmoniæ ſcientiã requirit. Annũ appoſitè diuidat, & ieiunia, vigilias, dies feſtos & interdictos populo, ne ꝑ inſcitiã peccetur, indicet oportet, hoc ſine arithmetica & aſtrologia bene fiet nũquam. Poſtremò verò quod omniũ maximũ eſt, maximeq́; neceſſariũ, hunc quẽ ſacris ꝓeſſe volumus, iuſtũ, modeſtũ, continentẽ, prudentem eſſe oportet, ne aliqua ex parte

tanti myſterij excellentiam & dignitatem lædat, vtque ei errantes admonere, reprehendere, caſtigare, docere liberè liceat: quod profectò non fieret, ſi in alijs reprehenderet, quo ipſe meritò notari & argui poſſet. PLA. Vtinam quotam partem iſtorum quæ enumeraſti tenerent ij, quibus animorum noſtrorum cura mandata eſt. THE. Non dico ego quales ſint qui ad ſacros ordines quotidie prouehuntur, auaritia & cupiditate quorundam, ſed quales eſſe oportet. PLA. Hæc omnia quando ita tibi placet, omittamus. Vnum proponam, quod ſcio te mihi conceſſurum. Eſt enim medium quoddam inter ſacram rem & publicam. THE. Iſtud certè quale ſit, audire ex te cupio. PLA. Liceat mihi ſaltem munera iſta aulica, quæ officia vocantur, obire. THE. Non abnuerim ego in his minus periculi eſſe. Difficile tamen eſt, in tanta rerum corruptela mediocritatem tenere, cùm non deſint, qui muneribus, pecunia, pollicitationibus quemuis etiam conſtantem, corrumpere audeant. PLA. Habet vnumquodque officium determinatum præmium, quod non eos fugit, qui huc ex tota Europa negotiorum cauſa commeant. Vnde fit, vt neque illi decipere, neq; hi decipi vllo modo poſsint. THE. Vllo modo dicis, ac ſi profectò neſcires auaritiam & largitionẽ duo grauiſsima mala, in tanta colluuione hominum poteſtatis habere plurimum. Multi enim ſunt, qui id impetrare pecunia tentant, quod vel induſtria vel virtute conſecuturos ſe nullo pacto vident. Ij concurſant, orant, inſtant, obſecrant, blandiuntur, palpant, circunſtant, ducunt, reducunt, muneribus & pecunia pleroſque corrumpunt. Horum importunitatem effugere qui poſsint, pauci admodum inueniuntur, cùm omnes ad rem neſcio quo fato auidi & proni ſimus. PLA. Qua voracitate dij immortales in tanta largitione hi debent vti, qui huc profectò ad explendam auaritiæ ſitim vndequaque venere? THE. Conquirunt vbique magno ſtudio ſiccis faucibus tanquam rabidi canes, quos deuorent, & quorum ſanguinem ſitibundi exugant: proinde vt aliud genus viuendi tibi deligas probauerim ſemper, cùm neq; hoc quidem nequaquam ſatis tutum ſit. Conflictare enim cum huiuſcemodi hominibus, neque corrumpi, difficilimum quidem mihi videtur, cùm non deſint qui te continuò à recta via retrahere conentur, propoſitis voluptatum omnium illecebris, quibus certè ad vnumquodque facinus, quamuis magnum, facilimè impelluntur. Nam qui ad voluptates ſublato pudore, omni impetu fertur, is pecuniam voluptatum inſtrumentum, quacunque ratione poteſt, conquirit: Subducit, furatur, ſubtrahit, expilat, decipit, neque quicquam omittit, quod ad pecuniæ ſtudium pertineat. Hanc vltimam ac ſummum & vltimum bonorum omnium, viam perfectam exiſtimat, cùm honores, potentiã, gloriam, dignitates, voluptatẽ pariat. Sed falluntur miſeri: ſola enĩ virtus ad ſummum bonum via eſt. Hoc Platina vt aliquando frui poſsis, inopiã, captiuitatem, vincula, tormẽta, cruciatus, minas, valetudinem, mortem denique, æquo animo feras neceſſe eſt. Hi ſunt pulueres olympici, hi ſudores agonales, quibus poſt celebrem victoriã abſciſsis, felices ac beati æuo poſteà fruimur ſempiterno. PLA. Eſt ne hoc illud viuẽdi genus, quod mihi paulò antè proponebas? THE. Illud ſanè. PLA. Non delicias mihi aut voluptates proponis,

Aeneid. 6. *Hoc opus, hic labor eſt, pauci quos æquus amauit*
Iuppiter, aut ardens euexit ad æthera virtus.

THE. Ad hanc felicitatẽ conſequẽdam nil tibi certè deerit, ſi ingenio & induſtria tua conſtanter vti volueris. PLA. Diuinũ profectò neſcio quid huic virtuti ineſſe debet, quã mihi tanto ſtudio ad imitandũ proponis: eius enĩ vel ſolo nomine mirificè recreor. THE. Hanc ſi deguſtaueris Platina, laborib. te, vinculis, periculis, tormẽtis, minis, morti poſtremò honeſti cauſa ſpõtè offeres. PLA. Fortaſſe. Sed dic quæſo, ſeparás ne virtutẽ à ſummo bono? THE. Quid ni? Eſt enim virtus ad ſummum bonum via. PLA. At ego virtutẽ ipſam ſummum bonũ audieram. THE. Bonũ eſt, non tamẽ ſummum. Vltimum enĩ bonorũ omniũ illud eſt, quod vbi quis adeptus eſt, nil amplius deſiderat. PLA. Iſtud quale ſit, ex te audire cupio. THE. Facerẽ ego id quidẽ haud grauatè, ſi mihi per occupatiões meas liceret. Cras ſi potero, ad te reuertar. Interim vale, & teipſum ea ratione quã propoſui, cõſolare. PLA. Vt redeas, te rogo mi Theodore. Non enĩ parũ me recreaſti tuo erudito & elegãti ſermone: & ſpero fore, ſi redieris, vt penitus omni moleſtia craſtina diſputatione me liberes. THE. Faciã id ego, ac lubẽs, ſi mihi per otium licebit. Quòd ſi vſq; ad meridiẽ nõ rediero, id ab alio, eo die ꝑſertim, exquirito.

DE

DE FALSO ET VERO BONO
LIBER TERTIVS.

ALexander ille Macedo, etiam adoleſcens regno potitus, beatiſs. pater, nil actum ſibi in tanto rerũ faſtigio putauit, niſi & philoſophos penes ſe haberet, quorum conſilijs & doctrina vteretur: & hiſtoricos ac poetas, qui eius res geſtas æternitati commendarent. Accitis itaq; magnis præmijs ac pollicitationibus philoſophis & doctis omnibus, cùm ventum eſſet ad Diogenem illum Cynicũ, qui ſpretis omnibus fortunæ bonis, dolio pro domo vtebatur, ſola rerum diuinarum & humanarũ contẽplatione contẽtus, inſtarentq́; legati vt ad Alexandrum proficiſceretur, aut ſaltem eius dona acciperet, vtrumq; ſe facturum renuit. Tum Alexander nec indignatus quidem ob talem contumaciam, ſumpto egregio comitatu, ad hominem nudum & ſola contemplatione gaudentem, proficiſcitur. Sciſcitatus Diogenem, nũquid à ſe vellet: Hoc tantùm, inquit, vt abſcedas, nec mihi vmbram facias: in ſole enim nudus apricabatur. Indignantibus autem qui tum aderant, quòd nec regi aſſurrexiſſet, nec eos pluris quàm vmbras hominum feciſſet, ita rex inquit: Nõ eſt cur Diogenem contemnatis: niſi enim Alexander eſſem, perſonam Diogenis ſubire non recuſarẽ. Arbitratus philoſophum ipſum, ſecundum à ſe principem orbis terrarum locum obtinere, nec immeritò quidem. Didicerat credo à præceptore Ariſtotele, cõtemplantes diuinam in terris vitam agere: eos enim feliciores putauit, & deo amiciſsimos eſſe, qui mentem à ſenſibus reuocantes, diuinam intuerentur quoad fieri poſſet naturam, quàm qui rebus humanis immerſi, actione ipſa delectarentur. Cùm enim diſciplinas omnes vt inuenta philoſophorum laudaſſet Plato, tres illas potiſs[illegible]ùm commendauit, quæ nobis per contemplationẽ oſtẽdunt, quæ ſit rerum omnium natura, qualis homo, & quem locum in mundo teneat, & an Deo res humanæ cordi ſint. Quã quidem cognitionẽ phyſicen appellauit: huic addidit mathematicẽ, quam Pythagorici gradum optimum ad cognitionem rerum diuinarum putarunt, cùm ab humanis ad diuina fieri tranſitus ſine theologia non poſsit. Hæc enim Platonicæ diuiſionis pars vltima, primarum cauſarum altiſsimarumq́; rationẽ hominibus quoad fieri poteſt, præſtat. Nam arcana ſummi Dei, vt ait Lactantius, qui fecit omnia ingenio ac proprijs ſenſibus, integrè cõprehendi nõ poſſunt: alioqui nihil inter Deũ hominemq́; diſtaret, ſi cõſilia & diſpoſitiones illius maieſtatis æternæ cogitatu aſſequeretur humano. Cùm hæc in tanta calamitate beatiſsime pater, mecum ipſe reputarem, ſuperuenit M. Valerius Viterbiẽſis, philoſophus inſignis & phyſicus ſingularis, mei viſendi cauſa: nam & animi & corporis medicina tum indigebã: qui certè non prius à me diſceſsit, quàm faterer optimis rationibus victus, ſummam felicitatem in Deo eſſe: quam adipiſci nemo vnquam poterit, niſi ſpretis fortunæ bonis, repreſsiſq́; cupiditatibus omnibus & perturbationibus, contemplationi rerum diuinarum ſeſe addixerit, vt ille Diogenes: vel melius, vt ſancti religionis noſtræ penè omnes fecere, exiſtimantes hac vna ratione falſi ac veri boni, quod nunc quærimus, cognitionem haberi poſſe.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Marcus Valerius, Platina.

ARcem profectò neq; munitorē hac, neq; magis pōtificiæ dignitati conueni entē vſquam vidiſſe me memini. Eſt em̄ aptè poſita, & ad propulſandā vim externorū hoſtium, ad cōtinendos in officio ciues, licet Hadriani imperato ris longè alia ſentētia fuerit. Is em̄ Aeliorū cineres & oſſa cōſeruari hac mo- le voluit, nō viuorum carcerem & ergaſtulum fieri. Sed ita fit, quod ad rem vnam quæ- ſitum eſt, in alios vſus perſæpè conuertitur. Hi verò vt eorum vultus & impexa ac pro- miſſa barba oſtendit, captiui eſſe videntur: atque inter hos ſortaſſe erit noſter Platina, quem minus conſtanter ſerre aduerſam ſortunam intellexi. PLA. Non eſt cur ſortaſ- ſe dicas, noſti ingenium Pauli pontificis, noſti pertinaciam: non ita properè quos ca- pit, & in carcerem etiam ob leuem ſuſpicionem trudit, dimittere ſolet, ob hoc credo, vt aut nil à ſe temerè factum vulgo oſtendat, aut ne illatam iniuriam queri vel propul- ſare quiſqnam poſsit, quod certè timidi animi & abiecti eſt. MAR. O noſter Platina ſalue. Sed quid ita mœſtus & cogitabundus iaces? PLA. Rogas? quaſi neſcias qui in vinculis & carcere detinentur, eos continuo mœrore affici. MAR. Qui in carcerem truduntur, aut iuſtè, aut indignè hanc pœnam ſubeunt: ſi iuſtè, cùm carcer ad coercen- da hominum flagitia & petulantiam ſit inuentus, neceſſe eſt eos quibus hac pœna affli- gi contigerit, id æquiore animo ſerre. Nam qui maieſtatem lædit, qui leges cōtemnit, qui principum decretis, honeſtis præſertim, non obtemperat, is ſua & aliorum cauſa meritò puniendus eſt: Sua profectò, ſi dum in vita eſt, ei ſubterſugere pœnam humana- rum legum contigerit, grauius ſupplicium poſt mortem & atrocius diuina iuſtitia con tinuò eſt paſſurus: aliorum verò, vt cæteris exemplo ſit, ne tale aliquid in vita agant, quò deinceps pœna carceris ſint puniendi. Sin iniuſtè cùm nulla commiſsi criminis conſcientia ſubſit, eò æquore animo ferre debes, quòd in futurum delicias Dei beni- gnitate ſis conſecuturus, Chryſoſtomo teſte: quicquid, inquit, à quouis hominū iniu- riâ paſsi fuerimus, id agit diuina iuſtitia, vt peccata noſtra deleantur, aut amplior fiat mercedis retributio. Neceſſe itaque eſt, vtrumlibet acceperis, teipſum conſolari, & Deo maximo gratias agere, qui certè nō ſine cauſa voluit te hac moleſtia affligi: ſpero enim hanc præſentis breuiſque doloris vmbram, magnam voluptatem tibi deinceps allatu- ram. Nam qui aliquid iniuſtè patitur, quique tyrannicam ſæuitiam æquo animo ſert, is poſteà & Deo & hominibus ch[illegible]ior eſt profectò ac gratior, cùm fortitudinis & cōſtan tiæ laudem præſe ſerat. PLA. Non dubito ſore quin hanc laudem ſim conſecuturus, ſi corporis noſtri valetudinē, qua iamdiu crucior, & animi morbos quibus angor, ob acceptum incommodum curare volueris. MAR. Quo incommodo quæſo afflictatus es? PLA. Num vides in pedibus hulcera ob magnitudinem compedum recrudeſcētia? Exeſa eſt caro, eliſi nerui, atq; oſſa contuſa ſunt. Præterea verò ne illa ex parte intactus à fortunę ictibus dici poſsim, quod ego mihi apud Pium pontificem induſtria, labore, pecunijs deniq; comparaueram, hic ob auaritiam & largitionem, nolo dicere libidi- nem, alieni cupidus, me vita propè ac fortunis omnibus ſpoliauit. MAR. Ob tantu- lam rem ergo tanto mœrore afficeris? PLA. Non ob hanc ſolùm profectò, verume- tiam propter alia grauiora, quæ hinc, vt in malis fieri conſueuit, ſecutæ ſunt. MAR. Mitte quæſo has querelas, ne mulieri quidem conueniētes, & de nobis benè ſpera, qui huc venimus, vt corporis & animi tui ægritudinem leuaremus, qua te laborare, & qui- dem grauiter intellexeramus. Sed primùm dic quæſo, quid cauſæ eſt quòd ita cogita- bundus ac penè ſtupidus iaces? PLA. Dicam certè & breuiter: ab his enim qui philoſo phi appellantur, nihil video conſtanter dictum. Vt enim cæteros omittam, qui de hac re ſcripſere, ab Academicis, à Peripateticis didiceram, virtutem eſſe ſummum bonum. MAR. Eſt id quidem ſummum bonum humanum, & via optima ad illud diuinum quod omnes appetunt. Hinc fit, vt felicitas in actionem contemplationemque diui- datur. Actio enim iuſtè, ſortiter, modeſtè, prudenter agendo comparatur, non vno quidem, ſed pluribus & frequentatis actibus (vt Ariſtoteli placet) in vita perfecta. Con- templationem verò acquirimus, cùm mentem à ſenſibus atq; ab his terrenis cupidita- tibus ad cognitionem rerum diuinarum & admirabilium crebrò reuocamus. Sed vn- de, rogo, hoc tibi nunc in mentem venit? PLA. Fuit heri mecum Theodorus noſter mei conſolandi cauſa. Is enim collaudato vehemēter ſummo bono, effecit vt miſerias æquiore animo, quàm anteà ferrem, & animum opreſſum curis ab his aliquātulum ad cogni-

cognitionem veræ beatitudinis traducerem. Sed mihi in hoc accidit, vt famelicis in magna rerum penuria ſolet, quibus leni quidem prægustatione concitata appetentia, maior ſuboritur fames. Incendit ſiquidem me vehementer Theodorus ad cognitionem huius verbi boni,& incenſum in medio curſu(vt aiunt)deſtituit. Hoc ne perficeret,retrahi ſe occupationibus quibuſdam dicebat. Rogatus à me hodie, tamen rediturum ſe repromiſit. Quod nondum fecit, nec facturum eum ſpero. Iam enim ad veſperam ſol inclinat. Quòd ſi non ante meridiem veniſſet, hoc vt ab alio peterem, me admonuit. Melius autem quàm tu,qui mihi hac in re facere ſatis poſsit, cognoſco neminem, cùm in te ſit virtus & doctrina propè ſingularis, hoc onus ne ſubterfugias mea cauſa,te rogo. MAR. Onus profectò eſt, aut Atlantis aut Herculis humeris dignum. Explicari enim naturam diuinam niſi à philoſopho excellentis ingenij & doctrinæ, poſſe nullo modo video:ſed rogatus tibi certè negare non poſſum, quod etiam ex inſtituto cogar & profeſsione ſpontè facere,ſi in me illud ingenij lumen, ea doctrina ineſſet,quā tu opinione fortaſſe vana de me finxiſti.PLA. Nil de te mihi perſuaſi Marce, quod tu re ipſa præſtare facilimè non poſsis. Agè verò inuocata Vrania, dic aliquid te & tua ſapientia dignum. MAR. Abſit vt in tanta re figmentis poetarum vtar. Tu ſi ea quæ dicam,intelligere vis,ab omni poeſi animum prorſus reuocato: non hæc theatri, non ſcenæ plauſum, ſed ingenij vim & acumen requirunt. PLA. Faciam vt iubes. MAR. Qui reponere nouum merum volunt, vaſa prius diluant neceſſe eſt, ne tetro fæculenti ac marceſcentis vini odore nouum inficiatur. Idem quoq; mihi faciundum eſt.Propoſita enim falſa bonorum ſpecie,eademq́ue tuo conſenſu confutata, tibi non ita multò pòſt veri boni ſanctiſsimam imaginem ante oculos ponam: qua viſa, certè ſcio te ab illis aliquando concupitis,ad hęc animū ſtatim traducturum.De bono quod omnia appetunt, variæ philoſophorum extant ſententiæ: fuere enim qui ſpretis rebus omnibus,virtutem ſolùm eſſe bonum dicerent, quòd ei in quo virtus eſſet, nil deeſſe ad benè ac beatè viuendum affirmarent:hi Stoici ſunt appellati, quorum princeps Zeno habitus eſt.Inuenti ſunt item,qui ſummum bonum virtutem ipſam, & non ſolùm, vt Stoicis placebat, multis rationibus probare niterentur. Hi verò ſummum bonum dicentes,non excludebant à ſerie boni diuitias,potentiam,gloriam, bonam valetudinem, & quæ tum corporis, tum fortunæ bona vulgus exiſtimat, quòd qui ſecundum virtutem agit,his ad magnificentiam & liberalitatem, ad fortitudinem & conſtantiam indigeret:hos quidem Peripateticos, non multum ab Academicis diſsidentes, appellarunt,quòd inambulantes diſputarent:huius verò ſectę Ariſtoteles autor & princeps eſt habitus. Fuere præterea qui frui bonis à natura datis, nec vllum adminiculum foris ad commoditatem vitę quęrere,ſolùm bonū eſſe dicerent.Hi quòd apertè in delinquentes clamarent, vel naturali deſiderio moti, in foro, in via, commoda ſua pudori anteferrent, Cynici meritò ſunt dicti. Cyna enim Græci canem vocant. Hi Diogenem autorem habuere.Non defuere poſtremò qui in voluptatibus bonum reponerent:hi dolorem,vt ſummum malorum,omni vi ſugientes, voluptatem ſummo ſtudio amplectebantur,quòd ea felices homines fieri putarent: Epicurei hi ſunt appellati, à primo tam ineptæ opinionis autore. Ariſtonis autem & Herilli ſententias, ab omnibus iam pridem exploſas,omittamus. In ſcientia enim ſummum bonum collocabant. Hi verò & eorum familiæ quaſi ſomniantes veram felicitatem inueſtigare ſunt auſi: quibus omnibus accidit quod ſagittantibus ſolet. Proponitur enim ſignum, quò parati certare ſagittam intendant. Tabulatum magno ſtudio feriunt multi, ſed qui medium illud omninò attingat,in quo victoriæ ſpes omnis reponitur, nemo vnus inuenitur. Datur tamen præmium ei qui ad ſignum acceſsit magis, quaſi ſit cæteris ſagittandi arte præſtantior. Idem contigiſſe his philoſophis dici poteſt. Accedit ad bonorum finem alius alio magis,ſed qui liquidò (erroris * credo nebula) verum bonum inuenerit, nullus adhuc inuentus eſt. Veritati tamen Stoici appropinquare magis viſi ſunt,qui in virtute quæ ad felicitatem via eſt,ſolum bonum collocarunt.Sed cùm via ad Athenas & Athenæ non idem ſunt:ſic quoque nec via ad bonum, & bonum idem erunt. Atqui virtutem eſſe viam ad felicitatem, ex hoc deprehendi poteſt, quòd eos tantùm beatos dicimus, qui ſpretis cupiditatibus omnibus,iuſtè, prudenter,caſtè,cōſtanter vixerunt, his quaſi ſemitis quibuſdā in cælum profectos. PLA. Dic quæſo Marce, ſeparás ne felicitatem à vero bono? MAR. Minimè quidem.Idē enim felicitas eſt & ſummū bonum. PLA. Perge, confundebar aliquantum immutatione vocabulorum. Rogabo ego te

inter dicendū,ni moleſtè fers,vbi huiuſcemodi ambiguitate traduci videbor,ne quod dicis apertè intelligam.Habet enim hæc doctrina,vt arcana eſt, ita etiam vocabula & locos à communi conſuetudine nonnihil ſemotos.M A R. Moleſtè ferrem, ſi cognoſcerem te vel modeſtia vel pudore retineri, quò minus ex me quod ad cognitionem tantæ rei pertinet,ſciſcitarere.Docenti certè nihil eſt acerbius,quàm videre rem perinde ac ipſe docet,ab auditoribus non percipi.Proinde me,quoties placebit, interrogato,ne fruſtra tantum laborem ſuſcepiſſe videamur. Virtutem præterea & ſummū bonum,non idem eſſe,ex hoc comprehendi poteſt,quòd illa actibus humanis comparatur ad felicitatem:hoc verò,ad quod omnia quæ in mundo fiunt referuntur, adeò per ſeipſum bonum eſt,vt ab eo totius felicitatis integritas petatur, ne quærendum ſit extrinſecus,quod tantam potentiam tamq; diuinam efficiat. Poſtremò qui ſolùm dicit, nil ſibi relinquit,quod prætereà bonum dici poſſit:quo quid poteſt excogitari abſurdius,cùm in Deo ſummam & ſingularem poteſtatem videamus bonorum omniū copia refertam?Quòd ſi cui vnitatis nomen eſt attribuendum,diuina potentia id tantùm ſibi vendicabit,ne dicāt virtutem ſolùm bonum appellari.Duo ſumma bona à ſe inuicem diſſidentia,non appellatio ſolùm nominis,ſed etiam res ipſa dici vetat, cùm eius naturæ vnum non ſit,cuius alterum eſſe deprehendimus. Virtus enim celebris ac clara ſine actione humana eſſe nullo modo poteſt,cuius certè laus omnis in actione hominis conſiſtat.At Deus bonorum omnium fons,vera, ſimplex, ſinceraque felicitas eſt, nec certè cuiuſpiam actione & adminiculo ad ſui ipſius integritatem eget. Vnde meritò ipſum & non aliud quippiam ſolùm bonum appellabimus,cùm in eo ſumma ſint omnia,infinita potentia,ſingularis ſapientia,æterna gloria:non igitur ſolùm bonum, nec ſummum(vt Peripateticis placuit)virtus eſt:quorum ea certè fuit opinio, vt diuitiæ,potentia,dignitas,gloria,corporis robur, in numero etiam bonorum haberentur. Diuitias enim non ſolùm vt nullius rei indigerent, ſed ad magnificentiam & liberalitatem,ad copias,ad opes requirere videbantur, vt multis gratificarentur. Potentiam verò,vt rebus ſuis publicis cum imperio & poteſtate præeſſent. Dignitatem ideò expectandam dicebant, quòd ea celeberrimum quenq; apud ciues ſuos faciat. Gloriam, qua non apud ſuos modò,ſed etiam apud exteras gentes & nationes clariſſimum nomen conſequerentur.Corporis robur, quo cæteris valentiores haberentur. Vxorem quoque,liberos,amicos,nobilitatem,auram popularem, pulchritudinem, velocitatē, & cætera id genus,ſummi bo[illegible] & non fortunę membra dicebant,quos certè ratio ipſa vehementer improbat.Primum,qui fieri poteſt,vt diuitiæ bona ſint? Bonum enim ſua natura tale eſt,vt extorqueri à poſſeſſore quauis arte & induſtria nõ poſſit.Atqui diuitiarum membra ita mutabilia ſunt,vt leni vento facilimè huc atque illuc impellantur: vnde non incongruè pilæ loco his fortuna vti dicitur, quo nil poteſt eſſe bono magis contrarium,cuius ea natura eſt,vt ſemper eodem modo ſeſe habeat. Non igitur diuitiæ bona ſunt: quæ quidem etiam longè alium ſortiuntur finem, quàm quo ab hominibus deſiderantur.Ad tollendam ſiquidem indigentiam omnem, expeti videtur. Sed tantùm abeſt vt id efficiant, vt etiam ardentiorem ſitim poſſidentibus excitent, quæ non ex inopia,ſed ex magna copia oriri videtur. Quanto enim quis plura habet, tanto pluribus indiget.Neque ſolùm(vt ait Cicero)libidine augendi ea quæ habēt cruciantur,ſed etiam amittendi metu. Furum profectò, latronum, craſſatorum impetum continuò pertimeſcunt.Nec dici certè poteſt,eos ſitim, famem, frigus, quarum rerum cauſa pecuniæ tanto ſtudio comparantur, magis quàm pauperes & inopes ſedare. Ea ſiquidem habendi cupiditate feruntur,vt inediam, frigora,ſitim,ac vehementes ęſtus vſque ad necem plerunque patiantur.Habet præterea verum bonum modum quendā in ſe finitum & determinatū:quo quidem adepto,ac ſi in portu eſſemus,nulla amplius cupiditate iactamur.In pecunia verò nullus modus,nulla ſatietas eſt: vnde fit, vt eius ſtudioſi,continua ſolicitudine angātur.Poſtremò,ſi diuitiæ bona eſſent, vnūquemq; poſſidentem meliorem profectò facerent.Talis eſt eñ natura boni, vt eos penes quos habitat,reddat præſtantiores.At contrà vſu venire cernimus. Diuites enim, iniuſtos, intemperantes,mendaces,fallaces,violentos,libidinoſos,parricidas,flagitioſos,vt plurimum videmus,quòd ſecū totius libidinis & intemperantię inſtrumenta ferant.Quare diuitiæ nec bona dici,nec in ſerie boni collocari vllo modo debent:quæ certè,quia fragiles ſunt & caducæ,& quia cõparari ſine multorum iniuria non poſſunt,tanquā teterrima quædam peſtis ſunt fugiendæ. Contenti enim noſtro & paruo eſſe debemus,

cùm

cùm natura paucis ali ac foueri poſsit. Quare fit vt ſatis mirari non poſsim iſtorum ſtultitiam,qui nõ ſecùs diuitijs & pecunię ſtudẽt,ac ſi ijs etiam poſt mortẽ vſuri eſſent. Potentia ſimiliter quid in ſe habeat, quod certè nõ fugiendum potiùs quàm expetẽdum ſit,minimè video,cùm eam inſidijs,proditioni,periculis omnibus ſubiectã cernamus. Eorum exemplis plena ſunt ſcriptorum monumẽta, qui vitam & imperiũ cum morte permutarunt, vt de Creſo, Cyro, Xerxe,Dario,Alexandro, Pompeio, Cæſare legimus: quorũ potentiæ nequaquã tantæ fuere,vt eos à morte & interitu liberarent.Bonum ſiquidẽ potentia nõ eſt,cùm ſine multorũ iniuria cõparari ac retineri nequeat. Atqui ex bono melius ſemper naſcat̃ oportet,quod potẽtiæ omninò non contigit, vt Piſiſtrati, Phalaridis. Dionyſij,Tarquinij,Neronis tyrannides oſtẽdunt.Potentia igit̃ bonũ dici nullo modò poteſt.Erunt fortaſſe qui potentũ vitam ſecuriorẽ exiſtiment, quòd magnã ſatellitũ vim ad cuſtodiã corporis habeãt: quos quidẽ ego omniũ hominũ infeliciſsimos ac ſtolidiſsimos puto, quòd eos etiã mercede cõducant, à quibus perſæpè incauti opprimunt̃:vt certè de multis legitur,qui vel familiarũ inſidijs,vel prætorianorũ militũ vi & fraude periere.quid, ꝙ ambitione & timore duob.maximis malis cõtinuò cruciant̃,cùm vel incrementũ potẽtiæ cupiunt, vel impendentẽ ruinã vitare ſtudioſiſſimè laborãt, vt Damoclis ſella indicat? Poſſum ego multorũ exempla commemorare, qui magiſtratũ depoſuere; quiq́; deponere potentiã & tyrannidẽ voluiſſent, ſi eis per iniurias plurib. illatas id facere licuiſſet. quod certè ab his nunq̃ concupitũ diceremus, ſi in potẽtia ſummũ eſſe bonũ deprehendiſſent:vt de Sylla legimus,qui dictaturã ſummum in rep. magiſtratũ, poſt longas bellorũ ciuiliũ afflictationes & curas perſuadentibus amicis quibuſdã depoſuit,priuatus vt altũ dormiret. Hoc quoq; malum nõ latuiſſet C.Cæſarem,quẽ vel reip. componendæ cauſa,vel nimia ambitio eò tandẽ perduxit, vt vitã cum potentia & imperio amitteret.Eadem fermè de honoribus & dignitatibus dici poſſunt: quæ ſi virtute & non ambitione ac largitione quęrerentur, in vita ciuili non reprehenderemus. Sed neq; hæc quidem bona deberẽt appellari, cùm improbos ſæpè ac dementes in magiſtratibus cõſtitutos videamus, nec ab improbitate & ſtultitia ſua, boni dignitate & præſentia dimoueri vnquam poſſe. Nam vt malo contagione quadam malos fieri dicimus, ſic bono meliores effici neceſſe eſt. Verùm tantum abeſt vt bonos magiſtratus faciant,vt etiam pleroſq; ad ſupremam ſæuitiam, libidinẽ & auaritiam perduxerint:vt de Appio illo decemuiro, qui Virginiam Virginij filiam,ob magiſtratũ & potentiam ſtuprare eſt auſus.quid verò ego[illegible] duo Gracchi, quid Saturnius, quid Spurius Melius, quid Clodius, quid pleriq; alij [illegible]d Romanos in magiſtratibus conſtituti, ex rebus eorum geſtis facilimè deprehendimus. Taceo C. Marij licentiam,L. Syllæ ſæuitiam,Verris auaritiam,C. Cæſaris dominatũ,M. Antonij libidinem, Tiberij,Claudij,C.Caligulæ,Neronis crudelitatem & rabiem. Hi etſi naturâ mali erãt, adeptis tamẽ magiſtratibus, licentia peſsimi ſunt facti: quod eis nunquã contigiſſet,ſi honores per ſe in bonorum numero haberi mererentur. Soleo ego mecum plerumq; cogitare, vnde tanta ſtultitia hominibus inſit, vt id magno pretio nonnũquã parent, quo adepto,vel ludibrio ſint hominibus, vel in magnas calamitates perſæpè incurrãt. Vt Nonius ille Catuli, quem Strumam non hominẽ, in curuli ſedentẽ legimus. quid eſt Catule, cur moraris emori? Sella in curuli Struma Nonius ſedet. Idem poeta neſcio quis,de Ventidio Baſſo:Accurrite omnes augures aruſpiceſq́;, monſtrũ inuſitatum cõflatum eſt recèns : nam mulos qui fricabat, conſul factus eſt. Noſtra quoq; ætate videmus pleriſq; honores,tum prophanos,tum ſacros dedecori ac turpitudini eſſe,cùm vel ignaui ſint vel indocti, vel rerum humanarũ imperiti habeantur. Satius nimirum fuiſſet hos priuatè viuere,quàm eò velle conſcendere, vbi tanquam in ſpecula quadam ab omnibus ignominia & ſocordia notarent̃. Nota eſt Varonis plebei hominis audacia & ſtultitia,qui conſulatum, onus quidẽ nequaquam humeris ſuis conueniens, contra patrum conſenſum adeptus,ad Cannas cum Hannibale Carthaginenſium duce confligere eſt auſus,quo in prælio ad quinquaginta Romanorum Varonis ſtultitia cæſa traduntur.Idem de M.Craſſo, deq́; quintilo Varo dici poteſt, qui pecunia & ambitione viam ſibi ad ignominioſam mortẽ fecere: Alter enim bello Parthico, alter Bellò Germanico cum vniuerſo exercitu interijt.Omitto commemorare quot hominibus præclaris exilium ac perniciem concupiti magiſtratus iam pepererint: vt M. Camillo, Cn. Coriolano,Cincinnato,Scipioni apud Romanos:Soloni,Alcibiadi,Themiſtocli apud Atheniẽſes:Hãnibali apud Carthaginẽſes.Bonũ itaq; magiſtratus & honores nõ ſunt,

cùm bonis plerumque obſint ac magnæ calamitati ſint. Gloria verò quam tanto ſtu-
dio requirunt ij qui in vita & morte laudari cupiunt,quid in ſe boni habeat, certè nõ
video,cùm non eadem ſemper ſit.Fallax nanque eſt,& ad inflandas hominum mentes
aureſq; permulcendas tantummodo videtur inuenta. Quid,quòd nõnullos hominũ
eò inſaniæ vulgi opinione perducit,vt nil de ſe prædicari poſſe exiſtiment, quod ipſi
induſtria & virtute ſua,cùm ſint omniũ ignauiſsimi, præſtare nõ poſsint: quos quidẽ
detracto aliquando errore,proprijs laudibus erubeſcere neceſſe eſt,cùm cernant ſe eò
cupiditate gloriæ profectos, vnde digredi ſine dedecore & ignominia non poſsint?
Eſto,magnitudine rerum geſtarum & non paruis meritis ſit acquiſita, quid boni viro
ſapienti ac ſorti affert,qui nõ in voculis leuiſsimi vulgi,ſed in conſcientia tãtùm rectè
factorũ ſuorũ merita reponi deſiderat? Vide quæſo quãta ſtultitia feramur in vita.Sunt
qui ita gloriæ ſtudeant,vt celebritate & ſama nil putent eſſe melius.Nõ abnuerim ego
hanc expetendã videri,ſi per omnes gentes & nationes extendi poſsit. Verùm cùm id
fieri adhibito etiã omni ſtudio non vident,cumq; ciuibus ſuis vix ſe notos intelligũt,
fit vt ex hoc quod ſummũ bonum putabant,in grauiſsimos animi dolores cum igno-
minia recidant,quibus eos infeliciſsimos fieri contigit,cùm inſpiciant ſe tot labores,
tot vigilias fruſtra ſumpſiſſe: quare melius cum his agitur,qui in Deo gloriam omnem
ſuam collocant,in quo certè ſumma felicitas ac perfecta gloria repoſita eſt.Dicere aũt,
ex re imperfecta beatũ ac felicem hominẽ fieri,abſurdum mihi ſanè videtur, cùm bea-
titudo ex ſummo ac perfecto bono naſcatur.At gloria, vel quòd non eadem eſt apud
omnes,vel quòd opinione in ſiniſtram ſamã quandoq; vertitur,adeò eſt manca & de-
bi ſ,vt celebrem hominẽ,ingloriũ mutata ſententia quàm ſæpiſsimè reddat.Eius em̃
maxima pars fortunæ ſubiecta eſt, qua nil volubilius, nil deniq; fallacius dici poteſt.
Nam quos in cælum vſq; ſummo fauore,gloria & ſama peruexit,eos plerunq; mutata
opinione ita deprimit,vt nil vnquàm commercij cum ipſa gloria habuiſſe videantur.
Sed dic quæſo,qd dignitatis in ſe poteſt habere gloria,quæ tota pendet ex arbitrio im
peritæ multitudinis? Cuius ea certè natura eſt,illos tantũ laudibus extollere, quibus
fortunam viderit arridere.Aduerſi verò ſi quid acciderit, quod fieri crebrò videmus,
quos antea ſapientes,ſortes,prudentes appellauerat,eos demũ mutata ſententia ſtoli-
dos,imprudentes,timidos,reijciendos & contemnendos dicit.Non igitur gloria bo-
num eſt,quæ non vero iudicio,ſed ſtultitia & voluntate hominum excitatur ac depri-
mitur.Eſſet aliquid,ſi à viris b ſis & planè ſapientibus laudaremur: quanq̃ ne in hoc
quidẽ ſit vera fœlicitas.Iudic . eſ nil eſt fallacius,cùm aut odio,aut beneuolentia,aut
alio aliquo affectu de rebus ipſis iudicare conſueuerimus.Iá verò viliſsimorũ corpo-
rum noſtrorũ quàm fragilia ſint bona,videamus.Si robur inſpicis,à tauris & leonibus
ſuperamur: ſi velocitatẽ,a ceruis & tigribus: ſi formæ ſpeciem,parũ admodum à vernis
floribus diſtamus,quos vel paulò intenſior ſol,vel frigidior ſolito vẽtus facilimè ene-
cat.Videmus & quotidiè quidem ſormoſiſsimos adoleſcentes & iuuenes,vel parua ſe-
bricula turpiſsimos & inſormes citò reddi. Quòd ſi diligenter contempta hac viliſsi-
ma ſpecie,quæ quidem pictura in ſuperficie corporis eſt, introſpiceremus, delinere-
mus vtique pulchritudinem iſtam muliebrem & vilem admirari, in qua vtinam non
plus mali quàm boni eſſet. Prudenter enim hoc à Naſone poeta notatum eſt, Lis eſt
cum ſorma magna pudicitiæ.Mallem ego deformitatem Therſitæ, quàm pulchritu-
dinem Alcibiadis,ſi detrimento mihi & ignominiæ futura eſſet. Quod enim ad ma-
lum via eſt,id nequaquam bonum dici poteſt. At talis eſt forma: ad intemperantiam
ſiquidem,ad libidinem,ad flagitium multos perducit: non igitur ſorma bonum eſt.
Atqui ſi certè volumus conſiderare, hanc in pleriſq; multorũ malorum cauſam fuiſſe
deprehendemus.Quid bellũ Troianũ concitauit? Hælenæ forma. Quid Medeam fra-
trem Abſyrtum occidere & lacerare coegit? Iaſonis ſorma.Quid Scyllam parentẽ cum
regno Athenarũ hoſtibus prodere impulit? Minocis pulchritudo & forma.Verùm nul
la res profectò eſt,quæ nos falſo magis hæc inter bona adiudicare faciat, quàm oculo-
rũ noſtrorũ craſſus & obtuſus intuitus,quo turpes ac inſormes Veneri & Narciſſo ple-
rumq; cõparamus.Hinc fit vt matres inhoneſtos & turpes filios,pulcherrimos dijudi-
cent.De his verò qui libidinoſe & intemperanter amant,non attinet dicere, cũ neque
in hac quidem neq; alijs in rebus vllo vero iudicio vtantur.Beſtijs enim perſimiles ha
bentur,quæ ſola voluptate & libidine ad res concupitas feruntur. Ex his itaq; cõpre-
hẽdi poteſt,robur,formam,celeritatem corporis,inter bona cõnumerari nullo modo
debere.

debere. Ad Cynicos venio, quorum ſecta ideo reprehendenda eſt, quòd ſummū bonum, inurbanè & impudenter viuere, exiſtimarent. Frui muneribus à natura datis, non eſt alienum à ratione benè ac beatè viuendi, modò id fiat opportunè: ſed in foro mingere, coire, ac cætera huiuſcemodi agere, eorum etiam nomina palàm enunciare natura ipſa vetat, alienum mihi ab omni fel[illegible]ate prorſus videtur, in qua ſumma verecundia, ſummus pudor, ſumma dignitas ineſt. Sed dicant hi pertinaces philoſophi: ſi iſtas corporis partes vtiles quidem & neceſſarias, ſed turpitudinem & dedecus in decore ſi oſtẽdantur, præ ſe ferentes, natura ſagaciſsima in locis ſecretioribus occultauit, cur ipſi beſtias imitati, reiecto omni pudore, in foro, in ſcena, in theatro oſtẽdunt? Quòd ſi pueros adoleſcentes, quibus ob tenellam ætatem & recentes animi vires minus cognitionis & pudoris ineſt, accuratè pudibunda corporis integere videmus, cur non idem facient hi, quorum inſtituta ob ætatem in honeſtate & pudore, & non in canina impudentia fundata eſſe debent? Præterea quid eſt quòd in vita adminiculis his vti recuſent, quæ vel à Deo nobis data, vel ab hominibus excogitata & inuẽta ad communem vtilitatem ſunt: vt tecto ad hyemem æſtumque vitandum: veſte ad imbres ventoſque propulſandos: pileo, ne caput nobiliſsima corporis pars aliqua intemperie lædatur: calceis, ne ſi nudis pedibus terram frigidam & frequenti pluuia humectam conteramus, ſtomachus & reliquæ corporis partes offendantur? carne ſimiliter, caſeo, lacte, vino & cæteris adminiculis ad alendum ſuſtentandumq́; corpus perneceſſarijs vti ſi nefas putant, diuinam prouidentiam nimirum accuſare videntur, quæ omnia ad vſum commoditatemq́; humani generis creauit. Mirari etiam ſatis non poſſum Pythagoræ illius Samij philoſophi, cæteris in rebus clariſsimi, pertinaciſsimū decretum, quo ſcelus eſſe & magnum quidem oſtendit, brutorum carnibus veſci. Sed vno & eo quidem perabſurdo dato, multa ſubſequi neceſſe fuit. Propoſita enim & affirmata tranſmigratione animorum, quæ ipſe metenphychoſim appellabat, cùm in brutorum corpora eos migrare diceret, accuratiſsimè vetuit domicilia (vt ipſe dicebat) noſtra ob voracitatem dentibus & morſu violari: ſed cùm nec Pythagoræ, nec Diogenis præcepta propter nimiam rigiditatem admodum ſint ab hominibus approbata: cumq́; etiam plus ipſis inuentoribus tam obſtinata doctrina humano generi obfuerit, his tandem omiſsis, ad cætera pergamus. Epicurei verò poſtremi in ordine fuere, quorum ſententiam exponeremus: horum opinio, Metrodori præſertim ac Hieronymi, ab omni prorſus virtute remota fuit: cum brutis eñ & nõ cum hominibus ſentire videntur. Nam illi rationis expertes, ad id quod adeſt, modò ſentiant in eo eſſe aliquid quod delectat, appetitu feruntur, de futuris nihil ſolicitæ: ſic hi reiecta continẽtia & poſthabita vera felicitate, voluptatem vt ſummum bonum amplectuntur, nec dici poſſet, quàm diligẽter & accuratè vallo ac foſſa (vt dici ſolet) ſe ſe defundunt. Nõ fruſtrà, inquiunt, naturâ dolorem vt ſummum malū declinamus, & voluptatẽ vt bonum appetimus. Nec id ſolùm ab hominibus fieri cernimus, verumetiã à cęteris animantibus. Videmus, inquiunt, beſtias diminutas etiã, & quib. minus animæ ineſt, vel fugere vel contrahere ſeſe, vbi moleſti aliquid, & quod nociturum ſit, ſenſerint: progredi verò, & omni conatu ad id quod iucunditatem voluptatemq́; præ ſe tulerit, deferri. Horum pueriles rationes quàm facilè confutari poſſint, attende. Primùm, quid poteſt eſſe ſtultius, quàm aſſerere id rectè fieri, ad quod plura appetitione ipſa feruntur? Quod enim multi appetunt, hoc eſt furari, latrocinari, mœchari, ſtuprum & adulterium cõmittere, vino & crapula repleri, ſomnọ & otio vti. Hæc ſi rectè & honeſtè fiunt, quid rectum certè ſit, nõ video: mea quidem, imò bonorum omnium ſententia, rectum id dicetur, quod cum virtute fit, cui certè nil poteſt magis eſſe contrarium, quàm flagitioſe & intemperanter viuere. Hac via, quòd laborioſa, quodq́; difficilis, pauci admodum ad virtutem: illa, quòd prona & lata, multi ad voluptatem proficiſcuntur. Non igitur quod à multis falſo, ſed à paucis vero iudicio approbatur, id profectò ſequi & amplecti debemus. Malè enim cum humano genere actum eſſet, ſi in rebus agendis multorum opinionẽ & non paucorū, eorundemq́; bonorùm, ſequeremur. Hinc eſt quòd in optimis rebuſp. pauci deliguntur, quorū conſilijs cętera multitudo, imperita quidẽ ac ſtolida, obtemperet. Auocandi præterea, inquiunt, & reuocandi ſunt ad voluptatẽ animi. Hoc eñ dicto tollunt prudẽtiam & modeſtiã, quarum altera præteritorum reminiſci iubemur, ne ſtultitia & ſocordia aliquam calamitatem incidamus: altera verò frenare cupiditates, & libidinẽ coercere, ne ingenio ſimul & corpori immoderata libido officiat. Sed vide quæſo quantum abſit, vt in voluptate

ſummum bonum dici poſsit. Ex bono enim nil niſi bonum oritur. At verò ex hoc bono, quod profectò malorum omnium fons eſt, pœnitentiã, ſatietatem, dolorem, morbos, ægritudinẽ, eneruationes corporum, ignauiam, timiditatẽ, negligentiam, nequitiam deniq; omnẽ exoriri oportet, cùm qui ſe huic ſectæ addixerit, nil quod ad corporis aut animi vtilitatẽ pertineat, excogitare poſsit, adeò eſt libidinũ omnium agmine circunuentus. Voluptas igitur nõ modò bonum nõ eſt, ſed malorũ omnium caput. Ex ea enĩ petulantia, laſciuia, turpitudo, iniquitas, amentia, ſcelus, egeſtas, ignauia, fraudatio, deorum atq; hominũ contemptus cõtinuò quaſi fons quidã irriguus manat. Quid plura? ex hominibus certè intemperantes ac ſæuiſsimæ fiunt beluæ. Sed hos tandẽ miſſos faciamus, & confutata falſa beatitudinis ſpecie, quæ vera ſit atq; perfecta, niſi quid ad hæc dicere volueris, tandẽ explicemus. PLA. Nefas certè putarẽ, ea velle defendere, quæ tu falſo à philoſophis tradita multis ac maximis rationibus oſtendiſti: neque hoc quidẽ ad rem meam faceret, qui deſiderio incredibili iamdiu ardeo ex te audire, quod verum ſit ac ſummũ bonum, quãdo nec diuitijs rerum neceſſariarũ abundantiam, nec imperio & regnis potẽtiam, nec magiſtratibus venerationẽ, nec gloriæ & famæ veram celebritatẽ, nec voluptatibus conſtantem lætitiam ineſſe video, vt ex tua doctiſsima ac veriſsima diſputatione intelligi poteſt. Perge itaq; ſi placet, & me qui inſcitia & errore multum de via flexerã, ad veri perfectiq; boni cognitionẽ tandem perducito. MAR. Si feſſus es audiendo mi Platina, requieſce paululum. PLA. Quaſi verò quies vlla maior dolori meo afferri poſsit, quàm te cuius aſpectu mirificè recreor, admonentem docentemq; intueri & audire. Idẽ mihi certè vſu venire ſentio, quod inferis accidiſſe poetæ ſcribunt. Vt enĩ illis omni pœna tamdiu caruiſſe contigit, quãdiu Orpheo cithara & fidibus pro ſalute Eurydices deprecari licuit: ſic mihi certè intermiſsio quædã ſit dolorum & calamitatũ mearum, audita tua eleganti ac docta oratione. MAR. Reuocanda nunc quidẽ mens eſt ab omni ſenſu & cupiditate, & ad veri ac ſummi boni cognitionẽ traducenda. De rebus enim magnis ac diuinis agitur. PLA. Agè dic quæſo, reflexi mentem in ſeipſam, vt nil excidat, quod à te dicetur. Viribus enim & firmo pectore nunc opus eſt. MAR. Ita eſt vt dicis. Contrahe paululum pedes, atq; audi. PLA. En cõtraxi, & totum meipſum collegi. MAR. Omne profectò qualecunq; id ſit, quod veri perfecti denominationẽ accipit, ita quidẽ dictum ob falſum imperfectumque nemo eſt qui ambigat. Nã qui albũ in ſubiecto videt, eidẽ quoq; ineſſe poſſe eius contrariũ, quod nigrum vocamus, deprehendit. Contrarijs ſiquidẽ contraria dignoſcimus, vt album nigro, dulce amaro, verum falſo, perfectũ imperfecto. Cùm igitur falſorũ bonorum multiplices eſſe formas oſtenderimus, quæ tandẽ vera ſit ac perfecta, declaremus oportet. Ea nimirum in ſolo deo rerum omniũ principe meritò collocabitur. Deo ſiquidẽ nil potentius, nil melius, nil perfectius, nil copioſius, nil glorioſius, nil quod magis animos noſtros delectet, inueniri excogitaríve poteſt. Hunc certè ni talẽ eſſe contigerit, rerum omnium patrẽ nullo modo appellaremus, cùm bonũ aliquod eo perſtabilius reperietur. Perfecta namq;, minus integris nobiliora eſſe comprehenduntur. Hæc enĩ ab illis, vt à potioribus, principium & augmentũ accipiunt. At verò tale aliquid de deo cogitare, nefas putandum eſt, cùm omne quodcunq; in rerum natura eſt, ita rectè egerit, diſpoſuerit, ordinauerit, vt in eo ad integritatẽ nil vlterius requiri poſſe videatur. Eſt igitur in deo ſummi perfectiq; boni copia maxima, quæ nec cõtinuo vſu diminuitur, nec extrinſecus alicuius ope augetur. Diminui enĩ, quod infinitũ eſt, non poteſt. Alterius deinde egere auxilio eum qui omnibus adminiculo eſt, nequaquã certè cõſentaneum videt. Deus enĩ ſemper idẽ eſt, nec vllo modo diminutus aut à ſe diuerſus dici poteſt. Summũ namq; dicere, cui deeſt quod ab altero accipiat, demẽtia profectò videtur. Præterea nil eſt quod magis diminutũ aliqd aut imperfectũ arguat, quàm aliquãdo à ſe diuerſum eſſe, vt ex illis fallacibus bonis deprehendit, qui à nobis paulò antè multis rationib. ſpreta ac contẽpta ſunt. Deus itaq; ſumma, cõſtans, perpetua, integra beatitudo & felicitas eſt: hunc qui intelligit, eundẽ contemplat, adorat, diuitias, potentiã, gloriã, honores, voluptates facilimè cõtemnit. Beatus enĩ & felix, ſummũ bonũ adeptus, quid amplius requirat nõ habet. PLA. Beatos igitur eos ſolos dicis, qui ſpretis fortunæ bonis, vnica cõtemplatione delectantur? MAR. Quid beatos, imò deos: vt enim iuſtos iuſti paticipatione dicimus, ſapientes ſapientiæ, fortes fortitudinis: ſic diuos adepta diuinitate homines vocabimus: quod etiã dei ipſius voce in Pſal. confirmat: Dixi enĩ (*Pſalm. 8.*) vobis dij eſtis. Non igit à ratione alienũ eſt, beatos homines participatione diuinitatis

deos

deos haberi. PLA. Magnum eſt certè quod bonis ac ſanctis viris tua pollicetur oratio. Sed dic quæſo, iſtud quod ſummũ bonũ vocas, partibus ne & mẽbris cõſtat, an totũ idẽ eſt? MAR. Caue exiſtimes tantum bonum, tamq; excellẽs mẽbris cõſtare. Omne profectò quod partibus cõſtat, integrũ dici nullo modo poteſt, cũ partibus plerunq; magna diſcrepantia inſit. Non eñ mẽbra omnia ad idem ſemper cõcurrunt: inter quæ plerunq; tanta cõtentio oritur, vt totũ corrumpi neceſſe ſit: atqui in Deo omnia ſunt idẽ, quem quidem partibus conſtare minimè dici poteſt. Omne ſiquidem quodcumq; eſt, tamdiu integrum & perfectum remanet, quamdiu eſt vnum. Nam quod partibus conſtat, partiũ corruptione & interitu diſſoluatur oportet: vt in corporibus animantium cernere licet, quæ animæ ac indiuidui iunctione vnum, quamdiu poſſunt, eſſe nituntur. Vbi verò mors interuenerit ſeiunctione partium, ſtatim dilabuntur & intereunt. Conantur illa quidem naturali deſiderio ſubſiſtere, & quoad fieri poteſt, eius naturã imitari, vnde originem habuere, nimirum id quod eſt cernentia, verum ac perfectum bonum dici nullo modo poſſe, quòd non conſtans, vnum, integrũ, ſimplex, ſincerumq; ſit. Hanc appetitionem vnitatis & diuturnitatis cùm videas naturaliter animantibus omnibus & plantis ineſſe, non eſt cur ambigas, Deum vnum atq; idem ſemper exiſtere, ad quem certè tanq̃ ad arcem ſummi boni, naturaliter cuncta feſtinant. Quem igitur rerum omnium coniectura bonum eſſe comprehendis, ob eamq; rem ab omnibus expeti, integrum, verum, vnum ac ſimplex bonũ fateare oportet: quo cognito & adepto, nil erit profectò, quod amplius requiras, cùm in eo ſingularis potentia, & vnica ſapiẽtia inſint. Hunc enim mundi globum, quem ex tam diuerſis contrarijſq; rebus conſtare vides, ipſe in ſphæricam formam redegit, nullius adminiculo vſus, eiq; immobilis ipſe perpetuum quendam motum & ordinem aſſcripſit, quo regi omnia inferiora ac gubernari miro ordine cernimus. Neq; quicq̃ eſt quod hanc diuinam diſpoſitionem queat infringere: adeo eſt potentiæ & ſapientiæ vinculis connexa, vt ſolis, lunæ, reliquorumq́ue planetarum perpetui motus, & eodem modo ſemper ſeſe habentes oſtendunt. Hoc itaq; tantum, tamq́ue excellens bonum qui iuſtè, fortiter, prudenter ac ſanctè viuendo conſecutus eſt, quid amplius ſibi velit non intelligo. PLA. Nunc demũ verum fateor, falſi boni ſpeciem me hactenus inſcitia & errore ſtolidè nimium concupiuiſſe, cùm ſit quoddam æternum, diuinum, conſtans & perpetuum. Sed Deo gratiæ ſunt habendæ, qui te hodie diuinitus certè huc miſit vt haberem qui me doctrina & ſapientia ſingulari, non afflictum modò conſolaretur, verùm etiam grauiter errantem in rectam ſemitam reduceret. Sed dic obſecro, qua ratione hoc tantum, tamq; expetẽdum bonum adipiſci quis poſsit. MAR. Diſciplinis primùm luſtranda mens eſt omni vitiorum macula, deinde & artibus inſtruenda, quibus tanq̃ gradibus paulatim ſuperiora aſcendens, deſcendens rurſum rediensq; perſæpè cognita huius fragilis ac falſæ beatitudinis forma, veram illam & conſtantem totis viribus inquirat, complectatur. Hoc facere qui vult, omni prorſus vitio & concitato affectu carere debet, ne à tanta cogitatione ancipiti cura diſtrahatur animus. Fortem eum & conſtantem eſſe oportet, ne laboribus & perturbatione aliqua vincatur: Temperantem, ne cupiditatibus & libidinum illecebris à recta via retrahatur: Prudentem, ne inſcitia & negligentia errorem aliquẽ incurrat. Habes nunc veri ac falſi boni ſpeciem ſatis dilucidè, vt arbitror, explicatam. Proinde cura, effice, enitere in vita rectè & honeſtè agendo, dolores & miſerias æquo animo tolerando, mentẽ crebrò ab his terrenis ſolicitudinibus ad rerũ cæleſtium cognitionẽ traducẽdo, quò poſt mortem beatus ſummo illo & perfecto bono cum trãquillitate vti ac frui poſsis. PLA. Nil eſt certè quod æquè facere cupiã & velim. Sed dic quæſo, quónam iturus es? adornare diſceſſum te video. MAR. Si bene pedibus vales, nil eſt quòd amplius operam meam requiras: iam enim ſedatis animi tui perturbationibus, delinitoque pedum tumore mea ac Theodori opera, functus officio meo videor, niſi quid præterea vis. PLA. Vt me ames volo, & ad me interdum redeas, vbi tibi per otium licebit: noſti imbecillitatem naturæ humanæ. Variæ indies oriuntur ægritudines, tum animi, tum corporis: has, vt hydræ renaſcentis capita, abſcindas tua induſtria & arte oportet. MAR. Vbi te opera mea indigere cognoro, ſtatim ac libens reuertar, ſi mihi per arcis præfectum id facere licebit, qui non ita libenter accedentes admittit.

BAP. PLATINAE DIALOGVS AD LODOVICVM STELLAM MANTVANVM CONTRA AMORES.

Stella.

SALVE Platina. PLA. Hem Stella, quonam & vnde? STEL. Domo, ad te. PLA. Quid cauſæ fuit vt me adires? STEL. Amicorum (vt eſt Græco prouerbio vſurpatum) omnia debent eſſe communia, ſiue illa quæ in vita contingunt bona ſunt, ſiue mala. PLA. Ita eſt: lætari enim ac dolore affici ex his quæ in vtramque fortunam amico contingunt, ea demum eſt vera amicitia. Quare ſi quid habes, quod te coquat, mihi qui te chariorem habeo neminem, ediſſere. Vulneri enim tuo, niſi altiùs inſedit ac omnino lætale eſt, nonnihil medelæ, cognita morbi cauſa, fortaſſe adhibebo. STEL. Ex vultu vt arbitror, deprehendiſti me aliqua pertutbatione angi. PLA. Amor eſt mi Stella, qui te cruciat, quòd inceſſus tuus, nunc tardior, nunc concitatior, habitudo corporis præter conſuetudinem ad maciem tendentis, pallidula facies, mobiles oculi, mens varia, crebra ſuſpiria, cogitationes tuæ ſomniculoſæ, etiam te tacente, perfacilè oſtendunt. STEL. Neſcio ego, reprehenſionis ne plus an laudis merear, ſi apertè & ingenuè amare me dixerim. Nam quanti facis per Deum immortalem adoleſcentem, qui nullo amoris ſtimulo ad ſolertiam & ſagacitatem excitus, vitam agit inertem & ſomniculoſam? PLA. Vellem mihi ac tibi dari otium hac de re diſputandi: cognoſceres profectò nullam peſtem ingenijs adoleſcentum perículoſiorem amote & procacitate eſſe. STEL. Erit mihi otium, tamdiu certè quamdiu per occupationes publicas à nobis aberit Franciſcus Gonzaga cardinalis inſignis & patronus noſter. Quare ſi vis, & ſi non omnino te ſolum amas, da te mihi hodie. PLA. Et hodie & cras, quando voles me habebis. Soleo ego, & id quidem perſæpe, amicorum commoda meis anteferre. Sed deligendus eſt nobis locus in ſolitudine, quò vtrique noſtrum ingenio & mente vti liceat. Ita nanque ruſticorum ſtrepitu & clamoribus tum diurnis tum nocturnis offendor, vt non cum hominibus, ſed cum leonibus & aſinis habitare me exiſtmem: adeo ſunt ab omni humanitate & ciuilitate remoti. STEL. Deſcendamus ſi placet, in hanc vallem, quæ * marinum attingit. PLA. Rectè admones, erit hi[illegible]cus & ingenio & corpori vehementer accommodatus: nam & liberiùs ratiocin[illegible]imut, & àſcenſu ac deſcenſu corpora noſtra exercebimus. Quod ante cibum maximè faciendum ad valetudinem & robur, cenſent medici. STEL. Hac faciliùs deſcendemus: te, ſi vis Platina, quia minus bellè pedibus vales, humeto meo deſcendentem ſubleuabo. Sæuus nimirum fuit Paulus pontifex, qui te etiam compedibus teuinctum in carcete detinuit, vnde ægritudo iſta oborta eſt. PLA. Imò vt hoc facias, te togo, ne cùm in vallem deſcendero, quod agitatione nimia fieri ſolet, tumote ac cruciatu pedum ab hac noſtra diſputatione auocet. De ſæuitia Pauli nullum vetbum nunc facias. PLA. Retineo egò te, tu totus inhæteto humero ſiniſtro, vt dextra ſi in præceps deferor, me teque pariter à decliuitate defendam. PLA. Ad illa prærupta ſaxa, quæ è tegione ſunt, velim proficiſcamur, adiuuabunt fortaſſe nonnihil nos vmbræ illæ maiorum, quæ olim his in locis obſeruatæ ſunt.

STEL. Eſt ne illud quod video manu ſactum à natura? PLA. Manu certè & opera factum eſt. Ex hac enim conualle, vt videre licet, excidebantur ſaxa, quibus formas illas ingentes & regias extructas videmus, quæ Romam nobis proficiſcentibus ad dexteram relinquuntur. Ex hac enim materia ædificati ſunt non hi modò aquæ ductus, ſed plurima etiam in vrbe Roma atria, plurimi arcus triumphales, plurima tú publica, tum priuata ædificia. Extant profectò adhuc ictus lapicidarum, extant ſemi exciſa ſaxa, & hic pons quem in ſaxo conciſum cernis, duabus rebus permaximè accommodatus eſſe debuit: nam & exciſa de monte ſalius per fornicem in conuallem deuoluebantur: & aqua iſta quæ nunc per infimam vallem delabitur, ſenſim ab ipſo fonte per decliuia montis, & per hunc pontem ad formas, quæ in plano ſunt, deriuata, ad vrbem faciliùs perduceretur. Eò ſiquidem altitudinis conſcendit aqua, cuius ipſe vnde deriuatur, fons eſt. STEL. Hæc fieri ſine magna impenſa & multis operis nullo modo potuere. PLA. Quaſi verò his defuerint opes & ſerui, qui prouincijs & nationibus omnibus impetitabant. Audiuiſti, credo, M. Craſſum

ciuem

ciuem Romanum,taceo Lucullum & innumerabiles alios,dicere ſolitum, eum ſolum diuitem ſibi videri,qui ſuis ſumptibus exercitum Romanum per annum alere poſſet. Quid,quòd & quinq; & ſex millia ſeruorum priuatis ſumptibus pleriq; nutriuere, nec tantis quidem opibus impares eos habuiſſe animos cernimus, cùm in alienis elementis,acſi in terris anguſtè habitarent,auſi ſint ædificare:nam & plana montibus coęquarunt,& iactis inſanis molibus maria ſtrauęre,quod nunc quoq; tum in vrbe, tū in municipijs,tum in ſuburbijs,ex ruinis tot ac tantorum ædificiorum cernere licet. STEL. Facilè crediderim eos,& hæc quorum ruinas cernimus,& alia quæ ſitus ac vetuſtas conſumpſit,ſtruxiſſe,cùm maria & terras virtute & tolerantia ſuo adiecerint imperio. Sed miſſa hæc faciamus Platina,in vallē deſcēdimus,delige locū vbi mēte & corpore quieſcamus. PLA. * Ad illam * quæ per aquulam ſaxa leuiter ſuſurrat, ſub opaca ilice optimè manebimus:nam & æſtum vitabimus,& ſitim quæ ex nimio ſermone excitari ſo- * In illa, vbi aquula per
let,æſtate præſertim,ſi opus erit, ſedabimus. STEL. Locus eſt certè amœnus: ſed dic tandem,vnde medelam huic meo vulneri ſuſcipias. PLA. Definiendum eſt primò quid ſit amor,ex cuius deſcriptione quæ ſint morbi tui latebræ,facilimè deprehendemus:deinde ſi non omnino ſalutem tuam aſpernabere,remedijs,adhibitis ad ſanitatē reducerere. STEL. Agè dic quid ſit amor. PLA. Amor duplex eſt, honeſtus ſcilicet & inhoneſtus. Honeſtus eſt, qui oritur inter duos natura quoad fieri poteſt, & ſimilitudine bonorum morum perſimiles. Qualem fuiſſe Scipionis & Lælij accepimus. Inhoneſtus autem is dicetur,quo corpore & animo ſtolidè quidem ad rem concupitā ferimur,nulla adhibita modeſtia. Hac perturbatione qui angitur,non video cur ſanus dici vllo modò poſſit,cùm dulci veneno, amaro melle, triſti gaudio, affectata deceptione delectetur. Vulnus enim (vt ait poeta) venis alit,& cæco carpitur igni. Tanta ſiquidem huius morbi vis eſt,vt amantis,imò vt veriùs dicam,amentis animum crucier, corpus conficiat,mentem ita ſede rationis dimoueat,vt nil tandem præter imaginē & ſpeciē (vnde zelotypia dicta eſt) amaſſe videatur. STEL. Pinxiſti mihi,vt vulgo dicitur,inferos. Malè profectò mereris de amore,qui ſic eum,vt rem peſtiferam & pernicioſam,deteſtaris. Caue Platina iram tanti numinis hac verborum licentia in tuam perniciem cōcites. Cum voluptate enim,vt arbitror,nondū in gratiam redijſti: proinde deſine eum maledictis inceſſere,cuius ſæuitiam & olim expertus es, & in futurum fortaſſis experiere. PLA. Dic meliora quæſo:quoduis enim ſupplicium pati malim, quàm tot æſtibus ac tanta Charybdi rurſum vexari. Fatebo ego ingenuè quidem, dum feruore adoleſcentiæ æſtuarem,amoris procella & tempe. diu vexatum, neque prius portum quietis attingere potuiſſe,quàm expiata mente amoris illecebris,philoſophię me totum ac negotio addixi. Adoleſcentibus enim nulla res otio & quiete pernicioſior eſt. Vnde Naſo poeta hac peſte laborantibus remedium daturus: Si tollas,inquit, otia,periere cupidinis arcus. Ea eſt enī adoleſcentium natura, is ætatis feruor, vt otioſi malè agere diſcant. Nec mirum,cùm in eos plus imperij ac poteſtatis habeat appetitus quàm ratio. Agitantur ſiquidem infinitis propè cupiditatibus, nondū in diſciplina bene viuendi ob tenellam ætatem firmatis eorum animis,quod fieri ſine tempore & lōga exercitatione minimè poteſt. Quare ſi ſapis Stella,meo & aliorum exemplo edoct᷒, tibi ab hac peſte cauebis. STEL. Non poſſum ego adduci, vt credam id eſſe malū, quod animantibus omnibus vtiliter à natura datum eſt. Natura enim, vt audiuiſſe à philoſophis me memini,nihil agit fruſtra:deficerent profectò ſpecies animantium omnium,niſi ab hac coeundi cupiditas & amor viuentibus naturaliter inſitus eſſet. Habet mea quidem ſententia,neſcio quid diuinum, cùm ad immortalitatem formarum omnium proſpicere videatur. PLA. Amorem eſſe rem præclaram & diuinam non negauerim ego,cùm omne quod in mundo mouetur & agitur,beneuolentia & amore quodam moueatur. Nam ſuperiorum ſphærarum & ſiderum planetarumq́ue curſus beneuolentia quadā in inferiora agunt,cùm eodem modo ad * diuinandā geniturā re- * deriuanda
rū omniū ſemper ſeſe habeant. Rurſum ignis,aer,aqua,terra,eā beneuolentia ad procreationem rerum generabilium & corruptibilium concurrunt, vt partem naturæ ſuæ indiuiduis addant. Verùm hic amor, vtpote diuinus, eodem ſemper modo ſeſe habet, non appetitu,non cupiditate,non licentia,non laſciuia, non libidine, vt is quo te angi video,effertur. Quòd ſi quempiam inuenero his cupiditatibus tanquàm teterrima labe repurgatum,ad procreandum & cura eorum quæ procreata ſunt,ſancto, legitimo,honeſto amore efferri, eundem caſtè, integrè, & ſanctè amaturum dixero.

STEL. Nimium reſecas hæc ad viuum Platina. Nemo certè hac tua ſentẽtia honeſtè amabit:& quod deterius eſt, multós hac tua verborum ſeueritate, à tanta tamq́; vtili & neceſſaria re auocabis. PLA. Didiciſti, ni fallor, à Stoicis, nil eſſe vtile, quod non ſit honeſtum: proinde deſine neceſſarium id & vtile dicere, quod cum turpitudine & flagitio fit: ſtuprum nanque committere, inceſtum, adulterium, ſacrilegium, ita per ſe nefas eſt, vt honeſto & vtili contrarium nil magis videatur. Honeſtè enim, vt antè dixi, is amare dicetur, qui ſpreta quoad fieri poterit, immoderata cupiditate, qua pleriq; omnes ferimur, coniunctionem appetet, vt ſimile ſibi procreet, quo nihil poteſt eſſe homini bene morato & ciuili iucundius, cùm videt in filio honeſto & legitimo matrimonio nato, immortalitatem ſibi per ſucceſsionem generis quodammodo parari.

STEL. Eadem ratio, & maior fortaſſe iucunditatis & vtilitatis in notho eſt, quàm in legitimo, cùm plus in illo creando amoris concurrit, quæ res diuina habetur, quàm in hoc quem facta neſcio qua ſeueritate procreari dicis. Quaſi verò generari quiſquam in quauis ſpecie poſsit, niſi interuenerit titillans illa libido, quæ in generatione cum voluptate maxima ſentitur. Hanc ego ita vtiliter animantibus omnibus à natura datã puto, vt hac ſublata, in contemptum venturam generationem exiſtimem, quaſi hac vt illecebra quadam excitentur ad procreationem omnia. PLA. Epicurus omnino es, vt mihi quidem videtur, qui voluptatem pluris quàm honeſtatem & vtilitatem facis: deciperis profectò, cùm ex non bona cauſa tantam tamq́; præclaram rem oriri dicas. Non negabo ego titillationem tanquam inſtrumentum quoddam in generatione neceſſarium eſſe: non tamen omnino dicam ex tam viliſsima re potiſsimùm, amantium indiuidua procreari. Quid? putas ne eam philoſophiam quæ de moribus eſt, fruſtra & inutiliter à philoſophis excogitatam eſſe? Hac retinetur in officio corpus, multis ac maximis voluptatum illecebris tanquam peſsimis ſatellitibus obſeſſum: hac ſenſus caſtigantur, hac appetitus obtemperare rationi cogitur: hinc tanquàm ex fonte honeſti, quid deceat in vita quidq́; dedeceat, deprehenditur: hinc matrimonij ratio, qua vetamur tranſire lineam ad vtilitatem & dignitatem humani generis inuentam, cùm hoc vinculo frena vaganti licentiæ & libidini ſint iniecta. Taceo fortitudinem, temperantiam, iuſtitiam, quibus & tolerantiam rerum quæ in vita accidunt, perdiſcimus. Addo & abſtinentiam cupiditatum, quibus tanquam procellis marinis continuò vexamur: & æqualitatem, ſine qua ſtare mundus, ne dicam ciuitates, vix poſſet. Hoc pulcherrimũ inuentum, hoc donum deoru[m] contemnere omnino videntur hi, qui rapere ex alieno, qui timidè & inconſtar[ter] agere, qui in appetendis rebus nullum habent honeſtũ finem, nullam cupiditatum & libidinum metam in aliena vxore appetenda, in vitianda virgine, in quouis inhoneſto & illicito concubitu. STEL. Iſtud tuum philoſophari Platina, ad rem noſtram nihil facit: amandum enim potius, quàm non amandũ, adoleſcentibus vtile & neceſſarium multis rationibus oſtendam. Vtile id nunc ego exiſtimo, quod vulgus bonum expetendum dicit, ne rurſum me in nomine polyſemo captes. PLA. Neque mihi quidem defutura argumenta arbitror, quibus oſtendam te errore maximo detineri, qui tam obnixè pro voluptate certaturũ te polliceris. STEL. Mecum agas ſyllogiſmo nullo modo velim. PLA. Ab vtili ſumentur argumenta. Sed vnum te monitum velim, ne de amore, qui ad legitimum connubium reſpicit, verbum vllum facias, ne rem inhoneſtam ſancto tuearis nomine. STEL. Nulla profectò res eſt, quę magis excitet adoleſcentes ipſos ob tenellam ętatem dormitantes, quàm amor ipſe. Viſa enim pulcherrima forma, auditoq́; dulciſsimo concentu, olfactu item ac tactu rebus ſuauiſsimis excitatis, animum adhuc recentem & ob eam rem bonarum ignarum erigit, applicatq́; illi rei maximè diuinitus credo, quæ ei & ætate & moribus & forma perſimilis eſt. Hanc ſequitur, hanc diligit: huic vt placeat greſſus rudes, manuum ac totius corporis motum decenter componit, vt ciuis & non ruſticus eſſe videatur. Verba idonea ad perſuadendũ excogitat, omnibus in rebus quærit ornatum: nitidus, mundus, terſus, ciuilis, comis cupit videri. Ruſticitatem & moroſitatem tanquam res pernicioſas deuitat, maiores natu veneratur, æquales obſequio & vrbanitate ſibi deuincire ſtudet, gymnaſia virtutis cauſa frequentat. Quid plura? Nil dicit, nil facit, ex quo non eluceat pulchritudo quædam: dolet item ſicut iniuria infertur. Magnificus & liberalis in eos eſt, quos nouit de ſe bene meritos eſſe. Quòd ſi quid ei dicto vel facto exciderit, vt adoleſcentibus nondum in virtute bene firmatis contingere ſolet, erubeſcit, dolet, cruciatur, & demum quieſcit nunquam, donec erratum virtute & in-

duſtria emendauerit.Fortitudinē verò bellicā magnitudine rei delectatus ita ample-
ctitur,vt honeſtam mortem,quod mirum in adoleſcente videri debet, otioſæ & igna-
uæ vitæ anteferat: qualem fuiſſe Chorœbum Migdonidem legimus, qui amore Caſ-
ſandræ incenſus, in armis mori pro laude & gloria pulcherrimum exiſtimauit. Non
dico quid egerit Tydeus ob amorem Thebano, quid Achilles Troiano, quid Aeneas
Latino bello.Quid item innumerabiles alij,qui dum omnibus placere ſtudent, maxi-
mè verò illi quam tantopere amant,nullum in grauiſsimis prælijs, pro patria, pro pa-
rentibus,pro cognatis,pro amicis periculum ſubire recuſarunt. Vnde quæſo poeſim
habemus virtutum omnium clariſsimarum præconium omnium optatiſsimum? ab
amore.Quid ingenium Orphei excitauit?Eurydice.Quis nobis Catullum poetam de-
dit? Lesbia. Quis Flaccum? Aſteriæ. Quis Naſonem? Corinna. Quis Gallum?Lycoris.
Quis Anacreontem Lyricum poetam?Batillus adoleſcens. Quis Maronem deum poe-
tarum?Galathea nympha. Quis Pindarum? Hearinus. PLA. Ex his mihi vnus vi-
deris eſſe Stella, quos Ariſtoteles parum idoneos ad philoſophandum oſtendit. Fieri
enim minimè poteſt,vt is rectè de moribus & cauſis rerum dijudicet, qui perturbatio-
nibus animi exagitatur.Vnde bene inſtitutum à Pythagoricis cenſetur,qui adoleſcen-
tibus eorum gymnaſia doctrinę cauſa frequentaturis,in quinquennium ſilentium in-
dicebant,ne prius hiſcere auderent, quàm rectè agere & doctè loqui didiciſſent. Sen-
ſus quidem dicis in adoleſcēte tenero adhuc & imbecilli ob amorem & cognitionem
rerū excitari, quod cōtrà vſu euenire cernimus: ad epulas ſiquidē,ad luxū, ad libidinē,
ad otium,ſpretis legibus,ſpreta religione, ſpreta diſciplina, incompoſitis & diffluen-
tibus ſenſibus, omni impetu feruntur: non formis rerum delectari,ad quarum cogni
tionem intellectus noſter, dum perfici ſtudet, ſenſibus tanquam feneſtris & inſtru-
mentis quibuſdam vtitur.Nil enim in intellectu eſt, quod non prius fuerit in ſenſu.
Hinc ſapiens quo animum paſcat, continuò ſumit, bonum à malo ſeparans, dulce
ab amaro, vtile ab inutili.At adoleſcens qui non iudicio, ſed libidine cuncta meti-
tur, muliercularum illecebris & fucato colore captus, diuinum neſcio quid in eis
eſſe falſo exiſtimans,quam amat,hanc ſequitur,hanc cupit,hanc probat, in hac bona
omnia eſſe putat:eius oculos,faciem,manus,inceſſum,motumq́; ſic intuetur & admi-
ratur,ac ſi inde elici ſummum bonum poſſe exiſtimet:ad huius verba ad campum non
ſecùs flectitur,ac nauigantes in freto Siculo,vt ſcribunt poetæ,ſi quando inſcij & incō
ſtantes Syrenarum cantibus delectati,de nauigatione [illegible]exiſſent. Dices fortaſſe hac vo-
luptate non adoleſcentes tantùm,qui magis ſequuntu[illegible]ectus, cruciari, verumetiam
ſenes,in quibus cupiditatum fomenta ob ſenectutem extincta eſſe deberent: hoc ego
non negauerim in quoſdam cadere,qui vel natura viuaciores ſunt, vel minus bellè in
vita voluptatibus obſtitere,vt de Salomone & Dauid legitur. Flexit item pulchritudo
Helenæ apud Homerum ſenes Troianos,qui ſcæam portam conſcenderant, Paridis &
Menelai ſingulare certamen inſpecturi:eò nanq; cū mulier tanti certaminis præmium
aſcenderet, elegantia formæ adeò mentes ſapientiſsimorum virorum primò cepit, vt
tantum bellum eius cauſa meritò dicerent eſſe concitatum:addidere tamen prudentiſ-
ſimi ſenes,ſuorum credo cladibus admoniti,& ab appetitu ad rationem reuocata men
te:verùm habeat,quanquàm pulchra potius,quàm patriæ noſtræ pernicies ſit.Non idē
etiam contigit his,quos Meduſa incredibili ſua pulchritudine partim in ſaxa, partim
in bruta conuertit?Saxei nimirum fiunt homines,& in brutorum tranſeunt naturam,
qui muliercularum forma & illecebris capti,vitam agunt intemperantem & libidino-
ſam.Nec excitantur,vt dicis,adoleſcentes ad virtutem ob amorem,cū nihil ſit tam vir-
tuti contrariū,quàm flagitioſe & intemperanter viuere: quanquā non cōſtanti & ſuo,
ſed alieno vt amantes,ſolent pēdere arbitrio.Igitur in fabulis Iouem quoq;, Martem,
Mercurium,cæteroſq́; deos puellarū amore exarſiſſe:quod ideo certè ſcribunt poetæ,
vt oſtendant viros etiam ſapientes & fortes,quos vel deos vel ſemideos, vt Herculem,
Theſeum,Pirithoum vocamus,perturbationibus,& quidem vehementibus interdum
commoueri: ſed eos virtute & continentia detentos, à tanto dedecore & turpitudine
tandem redimi. Præterea quid eſt quod tam auocet mentem amantium à ratione be
nè viuēdi,q̃ amor ipſe?Vnde certè omnes animi perturbationes oriuntur: crudelitas,
vt de Medea legitur,quæ vt Iaſonē quē deperibat,tutiùs ſequeretur,Abſyrtum fratrem
in itinere lacerauit,quò patrem inſequentem dolore, quem de morte filij capturus e-
rat,remoraretur.Eadem quoque ira percita, quòd nouos amores ſuis ꝓferri videbat,

duos

duos filios ex Iaſone ſuſceptos, diſcerptos in ora patris coniecit. Quid Prognes ſtuprata ſorore? Nónne patri Tereo ob vindictam Itym filium epulandum appoſuit? Atreus item ſimulata reconciliatione cum fratre, qui eius vxorem inceſtaſſe dicebatur, Thyeſtæ filiòs epulandos appoſuit. Coniurauit Clytemneſtra cum Aegyſtho adultero in perniciem mariti Agamemnonis: quo interempto, Oreſtis furor in matrem concitatus eſt. Donauit Scylla Niſi, Minoi regi, cui⁹ amore tenebatur, ſublato furtim crine aureo, vitam & imperium patris: huius autem tanti facinoris meritam poſtea mercedem ſcelerata filia conſecuta eſt. Decepit Theſeus Ariadnem, cui fidem coniugij dederat, prælata Phædra. Hæc poſtea amore Hyppoliti incenſa, patrem Theſeum in perniciem filij concitauit. Ceſſauit à virtute Hercules amata Iole & Deianira, cuius gratia & tantum robur cecidit. Magnas clades Achillis ira Danais iniecit ſublata Bryſeide, quam mirum in modum amabat: hunc deinceps Polyxenæ nimius amor ad interitũ perduxit. Demophoontis tardus reditus, amanti Phyllidi exitio fuit. Perijt in vndis Leander, dũ Boſphorum noctu ad amicam natitat. Remorata eſt Vlyſſem Circe: retardauit Annibalem quo minus victoria vteretur, amor fœmellæ Appulæ. Tarquinio regi exitio fuit ſtuprata à Sexto eius filio Lucretia. Perijt in vinculis Claudius decemuir, quòd Virginiam Virginij filiam, ob amorem in ſeruam ſummiſsis falſis aſſertoribus, vindicare ſibi contra ius faſq; conatus eſt. Virtutem C. Cæſaris nonnihil retardarunt illecebræ Cleopatræ, quæ poſtea M. Antonium minus certè conſtantem, omnino dedit peſſum. Quid memorem quæ ſcelera, quas cædes, quas proditiones ob amorem commiſerint, Claudius, Caligula, Nero, qui cognatarum & affinium nefandos concubitus non reformidarunt? Dicis præterea adoleſcentes amore ad ſtudia bonarum artium, ad omnẽ denique virtutem excitari. Sed per Deum immortalem, quónam modo fieri poteſt, vt qui fluctibus perturbationum omnium vexatur, mentem alicui præclaro negotio applicet? Amantium enim ij ſunt cruciatus, dolent quum alium vidẽt ſibi in amore preferri: gaudent ſi quid vel miuimæ ſpei redeundi in gratiam viderint: timent puellarũ leuitatem: iraſcuntur cùm datam fidem falli vident. His affectibus fit, vt non ſolũ ſtudia diſciplinarum omittant, quæ mentem quietam & omni prorſus perturbatione carentem requirunt: verumetiam patrimonia diſsipent, parentes decipiant, amicos poſthabeant. His autem erroribus plenæ ſunt comœdiæ poetarum omnium. Conqueritur in Andria Simo de perfidia Daui, de contumacia filij Pamphili, aliã quàm ipſe volebat amantis. Cruciat Thraſonem Thais in Eunucho. Pellit in militiam durus pater Cliniam amantem, qua ex re, eaſte[illegible]es merimnæs Aeſchyni, obiurgat Mitio Demeã fratrẽ, quòd in filios amantes nulla indulgentia vtatur. Elegia quæſo à poetis celebrata, quid aliud ſibi vult, quàm vt aliorum malo & exemplo docti adoleſcẽtes, Charybdim amoris deuitent? Deſcribit affectus heroidum Ouidius, narrat miſerias ſuas Propertius. Maledicit nonnunquàm amicæ, & lenam crebrò execratur iratus Tibullus: Ardet in Alexim Virgilius: inſanit ob amorem Archilochus: mœret & lachrymatur abſente Phaone Sappho. Nõ negauerim ego iſtorum ingenia indignitate rei mota, dignum aliquid excudiſſe: ſed perinde eorum dicta accipi debent, atq; vatum inſanientium reſponſa: quæ ſi quidem ad rationem bene viuendi pertinent, ſuſcipienda ſunt: quæ verò ſecùs, cautè vitanda, ac ſi roſas è ſpinis deligeremus. Memini me vidiſſe in gymnaſijs Italicis adoleſcentes, & quidem præſtantis ingenij, qui omnino ex amore perditi, otio & laſciuia florem ætatis conſumpſere, earum doctrinarum omnino ignari, quarum gratia à parentibus cum magno diſpendio rei familiaris ad præceptores ſunt miſsi: hinc oritur deſperatio, ſera pœnitentia ſubeunda, cùm vident ingenium ſimul cum re ſe amiſiſſe. Hinc furta, hinc rapinæ, hinc cædes, hinc contemptus deorum atque hominum. Quid, quòd in verbis, vultu, motu corporis, non ſanam mentem amantes præ ſe ferũt? Vt de Didone Virgilius,

Incipit effari, mediaq́ in voce reſiſtit.

Non dormiunt noctu, ſurſum atque deorſum curſitant: vſque ad lucem vigilant, ſuſpirant, lamentantur, examinantur quauis minima ſuſpicione. Non leuantur hac cura publicis ſpectaculis, non ludis, non iocis, non venatione, non aucupio: faſtidiunt omnia, riſus quidem in eis Sardonius eſt. Videas plerunque hominem tremere, pallere, oculos retorquere, & omnino mente alienari, acſi morbo comitiali agitaretur: quærit rixas, quærit iurgia, quærit lites: digladiari etiam nudus cum armato non recuſat, adeo demens &

mens & inſanus eſt: ſtare promiſsis neſcit. Si quid iuramento etiã promiſit, idem poſtea periurio negat: neq; quod pollicetur, putes eum præſtare. De rebus omnibus vitio mentis peruerſæ dijudicat, quod falſum eſt affirmat, quod verũ refellit: ſi quid ei prę‑ter ſpem acciderit, non ignauiam, non ſtoliditatem ſuam accuſat, ſed cælum ac deos. Hominem ad tempus, maximè autem vbi amica ei arriſit, ciuilem, comem, facundum putabis: mutata fortuna, inurbanum, contumacem, moroſum ac petulantem dices. Videas eum interdum ſqualidum, pallidum, macilentum, ac ſi ab inferis rediret: adeò eſt à corporis cultu & ornatu virili alienus. Interdum verò ita mũditijs ſtudet, vt nihil niſi ſexu, à proſtituta differat. Iter ſi quò ceperit imprudẽs, facilè de via flectit. Inter loquendum, inter cœnandum perſæpè ſedet cogitabundus, quónam pacto amata potiatur: hac cogitatione plurimum ſe oblectat, in hac quieſcit. Neq; eſt cur in tanta animi & corporis perturbatione de eius ſalute queas ſperare, cùm neq; bene admonentium conſilia audire, neque amicorum remedia pati velit. Fortitudinem & modeſtiam non eſſe vllam in tam perdito adoleſcente quis non videt, cùm ab improbis dominis dedecoris & turpitudinis facilimè & primo congreſſu ſuperetur? Hunc ego fortem in rebus bellicis credam, quem ſola muliercula reuinctum grauiſsimis catenis in triumphum ducit, quem verberatum tanquam nequiſsimum ſeruum expellit, reuocat pro arbitrio? quónam modo hoſtem armatum ferret, qui ne fœmellæ quidem ſubiratę vultum ferre poteſt? ſub galea ne? ſub ſago? ſub aggere? ſub pellibus? Militares labores & vigilias patietur, qui ob intemperantem vitam effœminatiſsimus eſt factus? Illum poſtremò liberalem in amicos exiſtimabo, qui neque vnde ſuſcipiendum, neq; cui dandum & quantum ſatis ſcit? Niſi fortè liberalis is dici poteſt, qui & lenonibus & meretricibus & proſtibulis explendæ libidinis cauſa, quod habet, inconſultè ac temerè effundit. Quid, quòd morbus iſte eò dementiæ & deſperationis amantes nonnunquam perducit, vt ſibi manum inijciant? vt de Pyramo & Thisbe apud Ouidium legimus, de Didone apud Maronem, qui in ficta perſona amantis fœminæ, perturbationem mentis & rabiem appoſitè & eleganter ſcribit. Libet hoc in loco vnum profiteri, nullam peſtem ac morbum concitationi amoris hominibus capitaliorem eſſe. Induſtrium ſiquidem, inertem & deſidioſum facit: fortem, imbecillem & effœminatum: magnanimũ, timidum: liberalem, auarum, vt habeat pecuniam inſtrumẽtũ libidinis. Modeſtum & intemperantem, incontinentem & voluptuoſum: prudẽtem, inſanum & ſtolidum: vrbanum, ruſticum: ciuilem & iucundum, moroſum & difficilem: verum, mendacem, & fidifragum: humanum, crudelem: vt de Phineo legi... qui filios proprios ob amorem * Harpalicis occæcauit. STEL. Retexiſti profectò vulnus amantum: neq; me piget omnino tecum hac de re locutum eſſe: apertè enim video, quo errore ſim implicitus. Verùm nihil abs te actum eſt, niſi addideris qua ratione mihi à tanto malo cauere poſsim. PLA. Si eius rei quam amas, naturam & mores inſpexeris, facile à tam intemperanti & libidinoſa belua animum tuum reuocabis. STEL. Scio adoleſcentes ætatis vitio libidine maximè agitari: his ſi fœminarum concubitus interdixeris, in maius fortaſſe ac tetrius vitium prolabentur. PLA. Si erunt bene morati, & ſi flagitioſam pędiconum ac puſionum vitam inſpexerint, facilimè honeſtatem turpitudini anteponent. Hoc enim vitio nullum poteſt eſſe turpius ac pernicioſius: derogare ſiquidem videntur ij, qui hoc fœdiſsimo morbo laborant, fœcunditati humani generis, cùm virili ſemine aliter vtuntur, atq; vtendum à ſummo Deo accepere. Ducãt vxores illi, qui minus cõſtanter Veneri reſiſtunt, procreent ſibi ſimiles: hac propagatione faciant vicos, augeant ciuitates. STEL. Videris mihi inconſtanter loqui, qui in vno reprehendis, quod in altero probas: ducere vxorem, eandemq́; aſpernari, maximè mihi contraria videntur. PLA. Laudaui ego antè & nunc laudo amorem, vnde connubium oritur: Vituperaui itemq́; adulterium, inceſtum, ſtuprũ, ac cætera flagitia, venerea præſertim. STEL. Redi quæſo ad id quod inſtitueras, & qua ratione animũ ab amore auocem, oſtende. PLA. Primùm conſideres oportet, quanta ſit dignitas virilis, quòd præclara munera ſeorſum à fœmina ſunt data, tum ingenij tui, tum corporis quanta conſtantiã, quanta prudentia, quanta diuinarum humanarumq́; rerum intelligentia, quantum robur in obeundis negotijs tum domi tum foris: Deinde oculum flectas ad hoc animal imperfectum, omnino imbecillitate ſua contemnendum: in quo certè ſi quid dignitatis & pulchritudinis ineſt, in totum viro eius gubernatori, tamq́; rudis & compoſitæ maſſæ, quaſi ſtatuario cuidam tribuendum eſt. Natura enim

(vt Ari‑

(vt Ariſtoteli placet) formis omnibus marem tanquam rem perfectam, ſpreta fœmina, nititur efficere: ad huius verò integritatem omnes vires confert, huic ſe accommodat, in hoc ſe oblectat, quòd amplitudinem ſuam ex perfectiore re extolli putat. Fœmellam autem ſi præter ſpem vel per accidens (vt philoſophi dicunt) creauerit, eâ nobiliori cuidam annectit, emendatura quoad fieri poteſt, erratum ſuum. Hinc eſt quòd hoc animal tam cupidè virum appetat, ab eo accepturum quod ei naturâ quidem deeſt. Verùm tanta eſt imbecillitas & inconſtantia huius ſexus, vt virum non omnino ſapientem, è ſede plerunque ſua facillimè dimoueat: huic autem periculo non obijcio ego, niſi viros probatos & conſtantes. STEL. Mitte quæſo hoc tuum philoſophari, & vulneri noſtro iam diu detecto medere, ne continuo cruciatu peream. PLA. In muliere non caſta, nil boni eſt quare ſit appetenda, ſiue eius animum, ſiue corpus inſpicias. Fallax ſiquidem & mendax eſt, ac rerum omnium turpiſsimarum affectatrix: nõ herbis, non venenis, non comitibus, non execrationibus parcit explendæ libidinis cauſa: quòd ſi dæmones rei ſuæ ſauere exiſtimauerit, contempta religione, & ſpretis dijs immortalibus, eos colit, eos inuocat, illis ſe totam tradit. De crudelitate eiuſdem & pertinacia non eſt cur ambigas, cùm tigride immanior ſiţ inuenta, vt de Medea & Agrippina legitur, quæ in multorum necem ob libidinem conſpirarunt. Nullum pręterea bellum grauiſsimum exortum eſt, quod ex hoc malorum omnium ſomento nõ ſit concitatum, vt Helenæ, Iouis, Europæ hiſtoria indicat. Quot cædes, quot incendia, quot rapinæ, quot ſtupra, in tam grauiſsimis bellis ſint commiſſa, excidium Ilij perfacilè indicat. Nulla eſt in hoc ſexu conſtantia, nulla fides: in rebus autem turpibus, malitia & pertinacia vtuntur plus quàm dici poteſt: ſemper enim cogitat quomodo hũc expilet, illum circumueniat. Maritum ſi quæ habet, illi omnia de ſe bona pollicetur, illi blanditur, illum verbis Deum eſſe oſtendit. Mœcho deinde oculis, vultu, manibus, execratione, vel ſigno aliquo concubitus ſuos pollicetur. Eſt præterea tantę audaciæ & callidiiatis, vt in crimine deprehenſa, ſumma cum pertinacia ſe rectè feciſſe audeat approbare: polliceri aliquid, & pollicitum negare, apud eam pro ludo habetur: adeo eſt fallendi cupida. Non dico quos gemitus, quas lachrymas, quæ ſuſpiriâ ſimulet decipiendi amantis vel mariti gratia. Si quid ei quod non placeat, fuerit imperatum, quale illud, & quomodo ſit agendum, ſimulata ignoratione neſcire ſe oſtendit. Facilimè verò ad omnes affectus mouetur, nec ſecùs mobilis, ac frondes ſunt flantibus vẽtis. Inuida eſt, auara, vt Amphiarai Thebani vatis calamitas oſtendit: quem viſo Argiæ cœſto, quærentibus prodidit. N[illegible] poſſet, maritum vel amicum ex quouis grandi periculo vno quadrante redimeret: nulla pietate, nulla gratia, nulla miſericordia, nulla religione, ad officium mouetur: non credit deos eſſe, non ſanctos: ſpectatum (vt inquit Naſo) vadunt, ſpectentur vt ipſæ. In inceſſu (dij immortales) quam pompam, quos faſtus oſtendit: vt canis rabida, vt tigris excandeſcit, ſi quis ei obiter ſtructuram palleoli vel rugam paulò indecentiùs mutarit. Quanto ſtudio faciem quærat ſpeculo, quibus medicamentis eandem liniat, qua arte crinem flectat, qua diligentia ſinus cycladis & rugas componat, norunt ancillæ coſmetæ, quas verberat, quas cruciat, ſi qua ruga paulò incomptiùs ab humero defluxit. In his nugis diem conſumunt, perituræ dolore & inuidia, ſi quam viderint ornatiorem ſe in publicum prodiſſe. Hinc eſt quod auerſæ cubant marito: hinc ſupellectilia omnia reſupinant, hinc ſeruos eijciunt domo, hinc ancillas vſq; ad necem verberant: nec tantæ iræ modus vllus ineſt, donec maritum vel amantem impulerit, diuendito etiam patrimonio, ſericas veſtes & purpureas, ſapphiros, ſmaragdos, chryſolithos, margaritas, & quicquid gemmarũ in pretio eſt, ſibi emere. Vult gregem ſeruorum, vult ancillas ex Scythia vſq; & Aethiopia emptas. Quàm exquiſitis delectetur èpulis, neque terreſtribus ſolùm, ſed maritimis, non attinet dicere, cùm tota voluptatibus ſit dedita. Vult hædulos lactentes adhuc, gallinam altilem, perdicem, ficedulas, anates, querquedulas elixas, turdum, turturem, fartum, leporem, altilia ex farina inuoluta, echinos, oſtrea, peloridas. Ex herbis, aſparagos, bulbos, erucas, & quicquid libidinem mouet. Vina non niſi pretioſa bibit: quibus adeo ſe ingurgitat, vt mariti ſinum perſæpe vrina & nauſea repleat: faſtidit menſam non magno apparatu poſitam. Vult myrrhina pocula, vult cryſtallina, vult pateras argento & auro cælatas. Hæc autem omnia quando placet, vel ſub haſta vendet, vel in pignus ponet, poſthabita cura rei ſamiliaris. Balnęa, porticus, theatra, ludos, choreas frequẽtat. His in locis quanta petulantia & procacitate vtatur, indicant rixæ inter amantes

ortæ

ortæ,cùm non vnum,ſed plures meretricijs illecebris ad amorem ſui pellexerat. Lenas habent,quæ validos & membroſos mœchos magnis præmijs conquirant. Adeunt templa rem diuinam audituræ, vt ipſæ ſimulant,ſed vel deſidioſum monachum vel fratrem ſimulatorem ac diſsimulatorem,vel presbyterum intemperantem ad libidinem,oculis,lingua,labris,prouocat.His ſe totam tradit:ab his,vtpote libidinoſis & intemperantibus,eius libido aliqua ex parte lenitur. Labra dices eas & ſupplicè quidem mouere.Quid aliud quæſo Deum rogant, quàm vt libidini ſatisfiat ſuæ? Nō pro ſalute mariti,vel filij,vel cognati,vel affinis vota ſuſcipiunt:ſed aut pro reditu mœchi ſi abeſt,aut pro valetudine lenonis ſi ægrotat. Si peregrinatio cum marito ſubeunda eſt,valetudinem ſimulant,& languorem animi præ ſe ferunt: Si cum adultero, nullum laborem, nullam peregrinationem, tum terreſtrem, tum maritimam recuſant. Eſt inſuper operæpretium cognoſcere, quos amatores ſibi deligant tam libidinoſæ beſtiæ.Hæc enim aut luſcum aut lippum amat:illa aut claudum,aut varicoſum:alia aut ſtrumoſum,aut gibboſum. Nec expectant ſemper vt eas adulter adeat, ſed ipſæ furijs libidinum incenſæ,tanquam rabidæ canes, noctu ac die amatores inuiſunt: domum reuerſæ,ſi aut marito aut cognatis reddēda fuerit abſentiæ ratio, cauſantur officij gratia ſe,vel cognatum ægrotantem viſendi ac conſolandi hominis cauſa exiſſe, aut vicinam puerperam de more iuuiſſe. Deprehenſæ in aliquo crimine,& verberibus cæſæ, continuò fiunt peiores:adeò ſunt ad delinquendum pronæ: quid agant ipſæ inter ſeſe,ex Satyro cognoſce.Qui & equitare inuicem & lambere ſe oſtendit,præſertim cùm vel calones,vel lixas, vel poliſtores domi non habuerint. Non dico quibus conuitijs maritos abſentes lacerent,maximè verò ſi vel ob modeſtiam vel imbecillitatem naturæ, in Venerem fuerint tardiores. Nolunt vllo modo hoc cibo defraudari ſæuiſsimæ viperæ: quicquid cogitant,quicquid ſomniant,quicquid agunt, id totum ad rem veneream ſpectat. De continentia, de modeſtia, de pudicitia nullum verbum. Illas felices ac fortunatas eſſe prædicant, quibus mariti vel adulteri intemperantes ac libidinoſi contigere,quòd crebiò cum eis congrediantur. Quæ conuiuia dij immortales? Quas epulas? Quàm exquiſitas celebrant inter ſeſe, vel cum amico, maritis abſentibus?quos certè verbis lacerant,quos ignominia notant. Dicit hæc ſuum vt ignauum & nullius pretij hominem, tota nocte ſtertere:illa ſuum nimis ſapere, quòd lunam, quòd eclipſes,quòd motum aſtrorum etiam in re venerea obſeruet. Alia ſuum non plus mentulæ habere,quàm tenellum impuberem. Q[illegible]s audiunt ob magnitudinem virilis membri cum Priapo certare, eos magnis pretijs [illegible]ducunt, his beryllos, his phialas,his denique quicquid pretioſi habent condonant, filiorum & mariti immemores.Sunt etiam quæ in tanta rabie nimio viri ſui amore detineri ſe optimè fingant: nam & blandis verbis & compoſito vultu venientem reſalutant:& ſi quando ob mœchum abſentem ſuſpirant,id eis nimio ſuorum deſiderio accidere oſtendunt. Pendet fallax & blanda circa mariti oſcula,quem in cruce,ſi fieri poſſet,deoſculari vellet. Illius vitam ſibi chariorem eſſe ſua,iureiurando affirmat,quam certè non redimeret anima catellæ ſi poſſet.Ad hæc animi vitia,quàm incompoſiti ſint corporis, quàm putridi,quàm fœtidi,quàm cadaueroſi,attende. Etſi enim naturâ ſint earum corpora noſtris corruptioni magis ſubiecta, tamen adeò libidinoſe & intemperanter viuunt, vt cadauere ſint fœtidiores,cùm & dentes nimio faciei medicamine marcidos habeant: lippientes oculos,fraceſcentem cutem,ſtillantem ſanie naſum, pendulas & libidinoſas aures,defluentes capillos, limoſa labra, venenoſas gingiuas, linguam fellatricem, irumatum guttur, anhelitum odore corrupti in ouo pulli tetriorem: vuluam omni ſentina,omni latrina,omni deniq; cloaca putridiorem: barathrum dices apertum & auerni clauſtra relaxata,vbi mephitim illā pernitioſam & peſtilentē exhalat. Hanc cū rabie mixtam vt extinguat,imò vt aliqua ex parte leniat,nullam cataſtam, nullum poſtibulum,nullum lupanar relinquit intactum, vt de Iulia & Agrippina libidinoſiſsimis fœminis in hiſtoria legitur:neq; virili concubitu contentæ,quaſi minus extinguatur tantum incendium,clunem brutis etiam & aſello & tauro ſummittunt:quod falla ciſsimæ Paſiphaes probatur exemplo,quæ non contenta Minoe rege clariſsimo,ſuſcepta vaccea forma,taurum cuius amore æſtuabat,in coitu decepit. Huius tantummodo ſexus quanta ſit rabies, menſtruo ſanguine à genitalibus per crura labente deprehendi poteſt, quo muſta aceſcunt, plantæ moriuntur, fructus immaturè decidunt,ſpeculorum diluciditas tollitur,ferri acies hebetatur,eboris nitor iufuſcatur,aer inficitur, apū

aluei necantur,canes in rabiem vertuntur, pueri faſcinãtur.Hoc animal tam pernicio-
ſum,tam fœdum,tam deteſtabile amabis Stella?& non teipſum ratione & conſilio à tã
callida & immani lupa vendicabis?S T E L.Dij veſtram fidem,nunquam ego putaſſem
tot vitia in hunc ſexum cadere poſſe.Deterruiſti me Platina,ne mentiar, ab amore.Sed
mihi crede accidet, vt morbo aliquo graui laborantibus ſolet, qui non ſtatim quan-
tum accepta medicina profuerit, ſed aliquot pòſt dies decedente valetudine, & acce-
dentibus paulatim viribus,ſentiunt.Cogitabo ego ſępe mecum quo in diſcrimine ver
ſer,& paulatim animum meum ab hac inani ſolicitudine ad meliora ſtudia traducam.
P L A.Hoc ſi feceris,non exiſtimabo hæc mea verba omnino mihi excidiſſe: ſin verò
ſecùs,cùm,vt Cato cenſebat,reddenda mihi temporis ratio ſit,cruciabor miſer hoc tẽ-
poris fruſtra inſumpſiſſe.S T E L.Dabo operam te artificem,vt arbitror,non ignauum
tui operis & induſtriæ pœniteat.P L A.Hoc vt facias,& meus erga te amor, & res tua ti-
bi perſuadet.Sed eſt ne hic patronus noſter, quẽ ab vrbe redeuntem video? S T E L. Is
eſt profectò,opportunè hanc noſtram confabulationem tranſegimus:præcedam ego,
ne mei abſentis requirat operam. Mihi ignoſces ſi non eò te reduco, vnde deduxi.
P L A.Facit mihi ſatis voluntas erga me tua.Reducet me hoc baculum,quo pedem al-
terum intumeſcentem à labore interdum ſubleuo.Sed vnum te rogo, vt ruſticos por-
tarum cuſtodes admoneas,ne ſi tardiùs rediero, clauſis portis me ab ingreſſu caſtelli
prohibeant.S T E L.Faciam hoc,& quidem ſedulò.

BAP. PLATINAE DE VERA NOBILITATE AD AMPLISSIMVM VIRVM IOHANNEM Vrſinùm Archiepiſcopum Tranenſem,

PRAEFATIO.

*MIrari ego perſæpe mecũ ſoleo ampliſſime pater,quid eſt quòd ita ge-
nus humanũ erroribus ducatur,vt de rebus fere omnibus falſo dyu-
dicet:diuitias alij ſummum bonũ,potentiam alij,honores quidã exi-
ſtimant.Sed quónã pacto bona illi dici poſſunt,quæ nuſquã conſiſtunt, trans-
feruntur q́ ex libidine fortunæ ac hominũ arbitrio? Nunc hodie alterũ Craſ-
ſum ob magnitudinẽ facul .ũ vidimus,vel Crœſum potius.Cras eundẽ, alterũ
Codrum & Diogenẽ dices.Magna fuit Perſei Macedonum potentia: ſed quis
eo miſerior tũ eſt habitus, cũ à Paulo Aemilio in triumphũ duceretur? Sũmo
in pretio & honore C.Marius & Cn.Pompeius apud Romanos & gentes om
neis tum fuere,cũ pro magnitudine rerum geſtarum meritò triumphabãt.Ve-
rũ vbi fortuna rerũ domina immutata eſt,nihil Mario miſerius,dũ Minturna
rum cœno oblitus,è tetro carcere,vbi ad pœnam ſeruabatur, in Africã paruo
nauigio confugit.Quàm turpe ſpectaculum & horrendum fuerit,videre Ma-
gnum Pompeiũ,cuius nutu totus ferè orbis terrarũ ad arma commouebatur,
eunuchorum & ſeruorum manibus trucidari,poſt acceptam bello Pharſalico
cladem?Dicere illud Virgilianum ei licuit,Iacet ingens littore truncus, Auul
ſumq́ humeris caput,& ſine nomine corpus.Quorſum hæc dices?vt intelligãt
omnes,illud eſſe ſummum bonum,quod ſemper eodem modo ſeſe habet, quodq́
fortunæ procellis impelli huc & illuc non poteſt.Hoc certè in ſola virtute tã-
quam in munitiſſima arce repoſitum eſt:quæ quidẽ,vt Zenoni,Cleanthi,Chry
ſippo placet,beatos nos facere poteſt.Eſſe enim miſer ille nuſquàm poteſt, qui
virtute munitus ſit, cùm ſcutum habeat in omnes cupiditates, vnde infi-
nita mala naſcuntur.Eſt autem virtus animi quædam inſtitutio,ita cõſtans
& cõueniens,vt laudabiles eos efficiat, qui rem tam diuinã amplexi fuerint:*

hæc

hæc nimirum illa virtus eſt, quam tanti fecit Critolaus, vt cùm in altera lance collocaret animi bona, in altera corporis & externa, tantum perpendere in illam boni lancem putat, vt terram & maria pondus ſecum deprimat. Ipſius autem virtutis habitus comparari certè ſine ſapientia non poßunt, quæ nos à lididinum impetu, à vano terrore, à fortunæ iniurÿs non modò liberat, verumetiam omnes vias docet, quæ ad beatitudinem ducunt. Ad illam inquam beatitudinem, quæ in Gorgia laudatur à Socrate: nam cùm interrogaretur, Archelam Perdicæ filium, qui tum fortunatißimus putabatur, beatum ne exiſtimaret, haud ſcio, inquit: cum homine enim nunquam locutus ſum. Inſtabat idem vt ab eo ſciret, quid de rege Perſarum arbitraretur: tum ille: Quónam pacto id ſcire poſſum, cùm ignorem * ac doctus ſit quàm bonus, quod ex ipſa actione comprehenditur: ad quam certè ſi bene inſtituti ſumus, natura impellimur. Nam vt ad curſum equus, ad arandum bos, ad indagãdas feras canis natus eſt: ſic homo (vt Ariſtoteli placet) intelligendi & augendi cupidus, humanam naturam adminiculo virtutis cum diuina commutare nititur. Vt igitur particulam aliquam diuinitatis aliquando attingamus, virtuti nobis danda opera eſt, enitendumq́; vt bonis corporis ad vtilitatem cõmunem, bonis fortunæ ſi adſunt, ad liberalitatẽ & magnificentiam ita vtamur, vt hæc adminicula quædam eſſe ad felicitatem ciuilẽ arbitremur, quæ ex virtute omnino naſcitur. Vnde veram nobilitatem duci philoſophi omnes exiſtimant. Nullam eſſe differẽtiam inter baiulum & Alcibiadẽ ſummo loco natũ, meritò dixit Socrates, ſi virtus abeſſet. Hanc itaq; poſthabitis cupiditatibus omnibus amplectamur: hanc vt vitæ humanæ ducem optimam ſequamur, vt in tanta hominum multitudine veri nobiles, ingenui ac generoſi haberi poßimus. Philoſophari tecum hactenus Vrſine, vt via[illegible] mihi libuit, nõ quòd te his præceptis indigere exiſtimem, quippe qui ob doctrinam & cognitionem rerũ humanarum, docere ipſe alios & monere meritò poßis: ſed vt tua autoritate eos ad virtutem incitaremus impelleremusq́; qui ex nobilitate laudem quærunt. Non enim parum ad legendum incitantur, qui vident de nobilitate ad virum illuſtrem ſcriptum eſſe. tum ſic mecum exorſus es in Varrone tuo, dum ſimul in illa conualle eſſemus, quam rapidus Anio interſecat.*

BAP. PLATINAE DE VERA NOBILITATE DIALOGVS.

Vrſinus.

QVid circunſpicis quæſo Platina? Quid eſt quòd ita cælum hoc noſtrum miraris? PLA. M. Varronem diuinum illum virum certè admiror & laudo, qui ſibi hunc locum quò æſtate ſecederet, ad habitandum non ſine cauſa delegit. Quid hoc Aniene ęſtate frigidius eſt? Quid his collibus, quos nõ ſine voluptate inſpicimus, ſalubrius? Quid hac tua villa vel ara potius, decentius & ad incolendum commodius? Qua ſuperiori æſtate ita percommodè & ſplendidè pontificem Sixtum cum toto cardinalium ſenatu, magnaq́; aulicorum multitudine ſuſcepiſti, vt ad liberalitatem tuam & ſplendorem nil addi potuerit. Omitto quòd ædes has tuas egregiè cameratas & diſtinctas, ita pictura, laquearibus auretis, peripetaſmatibus, aulæis exornaſti, vt omnibus admirationem inieceris. VRS. Sequutus hac in re Ariſtotelis philoſophi autoritatẽ, paraui ædes diuitijs noſtris cógruentes. Sed dic quæſo,

cur Varronis potius quàm Vari vicum hunc fuiſſe cenſeas. Nã M.Cicerone teſte, Var-
ro ipſe villam in Caſsinate habuit. PLA. Varum Quintilium egregium bello ducẽ,
foris potius quàm domi vitam duxiſſe conſtat, belloque Germanico cum tribus legio
nibus,legatisque omnibus & auxilijs communibus cæſum: qua clade percepta, ferunt
Auguſtum Cęſarem,concuſſo in parietem capite,ſæpius exclamaſſe: Vare Quintili,red
de legiones.Excubias quoque in vrbem induxit,ne quis tumultus ob acceptã cladem
excitaretur.Cum Virgilio tamen,quo cum mira beneuolentia coniunctus erat, Syro-
nem ſectæ Epicureæ philoſophum audiuit,ne bellicis rebus hominem tantummodo
vacaſſe exiſtimes.Sed illa ætas(vt noſti)vtrumque laudis genus complexa eſt. De Varo
tamen nil aliud legiſſe me memini.Quòd autem dicis,Varronem in Caſsinate villam
habuiſſe,nequaquam tollit,eundem quoque in hac via Valeria, quæ ad Marſos ducit,
villam ædificaſſe,cùm tantæ fuerint Romanorum opes, vt diuerſis in locis & in ele-
mento alieno villas & ædes ſtruere ſint auſi, vt de Cicerone potiſsimùm & Lucullo
legitur,qui villas in Tuſculano, Phormijs, Puteolis eodem tempore habuere. Vnde
illud argutum reſponſum à Lucullo in Pompeium prodijt hominem accuſantem,
quòd villam in Tuſculano miro ſumptu ædificaſſet, villam inquam ob ventos & fri-
giditatem æſtate tantummodò commodam,non etiam hyeme. Tum Lucullus imi-
tatus ſe aues quaſdam reſpondit, vt hirundines, grues, ciconias, quæ pro anni tempo-
re loca de induſtria mutant. VRS. Sit ita ſanè,vt dicis.Nil tamen habemus quò Var-
ronis magis quàm Vari hanc villam eſſe exiſtimemus. PLA. Eſt quidem vt dicis,
ſed Varronis diuini hominis autoritate moti, eius hunc vicum eſſe exiſtimemus. Hic
eſt ille Varro,quem omnium facilè acutiſsimum & ſine vlla controuerſia doctiſsimũ,
Aurelius Auguſtinus appellat:quique tam multa legit, vt aliquid ei ſcribere vacaſſe mi
rum ſit:tam multa ſcripſit,quàm multa quenq̃ legere potuiſſe credamus, ne Lactan-
tij laus illa de homine vana eſſe credatur. Neminem enim hoc vno vnquam doctiorẽ
nec apud Græcos quidem fuiſſe affirmat. Quare meritò viuenti ſtatua poſita eſt in bi-
bliotheca illa,quæ prima de manubijs Romæ publicata eſt ab Aſinio Pollione Augu-
ſti Cæſaris imperio. VRS. Facilè patior hanc illius fuiſſe villam, quandoquidem
talis fuit, qualem optare mortal[illegible] vix poſſunt. PLA. Quantum verò laudis huic
tribuat M. Tullius in philoſophia ſua,audi quæſo:Sunt,inquam, iſta Varro: nam nos
in noſtra vrbe peregrinantes errantesque tanquam hoſpites tui libri quaſi domũ de-
duxerunt, vt poſſemus aliquan[illegible]o,qui & vbi eſſemus,agnoſcere.Tu ætatem patriæ, tu
deſcriptiones temporum,tu [illegible]orum iura,tu ſacerdotum,tu domeſticam,tu bellicam
diſciplinam,tu ſedem locorum,regionum,tu omnium diuinarum humanarumque re
rum nomina,genera,officia,cauſas aperuiſti.Plurimum quidem poetis noſtris omni-
noque latinis & literis luminis & verbis attuliſti:atq; ipſe varium & elegans omni ferè
numero poema feciſti,philoſophiamq; multis locis inchoaſti ad implendum ſatis, ad
edocendum parum.Idem quoq; Cicero dum Caſsinatem hominis ſanctiſsimi atq; in-
tegerrimi prophanatum à M.Antonio commemorat, ita eũ laudat, vt maiore præco-
nio laudari nemo poſsit:Quàm multos,inqt, dies in ea villa ab hora tertia bibebatur,
ludebatur,vomebatur.O tecta ipſa miſera, quàm à diſpari domino, quanquam quo-
modo iſte dominus? ſed tamen quàm à diſpari tenebantur. Studiorum enim ſuorum
M.Varro voluit illud eſſe,non libidinũ diuerſorium. Quæ in illa villa antè dicebãn-
tur?quæ cogitabantur?quæ literis mandabãtur?iura populi Ro. monumenta maiorũ,
omnis ſapientiæ ratio,omnisq; doctrina. VRS. Quid cauſæ fuit cur M.Antonius in
Varronis fortunas tantopere ſæuiret? PLA. Fecere id ſtudia patrum: bello enim Pira-
tico cum Pompeio egregiè militauit,bello item ciuili eundem ſecutus eſt ducem, vn-
de in fortunas hominis debacchatus eſt M. Antonius, aduerſante etiam Cæſare & ſæ-
pius eum admonente,vt vni Varroni propter virtutem parceret. Verùm cùm poſtre-
mò vt bonus ciuis & reip.amantiſsimus,triumuiratum improbaret, proſcriptione no-
tatus,in M.Caleni amici optimi villam confugiens, ad pœnas perſæpe à M. Antonio
quæſitus eſt. VRS. Doleo ego vehementer M. Varronis calamitatem, ſed quando
ita accidit,illam Varronis villam in Caſsinate, quam hanc quæ nunc noſtra eſt, malo
inquinauerit M.Antonius ebriorum vocibus,ſcortis vndiq; accitis,pueris meritorijs,
& quouis genere flagitij.Non deerant ſua monſtra (vt video)illis temporibus,neque
homines nobilitas generis à facinoribus retrahebat. PLA. Imò verò neſcio quo
fato plerique iſtorum,quos nobiles vulgus appellat,in omnem turpitudinem prolapſi
ſunt.

ſunt. Quem enim ſæuitia anteponis Syllæ ex gente Cornelia? quē libidine P. Clodio ex gente Claudia? quem ſeditione & libidine dominandi Catilinæ ex gēte Sergia? fuere & alia monſtra, quæ maioribus ſuis talē immiſere notam, vt non inde nobilitatem deduxiſſe, ſed eo potius tranſtuliſſe turpitudinem videantur. VRS. Non eſt igitur (vt video) illa vera nobilitas, quam Ariſtoteles in libro de rep. probat. Dicit enim eoſdem ſibi videri nobiles, quorum maiores virtute & diuitijs aliquando floruerūt. PLA. Nō eſt certè. Nam vera nobilitas non aliundè quàm ex ipſa virtute oritur, ne partem aliquam in opibus & facultatibus colloces. VRS. Cuperem ex te audire vnde vera nobilitas oriatur, ſi vacat & placet. Locus enim iſte te admonet, & ad dicendum inuitat. Nihil hic ſtrepitus, nihil tumulti. Suſurrus iſte præterlabentis Anienis, alni folia ventis circumacta hoc vt facias, te inuitant: ſi æſtu premeris, pulchrè in herba recumbes, ac pedes recenti vnda continuò refrigerabis. PLA. Quod velle te video, mihi facere neceſſe eſt, & quidem breuiter, ſi conſequi potuero. Nam pluribus verbis id agere neceſſe non eſt: præſertim hoc anni tempore, quo æſtu ac ſiti continuo premimur. Sed priusq̃ dicere incipiam, ex te audire cupio, quid de nobilitate ab alijs acceperis, & ne oratione continua hoc tibi faciendum exiſtimes, ego te, vbi opus erit, interpellabo: quod tibi quoq;, cùm ego contrà exordiar, facere ſi voles, licebit. VRS. Placet hoc quidem, ne quicquam intactum prætermittamus, quod etiam Dialogi ratio expetit. Putaui ego ſemper illam eſſe veram nobilitatem, quam quis ex illuſtri maiorum ſuorū origine traxiſſet, quaſi hæreditarium munus ab illis accipiens. Ab illis, inquā, qui ſummos honores maximosq; magiſtratus in ſuis ciuitatibus diſciplina, moribus, virtute adepti fuerant. Multum enim generatio ad nobilitatem facit, quod etiam in quibuſdam animalibus cernimus, vtpote in equis, canibus, bubus. Hæc enim bruta empturi, gregis nobilitatem prius ſciſcitamur & inſpicimus: quanquā in homine longè alia ratio inſit. Nā præter ingenia quæ penè eadem ex parentibus ducimus, ex educatione & domeſtica conſuetudine, ex dictis factíſve ad gloriam capeſſendam vehementer incitamur, quod eſt maximum nobilitatis ſpecimen. Quid enim (præter gloriam parentū & geniū quēdam domeſticum) Camillos, Fabios, Aemilios, Catones, Scipiones ad bene de rep. merēdum excitauit? collocari maiorum ſtatuas in foro pro tēplis veteres illi Romani voluere, titulis rerum geſtarū in baſi poſitis: quibus viſis & perlectis, æmulatione gloriæ excitata iuuentus, nullum laborem, nullū periculū pro ſalute & dignitate patriæ recuſarent. Mouent quidē hoīes ſimulacra, vt vides, mouent triūphi & monumenta maiorum: ſed nihil eſt quod æquè excitet dormientes etiā, quàm gloriæ cupiditas, quæ à maioribus non ſine cauſa transfertur in poſteros. Vides profectò multis etiam exemplis parentes benè inſtitutos, nil aliud cogitare & moliri, q̃ vt filios ſui ſimiles patriæ relinquant, quorū opera cū domi tū foris parens illa cōmunis pro arbitrio ſuo vtatur. Quā voluptatē percipere credimus eos, qui vita exceſſere, ſi quis ſenſus ſupeſt, ex liberorū rebus fortiter ac conſtanter geſtis? Magnam certè, cū cernant in filijs nō paruā ſui partē relictam eſſe. Hinc ille in filios parentū amor, illa nutriendi cura, ille ardor cōcitandi eos ad laudē capeſſendā, vt ipſi quoq; tātæ gloriæ participes ſint. Victuros eñ ſe diu in filiorū & nepotū vita arbitrantur, ſi eos bene inſtitutos, & rebus à ſe pclare geſtis in pretio reliquerint. Expetebat hoc à filio M. Cato, hoc Cicero: ad hos eñ iure hæreditario magnam partē gloriæ ſuæ puenturam dicebant, vt eos à libidinibus, ad quas adoleſcentes naturâ & ætatis vitio feruntur, ad virtutē reuocarēt, cōmemoratione laudum ſuarū. Ex genere igitur nobilitas duci videtur: nā cū maiorū noſtrorū egregia facta cōmemorauerimus, nil nobis meritò negari poſſe arbitramur. Suffragata eñ multis apud Romanos in petitione magiſtratuum nobilitas eſt, cū illud diceretur, Date hoc parenti, date generi bene de rep. merito. Non enim alios nobiles vulgus appellat, quàm quos præclari parentes genuere. Senatorij ſiquidem ordinis eos Romani appellabāt, qui ex ſenatoribus nati erant. Præterea verò ne vulgum me ſequi tantummodo exiſtimes, & ij qui literarū ſtudioſi ſunt, viuere nobiles generoſos appellant, quòd in his ſit nobilitatis copia. Hoc etiam nomine in dialogis ſuis pſæpe vtitur Plato, dum amicos ad laudē cohortatur. O generoſe, inquit, ſic eſt agendū, ex genere nobilitatē animi excitans. Verū ne hæc nobilitas manca videatur, quidā adijciunt facultates & opes: quibus & domeſticus ſplendor cōſeruatur, & amicis, quorū frequentia nobilitas indiget & gratia, retinentur. Hinc clientes quaſi patronū colentes appellauere antiqui. Hinc illa matutina ſalutatio, patroni in clientes ſportula vel cōgiario beneficētia: qua certè

vti nõ poſſunt, qui fortunæ bonis carent. Magna enim nobilitatis pars, beneficẽtia eſt,
qua in alios vti nequaquã poteſt, qui nõ habet vnde domeſticis ſatisfaciat. Eũ igiť quẽ
liberalẽ volumus, fortunæ bonis abundare oportet. Impoſsibile nanq; eſt (vt Ariſtote
li placet) præclarũ aliquid ab eo fieri, cui deſunt facultates. Totus eñ nobilitatis ſplen
dor ſolo pauptatis nomine plerumq; inficiť, quũ ſæpenumerò in eos liberalis eſſe nõ
poſsit, quorum frequentia in dignitate retinetur. Verum eſt certè quod Satyrus dicit:

Haud facilè emergunt, quorum virtutibus obſtat
Res anguſta domi, ſed Romæ durior illis *Conatus.*

Quòd enim doctiſsimi viri ob inopiam rerum ſpreti & abiecti vitam miſerè traduxe-
re, vt de Plauto & Lactantio legimus: quorum alter, Hieronymo teſte, ita pauper fuit,
vt neceſſarijs plerunque indiguerit rebus, nedum delicijs: alter verò difficultatem
annonæ & inopiam rei familiaris, vbi à ſtudio vacabat, quod tẽporis ſupererat, molas
truſatiles in piſtrino cibi gratia ducebat. Facultates itaq; expetendæ ſunt ad ſplendo-
rem nobilitatis, ne à rebus gerendis inopia rerum omnium retrahamur. Potuiſſet ne
populus Romanus orbem terrarum ſuo adijcere imperio, niſi pecunias belli neruos
habuiſſet? concionabundus in Philippum Demoſthenes, pecunijs, inquit, ad tantam
rem conficiendam opus eſt. Non habuiſſemus certè tot præclaros viros in familia no-
ſtra, ſi maiores noſtri hanc facultatem contempſiſſent. Potuiſſet ne exercitus ſuos con
tra hoſtem alere Paulus Vrſinus? Potuiſſet Petrus, iam Paulus, dum vel pro patria di-
micant, vel aliorum ditionem mercede conducti cõſtanter tutati ſunt? Fugauit ex vr-
be noſtra Ladiſlaum regem Paulus. Fugauit Nicolaum Picenninum ad Aglare Petrus,
iam Paulus, Florentinorum auſpicijs militans. At verò Iordanus Vrſinus eccleſiaſti-
ci exercitus dux inclytus, pulſo vici præfecto, eius ditionem pontifici ſubiecit. Fran-
ciſcus item è gente Vrſina miles egregius, Senenſium ditionem conſtanti animo tu-
tatus eſt. Non eſt habitus hoc inferior Franciſcus Vrſinus vrbis præfectus, qui pulſis
in Foroliuij Vngaris, rem Venetam bello penè oppreſſam reſtituit. Militauit Alphon-
ſi regis auſpicijs & opibus adiutus Vrſus Vrſinus tanta cum laude, vt addubitatũ ple-
*an runq; ſit, manu ne plus & animi magnitudine, *quàm cõſilio valeret. Demũ verò Ray-
mundus Baucio è gente noſtra, domito & interfecto tyranno quodam, regnum Cy-
pri reginæ iampridem pulſæ reſtituit, Tarentinusq́; princeps ob res in bello egregiè
geſtas creari meruit. A nudo certè duce & inermi fieri nil egregiũ poteſt. Proinde hęc
nobilitatis adminicula vt con[illegible]anam, adduci nullo modo poſſum. Quid, rogo, con-
tinuit Paulum pontificem, [illegible]o minus nobis Vrſinus, quibus inimicus ac propè ho-
ſtis fuit, bellum inferret? Noſtræ profectò opes. Quibus ſuffulti fratres mei, hominem
minis tantummodo coegere æquas pacis conditiones non aſpernari. Sumus, vt vides,
in pretio ob vetuſtatem familiæ, facultatesq́; partim à maioribus noſtris relictas, par-
tim verò noſtra induſtria & armis partas. Ab hac autem opinione nequaquam diſſen-
tire diuinus ille Plato, quem Cicero Homerum philoſophorum meritò appellat. Nam
cùm veram nobilitatem quadrifariam diuiſiſſet, primam illorum eſſe ait, qui bonis,
iuſtis clarisq́; parentibus ſunt orti: ſecundam eorum, quorum parentes principes ex-
titere: tertiam, cùm maiores noſtri fama ac rebus bello geſtis in pretio fuere: quartam
eorum, qui præclara aliqua doctrina excellunt. In hac diuiſione nil certè eſt, quod nos
à nobilitate ſecludat. Nam ſi principum huius noſtræ ciuitates vitam & mores inſpici-
mus, ſi dignitatem familiæ, ſi gloriã, ſi ingenium, fatebere certè nos inter nobiles cen-
ſendos eſſe: neq; nos reijcies, quòd opes præſtare aditum ad veram nobilitatem dixe-
rim. Vnde enim magnificus, vnde liberalis & beneficus ille nobilis, quem volumus,
in quempiam eſſe poteſt, ſi ei facultates deſunt? Nam cùm magnifici proprium ſit, ædes
egregias, templa, porticus, oppida ſtruere: cumq́; item liberalitas circa dandas pecunias
verſetur, quomodo id ab eo fiet, quem liberalem appellamus, ſi nihil habuerit quod
donet, ſiq́; ei potius aliorum benignitas expetenda fuerit? Meo itaq; iudicio eos no-
biles appellandos cenſeo, quos & genus antiquũ, & diuitiæ bene partæ à maioribusq́;
relictæ commendant. Hæc eſt ſententia noſtra, niſi quid ad hæc dixeris. PLA. An-
tequam dicere incipiam quid hac de re ſentiam, mutemus locum, ſi placet. Pellit hinc
nos ſol, vt vides, ad veſperã iam inclinans. In illo Anienis flexu optimè manebimus,
vnde vides vmbram ſub ſpecu elici. Traijciendus eſt amnis, quod fieri hoc anni tem-
pore vado percommodè poteſt. VRS. Traijciamus, me ſequere qui vadum noui.

Sed

Sed heus tu frigidus es Anio æſtate etiam feruida? PLA. Ita eſt certè, vt dicis. Retinere in flumine pedes ob frigiditatem vix poſſum. Hanc ob rem exiſtimo Anienis veteris aquam potui minus ſalubrem fuiſſe propter frigiditatem: & quia ſemper adeò rapax eſt, vt ſemper aliquid ſecum ex ripis trahat, quo etiam ſereno cœlo turbetur. Frigiditatem autem cótrahi arbitror ex montibus (vt vides) cœlo vicinis & niuibus ſemper opertis. Influunt etiam hinc dextra, hinc ſiniſtra Sublacum proficiſcentibus continui fontes, quorum aqua deguſtari ob frigiditatem vix poteſt: quò enim penitioribus ex locis & magis ſaxoſis aqua egreditur, eò frigidior eſt, æſtate præcipuè, qua frigidum & humidum propter contrarias qualitates ad tartara (vt dicitur) confugit. VRS. Ad quem igitur vſum has aquas in vrbem veteres introduxere tanta cum impenſa? PLA. Vt eſſet vnde irrigationi hortorum, balneis, fullonibus, reliquisq́; fœdis miniſterijs ſatisfieret: concipiebatur autem ſupra Tibur extra portam Cartanam viginti millibus paſſuum. Verùm poſteri mutata ſententia, vt aquam clariorem haberent, omiſſo flumine, ex Sublacenſi Neronis villa meliorem duxere. Huius autem aquæductus caput pridem magna cum voluptate inſpexi, dum videndæ antiquitatis ſtudioſus, Marſos & Pelignos inuiſo. VRS. Ad ſpecum iam venimus: ſed dic quæſo vbi conſederis, & crura & pedes ſiccaueris, vnde duci exiſtimes illos aquæductus, qui mille paſsibus ſupra Tibur apparēt, partim arcuato opere, partim effoſſo monte. PLA. Nimis vetuſtatem amas, vt video. VRS. Imò verò nihil eſt quod æquè mirer, & laudibus extollam. PLA. Rectè ſanè, Romanus es, tuos magis quàm alienos amas: non ſine cauſa, cùm vrbi Romæ par nihil vnquam fuerit, & nihil ſecundum. Ad formas illas redeo, quarum amplitudinem vetuſtas nōdum exedit. Altera autem duci aquam Martiam ad vrbem Valeria via exiſtimo: altera verò Claudiam, ſumptam ex fontibus duobus ampliſsimis, eadem via ſcaturientibus in Sublacenſi. Sed quæ fuerit Martia & quæ Claudia, haud ſatis conſtat, conſumptis præſertim inſcriptionibus, euerſisq́ue tantarum rerum monumentis. Inſpexi ego nuper ex Sublacenſis rediens amœnis dextra ac ſiniſtra, qua duci aquas videbam, & nil quo certior hac de re fierem vidi. Ex hac autem diligentia hoc conſecutus ſum, vt repentè in ſummum mœrorem inciderim, cùm paſsim cernerem egregia illa opera diſiecta & neglecta iacere. VRS. Vnde quæſo Martiam & Claudiam aquam appellas? PLA Ab his qui aquas duxere publico ac priuato ſumptu, vt Appiam & Iuliam dicimus: viarum quoque ſtratarum eadem ratio eſt, quibus ex rebus pleræque familiæ magnum conſecutæ ſunt nomen. VRS. Tandem verò, vt video, paulatim fatebere, nobilita[illegible]m ex vetuſtate generis & magnis facultatibus oriri. PLA. Nobilem igitur hac ratione C. Caligulam dices, qui Puteolanum ſinum ponte iunxit: Nobilem Claudium, qui Fucinum magna impenſa emiſit, qui portum Romanum extruxit: Nobilem Neronem, qui dum auream domum, dum thermas & theatra, dum portum Antiatum extruit, populi Romani vires contriuit: Nobilem item Herodem, qui Romanorum hac in re magnificentiam imitatus, portus, vrbes, theatra, aquæductus in Syria miro ſumptu excitauit. Sed his mōſtris quæ fera vnquam immanior fuit? Nil enim in ſe habuere, quare homines, non dico nobiles, dicerentur. VRS. Contrahe pedes, ſi placet, & dic tandem quos eſſe nobiles cenſeas. PLA. Nobilitas enim, vt Stoicis placet, eſt ſplendor * quidem non aliunde veniens, quàm ex ipſa virtute, qua bonum à malo, dignum ab indigno ſecludimus. *quidem Si animi noſtri bonis artibus & diſciplinis imbuti, ſeruare iuſtitiam, pietatem, conſtantiam, prudentiam rebus in omnibus didicerint, quónam pacto fieri poteſt, vt is nobilis cēſeatur, qui ſine doctrina & eruditione, intemperantiæ ſe, iniuſtitiæ, impietati & nequitiæ addixerit? Imò verò hunc non modò ignobilem, verumetiam ſcurram & nebulonem improbum appellabimus. Idem quoq; ſentire Q. Cicero videtur: ſcribens enim ad M. fratrem de petitione conſulatus, cùm Antonij & Catilinæ mentio haberetur: Nequaquam ſunt, inquit, ij tam genere inſignes, quàm vitijs nobiles. Nobilitatis enim proprium eſt recta ſequi, geudere officio, cupiditatibus imperare, auaritiam coercere. Hoc qui facit, etiamſi ex infima ſorte hominum natus fuerit, is merito ſuo nobilis haberi & dici poteſt. Neque eſt cur parentem rerum omnium naturam (vt quidam improbi faciunt) reprehendamus, quòd hos nobiles, illos verò ignobiles faciat. Aequale ſiquidem omnibus temperamentum præſtat, non genus, non potentiam, non opes inſpiciens. Eadem enim *quò ad animum pertinet, naſcendi ratio in priuatorum hominum filijs eſt, quæ in principum ac regum natis, licet ij in purpura & magnis

domi,

domibus,illi in centonibus & caſulis plerunq; naſcantur. Virtutes certè & vitia faciũt, vt alter altero nobilior ſit.Seneca ex Stoicorum ſecta philoſophus inſignis, ad Lucillium ſcribens:Nõ fuit,inquit,Socrates patritius, non eques Romanus, quem tamen philoſophia nõ accepit,ſed nobilem reddidit.Hunc itẽ quo nemo vnquam mortaliũ doctior aut ſapientior Apollinis oraculo iudicatus eſt, mater, obſtetrix & pater marmorarius in lucem edidit,vt eſſet qui ſua doctrina multos ad nobilitatem traduceret. Seruius quoque Tullus in ſeruitute natus atq; educatus,regnum ſua virtute adeptus,& de hoſtibus tertium egit triumphum:& vrbem Romam ita auxit, vt nil ei ad ſummam nobilitatem defuiſſe videatur.Idem dici de Tullo Hoſtilio poteſt, qui humili tugurio natus,paſtor primò,deinde Romanorum rex meritò creatus eſt. Fuere ij quidem nobiles Vrſine,ſi verum intueri volumus,non illi qui ob maiorum virtutem & merita nobilitatem in deſidia collocarunt. Nihil enim agere, in purpura non ſine crapula & ebrietate viuere,ſericatas & coccinatas habere veſtes, aurea calcaria, gemmatos digitos,vnguenta ſapere,in ſumma nobilitate ponunt. Quæ omnia ita certe generoſitati contraria ſunt,vt virtuti vitium,& ſolertiæ ignauia.Vide quæſo quantum à cæteris differam.Soleo ego ac meritò profectò illos irridere, qui aut equeſtrem ordinem, aut inſignia alicuius doctrinæ vel precariò vel ambitione & largitione ſibi emunt, vt ignauiæ ſuę argumenta circunferre impunè poſsint.Concedatur id benemeritis,vt olim apud Romanos fieri conſueuerat.Equites enim propter rem in bello egregiè geſtam,annulo,fibula & armilla aurea donabantur,virtutes,non ignauiæ,pignore. Concedatur & noſtris temporibus,vt ij qui in gymnaſijs publicis aliqua doctrina excellũt, aurum in baltheis & calcaribus circunferant, quo à cæteris differre videantur. Si quis autem præterea eſt,qui alia ratione nobilitatem ſibi vendicet, ſciat is ſe alienam, non ſuam,perſonam gerere. Iactare item maiorum res geſtas, atria imaginibus diſtincta, porticus ſignis ac tabulis ornatas, ſuperbas ædes, plus certè admirationis in ſe habet quàm nobilitatis.Neq; hæc nobis adiumento eſſe poſſunt,ſi illorum virtutem omittamus,quorum imagines verborum magnificentia collaudamus.Imò verò ſi rectè intueri volumus,illa virtus huic ignauiæ dedecori ac turpitudini eſt. Talem autem nobilitatem irridens Diogenes ille Cynicus,qui omnia contemnebat, malitiæ dixit & ignauiæ velamen eſſe.M.certè Catonem priſcum illum,quem meritò Cenſorium vocarũt, non genus,non diuitiæ,(Tuſculi enim natus eſt obſcuro genere tenui cenſu) ſed præſtantes eximiæq; virtutes poſteris commendarunt.Idem quoq; de C.Mario dici poteſt,qui mihi viſus omnium præſtantiſsimus viſus fuiſſet, ni ad extremum veram gloriam libidine dominandi cum ſæuitia commutaſſet.Neceſſe eſt autem vt aut nuſquam nobilitas ſit,aut illi verè nobiles ſint,qui ingenio, doctrina, induſtria, magnitudine animi,fortitudine,prudentia in omni vita excellunt.Oriri autem nobilitatem ex virtute,hac ratione cõprehendi facilimè poteſt,quòd ij qui ex claris maioribus orti ob vitia degenerarũt,inglorij & degeneres ſunt habiti:vt ſuperioris Africani filius,qui bello Aſiatico ab Antiocho turpiter captus,vitam precariò præter Romanum morem ab hoſte impetrauit: de quo paulò pòſt L.Scipio patruus egregium illum ducturus erat triumphum. Filius autem Q.Fabij Allobrogi, à patre degenerans, adeo libidinoſe & intemperanter vixit, vt exhæredatum eum à Q.Pompeio prætore,nemo ægrè tulerit.Parentis enim amplitudo & turpitudini filij nil profuit. Nollẽ Q. Hortenſij oratoris clariſsimi nepotem in tantum dedecus prolapſum: qui dum popinas & lupanaria circuit,domeſticum ſplendorem propè extinxit. Quis eſt autem rerum humanarũ adeò imperitus, qui hos cenſeat nobiles appellandos? Quorum vita quò turpior fuit,eò citrùs ſuorum nobilitatem extinxit.Solent ij quidem maiorum ſuorum res geſtas commemorare:ſed verum eſt quod ait Naſo poeta,

Et genus & proauos, & quæ non fecimus ipſi, Vix ea noſtra puto.

Sunt quidem noſtra, ne mentiar, ſi eos imitati fuerimus:ſin ſecùs,non magis noſtra ſunt,quàm illorum qui Sienen habitant.Imò verò ſi quis ſenſus apud vita functos ſupereſt,ſiue quid apud nos agatur ſentiunt, dolent & quidem vehementer, talem de ſe prolem reliquiſſe,quæ adeò culpabilior videtur,quò plures habuit maiores, quorum virtutem & res geſtas imitaretur.Quòd ſi mortuis quibuſdam redire in vitam liceret, ea profectò cenſura in filios degeneres vterentur,qua Brutus ille primus libertatis vindex,qui conſcios coniurationis filios,virgis cædi ac ſecuri percuti iuſsit.Eandẽ quoq; ſeueri-

ſeueritatem imitatus Caſsius, filium ſuum pop. Rom. imperium affectantem necari iuſsit. Torquatus item, cùm filius eius D. Syllanus, à Macedonibus repetundarum accuſaretur, ſolus concedente ſenatu cognitionem cauſæ ſuſcepit. Cognito autẽ re diligenter excuſſa filij crimine, ita iudicauit: Quum Syllanum filium meum immeritam pecuniam diripuiſſe conſtet, non iniuriâ paternis laribus, & reip. munere, ac omnium ciuium ſocietate eum indignum iudico. Abiens itaq; à conſpectu patris filius, deſperatione motus, laqueo ſtatim vitam finiuit, cuius funeri vt indigni filij pater intereſſe noluit. Non poſſunt certè parentes optimi flagitioſos filios diligere: quin veteres illi Romani imperio & gloria digni, filios interdum exhæredarunt ob flagitia & turpitudinem, alioſq́ue, quorum ſpectata virtus erat, per adoptionem in familias ſuſcepere, ne ob ignobilitatem filiorum, agnationis nomen interiret. Rogatus ab vxore Socrates, vt propter filios in vita remaneret, nequaquam id ſibi integrum eſſe reſpondit. Tum illa, cui filios commendas? Nemini, inquit. Nam ſi mei ſimiles erunt, nulla indigebunt commendatione: Sin ſecùs, nolo filij Socratis dicantur, non enim merentur. Quanta autem moderatione vſus ſit dum filium ſenatui commendat Antoninus ille philoſophus, quem mirari, vt aiunt ſcriptores, quàm laudare facilius eſt, eius verba perfacilè oſtendunt: Filium (inquit) meum commendo, ſi vobis & dijs immortalibus dignus erit. Modeſtè ſanè, ne ſi ſecùs quàm vellet accidiſſet, principatus ſui gloria aliquo filij vitio contaminaretur. Quid ſibi velint iſti, qui ex maioribus ſuis nobilitatem aucupantur, certè nõ video. quemadmodum enĩ ſplẽdor in obſcura ſpeculi parte nuſquam apparet: ita neque gloria maiorum in minoribus flagitioſis eluceſcere poteſt. Vnde Satyrus ad Ponticum ſcribens, inquit:

Stemmata quid faciunt? quid prodeſt Pontice longo
Sanguine cenſeri, pictoſq́ oſtendere vultus
Maiorum, & ſtantes in curribus Aemilianos?
Et Curios iam dimidios, naſumq́ minorem
Coruini, & Galbam auriculis naſoq́ carentem?
Quis fructus, generis tabula iactare capaci
Fumoſos equitum cum dictatore magiſtros,
Si coram Lepidis malè viuitur? effigi[illegible] quò
Tot bellatorum, ſi luditur alea pernox?
Ante Numantinos ſi dormire incipis ortus
Luciferi, quo ſigna duces & caſtra mouebunt?
Cur Allobrogicis & magna gaudeat ara,
Natus in Herculeo Fabius lare, ſi cupidus, ſi
Vanus, & Euganea quantumuis mollior agna,
Si tenerum attritus Catinenſi pumice lumbum,
Squalentes traducit auos, emptorq́ veneni
Frangenda miſeram funeſtat imagine gentem?

Meritò poſt tot flagitia, idem poeta ſubiungit:

Tota licet veteres exornent vndiq́ ceræ
Atria, nobilitas ſola eſt atque vnica virtus.
Paulus vel Coſſus vel Druſus moribus eſto,
Hos ante effigies maiorum pone tuorum,
Præcedant ipſas illi te conſule virgas.
Prima mihi debes animi bona: ſanctus haberi,
Iuſtitiæque tenax, factis dictiſq́ mereris.

Tunc addit: Agnoſco procerem, vt intelligerent omnes in ſola virtute nobilitatem collo-

collocatam eſſe. Fruſtrà igitur nituntur, qui omiſſa virtute, nobilitatem tanquam hæ-
reditarium munus à maioribus expetunt. Quis enim generoſum hunc dixerit, qui in-
dignus genere & præclaro nomine tantùm inſignis? Nobilitas enim virtutis ſocia &
comes, proprio labore quæſita, non alieno, cũ vitijs ſtare nullo modo poteſt. Vnde ve-
rum illud Senecæ tragici eſt: Qui genus iactat ſuum, aliena laudat. Gloriari quidem
poſſumus, nos à claris maioribus ſanguinem, artus, viſcera accepiſſe: nobilitatem verò
nequaquam, quæ tota ex animis noſtris pendet, & non aliunde venit, ne ignarum vul-
gus ſequamur, qui perſæpè in maximos errores dilabitur, cuiusq́ue opinio raro cum ſa-
pientia conuenit. VRS. Mutare ſententiam cogor, vt video. Sed nil mihi durius vide-
tur, quàm vt exiſtimem paupertatem iungi cum nobilitate poſſe. PLA. Cùm diuitiæ,
fortunæ bona ſint, non eſt cur eas cum nobilitate coniungas, quæ tota in virtute fun-
data eſt. quanquam haud ſcio quid in paupertate ſit, quòd ita eam aſpernere. De men-
dicitate non loquor, quæ turpis eſt, cùm petere oſtiatim panem neceſſe ſit. Magnæ, in-
quit Seneca, diuitiæ ſunt, lege naturæ compoſita paupertas. Lex autem naturæ eſt, non
eſurire, non ſitire, non algere vt famem ſitimq́ue depellas. Non eſt neceſſe ſi pauperta-
tem amplexus fueris, potentum aſsidere liminibus, nec ſupercilium graue & contume-
lioſam etiam humanitatem pati. Honeſta quidem res eſt læta paupertas: nec paupertas
quidem dici poteſt ſi læta. Nam cui cum paupertate conuenit, diues eſt: non enim qui
parum habet, ſed qui minus cupit, diues haberi debet. Si enim ad naturá viues, nũquam
pauper eris: ſi ad opinionem, nunquam diues. Parum eſt quod natura deſiderat: quod
opinio, immenſum illud quidem. Adhortatur nos idem Seneca, vt nobis paupertatem
familiarem faciamus: Securius (inquit) diuites erimus, ſi ſciuerimus quàm nõ ſit graue
pauperes eſſe. Imò verò alius alio nemo dignior, quàm qui opes contemnit: & eas ſi ha
bet, intrepidè vbi opus eſt, partiatur. Non enim diuites naſcimur, in lucem prodeũtes,
cibo & potu contenti eſſe debemus. Sine cupiditatibus natura nos genuit, ſine timo-
re, ſine ſuſpicione, cæteriſq́ue peſtibus quę nos quotidie cruciant. Falſa autem opinio-
ne imbuti, paupertatem ſummum malum exiſtimamus: quod non putarunt Romani
illi veteres, qui non minus laudis ex paupertate conſecuti ſunt, quâm ex imperio & re-
bus præclarè geſtis. Caruiſſet honore ſepulturæ, adeò pauper Menenius ille Agrippa, ſe-
natus ac populi Romani in componenda pace arbiter, niſi collatis in capita ſextanti-
bus funus ductum more maiorum fuiſſet. Valerio quoq; Publicolæ, qui tertium con-
ſulatum geſsit, ob inopiam rei familiaris funus ex publico exhibitum: nil enim præter
gloriam in morte ſibi relio[illegible] fecit. Cincinnatus autem ab aratro ad dictaturam ac-
citus, plus glorię ex paupertate quàm ex ſuperatis hoſtibus populi Romani conſecutus
eſt, ſeptem iugeribus agri contentus, quem ipſe colere ſolebat, vbi ſe magiſtratu abdi-
caſſet. quàm glorioſa autem fuerit Attilij Serani paupertas, nõ attinet dicere, cùm om-
nes hiſtorici huius clariſsimi viri nomẽ celebrent. Is enim quem à ſerẽdo cognomen-
tum duxiſſe arbitror, dari ſibi in Africa ſucceſſorẽ poſtulauit, ne villæ ſuæ pauca quæ-
dam iugera peſſum irent, mortuo villico, cuius induſtriá vxorem & liberos alere con-
ſueuerat. Senatus itaque ne inchoatum bellum omitteret, operam dedit vt ager eius co
leretur, & vxori ac liberis publicè alimenta præſtarentur. Miſeros ne igitur & ignobi-
les hos præclariſsimos virós dicemus, quorum tantus virtutis ſplendor in paupertate
reluceat? Petijt & Cn. Scipio in Hiſpania ſucceſſorem ſibi dari, quia filiá nuptui ſua in-
duſtria daturus eſſet. Senatus autem ne tanto duce careret, dotem xl. millium æris vir-
gini dedit, ac marito locauit: glorioſus ſenatus, qui ciui ſuo cauit: glorioſior Scipio, qui
ex paupertate tantum nominis conſecutus eſt, quantum nullus anteà ex diuitijs. Fuit
olim reſp. Romana apud omnes gentes & nationes magno in pretio, dum Romani ci-
ues paupertate gloriabantur. Opes enim publicas oportere eſſe & non priuatas, cenſue-
re veteres illi, qui legem de repetundis ac de peculatu tulere. Verùm vbi, hac mutata
ſententia, ex publico & priuato rapere impunè cœpere, poſthabita glorioſa pauperta-
te, nulla deinceps religione, nulla pietate, nulla modeſtia vſi ſunt, adeò eos auaritia &
habendi cupiditas de via retraxit. Hinc ortæ ſunt in tanta ciuitate ſeditiones, orta bella
ciuilia, cùm opes orbis terrarum in vnam vrbem congeſtæ, victorum præmia eſſent:
proſcripti certè in triumuiratu plures ſunt propter facultates & diuitias, quàm propter
ſtudia partium. quos enim vel natura vel ratio à tanta pernitie retrahebat, eo ſdẽ diuitię
in diſcrimẽ vocabant. Secura eſt vbiq; paupertas, nõ latrones, nõ veneficos timet. Et ſi
qui verè nobiles habẽdi ſunt, ij certè pauperes erunt, qui ſpretis fortunæ bonis, omnes
cupi-

cupiditates perfacilè vincunt. Neq; eſt Vrſine, cur quiſquã putet, pauperis nullã omninò liberalitatẽ eſſe, ꝙ facultatibus careat, vnde beneficẽtia oritur. Mira eñ liberalitate vtebantur viri illi clariſsimi, de quibus paulò antè mentionẽ fecimus, dum patriã tuebantur, dum imperium augebant, dum munera reip. caſtè ac ſanctè obibant. Benignitatis munere vti quadrifariã ſecundum Platonẽ poſſumus: pecunijs, opera, diſciplinis, oratione pro circunuentis in iudicio, quod eſt ſummum liberalitatis genus. Exhauriri enim interdũ ea beneficentia poteſt, quę pecunijs & opibus exercetur: quantum eñ ex pecunijs dando imminuiẽ, tantũ ex ardore benè agendi detrahitur. At verò qui in priuatis publicisq; rebus opere, conſilio, officio prodeſſe nititur, eò liberalior indies fit, quò ſua autoritate de pluribus bene mereẽ, nulla ſublata benè agẽdi, hac in re pſertim, facultate. quantũ autẽ profecerint in iudicijs oratores & cauſidici circunuẽtis aduerſariorũ potentia & malitia, declarãt Ciceronis, Hortenſij ac Demoſthenis oratiões, qui perſępè à faucibus potentũ inopes ſubtraxere. Doctrina preterea & eruditione cõparari ingẽs benignitatis nomẽ poteſt, quòd ea ſemper animis noſtris inſideat, comiteturq; nos vſq; ad extremũ vitæ ſpiritum. Transferunẽ perfacilè & amittũtur pecuniæ, mutantur honores & dignitates pro arbitrio potentum. Caduntconſilia ſocordia interdũ & ignauia. Contemnuntur orationes: ſola verò ſapientia firma ac ſtabilis habetur. Eſt eñ earum rerum, quæ ſecundũ Ariſtotelem ſemper & vbiq; eodẽ modo ſeſe habent. Vera nanq; virtus, vera nobilitas, nulli caſui ſubiecta eſſe debet, ex qua fit animus liber & ingenuus, nulli vnquã flagitio, nulli turpitudini deditus. qui igitur de nobilitate loquitur, de virtute ſe loqui intelligat neceſſe eſt: adeò ſimul hæc duo connexa ſunt. VRS. Non improbat, vt video, Plato partẽ illam beneficẽtiæ, quæ circa dandas pecunias verſatur. Pecunias aũt dico more maiorũ, quarũ æſtimatio menſuraẽ nummo. PLA. Non improbat certè cùm dicat, hac nihil hominũ naturæ accommodatius. Sed inſpicere diligenter oportet quemadmodũ vtamur, cùm nõ in omnes, nec ob leuẽ cauſam, ſed erga benè merẽtes, & ob ſingularẽ aliquam virtutẽ beneficos nos eſſe oporteat: hoc velle iuſtitiã in partiendis rebus, hoc poſcere æquitatẽ. Ea præterea liberalitate vti iubemur, quæ proſit de nobis benè meritis, & nemini noceat. quare tyrannorũ quorundam, vt olim L.Syllę, C.Marij, Cinnæ, Lepidi, M.Antonij, pecuniarum & bonorum tranſlatio à veris dominis ad iniquos ſatellites & ſeruos nequiſsimos, non debet liberalis videri, cùm auferantur vnde nõ oportet, & his dentur, quibus ob flagitioſam & ſceleſtẽ vitam negari aer, nedũ victus, deberet. Admonet nos quoq; M.Tullius, ne maiore vtamur benignitate, quàm facultates noſtræ requirunt: néve ita re. familiarẽ claudamus, vt eam liberalitas aperire nõ poſsit, quæ profectò omni oſtentatione & vanitate carere debet. Hoc aũt prudẽter fiet, ſi tempus conſiderabimus, ſi cauſam benignitatis, ſi rationem, ſi dignitatem tum noſtram, tum eorum erga quos liberales eſſe debemus. Nam qui ſine vitio vel menſura, quodã animi impetu, liberales videri magis quàm eſſe volunt, argui leuitatis non ſine cauſa poſſunt. Viro enim bono nil turpius eſt, quàm aliquid facere, cuius probabilis ratio reddi non poſsit. Tenenda igitur mediocritas quædam eſt, ne ſi omnia temerè effuderimus, prodigi: ſi vbi dandum eſt nõ dederimus, auari & maligni videamur. More autem Chriſtiano, paruulos nutrire, pupillos tueri, virgines inopes connubio locare, viduas defendere, nobiles paupertate & valetudine oppreſſos iuuare, eſurientes paſcere, algentes veſtire, captiuos redimere, nexos ære alieno ſoluere ſua pecunia & impenſa, nobilis ac liberalis viri proprium eſt. Quod etiã Fabium illum maximum, qui cunctando rem Romanã reſtituit, feciſſe legimus. Captiuos enim ab Hannibale redempturum ſe pollicitus ſenatu recuſante, vt id quod inſtituerat, ſua impenſa faceret, fundum vendidit. Laudatur & liberalitate Gillus Agrigentinus. Is enim quingentos equites Gelenſium vi tempeſtatis in fundum ſuum compulſos, magna impẽſa aliquandiu aluit. Omitto dicere quàm liberalis fuerit in edendis ſpectaculis, in curãda annona, in epulis apparãdis, cùm omnium qui vnquã fuere, liberaliſsimus ſit habitus. VRS. Splendidè ſanè. Sed dic quæſo, ſeparás ne magnificentiam à liberalitate? PLA. Imò verò, Ariſtotelẽ ſecutus. Hæc enim in dandis pecunijs, illa verò in magnis ſumptibus, vnde nomẽ accepit, verſatur. Proprium namq; magnifici viri eſt, theatra, templa, fora, porticus, ædes ita ædificare, vt & ciuitatis dignitas requirit, & eius qui extruit, facultas & amplitudo. VRS. Pinxiſti iam mihi, vt arbitror, illum quẽ nobilem dici & haberi vis. PLA. Ducta ſunt certè vera nobilitatis lineamenta, ſed nondum planè neruos & colores ſuperinduximus. VRS. Perfice quæſo, vt tandem gloriari poſsim me illius

nobi-

nobilitatis quam quærimus, veram imaginem vidiſſe. PLA. Ita enim iuſtitia in humana ſocietate neceſſaria eſt, vt in animante anima. Huius enim motu cietur corpus, ſi inſit: ſin abſit, continuò riget & diſſoluitur. Quis eſt enim qui vt deum quendam cælitus miſſum, iuſtum hominem nõ admiretur? Huic vt vides committunt homines fortunas ſuas, committunt liberos, coniuges, humanaque omnia: nec immeritò quidem, cùm ipſa iuſtitia ſit, vt Ariſtoteli placet, non pars quædam virtutis, ſed tota virtus. Vt igitur perpetuam commendationem & famam veræ nobilitatis conſequamur, ipſam iuſtitiam amplectamur oportet, ſine qua nihil poteſt eſſe laudabile. Camillus dictator Romanus Phalarios, quos vi non poterat, iuſtitia & clementia in deditionem accepit, remiſſo pædagogo virgis cæſo ab eiſdem pueris, quos transfuga ſecum per fraudem in caſtra hoſtium duxerat. Magna eſt & Ariſtidis laus, qui iuſti cognomentum conſecutus eſt, quòd Themiſtoclis conſilium de incendenda Lacedæmoniorum ad Cithieum claſſe, vtile certè, non tamen iuſtum, improbauerit. Hanc autem iuſtitiam rectè obſeruabimus, ſi communibus pro communibus vtemur. Communia autem ſunt, errantes admonere, ignaros docere, aut vt erudiatur curare, aquam non prohibere, pati ignem ab igne ſumi, conſulentibus fidele conſilium dare. In hac autem ſocietate humana gradus diſtinguere ſuperuacaneum mihi videt. Nemo eſt enim qui neſciat, plus ſe patriæ, parentibus, liberis, propinquis, ciuibus debere, eiuſdem nationis, eiuſdẽ lingue, quàm peregrinis & externis. Non eſt etiam alienum ab officio pręſtantis & iuſti hominis, curare vt in patria ſua leges, iura, ſuffragia, conſuetudines ſeruentur: vtque ciues ſui in dictis pactis datam fidem præſtent. quod feciſſe M. Regulum legimus, vnicum inuiolatę fidei exemplum. Is enim Carthaginem ad certam pœnam redire maluit, quàm datam fidem violare. Hæc autem Vrſine, qui diligenter obſeruat, nõ modò ingenuus, verumetiam illuſtris mihi videtur. VRS. Probè quidem omnia pingis: ſi quid habes ad hæc, perge quæſo. PLA. Fortitudo, vt mihi videtur, omnium virtutum quaſi robur quoddam, viro inſigni perneceſſaria eſt, ne iuſtitia vlla ex parte labefactetur. Verùm vt fortitudo ſine iuſtitia iniquitatis aſylum eſt, cùm validior imbecilliorẽ opprimat: ita iuſtitia ſine fortitudine, eos plerumque deſerit, quos tueri meritò deberet. At verò cùm fortitudo in res bellicas & domeſticas diuidatur, ſuperius illud Neapolioni equiti & fratribus tuis, qui militiam ſequuntur, omittamus, amplectanturque potius domeſticam illam fortitudinẽ, quę animi magis quàm corporis viribus comprehenditur. Vera autem fortitudo eſt, primò ſeip[illegible]um vincere, iram cohibere, nullis illecebris capi, aduerſis non perturbari, nec [illegible] ſecundis, & quaſi vento huc & illuc impelli: nam qui cupiditatibus vincitur, qui metu frangitur, qui ira perturbatur, vti certè conſilio non poteſt. Is autem quem magni excellentiſque animi eſſe volumus, nihil admirari in rebus humanis, nihil magni facere præter virtutem debet. Honores præterea, vt Ariſtoteli placet, non quoſcunque, nec à quouis oblatos ſuſcipiet, ſed illos tantùm quos eſſe dignos illuſtri viro arbitrabitur. Præterea verò ita dignitatem animi ſui in vtraq; fortuna ſeruabit, vt à ſeipſo diſcedere nuſquã videatur. Contuliſſe in benemeritos beneficia lætabitur, feretq; moleſtè ſi ipſe ab alijs acceperit, nec plura ſtatim reddiderit, Heſiodi præcepto, qui maiore mẽſura reddi mandat. Alienũ verò ab eius natura eſt, quem magni excellentiſq; animi eſſe volumus, beneficia in alios collata commemorare: accipientis certè hoc propriũ eſt, non autẽ dantis. quamuis enim Lacedæmonij ab Athenienſibus beneficia accepta cõmemorant, ſua tamẽ in eoſdẽ collata verecundè reticent. Excellere itẽ in omni virtute mauult, quàm videri, quod eſt vani hominis proprium. Apertè aũt loqui, amare, odiſſe, magni animi propriũ exiſtimat: timentis namq; eſt occultare ſententiã. Sit motus ipſius quẽ nobilẽ quærimus, tardus in inceſſu, vox grauis, ſermo ſententijs plenus. Prorſus aũt vera animi magnitudo ſine ingenti virtute conſtare non poteſt. Cauenda eſt tamẽ nimia gloriæ cupiditas. Nam dum magnitudine animi præſtare omnibus quærimus, æquitatẽ interdum ob ambitionẽ contemnimus, qua nullo publico ac legitimo iure vinci nos deinceps patimur. In rebus aũt agendis magnum animum, magnam ſpem pręſe ferre debet, qui alios excellere cupit. quod feciſſe ſecundo bello Punico Scipionẽ ferunt. Is eñ cœtum ingreſſus deliberantium de relinquenda Italia poſt cladẽ Cannenſem, ſtricto enſe mortẽ his comminatus eſt, qui talem appprobarent ſententiam. Nam vt boni medici proprium eſt, vultu ac verbis bonam valetudinem ægrotãtibus polliceri: ita illuſtrem virum decet deſperationi hominum fiduciam & bonam ſpem obijcere: quod Aeneam feciſſe Virgilius ſcribit, vt illud:

Spem vultu ſimulat, premit altum corde dolorem.

Non eſt aũt viro ingenuo vllo modo trepidandũ,nec de gradu conſtantiæ, vt dicitur,
cadendum:quo nihil poteſt eſſe viro ampliſsimo indignius,qui ad vnam fortitudinē
pro vtilitate communi natus & educatus eſt.V R S.Indiget ne alio adminiculo is, quē
cæteris nobilitate animi præeſſe vis?P L A.Imò verò,& quidē magno. Neceſſe eſt aũt,
vt in eo homine prudētia ſit ad bonorũ malorumq; delectum,quem iuſtum & cõſtan
tem volumus.Prudentia enim cæterarũ virtutum magiſtra ita eſt ars viuēdi,vt medici
na valetudinis,nauigationis gubernatio.Vnde hac in re nequaquã laudãdus eſt Theo
phraſtus,qui in Calliſthene ſuo vitã noſtrã & regi fortuitò dixit,quo nihil poteſt eſſe
languidius,cũ vſu & doctrina cõpertum ſit,cælũ & homines ſapientia gubernari. Sa-
pientia enim,vt philoſophis placet,nil aliud eſt quàm diuinarum humanarumq; rerũ
cognitio:quam quidē M.Tullius prudentiã interdũ,ſapientiã nonnunquã vocat:Hãc
qui aſpernatur & contemnit, quid à brutis differat nõ video, cũ virtutũ omniũ prin-
ceps ſit & magiſtra quædã,vnde oĩs bene viuendi ratio colligitur. Quare ſanctè à Pla-
tone ſcriptum eſt,tũ demũ beatas fore reſp.ſi eas docti & ſapientes regerent: bene ſi-
quidem conſultum ciuitatibus cenſuit,ſi is qui ſummã poteſtatem haberet,ſtudiũ om
ne ſuũ in virtute collocaſſet.Quales fuiſſe Romæ P.Scipionē, C. Læliũ, M. Catonem
accepimus,Spartæ Lycurgũ,Athenis Solonem.Illa em̃ pars, quæ vt M. Tullio placet,
in veri cognitione verſatur,maximè naturam attingit humanam. Is etiã meritò pru-
dentiſsimus haberi debet,qui in quauis re videre & explicare poteſt,quid verũ, quid-
ve falſum ſit.Quare bene reſponſum ab Ariſtotele eſt: interrogatus em̃ quid differrēt
docti ab indoctis,quo(inquit)viuentes à mortuis. Eſt aũt ſapientia recta ratio rerũ ge
rendarũ,quæ & voluptatibus modum imponit,&animi fortitudinem regit.Transfert
hæc eadem ſe non modò ad remp.verumetiam ad familiarem:resq; oẽs nõ temerè,ſed
conſideratè agendas.Sumedum eſſe tempus in deliberatione oſtendit, re aũt delibera-
ta aliquid agendum,poſthabita ſocordia & ignauia. Huius enim virtutis tota laus in
actione conſiſtit. V R S. Miror ego hæc duo nomina,videlicet ſapientiæ & pruden-
tiæ, omnino confundi, cùm Peripatetici longè aliter ſentiant P L A. Eſt ita ſanè vt
dicis.Vt enim ſapientia principium eſt cognoſcendi res omnes exactiſsimè contem-
plandas: ita prudentia quid expetendum fugiendúmve ſit,nobis oſtendit.. Verùm ſi
rectè intueri volumus, parum admodum inter ſe differunt, cùm res ipſa cõſiderata &
perſpecta,quod ex ſapientia oritur,ad actionem nos reducit,in qua felicitas humana
repoſita eſt. V R S. Non diſplicet hoc quidem. Habeo iam vt arbitror,illum quem
verè nobilem quærimus. P L A. Vnum adhuc ſupereſt, quo veluti condimento
hæc noſtra confabulatio vel diſputatio potius ſapidior fiet. V R S. quid id quæſo
eſt?P L A.Temperantia,quam interdum modeſtiam,nonnunquam etiam moderatio-
nem appellare ſolemus.Cuius virtutis proprium eſt,appetentis animi motus ſedare ac
regere,ſemperq; aduerſantem libidini moderatam in omni reſeruare conſtantiam.In-
temperantia enim omnem animi ſtatum perturbaret & inflammaret,niſi huic vitioſi-
tati illa virtus obſiſteret,cuius beneficio ægritudines omnesque animi perturbatiões
ſedantur.Animis noſtris atq; naturæ vim duplicem ineſſe M. Tullius affirmat, qua-
rum pars vna in appetitu repoſita eſt,hæc hormi Græcè dicitur,quæ hominē huc & il-
luc impellit:Altera verò in ratione,quæ docet & aperit quid faciendũ fugiendumque
ſit.Ita fit autem vt ratio præſit,appetitus verò obtemperet,in homine potiſsimum be-
ne morato,cuius fundamentũ ipſa verecundia erit,quæ non ſine cauſa prudentiæ ad-
iuncta,ſoliq; homini data,oſtendit aliud quidem iuueni conuenire,aliud ſeni. Saltã-
uit(vt aiunt,qui veteris teſtamenti hiſtoriam ſcripſere)Dauid rex, non autem Samuel:
& vt nec ille reprehenſus,ita iſte magis laudatus eſt. Abſtinuit fidibus ob verecundi-
am credo Themiſtocles ille Græciæ princeps,quòd eas dignitati ſuæ nequaquã conue
nire arbitraretur.Scribunt & poetæ Mineruam tibias abieciſſe,quòd dum eas inflaret,
indecorem genarum in fronte perſpexerit,deæ minimè conuenientem. Continētem
& abſtinentem eum eſſe oportet,quem nobilem quærimus.Horum autem alterum in
rebus eſt,alterum in moribus.Africanus ille Scipio,qui nobis multis in rebus exēplo
eſt,eximiæ formæ puellã in bello captã,ac ſibi in Hiſpania voluptatis cauſa oblatam,
conſtanter renuit,eamq; inuiolatã marito reſtituit.Cato aũt in Epiro, Achaia, Cycla-
dibus,Veneris à lucri copia abundans,conſtantiſsimè, Numatio Ruffo teſte, tantam

turpitudinem reiecit. Scitum ſanè illud Fabricij eſt in Cineam apud Pyrrhum voluptati omnia tribuentem: Vtinam, inquit, talem habeant mentem omnes populi Romani hoſtes. Quàm turpe autem ſit diffluere luxuria, Sardanapali error nobis oſtendit, qui incidi iuſsit in ſepulchrum ſuum: Hoc habui, quod edi, quodq; exaturata libido hauſit. Quid aliud, Ariſtoteles inquit, in bouis, non in regis, ſepulchro incideres? Rebus autem in omnibus tenenda mediocritas eſt, quæ ad valetudinem quoque pertinet. Eſt autem in deſiderio, non in ſatietate, iucunditas victus. Ille igitur quem nobilem & illuſtrem quærimus, omnes libidines coerceat, ægritudines animi ſedet, comprimat iracundiam, vnde propè infinita mala naſcuntur. Præterea verò prudentia vtatur in bonorum malorumq; delectu: Iuſtitia, vnicuiq; quod ſuum eſt tribuendo: Fortitudine, labores conſideratos periculaq; obeundo: Temperãtia, vt dixi, voluptates omnes prætermittendo. Hoc qui conſtantiſsimè facit, etſi ruſticis parentibus ignobiliq; loco ortus eſt, nobilis tamen & ingenuus haberi debet. Hęc habui de nobilitate quæ dicerem. Sed iam finem, ſi placet, ſaciamus, niſi quid aliud vis: Nam cœnæ tempus inſtat, & traiecto flumine, nobis per aduerſum collem in vicum Varronis ſubeundum eſt. VRS. Satis ſeciſti mihi abundè, & iam tandem ſolos eos nobiles exiſtimo, qui aliqua ſingulari virtute præditi ſunt: non autem illos, qui bene loti & pexi & ſericati coccinatique accipitrem circunſerunt, in ipſa ignauia, non in ſolertia, vt par eſſet, nobilitatem collocantes. PLA. Rectè ſanè. Conſcendamus, ſi placet. VRS. Quid ita quæſo acceleras? veniemus tempori. Non eſt quòd ita properes. PLA. Facit pulchritudo & magnificentia harum ædium, quas nuper magna cum arte & miro ſumptu ædificaſti, vt eò faciliùs proficiſcar. quid enim illis ædibus decentius reperiri poteſt, ſi trabes auratas, ſi parietes bene pictos inſpicis? quid commodius, ſi ampla cœnacula, ſi porticus faſtigiatas, ſi cubicula venuſta, ſi hortos egregiè cultos intuemur? VRS. Gaudeo ſanè vicum hunc noſtrum ita tibi placere. Curaui ego hanc ædificationem non magis mea quàm hoſpitum cauſa, nec priuatorum hominum ſolùm, verumetiam pontificum ac regum, vt ſi quando eis hac iter facere contingeret, meo beneficio percommodè recipi poſſent. PLA. Indicauit id modò pontificis Sixti aduentus, quem ita magnificentiſsimè accepiſti, vt à nemine melius aut lautiùs accipi potuiſſet, quod viri ſplẽdidi & illuſtris proprium eſt. VRS. Putaui ſanè hoc eſſe magnifici hominis officium. Sed tectum quæſo iam tandem ſubeamus, ne humiditate nocturna lædamur: nos præſertim, qui ob difficilem collis aſcenſum nonnihil [illegible]damus.

BAP. PLATINAE DE OPTIMO CIVE AD LAVRENTIVM MEDICEM PROOEMIVM.

QVi vitam ciuilem Laurẽti ſibi deligere, ij mihi nimirum præter cæteros ſapere viſi ſunt. Laudent quantum velint Druidas ſuos Galli, laudent Gymnoſophiſtas Indi, nec ſuos Eremitas improbent Chriſtiani. Ego enim ſic exiſtimo, hunc mundũ quem colimus, quemq; tam ornatũ quodammodo pictum cernimus, nullam ſpeciem habiturum, niſi à ciuilibus hominibus incoleretur, ij ſunt profectò, qui prouincias diuiſere, qui vrbes ſuis locis, qui pagos, qui villas, qui oppida condidere, qui homines in vnum congregatos, per tribus & vicos diuiſere, qui patrem familias ſuis præeſſe voluere. At verò, vt ij in vnum congregati, bene ac ſanctè viuerent, ſuis legibus vita ciuilis deſcripta eſt, tum ab illis priſcis legum latoribus, Solone, Lycurgo ac Dracone, tum vel maximè à Platone & Ariſtotele, quorum libri, de moribus præſertim, ciuili diſciplina referti ſunt. Laudant ij certè priuatam vitam, contemplandiq; rationem, & in ea ſolidam voluptatem collocãt: ciuilẽ autem ita amplectuntur, vt in ea laudanda magna volumina conſcripſerint, quod certè nõ feciſſent, niſi hanc vitã fructuoſiorem, illi inerti ac deſidi præferendam multis rationibus intellexiſſent. Nam qui vitam in ſolitudine

ducit

*ducit, quique rerum ac deorum naturam contemplatur, is certè cùm ſoli-
citudines humanas ſubterfugiat, ac ſanctam ſocietatem deſerat, ſibi ma-
gis quàm alteri natus eſſe videtur. Magnum eſt profectò deos contem-
plari, eoſdemque nobis propicios reddere precibus ac votis. Sed illud
quoque maximum eſt, ad quod natura rerum omnium parens impellit. Non
enim ſolùm nobis nati ſumus, vt ait M. Tullius, verùm ortus noſtri partem
patria vendicat, partem amici, quibus certè ſatis facere illi nequaquam poſ-
ſunt, qui in ſolitudinem ſecedentes, ſeſe ab hominibus vt à toto corpore ſepa-
rarunt. Delectati quidem multi cùm ex Græcis tum ex Aegyptijs contem-
platione ſunt, multáque ad cognitionem rerum occultarum & admirabi-
lium pertinentia conſcripſere, quod quidem ad paucos pertinet. Sed ego po-
tiſſimùm Romanos laudo & admiror, qui poſthabita priuata commodita-
te, & voluptate animi, de legibus & moribus ſcribentes, communi hominum
vtilitati ſemper conſuluere. Hac itaque ratione motus Laurenti, ne mihi tan-
tummodo natus eſſe videar, ſcribere aliquid ad te de optimo ciue inſtitui, quò
mihi & tibi pariter ſatisfacerem. Multum enim patriæ iſti tuæ floentiſſi-
mæ debeo, quæ me licet externum, tot annis non modò aluit, verumetiam e-
rudiuit. Multum præterea auo ac patri tuo, viris certè clariſſimis, quorum
benignitate & gratia in clientelam familiæ veſtræ ſuſceptus ſum. Verùm
quia auus tuus Coſmus remp. Florentinam ſemper coluit, próque ea tuenda
maxima bella & grauiſſimas inimicitias plerumque ſuſcepit: eundem quoque
non modò tecum, ſed etiam cum reliquis ciuibus, quibus omnibus bene conſul-
tum vult, loqui puto. Eius enim perſonam loquentem feci, quò tibi ac ciuibus
tuis autoritate tanti viri maior ardor concitaretur, ad bene merendum de
rep. quam nobis amplam & ſplendidam ſua induſtria & animi magnitudine
reliquit. Neq; eſt certè Laurenti, cur hoc noſtrum munuſculum aſpernere,
quòd paruulum ſit, quodque etiam peregrinus ad ciuem ſcribat. Scribãt alij
magna volumina ad otioſos & inertes. Scribo ego ad te, cuius tota vita in
actione repoſita eſt, quique ciuitati tuæ conſulis, de tuo etiam, ne his gra-
uiſſimis temporibus fame laboret, quæ grauiter quidem neſcio quo fato
omnem Europam nunc vexat. Quòd autem peregrinus ad ciuem Florenti-
num de gubernanda repub. ſcribam, non eſt cur quiſpiam miretur, cùm mul-
ti ante me id fecerint: cumque etiam eiuſdem ciuitatis meritò ciuis appellari
poſſim, in qua annis aliquot vixi, in tanta ciuium charitate & beneuolentia,
vt facilè dignoſci nõ poſſet, ciuis ne an peregrinus eſſem. Sed hæc quæſo tan-
dem omittamus, atque auum tuum Coſmum, quid optimum ciuem fa-
cere oporteat, diſſerentem audiamus: abs te tamen vt à tyrone,
res prius inchoabitur, vt velites & rorarij apud Roma-
nos in prælijs ſolebant. Tibi enim primæ par-
tes attribuuntur, qui ſic Platinam Ca-
rigium veſtrum adeuntem
alloqueris.*

BAP. PLATINAE DE OPTIMO CIVE LIBER I.

Laurentius, Platina, Coſmus.

HIC eſt Platina, ni fallor, quem ad nos venientem video, quid ſibi velit in Carigio noſtro, haud ſatis ſcio, relicta præſertim Florentia, vbi veneres omnes & blanditiæ inſunt. PLA. Quaſi verò pluris blanditias & voluptates faciam, quàm otium & quietem. Seceſsi paululum ab vrbe mi Laurenti, donec ludi iſti veſtri theatrales & mimici efferueant. Quieſcere enim interim nó licet aut ingenio frui, dum Florentinus populus ad ludos natus, vocibus & clamoribus omnia complet, clamat, proſtrepit, explodit, laudat. Tubis præterea, tibijs, fiſtulis, cornibus adeò cælum frangunt populares, vt nil excogitari viro dignú tum liceat. LA. Qui de rep. ſcripſere, probarunt ne ludos? An hęc conſuetudo vt alia pmulta irrepſit, vimq; lęgis in ciuitatib⁹ cepit? PL. Philoſophos domi habes, & ex me peregrino quæris, quid ad ciuitatem pertinet? Auum tuum Coſmum virum ſapientiſsimum ſciſcitare, qui, vt arbitror, vſu, ætate & experientia neminem ſuperiorem, nedum parem habet, quod etiá ipſo tacente reſp. veſtra florentiſsima indicat, quam & ab externo hoſte & à ſeditioſis ciuibus ſæpius exagitatam ac penè oppreſſam, non modò liberauit, verùm etiam legibus & inſtitutis fortunatam reddidit. LA. Nollem auo meo moleſtus eſſe, qui núc in ripa Tertiolæ in viridi opacoq; loco ſub quercu illa animi & vitandi æſtus cauſa reſidet: Parcendum eſt eius ætati, quæ per ſe morbus eſt, vt ait Cicero: parcendum valetudini, qua perſæpe afflictatur. Adde quòd ciuilibus negotijs & procellis exagitatus huc ſeſe vt in portum recipit. PLA. Quaſi verò à ſene bene inſtituto, beneq́ue de republica merito quicquam fieri iucundius poſsit, quàm aut quid ſit agendum in vita ad benè beateq́; viuendum commemorare, aut ſuos edocere, quo pacto ciuitatem iuſtè ac ſanctè gubernent. Hoc vno ſiquidem modo omnem ei leuabimus ſenectutis & valetudinis moleſtiam. Ab his enim ad meliorem cogitationem animú eius traducemus, ex qua profectò non minorem ipſe quàm nos, voluptatem capiet, cùm docentis æquè ac diſcentis, par voluptas ſit. Sed accedamus propius, & dum in vita eſt, quicqd poſſumus, ex eo tanquá ex huberrimo fonte hauriamus, quod tibi ac tuæ reip. proſit, omiſsis ludis illis, de quibus paulò antè diximus. Ego enim viciſsim hominem interrogabo, tu quæ dicet, notabis & [illegible]diſces. CO. Quid huc quæſo Platina? Carigium ne viſurus & Tertiolæ riuum, & [illegible]cum hanc frondoſam, an æſtus vrbaniq́; tumultus vitandi cauſa huc veniſti? PL. Vt te viderem & ſalutarem Coſme, vtq́; aliquid à te perdiſcerem vn[illegible]um Laurentio nepote tuo, ad quem Florentina reſpublica poſt te ventura eſt. Nam Petrus filius adeò podagra & articulari morbo laborat, vt non longior ei vita futura videatur: hanc ob rem exiſtimo Laurentium noſtrum tibi ac patri breui ſucceſſurum, recepturumq́; ab vtroq; rempublicam bene veſtris artibus ac labore inſtitutam. Quare vt auo ac patre dignus videatur, ediſſere, & quidem breuiter: nolumus tibi diu moleſti eſſe, quid optimum ciuem in gubernanda ciuitate deceat, vt tãquam optimus poeta, hunc extremum vitæ laborem *actum bene & vtiliter tranſigas. Hoc eſt munus tuum, hoc à te expectatur, non à riuuli ſuſurro, non ab his virgultis & arboribus, quæ, vt Socrati placet, nil habent in ſe quod homines doceant. Quam ob rem aggredere quæſumus, da hoc nepoti, da patriæ, vt quæ ornata per te eſt, eadem quoque in futurum conſilio tuo per nepotem ſalua & aucta videatur. CO. Nó poſtulatis à me hoc, vt video, ſed flagitatis. Faciá ergo vobis, vt potero, ſatis, quanquam hoc ſit philoſophi doctiſsimi ac ſapientiſsimi munus: à me auté hæc habetote, vt ab homine potius ætate & rerum humanarùm cognitione perito, quàm doctrina & arte imbuto. Interim verò vacuú tempus & liberum mihi dari peto. Nam qui rem tantam ſuſcipit, cura certè & negotio vacare debet. Abigitote quæſo ruſticos iſtos à me, ne nos à republica ad rem ruſticam traducant. Importuni profectò ſunt: & quod volunt, nimis volunt, quippe qui affectus ſedare vſu vel arte nequaquam didicere. LA. Hoc meum erit negotium, meo iuſſu conticeſſent omnes: quieſce, ſi placet, & in hoc ceſpite recumbe, ac pedes contrahe, ne aqua ſubluti articulari morbo vexentur, quod in frigidis podagris accidere ſolet. Quæret ex te Platina aliud ex alio, & ego quod diſſeres tãquam ex oraculo percipiam & ediſcam. PL. Quia verò, vt ait Maro, non omnia poſſumus omnes, ob eam rem, ſi quid mihi exciderit, aut prætermiſſum à me fuerit, tu ſtatim

ad quem

ad quem pertinet, id ſuggeſſeris, facieſq; auum tuum rogando ad dicendum alacriorem, cùm te ex ore ſuo tanquam ab hubere pendentem videbit. L A V. Faciā ego verò quod velle te videro, & in nueris. P L A. Conticeſcamus, dicturus eſt aliquid auus tuus, mentum attrectat, & barbam mulcet. C O S. Ego verò cùm ſæpe alias, tum vel maximè nunc cogitabam, multum homini naturâ tributum eſſe, in eoq; mentem ipſam maguam vim rerum optimarum continere: hinc faciendi quod honeſtum, & vitandi quod turpe eſt, rationem colligimus, cùm natos eſſe nos, in lucem editos ad decus & honeſtatem cernimus. Hoc etiam naturalis ſocietas, hoc hominum coniunctio inter ipſos expetere videtur: qua ex re, illa quam quærimus, reſpublica naſcitur: quæ eſt, vt Ariſtoteli placet, eorum qui in ciuitate degunt, inſtitutio, cuiuſque finis eſt bene viuere. Sed quoniam res tanta gubernari bene ſine parente & ductore omnium non poteſt, ab eo, ſi placet, exordiamur. Deo enim duce, errare nemo poteſt. Præterea verò ingrati videremur, cùm poetæ fabulas narraturi, vana numina inuocent, ſi nos Dei optimi maximi nomen prętериremus: nos, inquam, quos prouidos, ſagaces, acutos, memores, plenoſq; rationis & conſilij fecit. Solus enim homo ex tot animantium generibus atq; naturis, rationis particeps & cognitionis eſt, ob eamq; rem Deo propiùs accedit. Quare ſi placet, & ni aliud vultis, hinc exordiamur. P L A. Rectiſsimè equidē, iſto enim duce errare nemo poteſt. Sed vocem attollas oportet Coſme: concentu enī auiū, ſtrepituq; flumiis non bene quæ dicis percipimus. C O S. Accumbite quæſo, vt quæ dicturus ſum, cōmodiùs intelligatis: mihi enim per ætatē vocē attollere non licet, nec arteriam defatigare. L A. Accubuimus tua & noſtri cauſa, ne quidquā ex ore tuo excideret, quòd nō perciperemus. C O. Principiò quidem comparandæ autoritatis conſtituendæq; reip. ſingulare fundamentum religio eſt. Non enim parum fidei apud ciues ſuos ille ſibi cōparat, qui & Deum immortalem eſſe, & omnia poſſe exiſtimat: putatq; quicquid humanū genus prouidum, acutū, in ſe præclarū & excelſum habet, nō ꝓpria induſtria & ſagacitate, ſed diuini numinis gratia obtinere. Vt igitur vnus Deus ex inſtituto Chriſtianæ religionis in ciuitate noſtra piè ſancteq; colatur & adoretur Laurēti, curandū tibi potiſsimū eſt. Hoc enī à nobis ſuo merito vult Deus, qui patriæ noſtræ hāc remp. tā amplā tamq; florentē ꝑſtitit. Præterea verò, cū fieri nō poſsit, vt in magnis vrbibus inter ciues ipſos æmulatio interdū nō oriatur, pietas iſta ad tutelā tui ipſius & munimentū, non parū roboris tibi præſtabit: minus enī (vt Ariſtoteli placet) reformidant hoīes, quē religioni & pietati deditum viderint, minuſq; contra illū ſeditioſi audebunt, quem dijs amicū perſpexerint. Cyro quidē ad auum Aſtyagē ituro, hæc in primis mandata dat pater Cambyſes, vt eſt apud Xenophō‑ ſcriptum: Hęc à me diſcas fili, quæ habētur maxima: nihil à te vel publicis vel priuatis in rebus agendū, niſi ſacris peractis, deorumq; voluntate augurijs perſpecta & cognita. Humanum enim genus erroribus plenum eſt: at dij cùm ſemper fuerint, cumq; omnia norint præſentia, ꝑterita ac futura, inuocati adſunt conſultationibus hominum, quibus propicij ob pietatem fuerint, ſigniſq; oſtendunt, quid agere, quibúſve abſtinere oporteat. Quòd ſi noluerint omnibus conſultum eſſe, nil mirum videri debet: nulla enī neceſsitate vrgētur, vt quę nolint curent. Hoc autem ſanctiſsimo mandato permotus Cyrus, nil vnquam priuatim ac publicè egit, quod ad regem pertineret, quin prius litaret, cōparataq; victoria ſacrificando dijs gratias ageret. Tantū præterea benè inſtituti regis exemplum valuit, vt gens Perſarū, ferox antea & indocta, ad bonam frugē breui redigeretur. Nunquam verò bella ſuſcepit Dauid ille fortiſsimus, qui & Goliam ſingulari certamine ſuperauit, & finitimas gentes Iudæis infeſtas domuit, niſi prius ſacrificia Deo maximo exhibuiſſet. Parta autem victoria, hymnos ſtatim cecinit, eidem gratias agens, vt oſtenderet Dei benignitate & gratia, non ſuis meritis, tantam felicitatem ſe conſecutū fuiſſe. Ad Antipatrum autem ſcribens Ariſtoteles, hominem certè rogat, vt Alexandrum Macedoniæ regem moneat, ne tot victorijs elatus, quot in Aſia adeptus fuerat, Deum cōtemnat, cuius nutu omnia mouentur: qui fortaſſe diutius in regno tot laboribus parto vixiſſet, ſi præceptoris ſapientiſsimi monitis obtemperauiſſet, nec coli vt Hamnonis filius & more Perſarum voluiſſet. Quāta autem ſit religionis vis, & obſeruatio humanæ pietatis erga Deos, ex hoc maximè comprehendi Laurenti poteſt, quòd gentiū quoque homines deos qualeſcunque colentes, feliciores ſunt habiti. Tantamq; apud ciues ſuos autoritatem hac vna re compararunt, vt populos quoquò voluerint facilè impulerint: vt de Numa Pompilio legitur, qui populum ferocem Romuli imperio,

religione iniecta, ad meliorem cultum redegit, depoſita ſæuitia illa & ruſticitate. Teſtantur hoc ancylia & ſacra quædam regni pignora, Ianus ſcilicet bifrons, belli & pacis arbiter ſocus Veſtæ virginibus creditus, pontifices, augures, ritus ſacrorum, feſti dies. Ante Numam hæc omnia incognita fuere. Verùm his acceptis, haud difficile ſactu viſum eſt, populum licentia bellica efferatū in officio continere. Senatus verò Romanus ad hanc rem ſpectans, decreto inſtituit, vt ſingulis quibuſq; annis deceni patriciorum filij ad noſtros ſacrorum peritos mitterentur, qui Hetruſca imbuti diſciplina, in patriam redeuntes, dijs ſuis ſacra ritè exhiberent. Adducere tibi exempla multorum in medium profectò poſſem, cùm eorum qui ob pietatem etiam apud hoſtes tuti & in pretio ſunt habiti, tum illorum qui ſpreta religion e, ſacrilegij & impietatis ſuæ pœnas tandem, & quidem graues dedere. Sed omiſsis his falſorum deorum opinionibus, ad religionem noſtram caſtam ac ſanctam redire placet: quæ etſi neceſſaria ſit, tamen ſi qua in re ab aliquo non bene inſtituto amb igeretur, propter honeſtatem & vtilitatem humani generis recipienda eſſet. Non enim ſuperſtitionem habet vt Iudaica, non aniles fabulas vt Gentilis, non turpitudinem vt Machometana. Ad iuſtitiam nos impellit, ad fortitudinem, ad modeſtiam. Pudorem nobis proponit, pudicitiam, fidem, conſtantiam, honeſtatem. Contrà verò, petulantiam vitare, ſtuprum, fraudationem, ſcelus, furorem, turpitudinē, libi dinē, iniquitatē, luxuriam, ignauiam, temeritatem nos admonet præceptis & inſtitutis: quare mi Laurenti hanc religionem, cuius characterem à teneris annis in fide parentum ſumpſiſti, conſtanter amplectere, noſtramque ciuitatem tuo exemplo in hac fide contine, Chriſtum vnici Dei filium colendo cum patre ipſo ac ſpiritu ſancto regnantem: neque enim decet te ac reliquos Chriſtianos vnum Deum in Trinitate perſonarum adorantes, & Trinitatem in vnitate diuinitatis agentibus, religione & pietate ſuperari, maximè verò cùm illorum religio vel ſuperſtitio potius fabulis (vt dixi) nitatur: noſtra verò ſanctiſsimis inſtitutis ac infinito propè martyrum ſanguine probata & confirmata tot annis ſit, tot doctiſsimorum virorum præceptis, quot Eccleſia Romana in pretio habet, & vt de hominibus benemeritos colit. Multū profectò Deo noſtro debemus. Inſpicienda igitur ſunt eius merita erga patriam noſtram, quam toties ab hoſte & quidem grauiſsimo tutatus eſt, quamque etiam à peſte & fame perſæpe liberauit. Nec minus certè quid noſtra familia ei debeat conſiderandum: quam quidē tumultu militari & ſeditionibus interdū exagitatā, in ciuitate, vt vides, cum dignitate retinuit. LAV. Ego verò Coſme, quod velle te video, quodq; etiā ratio dictitat, libenter faciam: ſed dic quæſo quæ ſit iſta ſuperſtitio quam toties commemoras. COS. Dicet hoc Platina, ad quem pertinet: Nam hæ ſunt eius partes. PLA. Ego verò dicam quod Cicero ſentit: Maiores noſtri, inquit, religionem à ſuperſtitione ſepararunt: nā qui totos dies precabantur & immolabant, vt ſibi ſui liberi ſuperſtites eſſent, ſuperſtitioſi ſunt appellati, quod nomen poſtea latius patuit. Qui autem omnia quæ ad cultum deorum pertinēt, diligenter tractarent, & tanq relegerent, ſunt dicti religioſi, vt eligentes ex eligendo, tanquam à diligēdo diligentes, ex intelligendo intelligentes: his eñ verbis omnibus ineſt vis eligendi eadē quæ in religioſo: vnde alterum vitij nomen eſt, alterum laudis. Eſt aūt religio veri Dei cultus: ſuperſtitio falſi, vt qui ſuperſtitem memoriam defunctorum colunt tanquā deos. Cur aūt Lactātius religionē potius dictā velit à religādo, nō hercle ſatis intelligo. Fuit biduo apud inferos chriſtus, inquit, hoc vinculo pietatis obſtricti Deo religati ſumus, vnde religio nomen accepit. Verùm cùm ante Chriſtum ipſum deorū quoq; metus eſſet, cuius ſanguine & pietate religati eramus? Nullū certè tū erat vinculum, imò titubabant, & ſoluta erant oīa. Venit qui nos redimeret, & cuius pietatē ac miſericordiā religeremus tantorū beneficiorum memores. Vter verò melius ſentiat, aliorum ſit iudicium. Perge Coſme, niſi quid ad hæc requiris. COS. Altè verò, & vt oportuit, à capite repetiſti oīa. Aniles igitur ſuperſtitiōes otioſorū quorundā vitabis Laurenti, ne fruſtra tēpus in nugis teras, & ea timeas quæ oſcitantes quidā aucupij gratia confingunt & ſomniāt. Non eſt cur ſacerdotes roges, quod irridendo Socratem feciſſe aiunt, vt Aeſculapio pro te gallum immolent: Sanctitatem verò, quæ eſt (vt ait Cicero) colendi Dei ſcientia, amplectere: Hypocritas fuge, ne te ſuis artibus ſuperſtitioſum reddant. Eſt eñ genus hominū pernicioſum & maleficū: hos quidē vt rerū omniū ſimulatores ac diſsimulatores, ſaluator ipſe in Euangelio deteſtatur & accuſat. Occultū quippe ſcelus eſt, nec vt alia vitia facilè dignoſci poteſt. Virtutis enim ac ſancti-
tatis

tatis nomina ſemper in ore habent,contemnere omnia videntur,ſaluatoris & ſanctorum ſimulacra publicè magis quàm priuatè venerantur & adorant,obtorto ambulant collo,demiſſo vultu,ſqualida barba & veſte: atque ij quidem magna ex parte ignaui, rudes,ſordidi,ſola oſtentatione & vultus pallore conſpicui hominibus, tanquam inutiles fuci,& alienis laboribus inſidiantes, infeſti ſunt. Quare bene à M. Tullio dictũ eſt,nullam capitaliorem peſtem eſſe,quàm eorum qui cùm mali ſint, id tamen agunt, vt boni viri eſſe videantur. Ad Lucillium verò ſcribens Seneca, hominem monet, ne quid hypocritarum more agat,qui non perficere quod oſtentant,ſed conſpici cupiũt. Cautè igitur cum huiuſcemodi hominibus viuendum eſt,ne circunueniaris, néve in aliquam ſuperſtitionem eorum fraudibus incidas:qui certè etiam in crimine deprehẽſi,puniri non poſſunt,quòd eorum vitia interpoſito religionis nomine obteguntur. Dubitant em̃ homines,rectè ne ij an perperã agant:fugiendi itaq; ſunt tanquam inutiles fuci,& ciuitati graues.Sed his omiſsis,ad alia,ſi placet,pergamus. LAV. Quid ſubijcias ſecundo loco,expecto.COS.Stoicorum quidem mos fuit,vbi de religione diſſeruiſſent,ſecundo loco charitatem patriæ, diſceptandi & veri inueniendi cauſa proponere:quod certè non ab re factum eſt.Nam cùm omnia (vt ait M. Tullius) ratione animoq; luſtraueris,omniũ ſocietatum nulla eſt gratior,nulla charior,quàm ea quę cũ rep.eſt. Vnicuiq; noſtrum chari ſunt parentes, chari liberi,propinqui, familiares: ſed oẽs omniũ charitates patria vna cõplexa eſt,pro qua quis bonus dubitet mortem oppetere,ſi ei ſit profuturus?Quò eſt deteſtabilior iſtorũ immanitas, qui lacerant omni ſcelere patriam,& in ea funditus delenda occupati ſunt.Augeri enim patriam imperio, agris,honeſtis vectigalibus,optimi ciuis eſt proprium, qua ex re certè magnam apud oẽs bene ſentientes ij nanciſcuntur gloriam, vt Curio, Fabricio, Catoni ſeni obtigit. Contrà verò in vitio ſunt,qui poſthabitis commodis ciuium,explendæ auaritiæ & voluptatis cauſa exigunt,extorquent quicquid in mentem venit. Potuit ne vox vlla ſceleratior videri quàm illa Catilinæ ob auaritiam & imperandi cupiditatẽ? qui dicente Cicerone,incendium ab eo excitatum,Sentio,inquit,& illud quidem ſi aqua non potero,ruina ſaltem extinguam,patriæ excidium minatus.Sed hunc certè idem exitus manſit,ac meritò profectò,qui L.Saturninum,Sp.Meliũ,duos Gracchos tyrannidẽ ad exitium patriæ appetentes.Quantò aũt laudabilior Brutus ille primus cõſul poſt exactos reges,qui neq; filijs quidẽ in coniuratione deprehenſis,neq; ſibijpſi pepercit, dũ ſtudio tuendæ patriæ,quã è Tarquinij manibus vindicauerat, collatis haſtis cum Arunte Superbi filio congreditur.Cecidere quidem ambo mutuis vulneribus,ſed diuerſo nomine:laudatur Brutus vt optimus ciuis,& bene de patria meritus : improbatur Aruns vt nequiſsimus parricida.Laudanda eſt & Deciorum charitas:quorum alter bello Gallico,alter bello Latino pro ſalute patriæ ſeſe deuouere.Iniecit ſe in lacum Curtius armatus,adoleſcens ſanè nobilis,equo calcaribus in voraginem adacto. Intellexerat em̃ vatum reſponſis hiatum terræ coire non poſſe,niſi ea re iniecta, qua pop. Rom. plurimũ valeret.Hoc aũt Curtij factum ita laudauere ciues, vt in eundem locum ſinguli quiq; honoris gratia quadrantem coniecerint. Nõ caruere hac etiam laude Romanæ fœminæ:Nam captis Veijs cùm aurum mittendũ eſſet Delphico Apollini propter decimas,quas in bello Camillus vouerat,nec facultas in publico eſſet,ornamenta ſua matronæ in ærarium detulere,patriæ magis quàm ſuis commodis conſulentes.Idẽ quoq; fecere,cùm vrbs à Gallis redimenda eſſet. At verò cũ Thraſybulus parua manu triginta tyrannos Athenis deijcere conaretur,vni ex cõſcijs dicenti,quantũ tibi Thraſybule debebunt Athenæ,reſpondit:Dij faciant vt quantum patriæ debeo,tantundem exolſuam.Themiſtocles verò ne patriæ bellum inferret, inſtante Xerxe Perſarum rege inſtituto ſacrificio,patera exceptum tauri ſanguinẽ hauſit,atq; hoc pacto mori maluit, quàm patriæ aliqua ex parte nocere.Hoc idem ſi Coriolano, Mario, Cinnæ, Carboni propoſitum fuiſſet ante illatum patriæ bellum,gloriam certè multis laboribus partã, non vnà cum vita turpiter amiſiſſent.Hoſtes enim patriæ iudicati, in cuius ſinu educati fuerant,ſuorum ſcelerum pœnas tandem dedere. Defleт ante omnia interitum patriæ apud Virgilium Aeneas his verbis:

O patria,ô diuum domus Ilium,& inclyta bello,Mœnia Dardanidum,

quòd nobis(Deũ ſemp excipio)nil patria charius in vita eſſe debet,aut dulcius,vt græci aiunt.Idẽ quoq; poeta hoſtes patrię carpit,potiſsimũ verò Curionẽ,vt quidã volũt:

Vendidit hic auro patriam, dominumq́ potentem
Impoſuit, fixit leges pretio atque refixit,
Gallorum captus ſpolys & Cæſaris auro.

Vt Lucano placet. Grauiſsimum quidem hoc crimen eſt, cùm Ariſtotelis ſententia, amare patriam naturâ cogamur. Quid enim ſibi vult illud, quòd Vlyſſes ad Ithacæ ſaxa illa quidem parua & ignobilia, non ſecùs redire feſtinat, atq; Agamemnon nobiles Mycenas? Amor patriæ id quidem facit: quam velim ita amplectare, vt bonorum exemplo eam opibus, autoritate, dignitate, imperio, quoad fieri poteſt, augeas. Sed quoniam naturâ libertatem omnes appetunt, quæ eſt poteſtas viuendi vt velis, curandū tibi erit, ne patria noſtra à tyrannis opprimatur. LAV. Quónam tandem id fiet modo? COS. Si popularem remp. qualis noſtra, cuiuſq; propoſitum eſt, nemini ſubeſſe velle, in æqualitate & officio continueris. Tria aūt ſunt ad id permaximè neceſſaria, libertas ſcilicet, diuitiæ, virtus. Libertatem diximus, poteſtatem viuendi vt velis, quod nequaq̄ ſeruis contingit. Huic verò duo genera hominum inſidiantur, quorum alterum domi interdum magna impenſa nutritur: alterum foris vel ſimulatione amicitiæ, vel fraudibus, vel vi rebuſpublicis ſemp aduerſatur. Domeſticos tyrannos eos appello, qui propter ingentes diuitias, quibus ad largitionem vtuntur, in ciuitate ſua primò quidem principatum obtinent, mox diſcordias ſerendo, eò multitudinem traducunt, vt opera ſua contra nobilitatem vtantur. Sumptis itaq; armis ac pulſis optimatibus, tyrannidem occupant: Veluti Philon apud Argos, *Panętius in Leontinis, Cypſelus Corinthi, Piſiſtratus Athenis, Dionyſius Syracuſis, Phalaris Agrigeni. Hoc autem ne contingat, bono ciui curandum eſt. Bonum autem ciuem eum appello, qui periclitanti patriæ conſilio & manu opitulatur: ceu Hala Seruilius, P. Scipio Naſica, qui omnium ſcientia ſapientiſsimus & optimus eſt habitus: maximus enim (vt ait Ariſtoteles) honos habetur, non ei qui furem occiderit, ſed qui tyrannum vt publicum hoſtem, quippe qui vt dominatum malis artibus partum retineat, potentiores expellit, ſapientes necat, cōmeſſationes & ſodalitates vetat. Tollit gymnaſia, & quicquid tale eſt, vnde oriri inter ciues intelligentia & fides poteſt. Sua enim intereſſe putat, vt ciues inter ſe quàm maximè diſiuncti ſint: nam cognitio fidem generat. Id autem ne fiat, delatores ſubmittunt, qui clanculùm excipiant quid à ciuibus in coronis dicatur, vt Hieron Syracuſis feciſſe dicitur: & noſtra ætate Lodouicus Melioratus, qui ex arce Firmanos ſagittis inceſſebat, ſi eos quaſi coniur[illegible]ores in corona conſpexiſſet. Præterea verò potentes cum pauperibus committ[illegible], diſcordias ſerunt, populoſque in continuis ſumptibus & laboribu[illegible]ontinent: quod Romæ Superbum Tarquinium, Athenis Piſiſtratum, in Samo Polycratem, feciſſe legimus. Ciues enim ſuos occupari continuis negotijs volunt, ne de libertate cogitent. Ne igitur patria noſtra talia monſtra aliquando ſuſtineat, Laurenti caue, maloſq; ciues & tyrannidem affectantes, ab vrbe pelle more patrio. Nolo quenquam interficias, Naſicam imitatus, niſi apertè in coniuratione deprehenſus fuerit. Ciuitas enim noſtra Athenienſium morem imitata, dominatum affectantes, aut in exilium mittit, aut ad tempus relegat. Legibus itaq; noſtris & moribus tibi vtendum cenſeo, ne ſi ſecùs feceris, & degenerare à maioribus noſtris, & infamiam crudelitatis ſubire videaris. Externos autem tyrannos à ceruicibus patriæ facilè remouebis, ſi eorum conſilia quàm diligentiſsimè obſeruabis. Simulata enim amicitia, inito fœdere, eò plerunque populos deducunt, quibus natura hoſtes ſunt, vt vel ſponte vel coacti iugo ſeruitutis colla ſubijciant. His igitur tantùm fidei præſtabis, quantum vita tyrannica exigit, inuigilabiſque ne ciuitatem noſtram imparatam offendant. Id autem percommodè fiet, ſi populos finitimos, ſi principes fœdere & amicitia patriæ deuinxeris, ſiue milites paratos ad omnes caſus habueris. Ad hanc verò rem pecunijs opus eſt: quæ (vt Demoſtheni placet) reip. nerui ſunt: vt Ariſtoteli autem, ita neceſſariæ, vt euerti popularis reip. ſtatum neceſſe ſit, niſi ciuitas ſuos prouentus, ſua vectigalia habuerit. Facultates habeant ciues oportet, vt ſit vnde reſp. opportunè vires ſuſcipiat. Hanc ob rem fortaſſe Carthaginenſium conſuetudo improbanda non eſt, qui aliquem è populo ad prouincias gubernandas obeundoſq; magiſtratus ſemper mittebant: qui ditior factus, & cū reliquis ciuib⁹ in pace viueret, & haberet vnde remp. iuuaret: quod ego cū reliquis ciuibus perſæpe feci, dum grauiſsimis bellis nunc à Vicecomitibus, nunc ab Alphonſo Ferdinandoque regibus multis annis premeremur. Virtutem autem

his

his rebus coniunctam eſſe oportet, ſine qua certè integra felicitas haberi non poteſt: de qua etſi vbique dicitur, tamen ſuis locis & opportunè ratio habebitur. Sed ad inſtituta, ſi placet, redeamus, niſi quid ad hæc vultis. PLA. Tu quem voles ordinem teneto, nos attentè quod dicturus es expectamus. COS. Putare profectò (vt ait Plato) vnuſquiſque debet, omnia quæ poſsidet, eorum eſſe qui nos genuere, quique educauere: ſecundo loco, eorum quibus cum geniti & educati ſumus. Nam ſi cótentio quædam & comparatio fiat, quibus plurimum debeamus, poſt Deum & patriam ſequentur parentes, quorum beneficijs, & quidem grauiſsimis, aſtricti ſumus, ſequentur liberi, fratres & benè conuenientes propinqui. Hoc etiam in mandatis habemus, quò diutius viuas, patrem honorato & matrem. Præterea verò, qui dixerit fratri ſuo racha, reus erit Exod. 20.
gehennæ. Virtutum enim omnium, charitas ipſa (vt Ambroſio placet) fundamentum Matth. 5.
eſt: quæ certè dirimi inter parentes & natos, fratrumque inter ſeſe ſine nefario ſcelere non poteſt. Nam cùm à Pomponio tribuno plebis dicta Manlio Torquato dictatori dies eſſet, quòd occaſione benè gerendæ rei exceſsiſſet imperij obtinendi legitimum tempus, & quòd optimum filium ab hominibus relegaſſet, & rure habitare iuſsiſſet, filius adoleſcens prima luce Romam venit ad Pomponium, vbi negotium exhiberi patri intellexit, à quo ſtatim intromiſſus, quia exiſtimaret contra patrem aliquid afferre, remotis arbitris, gladium ſtrinxit, Pomponiumq; iurare coegit ſe patrem miſſum eſſe facturum. Plus enim mouit adoleſcentem pietas in patrem, quàm in ſe patris moroſitas & iniuria. Coriolanum quoque, quem nec dij, nec homines dimouere ab obſidione vrbis poterant, ſola mater lachrymabundum etiam auertit. Laudatur apud Maronem Aeneas, quòd patrem Anchiſen humeris ſuis ab incendio liberauerit? Nec improbatur Scipio ille, cui poſteà Aphricano cognomentum fuit, qui patrem apud Ticinum in prælio vulneratum ab hoſte ſeruauit. Prætor item mulierem ingenuam capite damnatam, & ob eam rem necandam, in carcerem coniecerat: pietate motus cuſtos nó modò ſtatim eam non necauit, verumetiam filiæ, diligenter tamen excuſſæ, ne quid cibi ad matrem ferret, aditum præbuit, futurum exiſtimans vt ſine ſua noxa mulier inedia conficeretur. Viuebat tamen illa huberibus filiæ alita: qua re cognita, liberata mater, filiæ pietati condonata eſt. Carpitur autem Neronis vita multis in rebus: ſed illud inter cætera ſcelera crimen ei obijcitur, quòd poſthabita pietate matrem Agrippinam interemit, à qua procreatus, nutritus, & in tanto imperio collocatus fuerat. Meritò igitur ſceleratus homo, patriæ quam omni flagitio contaminauit, & matri contra quam vnicè impius fuit, pœnas tandem, & quidem graues dedit. Poſt parentes verò ſecundo loco fratres habebis, tertio propinquos. Qui enim te ſaluum in omni fortuna, quique dignitatem tuam augeri malit, quàm frater Iulianus adoleſcens inſignis, inuenies neminem: & ob eam rem eum cæteris anteferendum arbitror, Scipionis exemplo: qui, cùm prouinciæ conſulibus decernerentur, maluit L. Scipioni fratri quàm Lælio amiciſsimo Aſiam committi: neque hoc quidem cótentus, ſe ei cùm anteà imperator fuiſſet, legatum præſtitit, quò victor cum triumpho in patriam rediret. Quantum amauerim ego fratrem Laurentium, cuius tu nomen obtines, ciues omnes optimi ſunt teſtes: quanta item beneuolentia coniuncti fuerint inter ſe pater patruuſq; tuus filij mei dulciſsimi, te certè non latet, qui eos in vita vidiſti. Fratrem itaque imitatione noſtri amato, propinquos non modò in pretio habeto, verùm eos quoq; conſilijs tuis priuatis ac publicis adhibeto. Veriſimile enim eſt, eos tibi melius conſilium daturos, quàm illos qui nulla tibi affinitate coniuncti ſunt. LAV. Sunt tamen qui amicitiam cognationi anteferendam cenſent. COS. Dicat Platina, rectè ne ij ſentiant an ſecùs, ego interim in ſiniſtrum latus recumbam, cubitoq; innitar. PLA. Vulgaris hæc quidem opinio eſt, & ab omni ratione remota. Quî enim fieri poteſt, ſi naturæ vim inſpicimus & contemplamur, vt cuipiam charior ſit amicus quàm frater benè conueniens? Ex eodem vtero natus, eiſdem huberibus alitus, eadem diſciplina imbutus, non anteferetur ſocio & amico. Fruſtrà nos quidem germanos conſuetudo appellaſſet. Fruſtrà fratrem quaſi ferè alterum M. Varro dictum putaſſet, ſi non pluris fratrem quàm amicum faceremus. Vnius P. Scipionis & quidem ſapientiſsimi exemplum, ſat tibi eſſe debet, qui vt auus tuus paulò antè dixit, fratrem in honore C. Lælio antepoſuit. Sed perge Coſme, ſi percommodè iaces. COS. Quoniam de Lælio nuper mentionem feciſtis, videatis quæſo quanti faciendam amicitiam ſentiat. Quid, inquit, ſtultius eſt, quàm vt plurimum copijs, facultatibus, opibus valeas, cætera parare quæ parantur, pecuniam, veſtes,

veſtes,famulos,gloriam, vaſa precioſa,amicos non parere, optimam & pulcherrimam vitę ſuppellectilem?Vita enim inculta & deſerta ab amicis,non poteſt eſſe iucunda.Tibi igitur Laurenti,quærenda ciuium omnium charitas eſt,humanitate,manſnetudine, comitate,& gratia. Tot enim oculos,tot manus,tot animos habebis,quot amicos. Rerum autem omnium (vt ait Cicero) nec aptius eſt quicquam ad principatum inter ciues tuendum atque tenendum,quàm diligi:nihil alienius,quàm timeri. Vnde præclarè ait Ennius:Quem metuunt,oderint:quem quiſque oderit,perijſſe expetit.Neq; cerè vllius tantæ ſunt opes,quæ odijs multorũ poſsint obſiſtere. Malus enim cuſtos diuturnitatis metus eſt,vt idem M. Tullius affirmat,contraq; beneuolentia fidelis. Nam mutua ſint oportet beneuolentia & odium,& eos timere à quibus metui volumus,neceſſe eſt:quòd Dionyſij ſuperioris, Alexandri Pheræi, Phalaridis Agrigentini vita oſtendit, qui tandem oppreſsi, vitam meritò cum tyrannide amiſere. Quis autem non cenſeat C. Caligulam,Neronem,Domitianum portenta illa imperij Romani,iure cæſos, cùm eorum vita tota tyrannica eſſet,in qua nulla fides,nulla charitas,nulla ſtabilis beneuolentiæ poteſt eſſe fiducia? His autẽ ſuſpecta ſunt omnia & ſolicitudine plena, cùm nullus apud eos ſit amicitiæ locus. Dices tamen eos coli ſimulatione duntaxat ad tempus. Verùm ſi fortè, vt perſæpè fit, de gradu ceciderint, intelligent quàm fuerint inopes amicorum: quod Tarquinium Superbum dixiſſe ferũnt tum cùm exul eſſet, ſe intellexiſſe quos fidos amicos habuiſſet,quoſque infidos,cùm iam neutris parem gratiam referre poſſet.Verùm quia ad amicitiam fortunati ciuis multi confluere ſolent,deligendi à te ſunt,qui ob ſapientiam,virtutem & integritatem, amicitia tua digni habeantur, quique meritò boni viri appellari poſsint. Neque enim aliter vera amicitia dici poterit, niſi fuerit in virtute,conſtantia ac perpetuitate fundata:qualis fuit illa Scipionis & Lælij, Oreſtis & Pyladis,ac duorum Pythagoreorum Damonis & Pythiæ. Hos verò ſi nimium exactæ amicitiæ reconditæque exiſtimas, delige ex ciuibus tuis qui ob virtutem firmi amici,ſtabiles & conſtantes futuri ſint:tales autem ij erunt, quorũ vita omni ex parte probata fuerit, ne eos amicos exiſtimes,qui voluptatũ inſtrumenta ſunt,quiq; meritò ob flagitia omnium ſeruorum turpiſsimi ſunt vernæ. Prius autem ex Iſocratis ſententia diligenter ſcrutabere, qualis exiſtimationis apud bonos & rerum humanarum gnaros ij ſint,quos in amicitiam recepturus es. Nam eius ingenij perfacilè iudicabere,cuius illi fuerint quos tibi familiaritate & amicitia adiunxeris.Præterea verò ſi boni erunt, horum integritati te ac rempub. noſtram tutiſsimè committes: ſi mali,in te vnum omnis ferè culpa vertet[illegible]: maximè verò ſi quid detrimenti patriæ noſtræ iſtorum culpa acciderit.Bonos igitur delige ex omni numero,potiſsimùm autem ex nobilitate: & eo[illegible] quidem doctos ac rerum humanarum peritos, vt dixi. LAV. Ego verò ex te libe[illegible]ter audirem,quos nobiles & viri boni amicitia dignos cenſeas. COS. Scribens ad Q. fratrem Cicero de petitione conſulatus,cùm de Antonio & Catilina loqueretur: Nequaquam ſunt(inquit) ij tam genere inſignes, quàm vitijs nobiles. Eſt enim nobilitas ſecundum Stoicos,ſplendor quidam ex propria virtute proueniens, cui omnis generoſitatis palma tribuenda eſt.Quare mirari non ſatis poſſum,quòd Ariſtoteles homo omnium qui vnquam fuere ſapientiſsimus, in libro de repub. eos nobiles ſibi videri dicat, quorum maiores virtute & diuitijs aliquãdo floruerint,cùm vera nobilitas nõ aliunde quàm ex ipſa virtute oriatur:alioquin piratæ & latrones ob diuitias hac ratione nobiles haberentur.Præterea verò non eſt cur eos nobiles cenſeas, qui nobilitatem in deſidia collocant. Nil enim agere poſt crapulam & ebrietatem,in purpura autem & ſubſellijs viuere,ſericatas ferre veſtes,aurata calcaria, gemmatos habere digitos, comam benè pectere,accipitrem circumferre, vnguenta ſapere, in nobilitate ponunt, quo certè nihil eſt à generoſitate magis alienum. Apud Romanos olim mos fuit, vt equites propter rem in bello egregiè geſtam annulo, fibula,& armilla donarentur, virtutis, non autem ignauiæ, monumenta & pignora. Iactare item res geſtas maiorum, atria imaginibus referta,porticos ſignis ac tabulis ornatas, ædes conſtructas oſtentare, plus admirationis,quàm nobilitatis in ſe habent. Erunt tamen hęc nobis adiumento, ſi maiorum noſtrorum virtutem & animi præſtantiam imitati fuerimus:ſecùs verò,dedecori ac turpitudini. Huiuſcemodi autem nobilitatem irridens Diogenes ille Cynicus philoſophus, malitiæ & ignauiæ velamẽ eſſe dicebat. Quare M. Catonem priſcum illum,quem Cenſorium vocarunt,non genus,non diuitiæ (Tuſculi enim natus eſt obſcuro genere,tenui cenſu)ſed eximiæ pulcherrimæq; virtutes nobilitarunt.Idem de C. Mario,

Mario, Seruio Tullio dici poteſt. Ipſam quidem nobilitatem quadrifariam diuidit Plato. Primam autem ait eorum eſſe, qui claris, bonis, iuſtisq́ue parétibus ſunt orti. Secundam eorum, quorũ parentes aliquando principes extitere. Tertiam, cùm maiores noſtri fama & rebus bello geſtis vel publicis certaminibus parta corona claruerunt. quartam, eorum qui præclara aliqua doctrina & animi magnitudine excellunt. Hos autem vt verè nobiles, cęteris omnibus philoſophus anteponit. Platoné verò Ariſtoteles ſecutus, eoſdẽ ſcripſit ſibi videri nobiles & virtutis ſtudioſos, in ſola virtute nobilitatem collocans. Seneca quoq; ad Lucillium ſcribens, idem ſentire videtur. Non fuit, inquit, Socrates patritius, non eques Romanus: hunc tamen & Platoné philoſophia non accepit, ſed nobilés reddidit. Sola enim virtus eſt quæ nobiles facit, quæq́; poſteros in nobilitate continet. Ex his igitur vt ex generoſa ſtirpe tibi amicos delige, quorum opera & præſentia ad virtutem excitare. Habes Donatum Acciolum, habes Alemannum Renocium, aliosq́ue complures, quorum doctrina & peritia publicis priuatisq́ue in rebus vti pro arbitratu tuo poteris. LAV. Non eſt vt video, præcipitandum in deligendis amicis, adeò ad viuum omnia reſecas. COS. Imò verò cauendum ne circumueniare adulatione, blanditijs, aſſentatione quorundam leuium hominum atque fallacium, nil ad veritatem, ſed ad voluptatem omnia loquentium, qua peſte nulla certè maior adhiberi poteſt, his præſertim, qui plurimum opibus & dignitate in aliqua præſtanti repub. valent. Nam quodcunq; dixeris fecerísve, ſine diſcrimine laudant & aſſentando extollunt, vultum fingendo & nutum, vt ait M. Tullius, non autem mentem & voluntatem obſeruando. Legiſti credo Eunuchum Terentij, aſtat turba Gnathonum, ait quis, aiunt: negat quis, negant: is quæſtus apud quoſdam non benè inſtitutos eſt multò habuerimus. Hoc autem facit aſſentatio illa pernitioſa, vt cùm poſteà verum quis dixerit, id audire fortunati iſti nolint. Illo enim veneno imbuti, cùm ſe plus quàm cæteros ſapere arbitrantur, benè admonentium conſilia & ſententias contemnunt, coruis (vt aiunt) oculos etiam in vita prębentes. Aſtant illi, aſſentantur, aſsident, mirantur, nec verbum vllum profers, quod non ponderetur ab ijs vt lucrum faciant. Præterea verò quæſtus gratia omnes animi affectus, quod quidẽ difficile videtur, inuertunt, vt Satyro placet, rides maiore cachinno, concutitur: flet, ſi lachrymas cóſpexit amici. Aſſentatores enim (vt Ariſtoteli placet) ſordidi, humiles, ac ſeruilis conditionis ſunt. Tu verò Laurenti, vt benè inſtitutum ciuem decet, ab his illecebris animum ad rationem traducens, ex Thaletis Mileſij ſententia, teipſum cognoſce. Hac enim ratione perfacilè intelliges, verúm ne ſit quod iſti de te prædicant. At verò [illegible] mihi obtemperaueris, illos potius amplectere, qui cùm erraueris, monere te prudenter & modeſtè audent. Hac autem libertate loquendi fiet, vt ſi quando quicquam in conſultationem ven[illegible]it, habeas qui tibi ac reipub. intrepidè ſententiam explicent. Præterea verò ſi viros præclaros & veridicos habueris, adulatores ipſos ignominia notatos, in malam rem ſtatim abiges. LAV. Rectè admones Coſme, neque hoc genere hominum noſtra ciuitas caret. Ad cætera, niſi quid ad hæc vult Platina, pergamus. PLA. Eſt aliud genus hominum huic haud multum diſsimile, hominum genus dico execrandũ & bonis pernitioſum, cuius fallacijs & maledicentia in maximum diſcrimen adductus interdum ſum. Hos delatores vulgus appellat. COS. Benè admones Platina, & ita eſt vt dicis. Inſerunt ſeſe pernitioſi delatores in turbam hominum, benignè primò vnumquemque alloquuntur, & tanquam aucupes verbis quibuſdam homines in eos ſermones alliciunt, vnde calumniæ colligi poſſunt. Quid quiſque dixerit obſeruant, nonnulla ſpontè ſciſcitantur, veluti rerum ignari, quò mentes hominum & conſilia exactiùs percipiant, ac talium rerum ſtudioſis deferant. Hinc autem ciuium ſimultates, odia, diſcordiæ, tormenta, ſupplicia, cædes, exilia oriuntur. Hinc rapinæ ex damnatorum bonis, hinc poſtremò vrbium interitus, bonorum omnium calamitas, adeò hoc venenum percommodè auribus hominum inſtillant, eoſq́; quoquò volunt impellunt. Apud Hadrianum imperatorem alioquin bonum principem, adeò valuere delatorum voces, vt quoſdam amicos ad dignitatem anteà euectos, deinceps hoſtium loco habuerit. Vendidit Platonem Dionyſius, hominem ſanè diuinum, concitato delatoribus odio. Mori à ciuibus ſuis coactus eſt Socrates malorum calumnijs, vir autem doctiſsimus atque innocentiſsimus. Boethius, Theodorici regis iuſſu, inſtigantibus delatoribus, patria ac vita priuatus eſt. Domitianus verò inter imperij monſtra connumeratus, hac in re ſolùm reſpicere viſus eſt, quòd delatores cótempſerit, & ab vrbe expulerit, hanc vocé frequenter vſurpans,

Boethius.

Apophthegma Domitiani.

pans,

pans, Delatores qui non caſtigat, irritat. Quales igitur æſtimandi ſunt ij, quos etiam ſceleſtus imperator odio habuit? Ac meritò quidem. Contra ſuperbos enim, iracũdos, violẽtos, fures, prædones, ſicarios, inuidos ſunt nobis inuenta remedia: contra hos verò nullum, cùm verſuti quidem, vafri, ſubdoli, fallaces ſint, ac priùs te opprimãt, quàm tale aliquid tibi euenturum ſuſpicari poſsis. Qui locus innocentiæ, vbi iſti regnant ſeris peiores, cùm ſocietatem humanã, qua nihil in vita melius eſt, maledicentia tollunt? Detrahere enim (vt ait Cicero) aliquid alteri, & hominẽ hominis incommodo ſuum augere commodum, magis eſt contra naturam quàm mors, quàm paupertas, quàm dolor, quàm cætera quæ poſſunt aut corpori accidere, aut rebus externis. Contemnendi ergo & pellendi ij ſunt vt ſacrilegi & pernitioſi, vt furię Phlegetontis, & quid quiſque dicat conſiderandum, de quibúsve dicat. Hac enim ratione ciuitatis noſtræ quieti & incolumitati conſules. LAV. Multum tibi debeo Platina, qui auum meum admonuiſti, vt mihi antidotum daret contra venenatas delatorum voces. PLA. Omitte iſta Laurenti, nil mihi ob hanc rem debes. Debebis tamen, ſi mandata Coſmi obſeruaueris: debebunt & ciues tui, ſi per te hac peſte caruerint. Sed audi quæſo, quod auus deinceps dicturus eſt. Vultum, vt mihi quidem videtur, compoſuit, hilariorq; quàm vnquam anteà factus eſt. COS. Quaſi verò ſoli poetæ, & non etiam reliquum genus hominum, vultum rebus de quibus dicturi ſunt, accommodent. De humanitate dicturus, comitatem fronte oſtendere neceſſe fuit. PLA. Rectè ſanè ex Horatij ſententia. Sed perge, nam & nos quoque frontem porreximus, adeò tui ſtudioſi ſumus. COS. Scribens ad Q. fratrem Cicero, hominem admonet, vt in gubernanda prouincia ante omnia facilitate vtatur in adeundo, lenitate in reſpondẽdo. Nihil eſt enim quod æquè ciuem charum omnibus faciat & popularem, quàm ipſa comitas, cui non ſine cauſa bonitas, liberalitas, & amicitia connexa ſunt: quibus profectò ex rebus conciliari hominum beneuolentia ſolet, vt contrà moroſitate, duritate, & acerbitate amittitur. Verum eſt certè quod Cyrum dixiſſe aiunt, iucundiora multò acceptioraque hominibus videri in optimo viro humanitatis quàm belli opera. Bella enim plurimum mali intuliſſe mortalibus, humanitatem verò plura bona importaſſe. Aetate quidem noſtra plurimum bello & gratia valuit Franciſcus Sfortia Mediolani dux: ſed eum plus iuuit ad principatum comparandum humanitas quàm bellum: qua in re ego quoq;, imò reſp. noſtra hominem iuuit, partim eius comitate mota, partim ne Tranſpadana Italia in poteſtatem Venetorum cum noſtro magno malo deueniret. Nam ſi Inſubriam occupaſſent, in nos quoque alio[illegible]do arma mouiſſent, adeò naturâ ſunt dominandi cupidi. Hoc igitur patriæ magis quàm Franciſco tribui. Tantæ verò humanitatis fuiſſe C. Cæſarem [illegible]mus ante principatum, vt & ipſe ciues in conuiuium ſæpiùs adhibuerit, & inuit[illegible]us, illorum menſas non ſit aſpernatus. Laudat cõmeſſationes publicas Plato ad conciliandam hominum beneuolentiam inter ſe: cuius quidem præcepta pleriq; imitati, adeò multitudinem hac comitate deliniuere, vt eius opera poſteà in maximis rebus atque optimis ſint vſi, vt intelligas, totam hanc popularitatem ad vtilitatem reip. non ad priuatum commodum, ſpectare debere, licet ipſe C. Cæſar longè aliter ſenſerit, regnandi cauſa. Quam quidem cupiditatem ita velim à te reijcias Laurenti, vt pernitioſam & teterrimam peſtem, ne te aliquando inficiat. Principum exempla de humanitate tibi propono, quò ciuibus tuis charior ac gratior ſis, maximè verò quando magiſtratum in ciuitate adeptus fueris, qui ipſe per ſe hominibus terrori eſſe ſolet. Memineris quæſo vocis illius diuinæ, qua vſum Titum imperatorem ferunt, velle quidem ſe talem priuatis exhibere, quales ſibi priuatos habere cuperet. Vt enim nihil pernitioſius eſt quàm odio haberi: ita nihil vtilius quàm diligi & amari. Quod certè humanitate, lenitate, facilitate comparatur. Nam vt ſuperbia remp. labefactat, ita humanitas labefactatam aliquando confirmat, ac hominum contumaciam ita interdum frangit, vt ad ſanitatem malè ſentientes traducat. Blandè quidem poſt iniurias acceptas tumultuantem populum & ſeditioſum Moyſes appellabat, in laboribus ſolabatur, delinibat oraculis, rebus fouebat, & ob eam rem poſteà ſupra omnes homines ſapere exiſtimatus eſt. His enim artibus plebis Iudaicæ mentes adeò ſibi deuinxerat, vt eius amplitudinem magnitudinis gratia plus diligerent, quàm pro rebus geſtis admirarentur. Dauid autem ob placabilitatem iuuenis etiam ad gubernandum populum vno omnium conſenſu electus eſt, adeò vt parentes eum filijs ſuis, filij parentibus in amore præferrent, cùm ad vtilitatẽ hominum potius, quàm dominãdi cupiditate ſumpſiſſe regnum

vide

videretur. Nam tumultuante populo, cædem veritus ob ſæuitiam Saul, maluit in Hebron exulare, quàm Hieroſolymis imperare: tanti faciebat populi ſalutem, cuius gratia regna & magiſtratus inſtituti ſunt. Quantum verò magnis ciuibus ſuperbia interdum nocuerit, M. Druſi tribuni plebis impotentia declarat, qui L. Philippo conſuli quòd ſe concionantem appellauerat, adeò collum introrſit, vt multus è naribus eius cruor eruperit. Idem quoque cùm ſenatus ad eum mitteret, vt in curiam veniret: quare non potius ipſe, inquit, in curiam Hoſtiliam propinquam roſtris, id eſt, ad me, venit? Tu itaque bonos viros imitatus, facilemce accedentibus præſta, dicentes benignè audi, interrogantibus comiter reſponde, petentibus, honeſta præſertim, obtempera. LAV. Quod de humanitate dixiſti, admodum laudo: & ita, vt iubes me facturum repromitto: ſed vereor ne interdum ob facilitatem contemnar. COS. Ego verò huic tamen facilitati grauitatem adiunctam velim, propter temeritatem & ambitionem quorundam, omnia ſibi licere ſine diſcrimine arbitrantium. Hos autem cupiditate & appetitu omnia metientes, facilimè propelles, ſi ea in te fuerint ornamenta quæ in optimo ciue eſſe debent: præeſſe namque ciuibus ſuis non debet, qui non didicit prius, qua id ratione fiat: quod quidem ſtudio, diligentia, doctrina, vſu comparatur, vt intelligas te non ad otium, ſed ad negotium: non ad ſomnum, ſed ad ſolertiam: non ad voluptatem, ſed ad modeſtiam & cæteras animi virtutes ſpectare oportere. Facilè nimirum contemnuntur, qui nihil virtutis, nihil animi, nihil neruorum habent, quique nec ſibi, nec alteri proſunt, vt dicitur. Contrà verò in admiratione omnium ſunt, qui anteire cæteros virtute putantur, atque his vitijs carere, quibus alij non facilè poſſunt obſiſtere. Hos præterea admirantur populi, hos amant, hos colunt vt ſemideos: fieri enim non poteſt vt eum quis contemnat, quem viderit curare eniti, vt omnes ciues quàm beatiſsimè viuant. Nam qui dat operam vt ex æquo & bono ſuum quiſq; teneat, quique omni diligentia & ſtudio curat, vt ciuitas moribus, induſtria, gloria, facultatibus augeatur, is certè admiratione omniũ & laude dignus eſt. Graue enim pondus eſt, quod optimus ciuis humeris ſuſtinet, florentem ſcilicet ſecunda fortuna ciuitatẽ conſeruare: & ſi quando acciderit, eiuſdem calamitates atque pericula propulſare. Hanc itaque ob rem (vt dixi) fuere qui hos ſemideos appellarent. Quid enim vtilius dari ciuitati poteſt? Quid fructuoſius quàm ciuis benè inſtitutus? Qui ſciat omnia prudenter ac modeſtè agere, iuſtitiam colere, liberalitate vti, circumuentos defendere, opem amicis ferre, præmia virtuti tribuere, prodeſſe quamplurimis. His autem virtutibus qui ſeptus eſt, non vtique à ciuibus contemnitur, non à fl[illegible]iosis iniuria afficitur. Nam cùm Metellus repetundarum accuſatus, cauſam diceret, & tabulæ adminiſtrationis inſpiciendę iudicibus traderentur, omnes certè qui tum aderant, auertere [illegible]ulos, indignum rati chartæ, & non integritati eius fidem præſtari, cui pop. Rom. tan[illegible]m prouinciam commiſiſſet. Tutam autem eſſe virtutem & integritatem, non modò apud ciues, verumetiam apud hoſtes, declarat P. Africani maieſtas: ad hunc enim viſendum cùm prædones quidam Linternum veniſſent, poſitis armis, virtutis eius admiratores, non vt hoſtes, ſe acceſsiſſe dixerunt, quibus certè Africanus facilem ſe præbuit. At illi venerati limen domus tanquam aram, & deoſculata manu Scipionis, poſitis ante veſtibulum donis, læti diſceſſerunt. Hac itaque ratione Laurenti comitatem, ad quam te prius adhortatus ſum, tutiorem grauitas & conſtantia reddet. PLA. Rectè ſanè admones. Sed dic quæſo, num hæc maieſtas reſpicit? COS. Contra ambitionem & arrogantiam duo grauiſsima mala, plurimum certè valet: iuſtitiam ſiquidem & fidem è medio tollit nimia principatus ambitio: vnde præclarè ſcriptum eſt apud Platonem, ſimiliter facere eos, qui inter ſe contenderent, vter potius rempublicam adminiſtraret, vt ſi nautæ in periculo certarent, quis eorum potiſsimùm gubernaret. Quid ſi imperia non ſunt expetenda, vt ait Cicero, aut potius non accipienda interdum, aut deponenda nonnunquam? Vel ſi tantum pondus ſuſcipitur, omnis ambitio & arrogantia vitanda eſt, ne ſi elati nimium videbimur ob delatos honores, beneuolentiam omnem ex animis hominum abradamus, quæ non imminuenda faſtu, ſed augenda eſt clementia & humanitate. Extant aût ſenatus verba ad Auguſtum Cæſ. per virum illuſtrem Valerium Meſſalam: quod bonum, inquit, fauſtumque ſit tibi domuique tuæ Auguſte, ſenatus conſentiens cum pop. Rom. te patrem patriæ conſalutat. Hanc verò glorioſam ſalutationem Auguſtus nequaquam inſolenter accepit, ſed illachrymans ob pietatem & gratiam ſenatus erga ſe, reſpondit: Compos factus votorum meorum Patres con-

ſcripti, quid habeo aliud quàm deos immortales precari, vt conſenſum veſtrum ad vltimum vitæ finem mihi perficere liceat? De hac item re ſcribens ad generum Auguſtus, Vides, inquit, mi Agrippa, communem ſeniorum omnium conſenſum erga nos: tertium & ſexageſimum annum euaſimus, deos oro, vt quantum mihi temporis ſupereſt, id ſalubriter ducere liceat in ſtatu rei pub. feliciſſimo. Nondum enim ad vnum omninò imperium Rom. venerat. Hinc cœpit initium. Maluere enim ciues ad vnum deferri omnia, quàm toties bellis ciuilibus, & quidem cruentis vexari. Continuit itaque hac ratione multos in officio Auguſtus, adhibita etiam maieſtate, ne ambitione & arrogantia quicquam præter honeſtum ſibi licere arbitrarentur. Eadem quoque modeſtia vſus eſt M. Antoninus, quem mirari (vt aiunt ſcriptores) quàm laudare facilius eſt. Hic enim filium ſenatui commendans, omiſſa arrogantia & elatione: Commendatur, inquit, ſi vobis & dijs immortalibus dignus erit. Ob modeſtiam verò (vt in antiquitate Iudaica legimus) præfecturam recuſabat Moyſes, at eam Dominus ſuſcipere coegit. Saul quoque regni gubernacula abnuebat, demum verò ſubmittere collum iugo cogitur. Horum autem admodum diſſimilis fuit Abſolon, Dauid regis filius, qui ambitione & largitione potentiam quærens, patri etiam arma palàm intulit. Ad compeſcendam autem hanc immanem beluam, quæ fratrem in fratrem concitat, filium in parentem, cognatos & affines inter ſe digladiari facit, legem ambitus quæ poſteà amiſſa libertate reticuit, Romani veteres ſanxere, qua certè ardor ille imperandi mentibus hominum inſitus comprimeretur, primumque locum in libera repub. ille obtineret, qui ſciret cupiditatibus ſuis imperare, refrenare libidines, ſpernere voluptates, iracundiam tenere, auaritiam coercere, cæteraſque animi labes repellere. Reticuit poſteà ſanctiſſima lex dum ad vnũ omnia referuntur. Tu verò Laurenti grauitate tua & conſtantia ſi voles (velle autem debebis) vbi ad ætatem veneris, ita petulantium & ambitioſorum audaciam comprimes, vt non magnoperè lex de ambitu deſideranda ſit. LAV. Credo herclè ita eſſe, & huic mandato facilè aſſentior. Sed dic quæſo, ſi hoc agam, quid præmij magis erit mihi in libera ciuitate, quàm curuis è populo? COS. Si cuius bono de referenda gratia cogitandũ eſt, non eſt fraudandus ſuo merito bonus ciuis, & ille potiſſimùm, qui non de vno tantùm, ſed de pluribus benemeritus eſt: Huius autem præmium non erit aurum, non gemmæ, non puellæ captiuæ, vt eſt apud Homerum, ſed vera & integra gloria, quæ eſt (vt ait M. Tullius) conſentiens laus bonorum, incorrupta vox benè iudicantium excellente virtute. Quòd autem frigora, calores, inedia, vigiliæ, laboreſque cæteri non æquè graues his ſunt, qui rem optimè gubernant, ac priuato homini, facit ipſa gloria, qua maximè boni ciues alendi ſunt. Hanc autem ob rem trophæa, triumphi, ſtatuæ, coronæ, laudationes tum in vita tum in morte ſunt inuentæ. Addo etiam hiſtoriam & poeſim ac muſicam, qua in conuiuijs ad tharam heroum præclaræ res geſtæ canebantur: heroum dico, quorum tota vita in virtute & non in oſtentatione locata erat. Præclare certè ſocietates hanc viam ad gloriam proximam & quaſi compẽdiariam ducebant, ſi quis id ageret, vt talis eſſet qualis haberi vellet: quòd ſi qui ſimulatione, & ficto non modò ſermone, ſed etiam vultu ſtabilem ſe gloriam conſequi poſſe rentur, vehementer errant: nam vera gloria altè radices agit, atque etiam propagatur, ficta omnia celeriter tanquàm floſculi decidunt, nec ſimulatum quicquam poteſt eſſe diuturnum. Teſtes ſunt autem Saturnius tribunus plebis, Sp. Melius, Gracchi duo, M. Druſus, quorum vita in oſtentatione fundata erat. Aliud enim præ ſe ferebant, vel tu ac verbis, aliud fixum in mente gerebant. Vera certè fuit L. Bruti gloria, Q. Fabij Maximi, Pauli Aemilij, P. Scipionis, qui nihil aliud cogitarunt in vita, nihil egerunt, niſi quod præclarum & laudabile pro ſalute omnium & dignitate patriæ videretur, pro qua bonus ciuis ſi opus fuerit, non dubitet mortem oppetere. Is igitur ſit vnicus benemeriti de repub. cibus, quo velim ita paſcerere, vt in vita ciuili nil maius aut amplius tibi ſit requirendum. PLA. Benè herclè ſuades Coſme. Laurentium enim ad laudẽ adhortaris, optima ad capeſcendam virtutẽ calcaria. Verùm ſi quid habes vlterius quod adoleſcenti profuturũ cenſeas, id quoq; ediſſere. COS. Habeo certè nõnulla, quæ etſi parua videbunt, ac priuata magis quàm publica, tamẽ contemnẽda nõ ſunt. Pertinere enĩ ad dignitatẽ præclari & excelſi ciuis crediderim, laxiùs & magnificẽtiùs habitare. Nam ſi magnifici ciuis eſt muros vrbis, naualia, ductus aquarum, theatra, porticus, phana, omniaq; omninò quę ad communẽ vſum ciuitatis pertinent ſtruere, quid eſt cur ædes ſibi magnificentiſſimas in præclaro ciuitatis loco non

æ diſi-

ædificet,præſertim cùm id etiam ad ſplendorem & dignitatem ciuitatis pertinet? Cn. quidem Octauio,qui primus ex illa familia conſul factus eſt, honori fuiſſe M. Tullius refert, quòd præclaram ædificaſſet in palatio & plenam dignitatis domum, quæ cùm vulgo inuiſeretur,ſuffragata domino nouo homini ad conſulatũ putabatur. Ornanda eſt item(vt idẽ ait)dignitas domo, non tota tamẽ ex domo quærenda, ne in cæmẽte & lapidibus veram gloriã repoſuiſſe videamur. Sit laxa & ampla, vt priuati ac publici hoſpites magnificè & honorificẽtiſsimè ſuſcipi poſsint: quod ego quoq; feci nõ in vrbe ſolùm,verumetiam in agris,vt videtis.His tamẽ ſumptibus modus quidã imponendus eſt, ne ſi laxiùs ædifices, ſuſpicionẽ affectati principatus inijcias:ſi auguſtiùs, aut viliùs, auaritiæ ac quidem ſordidæ crimen incurras.Domus autẽ ſplendidi viri ſecundum Homerum nõ ex auro, ebore,argentóve, ſed hoſtium ſpolijs ornanda eſt. Illa enim ornaméta deliciarũ & muliebris laſciuiæ plena ſunt,à quibus certè quàm à Sireneis ſcopulis bonum ciuẽ declinare oportet.Exornat idem Homerus mollis & effœminati Menelai domum ex animi eius ſentẽtia.Deſcribit prętereа hortos Phæacum,Calypſus domum, ac Circes, vt ex tam accurata pictura mores quoq; incolentium comprehendi poſsint. Boni igitur ciuis ędes ita magnificæ & ſplendidæ ſunt,vt nil effœminatũ,nil muliebre præ ſe ferant. PLA. Magnam certè laudem hac in re Coſme conſecutus es:nemo enim non dico in vrbe tua, verùm in tota Italia magnificentiùs te ac ſplendidiùs ædificauit: cernuntur tot templa, tot monaſteria,tot bibliothecæ, tot ædes tua impenſa ædificatæ & ornatæ, vt nil vlterius ad hanc magnificentiam operum addi poſſe videatur. COS. Feci id quidẽ, vt dicis, tum ad ſplẽdorem vrbis, tum etiam vt rem diuinam excolerem. Hoc autem noſtrum inſtitutum velim imitare Laurẽti, & ſi quid inchoatum à me eſt, nec perfectum,id tandem abſoluas.LAV. Faciam id quidem.Sed ne excidat,quod anteà propoſuiſti,quænam quæſo illa ſunt quæ parua eſſe dixiſti?COS. Quærens Lycurgus omnia quæ ad mores Laconũ pertinerẽt, primus ex Creta, vel vt alij volunt,ex Ionia Homeri poeſim in Græciam detulit,cuius exemplo tum multa, tum conuiuia quæ illi phiditias cœnas vocant,inſtituit,non diffluentes varietate & luxu, ſed moderatione & mediocritate conditas, victum cultumq; corporis non ad voluptatem, ſed ad valetudinem & vires referendum eſſe. Nam qui naturæ humanæ dignitatem & excellentiam conſiderat,intelligit quàm turpe ſit,diffluere luxuria & delicatè ac molliter viuere,quamq; honeſtũ,parcè,continenter,ſeuerè ac ſobriè. In ea verò diſceptatione quam inter Alexandrum & Diogenem aliquando ortam ſcribit Dion, vexari humanum genus ab aliquo quatuor dæmonum oſtendit, quorũ illum certè ſecundum appellat, qui voluptati ſacrificia defert, & deam ipſam colit odoribu[illegible]ijs ac ſapòribus gaudẽtem. Hic autem dæmon vt idem affirmat, auditum, guſtum, tactum, quouis modo poteſt, mirificè delectat,balnea frequentat, molles veſtes & laboratos accubitus [illegible]at, muliebres amplexus expectat. Hæc dea nimirum eſt ipſa Circe, quæ ſocios Vlyſsis in porcos mutat: ij verò deinceps, vt timidi & infracti animi, publicis ac priuatis in rebus inutiles habentur. Seruanda eſt igitur in victu cultuq; corporis mediocritas ob modeſtiam & valetudinem: quî enim fieri poteſt,vt delicijs aſſueti ciues, vbi opus erit, famem, ſitim, frigora, æſtus, atque incommoda pro republica patiantur? Concidant certè animis & corporibus in quouis etiam paruo negotio oportet, qui Sardanapalos, Antonios, Heliogabalos, Caracallas, Othones diffluentes libidine & luxuria imitantur. C. verò Cæſaris modeſtia & ſobrietas, vt noſti, ab hoſtibus etiam laudatur. Hic enim in ordinanda ciuitate legem ſumptuariam tulit, ne ciuium mores nimio luxu corrumperentur.Videbat enim vir ſapientiſsimus,nihil eſſe quod animos hominum æquè fatigaret, quàm libido & circumſedentes vndiq; voluptates. Ab his igitur vt ab improbis dominis dedecoris & turpitudinis, ſe vindicent optimi ciues neceſſe eſt, vt cùm libidinibus ipſi parere deſierint, præeſſe alijs meritò videantur. Nihil eſt autẽ quod magis autoritatem boni ciuis augeat, quàm ſi oſtenderit ſe nil minus, quàm de voluptate cogitare. Eius enim mens tota in virtute collocata eſſe debet. PLA. Vt mihi quidem videtur, nil otij, nil quietis Laurentio noſtro relinquis: adoleſcens eſt, quieſcat interdum oportet. COS. Dormiendum non eſſe niſi corporibus labore & ſolicitudine defatigatis ad recuperandas vires cenſuit Socrates: & ſi alicui parum dormire licet, cui magis id conueniat quàm optimo ciui non video. Ariſtoteles autem in libro quem de moribus ſcripſit, bonos à malis, miſeros ab infelicibus in dimidio vitæ propter ſomnum nihil differre oſtendit, cùm felicitas hominis in actione, non autem in

 otio

otio & ſomno repoſita eſt. Volo quieſcat, non marceſcat otio. Volo dormiat, non ſtertat ad multam noctem. Præterea verò ludos decentes ac liberales animi gratiâ poſt cibum ei concedo: & quando ad hæc parua deſcendimus, non pudeat dicere quod ſentio: Ludus ſit teſſera, chartæ pictæ, latrunculi, alueolus: ſed abſit inter ludendum omnis fraus & auaritia, qua fieri indecens ludus conſueuit, & ita interdum concitari ludentium animos, vt ex ludo ad conuitia & contumelias tranſeant. Omnem enim aleatorem mendacem, periurum, alieni appetentiſsimum, ſui prodigum eſſe oportet: qua ex re in furta plerumque & rapinas paſsim dilabuntur. Hos autem quanti fecerit Chilon Lacedæmonius, attende. Is enim iungendæ ſocietatis cauſa Corinthum miſſus, cùm principes ciuitatis in alea occupatos inueniſſet, ſtatim infecto negotio rediјt, dicens ſe nolle gloriam Spartanorum tum quidem clareſcentem, ea maculare infamia, vt diceretur, Spartanos cum aleatoribus ſocietatem iniјſſe. Hac verò in re ideo longior fui, quòd noſtra ciuitas, vt mihi videtur, hac infamia non caret. quàm feruent interdũ gymnaſia ludentium varijs in locis, non ſine ſtomacho loqui poſſum. Verùm tu Laurenti, quod ego ſæpe conatus ſum, ſi tibi licebit, interdicto & lege hanc corruptelam è rep. auferes, ne aliquando ciuitas noſtra hac ignominia, vt Corinthus à Chilone notari poſsit. Iocus poſtremò, qui in verbis eſt, modò careat ſcurrilitate & ruſticitate, cõditusque ſit facetijs & ſalibus, inter amicos præſertim, non erit improbandus. Is enim iocus qui non illiberalis eſt, non mentem ſolùm recreat ac reficit, verumetiam ad dicendum & reſpondendum ingenium acuit. Auguſtus Cæſar, ſeruato ſemper maieſtatis pudore, iocis ipſis mirificè delectatus eſt. Vt illud in Vatinium podagræ morbũ diſsimulare conantem, aſſerentemque ſe iam mille paſſus per diem ambulare: Minus (inquit) mirum eſt, cùm iam dies longiuſculi eſſe incipiant. Nomenclatori cuidam naturâ obliuioſo in forum ituro, percontanti, num quid in foro agi vellet: Commẽdatitias, ait, literas tecum perfer, notum enim ibi nullum habes. Cùm verò idem forum extrui iuſsiſſet, architecti tarditatem accuſans, quòd eodem tempore à Caſsio Seuero plurimi accuſati abſoluerentur: Vtinam (inquit) forum meum accuſaret Caſsius, citius enim abſolueretur. Hoc aũt genere vrbanitatis nõ caret noſtra ciuitas, quod certè ingenuè & liberaliter efferri poteſt, ſi tempore & remiſſo fiat animo. Scurras verò, gnatones, mimos, omninò abs te reijce, cùm dignitatem optimi ciuis obſcœnitate verborum & turpitudine indecentes motus ac geſtus dedecorent. quæ potiſsimùm ad optimum ciuem pertinere mihi viſa ſunt, hactenus ſcripſiſſe ſat erit: deinceps verò & cras, ſi vultis, quid bonis ciuibus cum populo cõueniat dicatur. PLA. Copioſe ſanè & grauiter omnia dixiſti. Sed vno ſermone, ſi po[illegible], hoc præſertim die, omnia abſolue. Idem enim Plato fecit. Nam omn[illegible]m orationem de legibus vno æſtiuo die perorauit. COS. Sequar ego, vt vultis, di[illegible]num illum virum.

BAP. PLATINAE DE OPTIMO CIVE LIBER SECVNDVS.

Platina, Coſmus, Laurentius.

SEd vis ne, quoniam iam adueſperaſcit & valetudini ac ſenectuti tuæ conſulendum eſt, locum mutemus, ne riuuli humiditate lædare, quod fieri veſperi conſueuit? COS. Volo ſanè. PLA. Ad illam porticum proficiſcamur, quæ ad orientem ſolem vergit, reſpicitque colles iſtos vitibus & oleis conſitos. COS. Sanè quidem: illa enim porticu libentiſsimè vti ſoleo, ſiue quid ipſe mecum cogito, ſiue cum alijs de rebus magnis loquor: adde quòd etiam villa propinqua eſt, vnde acciri ſerui percommodè poſſunt, ſi eorum opera indiguerimus. LAV. Vis ne antequam iam ventum ad porticum eſt, aliquid tibi ſubſterni, vt commodiùs iaceas? Non enim hic herba eſt vt in ripa Tertiolæ. COS. Si vis aliquid de me, te ac repub. noſtra dignum audire, fac vt commode iaceam. LAV. En tibi pulchrè pauimentum inſtrauimus, lecticamque compoſuimus. Conſidamus, ſi placet, atque ad eam partem ſermonis à qua digreſsi ſumus, reuertamur. COS. Præclarè exigis Laurenti: ordiar ego, tu audi, ſi quid exciderit, in mentem reducet Platina. PLA. Faciam id quidem ac libens. Ita Laurentium noſtrum tua oratione perdoctum fieri cupio. COS. Fieri omnia fortuitò & temerè Democritum philoſophum eiuſque imitatorem Epicurum aſſeruiſſe, mecum ſæpè mirari ſoleo: maximè verò, quòd intelligo ipſum

ipſum Pythagoram, vnde & philoſophorum ſectæ manarunt, deos anteà in dubium vocaſſe: hunc autem poſteà ſecutus eſt Diagoras atheos, qui omninò eos excluſit, ſpontè omnia fieri confirmans. Sed quónam modo fieri poteſt, vt philoſophiam profitentes, in tantos tamque manifeſtos errores incidant, cùm eorum proprium ſit, rerum cauſas & rationes afferre? Quantò melius ſenſere Stoici, qui vt in alijs cauſas proponunt, ſic quoque nec fieri mundum potuiſſe affirmant, nec conſtare poſſe, niſi ſumma ratione regeretur? Vnam mentem præeſſe mundo, qua gubernentur omnia, teſtatur Plato, qui plura vidit, quàm illi hallucinantes philoſophi. Ad hãc autem opinionem ſeſe vertens humanum genus, nihil agere tentat ſine ratione, modò ſit aliqua prudentia imbutum, quæ eſt, vt idem Plato in legibus ait, cæterarum virtutum magiſtra: hac verò qui munitus eſt, non ſatellite indiget, non armis. Vera eſt profectò illa Bionis ſententia, prudentiam ipſam tantum differre à cæteris virtutibus, quantum viſus à reliquis ſenſibus. Quid autem deeſſe poteſt homini in quo ſit prudentia, ad bonorum malorumq́; delectum? Hæc enim ita eſt ars viuendi, vt medicina valetudinis, nauigationis gubernatio. Vexatur ac meritò quidem Theophraſtus in libris & ſcolis omnium philoſophorum, quòd in Calliſthene ſuo illam laudauerit ſentẽtiam, Vitam regit fortuna: negant enim ab vllo philoſopho quicquam dictum eſſe à vero longius, cum conſtet cælum & homines ſapientia regi. Eſt autem ſapientia, vt veteribus philoſophis placet, diuinarum humanarumq́ue rerum cognitio: quam quidem Cicero nunc prudentiam, nunc ſapientiam vocat. Hanc itaque ſapientiam qui aſpernatur, quid à brutis differat non video, cùm ſapientia ipſa virtutum omnium princeps ſit, & quidam quaſi irriguus fons, vnde omnes benè viuendi rationes manant. Hinc orta eſt Platonis ingenij atque doctrinæ principis, diuina illa ſententia: Tum deniq; beatas fore reſpub. ſi aut docti & ſapientes homines eas regere cœpiſſent, aut ij qui regerent, omne ſuum ſtudium in doctrina & ſapientia collocaſſent. Hanc coniunctionem videlicet poteſtatis & ſapientiæ, ſaluti cenſuit ciuitatibus eſſe poſſe, ſi is ſummam poteſtatem haberet, qui in doctrina, virtute, prudentia ſtudium omne ſuum collocaſſet: qualem fuiſſe Romę P. Scipionem, C. Lælium, M. Catonem accepimus, Lycurgum Spartæ, Solonem Athenis. Pythagoras etiam, qui primus philoſophi nomen inuenit, Crotonem legibus optimè inſtituit. Viris enim fortitudinem propoſuit, mulieribus pudicitiam & connubij fidem, pueris verecundiam & literarum amorem, omnibus frugalitatis ſtudium. Thebanum quoque Epaminundam ad hos vſus erudijt Lyſias Pythagoræus, Syracuſanũ Dionẽ Plato, multiq́ue multos: tantum valet ſapientiæ ſtudium, quàm Aphranius vſus eſſe memoriæq́; filiam oſtendit his verbis: Vſus me genuit, mater memoria peperit: ſophiam vocant Graij, nos ſapientiam. Interrogatus autem Ariſtoteles quo differrẽt docti ab indoctis, quo (inquit) viuentes à mortuis. Philoſophiæ igitur danda opera eſt, quo nil optabilius, nil præſtantius, nil melius eſſe homini poteſt, cùm eius cuſtos ſit, & naturæ humanæ comes, adiutrixq́ue. Verum eſt certè quod M. Tullius ait, ex quatuor locis honeſti, illum qui in veri cognitione conſiſtit, maximè naturam attingere humanam. Omnes enim trahimur ad cognitionis ſcientiæ cupiditatem, in qua excellere pulchrum putamus: labi autem, errare, neſcire, decipi, malum & turpe ducimus. Vt enim quiſq; maximè proſpicit, quid in quaque re veriſsimum, quiq́; acutiſsimè & celerrimè poteſt videre, & explicare rationem, is prudentiſsimus & ſapientiſsimus ritè haberi ſolet. Nam ſicuti prudentia facit, vt res omnes expetendas & fugiendas cognoſcamus: ita ſapientia, ne omninò idem eſſe cum prudentia videatur, principium eſt cognoſcendi res omnes, exactiſsimè contemplandas ſecundum Peripateticos. Nam ſi in vita rebusq́ue agendis laudatur vir prudens, cur ſapiens rebus contemplandis propria laude carebit? quòd ſi in actione prudentiæ felicitas humana repoſita eſt, cur ſapientem beatiſsimum non appellabis in contemplatione viuentem? nec in quauis, ſed in ea qua Deo quoad fieri poteſt, perſimilis fit, cùm res diuinas reuocato à ſenſibus animo intueatur & reſpiciat? Ad prudentiam redeo, ſine qua ciuitates benè muratæ nullo modo eſſe poſſunt. Eſt enim recta ratio rerum gerendarum, quæ voluptatibus modum imponit, fortitudinem animi regit, liberalitatis officium diſponit. Transfert hæc eadem ſeſe non ſolùm ad rempub. ſed etiam ad familiarem, & ad res omnes nòn temerè, ſed conſideratè agendas. In deliberatione ſecundum eſſe tempus re deliberata, omni ſocordia & ignauia remota, agendum aliquid ordine & cõſtantia oſtendit, vt honeſtatem & decus conſeruare poſsimus. Ipſius enim virtutis tota laus in actione conſiſtit. At verò in omni

deliberatione ſuſcipienda, illud maximè curandum eſt, ne incognita pro cognitis habeamus, hisq; temerè aſſentiamur: quod certè non fiet, ſi adhibebimus ad res conſiderandas tempus & diligentiam. Verùm non vſqueadeo tamen immorandum eſt, quod quidam hebetioris ingenij & moroſi faciunt, vt occaſionem & opportunitatem rerum bene gerendarum amittamus. In omni autem conſultatione, publica præſertim, videndum eſt, fieri ne poſsit quod proponitur, facultates ne habeamus & adminicula: aliter enim inanis noſtra omnis cogitatio eſſet, veniremusque ad id quod à ſapienti viro longè remotum eſſe debet, vt dicendum ſit, non putaram. PLA. Non potuit hercule ſapientis ac prudentis officium exactiùs explicari, quàm à te nuper eſt ante oculos noſtros poſitum. Verùm cùm Laurentius noſter adoleſcens ſit, & prudentia ac ſapientia non niſi aſſuetudine comparetur, quo nam fiet modo, vt nepos te auo in gubernanda republica dignus eſſe videatur? COS. Quaſi verò Laurentij noſtri cauſa hoc tantummodo dictum ſit. Ciuibus meis omnibus bene conſultum volo, quorum de numero cùm multi boni ſint & ſapientes, eos velim obſeruet, eorumque conſilia imitetur, donec gubernare tantam nauim prius ipſe didicerit. Fieri enim non poteſt vt ex iuuene ſententia optima eliciatur, cùm in prudentem cadat præteritorũ memoria, conſideratio præſentium, intelligentia futurorum, quæ haberi non poſſunt, niſi doctrina & aſſuetudine comparentur. Mirum illud in Salomone atque Ioſepho adoleſcentibus videri poteſt, vt certè eſt: diuino enim numine, non humana ſapientia & induſtria, factum putarim, vt illi præter ætatem tantum ſaperent. Senes igitur humanarum rerum periti, in conſilium adhibendi ſunt. Nam ſenatus Romanus quem totus orbis terrarum conſulebat, à ſenibus certè, non à iunioribus, nomen accepit. Probati ſunt ij, quorum ſententiam reip. cauſa imitaturus es. Nihil habeant ficti, nihil ſimulati, nihil fallaciæ. Aperti ſint & veri. Plurimum autem in conſilijs dandis accipiendisque, valet integritas vitæ. Non poteſt eſſe conſilio bonus, qui ita vixit, vt ab omnibus malus haberetur. Voluptates ſiquidem reijciat, auaritiam compeſcat, affectus denique ac perturbationes ſedet, qui tibi ac reip. vtile conſilium daturus eſt. Nam qui aurum contemnit, qui munera ſpernit, qui patriæ dignitatem & ſalutem cæteris rebus anteponit, facilimè contemnet hominũ cupiditates, & honeſtum ac rectum ſeruabit. Corrumpi à Pyrrho muneribus & pollicitationibus Fabricius non potuit, vt in ſenatu cenſeret contra dignitatem patriæ, regi pacem concedendam eſſe, antequam ab Italia diſcederet. Abiere quidẽ re infecta Samnitum legati, fruſtra Manium Curium auro & argento impellere conati, vt dandam Samnitibus pacem in ſenatu cenſeret, cùm illi toties violati fœderis nondum iuſtas pœnas dediſſent. Vt enim ſapientes & bonos dixi in conſultationem adhibendos eſſe: ita verſutos & callidos reijciẽdos cenſeo: qualis fuit Themiſtocles, cuius profectò conſilium de frangendis Lacedæmoniorum opibus, incenſa clanculùm ad Cytheum eorum claſſe, Ariſtides dixit perutile quidẽ, ſed minimè honeſtum eſſe. Ij autem eò tibi ac reliquis ciuibus inuiſiores eſſe debebunt, quò plura ſapere videbuntur, detracta opinione probitatis. At verò ſi prudentiæ & ſapientiæ coniuncta iuſtitia fuerit, nihil erit quod tu ac reliqui ciues his autoribus non poſſe conſequi arbitremini. Tollendæ igitur aſtutiæ ſunt, eaq; malitia quæ vult quidẽ videri prudẽtia, cũ abſit ab ea, diſtetq; plurimum. Mentiri enim emolumenti ſui cauſa, criminari, fallere, præripere, in bonũ virũ cadere non poteſt: ſagaces eos ſanè velim, nõ tamen aſtutos & callidos. Eſt enim ſagacitas (vt Ariſtoteli placet) rerũ agendarum ſcientia circa principia: eoſdem enim vt ſagaces & bonos dicit: Si, inquit, in deliberando intentio ſit honeſta, vis illa laudabilis eſt: Sin improba, aſtutia nuncupatur. Fieri ergo non poteſt vt quiſpiam prudens ſit habendus, niſi idem ſit bonus, cùm virtus ſit habitus ratione determinatus, & ipſa recta ratio prudentia nuncupetur. Conſiderandum eſt ergo & circumſpiciendum, quid quiſq; ſentiat ac dicat, ne fallare. In corde enĩ

**locus obſcurus* noſtro in ambitione tanquam in ampla domo Dauid propheta nos docuit: & cùm eo tanquam cum bono contubernali verſari, vt & ipſe diceret ac loqueretur ſecum. Scribens ad Curionem Cicero, Te, inquit, in conſilium adhibe, tecum loquere, te audi. Nolebat adoleſcentem circumueniri aliorum conſilijs. Audienda ſunt aliorum cõ-

Prouerb. 5. ſilia, & penſitanda priùs, quàm aliquid pro rep. aggrediare. Bibe, inquit Salomon, de tuis vaſis & puteorum tuorum ſcaturitionibus, hoc eſt, conſilio tuo vtere, re etiam prius à bene ſentientibus perſpecta ac cognita. Hac item agitatione mẽtis tibi ac reliquis bene inſtitutis ciuibus prouidendum eſt, ne quid ciuitati in futurum ſiniſtri accidat, ne bel-

ne bello, ne ſeditionibus, ne caritate rerum, ne incendijs, ne rapinis, ne peſtilentia populus opprimatur. In conſilio nanq; (vt ait Plato) præteritum tempus nobis exempla ſuppeditat, cùm attenditur, quid, cur quæq; gens paſſa ſit, vt caueamus: aut quid prudenter egerit, vt imitemur: præſens, vt an noſos muros & rimoſos inſpicimus, homines timidos & imbelles, annonæ (vt antè dixi) caritatem: futurum, vt ne quid fiat temerè, vnde infinita mala oriuntur. Hoc autem ſi feceris Laurenti, & patriæ noſtræ bene conſules, & tibi felicitatem cum gloria comparabis. PLA. Cùm te audio Coſme, minus certè Platonem ipſum, minus Ariſtotelem, & ſi qui de rep. ſcripſere, deſidero: adeò rem ipſam ante oculos ponis. Sed ego multum hac in re cognationi tribuo, quæ te cogit patriæ & poſteritati tuæ his præceptis conſulere. COS. Ita eſt profectò vt dicis. Nemo enim omnium eſt cui velim magis conſultum, quàm patriæ meæ, quàm agnationi & gentilitati, familiæ noſtræ, quæ meum nomen, me etiam mortuo, aliquando celebratura eſt. Quare niſi quid aliud vis, ſine pergam vt cœpi, quandoquidem Laurentium noſtrum attentè omnia auditurum video. LAV. Vereor equidem Coſme, ne tibi contingat, quod aunt cygno morituro, tum demum ſcilicet auem ipſam optimè canere, vbi mortem ſibi adeſſe ſentit. Superaſti certè teipſum: & quaſi vltimos conatus ingenij tui editurus ſis, mirabilis hodie mihi viſus es. COS. Sit ita ſanè, ſi non doctrina, ſaltem autoritate, quod maximè cupio, apud te valebo. De morte aliàs dicetur latius, quã nec formido, nec opto. Sed ad inſtituta pergamus. Non apud Medos ſolùm, vt ait Herodotus, ſed apud omnes gentes iuſtitiæ gratia delecti ſunt qui præeſſent. Acciti etiam quidam externi ſunt ob inſignem iuſtitiam, qui ciuitates regerent, vt de Numa legimus. Nam cùm premeretur inops multitudo ab his qui maiores opes habebant, ad vnum aliquem confugere neceſſe erat virtute præſtantem, qui ſummos cum infimis pari iure retineret. Eadem etiam cauſa conſtituendarum legum fuit, quæ cum omnibus vna atque eadem voce loquerentur. Aurea profectò videri debet (vt certè eſt) illa doctoris veſtri Argyropyli ſententia, qui aſſerit ita iuſtitiam in humana ſocietate neceſſariam eſſe, vt in animante animam. Atque vt ſi inſit illa, corpus interno motu cietur: ſin egreſſa fuerit, riget continuò, diſſoluitur atque putreſcit: ſic ſi iuſtitia adminiſtretur, ſocietas conſtat: ſi poſthabita fuerit, langueſcit & exhalat. Nemo eſt enim qui vt Deum quendam, iuſtũ non intueatur & admiretur. Huic homines ipſi committunt fortunas, liberos, coniuges, atque humana omnia: & meritò quidem, cùm iuſtitia ſit (vt Ariſtoteli placet) non pars quædam virtutis, ſed tota virtus, vt iniuſtitia tota vitioſitas eſt. Fundamentum ergo perpetuæ commendationis & famæ iuſtitia erit, ſine qua nihil poteſt eſſe laudabile. Camillus dictator Romanus, remiſſo pædagogo virgis ab eiſdem pueris cæſo, quos ſecum transfuga in caſtra hoſtium duxerat, Phalerios quos vi non poterat, iuſtitia & clementia in deditionem accepit. Laudatur & Ariſtides, ac Iuſti cognomentum conſecutus eſt, cùm in omnibus, tum vel maximè, quòd Themiſtoclis conſilium (vt antè dixi) vtile quidem, non tamen honeſtum & iuſtum, apud populum improbauit. Primum autem iuſtitiæ munus eſt, vt ait Marcus Tullius, ne cui quis noceat niſi laceſsitus iniuria: deinde vt communibus pro communibus vtatur, priuatis vt ſuis, quemadmodum legibus deſcriptum eſt & iure ciuili. Communia autem ſunt, errantes admonere, ignaros docere, aut vt erudiantur curare, aquam non prohibere, pati ignem ab igne capere, conſulentibus fidele conſilium dare, quod ad communem vtilitatem pertineat. In hac autem ſocietate humana gradus diſtinguere, ſuperuacaneum quodammodo mihi videtur. Quis enim eſt qui neſciat, plus ſe patriæ, parentibus, liberis, propinquis, ciuibus debere, eiuſdem nationis, eiuſdem linguæ, quàm peregrinis & externis? Multa ſunt enim ciuibus inter ſe communia, vt ait Cicero, quæ ſocietatem humanam confirmant, forum, phana, porticus, viæ, leges, iura, ſuffragia, conſuetudines, præterea & familiaritates, addo etiam connubia & affinitates, quibus tanquam firmiſsimis nodis ciuitas inter ſe colligatur. Hinc eſt propagatio ſobolis & origo ciuitatum, cuius procuratio non aliena eſt ab optimo ciue, quo magis ſimul nectantur voluntates ciuium, quoque numeroſior noſter fiat populus. Sed quoniam nulla ſocietas præſtantior, nullaque firmior eſt, quàm quæ cum bonis viris comparatur, curandum tibi erit ac reliquis ciuibus, vt moribus, doctrina, eruditione, ſi fieri poterit, imbuantur omnes. Hac em ratione & de patria noſtra bene merebere: & tibi, niſi omnino fuerint ingrati ciues noſtri, aliquando parẽ gratiã referent.

Præterea verò eos vtpote ratione imbutos,quoquò volueris, pro vtilitate reip. facilè impelles,quod non adeo fit in hominibus literarum & doctrinæ ignaris. PLA. Addis ne huic virtuti aliud? COS. Addo certè.Nam cùm totius iuſtitiæ fides ipſa fundamentum ſit,curandum erit Laurenti,tuo potiſsimùm exemplo in dictis pactisque eam ſeruent ciues noſtri.Standum ſiquidem promiſsis eſt,& id ſaciendum quod iuſtitia & ratio exigit. Hanc enim ob rem fidem ipſam Stoici dictam putant. At verò ſi ſecùs ſeceris, ſtatim diſſoluetur ea pars iuſtitiæ, quæ in ſocietate humana repoſita eſt.Seruandam quoque fidem peregrinis & hoſtibus illud declarat, quòd dij ipſi qui voluerint longè ac latè diffundi,ipſam virtutem & iuſtitiam,vinculum ipſius fidei,interpoſita autoritate nominis ſui,annecti paſsi ſunt. Eſt enim iuſiurandum affirmatio religioſa,tota quidem ad iuſtitiam & fidem pertinens.Vnde præclarè ait Ennius:O fides alma apta primis & iuſiurandum Iouis.Cùm itaq; iuſiurandum violatur,fides violatur,quam in capitolio vicinam Iouis optimi maximi Romani eſſe voluerunt. Quod enim iuratum eſt,& mens concepit fieri oportere,id obſeruandum eſt. M. Regulus vnicum certè inuiolatæ fidei exemplum,maluit ad certam pœnam redire,quàm datam fidem violare.Superatis autem in Sicilia Carthaginenſibus,cùm Amilcar & Hanno de pace acturi eſſent,veriti primò adire conſules ſunt, ne ipſi quoq; fidefragi in vincula conijcerentur,quemadmodum à ſe olim Cornelius Aſina contra ius gentium coniectus fuerat. Verùm Hanno conſcius Romani animi,conſules adijt,apud quos cùm de finibus ageretur, dixere quidam,poſſe ei meritò euenire,quod Cornelio per ſuos acciderat.At verò impoſito à conſulibus ſilentio,Te,inquit, Hāno fides ciuitatis noſtræ hoc metu liberat.Seruandum ergo ius gentium eſt,ſeruanda fides, non dico prædonibus,aut piratis,qui communes omnium ſunt hoſtes,non perduelles. His autem ſi pactum pro libertate & capite pretium ciuis Florentinus non attulerit, nulla fraus ineſt, ne ſi iurati quidem id non fecerint.Nam falſum iurare non peierare eſt: ſed quod ex animi tui ſententia iuraueris,ſicut verbis concipitur, id non facere,periurium eſt. Scitum eſt certè illud Euripidis,Iuraui lingua, mentem iniuratam gero. Reguli quidem periurium fuiſſet, niſi fidem datam ſcruaſſet. Hanc verò tanti ſemper fecit populus Romanus,vt etiam præclaros viros hoſtibus dediderit,vt dc T.Veturio & Sp. Poſthumio,ac C.Mancino legitur,quòd iniuſſu ſenatus cum hoſtibus fœdera inijſſent. Poſt Cannenſem pugnam decem captiuos ad ſenatum miſit Hannibal iuratos ſe in caſtra redituros,ſi de redimendis captiuis non impetraſſent:nouem ex his re infecta redijſſe cōſtat,vnū verò ex decem qui paulò pòſt quàm erat ingreſſus,è caſtris redijſſe,quaſi aliquid eſſet oblitus,Romæ manſiſſe:reditu enim in caſtra,liberatum ſe eſſe iureiurando interpretabatur.Sed hanc quidem veteratorem & callidum, vinctum ad Hannibalem ſenatus remiſit. Nullum enim vinculum ad colligendam fidem iureiurando arctius puniendum eſt.Id indicant leges,indicant fœdera,indicant pœnæ irrogatæ à cenſoribus,his potiſsimùm,qui fidem violarūt. Curato igitur tuo etiam exemplo,vt eam ſeruent ciues cùm inter ſe, tum cum peregrinis: vtque in emendis vendendisque rebus,in contrahendò,locando,conducendóve nulla fraude vtantur,nullo dolo malo. LAV. Non eſt ſatis Coſme,dicere hoc vel illud agendum,niſi doceas qua id ratione fiat. COS.Probè quidem ſentis.Et quoniam vt corpus membris,ita etiam ſuis magiſtratibus ciuitas conſtat:videndum profectò quàm diligentiſsimè erit, quos potiſsimùm ex ciuibus ad gubernandam remp.deligatis.Niſi enim paterſamilias qui interdū eius vices gerat,habuerit,nulla erit proculdubio œconomiæ ratio: quod certè multò magis in ciuitatem cadet,quæ pluribus curatoribus indiget:qui non ex quouis genere hominum,licet popularis ſit ſtatus noſtcr,ſed ex vera nobilitate, de qua antea diximus,deligendi ſunt:conſentaneum nanq; eſt,ex melioribus ortos, meliorcs futuros, tum ad imperandum,tum ad parendum.Optimus enim gubernator legibus ipſis plerunque anteſertur,quòd non vniuerſa tantùm vt leges, verumetiam partes inſpiciat. Hos eſſe bonos & peritos legum,ſi fieri poteſt,oportet,vel conſuetudinis patriæ & rerum humanarum gnaros:quod certè non continget,niſi grandiores natu fuerint.quę quidem ætas poſiſſimùm magiſtratui conuenit,cùm ſenes ob ætatem verecundiā populis iuijciant.Præterea verò nemo præſertim bene inſtitutus, indignatur ſenioribus propter ætatem parere,quando & ipſe quoque cùm ad id ætatis peruenerit, ſciat ſe tale præmium recepturum:cumque intelligat,eum poſtea rectè alijs imperaturū, qui prius modeſtè ac conſtanter alterius imperio obtemperauerit.Sint igitur quos deligetis ad magi-

magiſtratum obeundum, legem quidem loquentem, vt ait Cicero, boni, modeſti, continentes, iuſti, fortes, prudentes, abſtinentes, & à quouis flagitio alieni, teneantq; dijudicandi & imperandi modum. Tueri enim debent (vt ait Plato) commoditatem ciuium: & quicquid agunt, ad eam referre, obliti commodorum ſuorum. Totum præterea ciuitatis corpus curare debent, ne dum partem aliquam tuentur, reliquas deſerant. Nam qui parti ciuium conſulunt, partem negligunt, rem ſanè pernicioſam in ciuitatem inducunt, ſeditionem atque diſcordiam. Lorum enim munus eſt intelligere ſe ad commoditatem ciuitatis natos eſſe, debereque eius dignitatem & decus ſuſtinere, ſeruare leges, iura deſcribere, tueriq; ea quæ eorum fidei commiſſa ſunt: quod profectò quàm diligentiſsimè facient, ſi intelligent ab optimatibus iuſtitiam & pietatem coli, eorumque cenſuræ aliquando ſtandum eſſe. Magiſtratuum autem animaduerſio omnis & caſtigatio contumelia vacare debet, neque ad ſe qui punit aliquem, aut verbis caſtigat, ſed ad ciuitatis vtilitatem referre debet. Cauendum eſt etiam, ne maior ſit pœna quàm culpa, néve ad iudicandum iratus accedat, quia mediocritatem illam tenere non poterit, quæ eſt inter nimium & parum. Sint autem qui iudicant & ciuitatem gubernant, ſi fieri poteſt, legum omnino perſimiles, quæ ad puniendum nō iracundia, ſed æquitate ducuntur. Hanc ob rem Plato Xenocrati ad ſe accedenti, vel vt alij volunt, Speuſippo: Cæde, inquit, hunc puerum: mihi enim, quòd iratus ſum, id nequaquam integrum eſt. Eadem quoque ratione vſum ferunt Architam Tarentinum, infenſum villico, quòd agros negligenter coluiſſet. Hæc etſi priuatorum hominum exempla ſint, publicæ tamen animaduerſioni accommodari poſſunt. PLA. Poſſunt certè, & optimè quadrant. COS. Imò verò magiſtratibus, & his qui cum imperio cæteris præſunt, curandum erit, ne plus ſeueritatis quàm clementiæ præ ſe ferant: propenſiores enim ad dandam veniam, quàm ad ſumendas pœnas eſſe illi quidem debent. Proprium enim magiſtratus eſt, non tam pertinaci ſeueritate & acerbitate, quàm lenitate & clementia, adhibito conſilio & maturitate, populos in officio continere. Hinc eſt autem quòd clementes Deo ſimiles exiſtimamus: contrà verò, crudeles & immites deteſtamur & abominamur, vt inimicos & hoſtes humani generis. Quis non leget magna certè cum indignatione, L. Syllam dictatorem gloriari ſolitum, ſeà nemine vnquam crudelitate victum, quatuor legiones ex Marianis militibus in campo Martio trucidari iuſsiſſe, Tiberim cadaueribus repleuiſſe, quinque millia Præneſtinorum interfici, ac per agros ſpargi mandaſſe, quatuor millia ciuium & ſeptingentos proſcripſiſſe? De crudelitate Marij, Hannibalis, Mithridatis, pleni ſunt libri tum poetarum, tum hiſtoricorum. Doleo quidem Athenienſes, vnde vrbanitatis & humanitatis nomen venit, Aeginenſium iuuentuti pollices abſcidiſſe, ne maritima ciuitate aliquando bello opprimerentur. Quid tibi Mezentium, Capaneum, Buſirim, Proclum, Phalarim, Piratas, Cyclopas, Læſtrygonas commemorem, cùm Tiberij, C. Caligulæ, Neronis, Domitiani recentior ſæuitia ſit? Horum nomina ita profectò neſanda ſunt habita, vt crudeles & immanes, noſtra quoque tempeſtate eiſdem nominibus tanquam notis Threicijs compuncti vocentur. Quàm verò ſit durum, aſperum & immite crudelitatis nomen, aliorum exemplo vides. Contrà verò, quàm ſuauis, quamque iucunda ſit omnibus ſanctiſsima clementia, ex his intelliges, quorum nomina ob placabilitatem & lenitatem adhuc in pretio ſunt. P. Aemelius, captiuum Perſeum Macedonum regem procumbere ad genua ſua volentem, dextera manu ad ſe traxit, laterique ſuo aſsidere ac menſæ voluit. Eadem quoque clementia vſum ferunt Cn. Pópeium erga Tigranem hoſtem, Armeniæ regem: iuſſum nanque ſurgere, & diadema quod ad miſericordiam mouendam abiecerat, ſumere, in regnum & priſtinam ſedem reſtituit. De C. Cæſare, cuius diuinam virtutem ſola clementia qua omnes ſuperauit exornat, reticere inſtitui, cùm omnibus ſit nota: ex hac enim plus propè gloriæ, quàm ex imperio conſecutus eſt. Tu igitur Laurenti tot clariſsimos viros imitatus, magiſtratus ipſos in puniendis delinquentibus ad clementiam adhortabere, vt citra ſeueritatem potius pedem retrahant, quàm vltrà progrediantur, ne ob atrocitatem pœnarum tu vnà cum ciuibus noſtris crudelitatis notam incurras, qua nihil poteſt eſſe in bono ciue aut deteſtabilius, aut pernicioſius. Verùm quoniam ex æquo & bono plerunque iudicare in ciuitatibus neceſſe eſt, compeſcenda erit audacia cauſidicorum, qui iudicijs cauillationes interponunt, quo diutius lucri gratia cauſæ ipſæ protrahantur. Iure enim gentium & ciuili cautum eſt, ne cui quis detrahat ſui commodi cauſa.

Quid quòd etiam tanta eſt eorum audacia, vt cauſas iniquas ſpontè ſuſcipiant, & * ſu-
ſpectas magnis acclamationibus defendant? Quo enim quiſque maximè clamat, eo
ſapientior & honeſtior in cauſa putatur. Scribens ad fratrem Heſiodus, eum admonet,
vt voraciſsimas eorum fauces deuitet. His ego addiderim aduocatos & tabelliones, ni-
ſi eorum vita probata & perfecta fuerit. Benè profectò inſtituta eſt à legum latoribus
pœna temerè litigantibus, ne iniuria quiſpiam ob aduerſariorum potentiam circum-
ueniatur. Rectè præterea cnndita eſt lex Cornelia de falſis, qua qui deliquere plectan-
tur. Quis enim pupillus, quæ vidua, quis inops, quis peregrinus rapidos iſtorum den-
tes aufugiet, niſi fuerint tua ſeueritate coerciti, & intra proprios fines retruſi? Videat
prætor, penes quem omnis publici priuatiq; iutis poteſtas eſt, cuiq; licet ius condere,
ac vetera reſcindere, ne cuiquam fiat iniuria. Caueat iudex, alitet iudicet, quàm legibus
& moribus, aut conſuetudinibus proditum eſt. Idem faciant tabelliones, ne corrupti
pecunia aut teſtamenta ſupponant, aut in empto, diuendito, locato, conducto, falſo
autoritatem ſui nominis interponant. PLA. Nil certè omittis, vt video, quod ad
iuſtitiam pertineat. COS. Ego verò ad hanc quoque rem pertinere atbitror, quæ-
ſtorum, publicanorum, ac fœneratorum cupiditatem coercere. Quæſtores publicæ pe-
cuniæ quærendæ præpoſitos eſſe nemo eſt qui ambigat. De quæſtoribus maleficiorũ
non eſt nunc dicendi locus. Verùm quæſtores publici prouentus, apud Romanos par-
tim ærario vrbano, partim vectigalibus pſouinciarum exigendis præficiebantur. Hos
quidem habere manus abſtinentes oportet: ſatis enim eſt publicum in ærarium refer-
re, nedum priuata expilent, non publici certè commodi, ſed priuati cauſa. multos enim
vidimus in ciuitate noſtra, qui breui, quod ſine rapina fieri non poteſt, ingentes ſibi
facultates compararunt, aut accipiendo vnde non oportet, aut non reddendo quibus
oportet. Hos tu Laurenti, vt vniuerſæ ciuitati pernitioſos, lege Iulia de repetundis ac
de peculatu coerceto. Bonis etiam ciuibus cauendum eſt, noua vectigalia imponant.
Quòd ſi bello vrgente id facere interdum neceſſe fuerit, pace parta Iuſtiniani ſenten-
tia tollendum omnino erit, vt quod belli timor introduxerat, hoc pacis bonitas con-
ſopiſcat. Publicani autem quorum illiberales & ſordidi quæſtus odia hominum faci-
lè incurrunt, obſeruari quàm diligentiſsimè debẽt: ex his enim quos tantopere lau-
dat Cicero, graues controuerſiæ, multæ iniuriæ, magnæ contentiones plerunque na-
ſcuntur. Nam conductis ingenti mercede portorijs & vectigalibus, cùm poſtea ſoluen
do non ſunt, ex alieno rapiunt & extorquent, nec à ciuibus tantummodo, verumetiã
à peregrinis, mercaturæ aut negotij cauſa ad vrbem noſtram accedentibus. quod cùm
inutile ſit, tum vel maxim… iuitati turpe & indecorum eſt. Horum audaciam & teme-
ritatem comp…ſcendam cenſens Vlpianus iurecõſultus, edictum propoſuit, quo quic-
quid illi… publicè vel priuatè extortum eſt, tãtundem & eo amplius iniuriam paſſo
exolui…andat. Per vim enim extortum, eum pœna dupli reſtituitur: & qui tale faci-
nus commiſere, extra ordinem plectuntur. Alterum enim vtilitas priuatorum, alterũ
publicæ diſciplinæ ratio poſtulat. Abſtinentes habeant manus oportet, ſciantque ſibi
non plus licere quàm cuiuis è populo. Compeſcendi ſunt etiã fœneratores, qui certè
deteſtabiliores ſunt habendi, quàm aut fures, aut latrones, aut piratæ. Ij enim magna
diſcrimina ſubeuntes, ſitim, famem, æſtus, frigora patientes, vnde viuant conquirunt,
maximis interdum acceptis vulneribus. Illi verò tecto & vmbra gaudentes, tanquam
fœdiſsimæ harpyiæ, & ne minimum quidem incommodum ferẽtes, non acceptis, ſed
illatis ex fœnore vulneribus, hominum ſanguinem exugunt, carnem exedũt, oſſa cor-
rodunt. Quid de hoc genere hominum ſentiat Cato ille ſenex, audi quæſo. Nam cùm
ex eo quæreretur, quid maximè in re familiari expediret? reſpondit, bene paſcere.
Quid ſecundum? ſatis bene paſcere. Quid tertium? bene veſtire. Quid quartum? arare.
At verò cùm idem quæſiſſet, quid fœnerari? Tum Cato, quid hominem, inquit, occi-
dere? Ex quo intelligi poteſt, hos vt parricidas, ſi in tali crimine deprehenſi fuerint, vl-
timo ſupplicio Catonis ſententia affici debere. PLA. Rectè profectò admones:
ſunt enim maiore odio digni, quàm qui apertè latrocinantur. COS. Sunt quidem
humani generis domeſtici hoſtes. Verùm quoniã in emendis vendendisq; rebus fraus
permagna ſubeſſe interdum ſolet, deligendi è numero bonorum ciuium erunt, qui
ne annona, vinum, carnes, eſculentaq; omnia vitioſiùs aut cariùs quàm ipſa anni tem-
pora requirunt, vendantur: vtq; emptori ſuccurratur, ſi iumẽtum aliquod morboſum
pro valido ſanoq;, ſiue quid vitioſum pro ſincero, fractum pro integro emerit, quod
apud

apud Romanos ædilitio edicto cautum erat. Aedilium quoque munus putabatur curare, vt fora, vici, ſtratæ viæ publicæ, cloacæ, & aquæductus cæteraque ædificia lauta, munda, integra, expeditaque aſſeruarentur, tum ad vtilitatem, tum ad ſalubritatẽ ciuium. Verùm ne quid ciuitati noſtrę deſit, quàm optimam & feliciſsimam eſſe cupio: cenſores adſint oportet, qui videant, rectè ne an ſecùs vixerint, egerintve qui in magiſtratu fuere: facilè enim iu officio omnes continebuntur, ſi rationem anteactæ vitæ habiti magiſtratus ſibi reddendam aliquando putarint. LAV. Munus ergo cenſorium erit cogere nolentes etiam, iuſtè, modeſtè, integrè ac ſanctè viuere? COS. Erit ſanè. Sed quoniam apud philoſophos diffinitum eſt, iuſtitiam eſſe æqualitatem vnicuique quod ſuum eſt reddentem, pertinentemq́; maximè ad ſocietatem hominũ inter ſe: quæ rurſum in æquitatem & beneficentiam diuiditur, quã eandem & liberalitatem, & benignitatem vocamus, non erit à re tua alienum, exprimere quid potiſsimũ ipſi æquitati obſtet. Ea profectò auaritia eſt, qua nil poteſt eſſe pernitioſius in his præſertim, qui remp. gubernant. Nam cùm duæ humani generis peſtes incumbant, luxuria & auaritia malorum omnium fundamenta, pernicioſior tamen auaritia habetur, quòd omninò contra naturam ſit, quodque item mala omnia ſuadeat. Vtinam, inquit C. Pontius Samnis, ad illa tempora fortuna me ſeruaſſet, & tunc eſſem natus, quandò Romani dona accipere cœpiſſent: non eſſem certè paſſus eos diutius imperare. Eſt enĩ auaritia quædam vehemens habendi ſitis: quæ vt in hydropico continuo hauſtu, ita in auaro frequenti etiam rapina extingui non poteſt. Verum eſt profectò quod dici ſolet, Tam deeſt auaro quod habet, quàm quod non habet, cùm ob animi anguſtiam parto etiam frui non audeat. Tollit præterea amicitiam & ſanctam ſocietatem auarus, cùm nemini proſit, & multis noceat: pauperes enim violat, diuitibus inſidiatur, ſocios expilat, ignotos & peregrinos vexat, publicus omnium hoſtis, aqua certè & igni interdicẽdus, cùm inutilis ſit ciuitati reip. pernitioſus, ſibijpſi demum hoſtis acerrimus. Ii certè ſunt illi dæmones auari, triſtes, obſcuri, ſqualidi, ſordidi: quos Diogenes cum Alexandro diſſerens, in primo loco ponit. Hos autem pecuniam pluris facere, quàm patriam aut parentes aut cognatos, oſtendit. Propinquorum enim mortes expectant explendæ ob hæreditatem auaritiæ cauſa: nunquam rident, omnes ſuſpectos habent, nemini credunt, inimicitias, odia, maledicta nihil curant, modò rem faciant, magneti perſimiles: vt enim ille ferrum trahit, ſic i j aurum & argentum vndiq; & quouis modo rapiunt. Omni certè tyranno ſæuior eſt pecuniæ cupiditas, quam nemo ſapiens (vt ait Criſpus) vnquam concupiuit. Ea quaſi malis venenis imbuta, corpus animumq́; virilem effœminat, neq; copia vnq́, neque inopia minuitur. Hanc ob rem Stoici mentes hominum ab hac peſte dimoueri, dixere nequaquã ſe adduci poſſe, vt q[illegible] modo huc, modò illuc transferuntur, in bonis rebus ſint habenda: idq́; etiam Biantis autoritate confirmant, qui in direptione patrię admonitus vt aliquid de ſuo apportaret. Facio id quidem, inquit. Solam enim virtutem, non autem diuitias, bonum putauit. Verùm cũ turpe ſit omnibus auaritiæ morbo laborare, tum vel maximè optimatibus & bonis ciuibus turpiſsimum, in quibus nihil poteſt eſſe immanius, nihil peruerſius. Nullæ enim ab auaris ciuibus ſeruantur leges, nulla iura, nulla iudicia. Erunt ſcelera omnia impunita, ſi redimuntur auro. Veri ciues ſpeculatores ſunt, & procuratores publici cõmodi eſſe debent, non autem priuati: congerere pecunias, quæ ad vſum populorũ ſunt conflatæ, nihil aliud eſt, quàm cibum famelicis auferre, quod hoſtes patriæ & humanum genus peroſi facere cõſueuerunt. quare in eos meritò lata hæc lex eſt, Auari in vrbe ne ſunto: ſi fuerint, publico edicto eijciantur. Hanc autem eſſe ciuitatum labem nouit Iugurtha ille barbarus Numidarum rex. Diſcedens enim ab vrbe Roma, quæ tũ flagrabat auaritia, reflectensq́; oculos, O vrbem venalem, inquit, & citò perituram ſi emptorem inueneri. In ea enim ciuitate in qua regnat auaritia, nulla poteſt eſſe religio, nulla virtus, nulla charitas, quæ omnino tanto vitio contraria eſt. Apud Xenophontẽ Cyrus Pheraulam optantem diuitias, haud rectè ſapere oſtendit: Mihi, inquit, neq; cibum neque potum neque ſomnum dulciorem in opulentia rerum ſenſi, quàm dum in egeſtate fui. Hoc autẽ ex diuitijs conſecutus ſum, vt pluribus in laboribus verſarer, addito amittendi metu. Satius eſt igitur mediocritate vti, quàm vel ex alieno rapere, vel raptũ cum ignominia & cruciatu animi retinere. PLA. Ego verò ita faciendum cenſeo. Sed dic quæſo, cùm Laurentius noſter, cumq́; permulti ſatis amplum habeant patrimonium, quónam modo eo vti debent? COS. Benè rogas. Audite quæſo, repurgato prius ani-

animo à fœdiſsima auaritiæ labe, facilius erit liberalitatē, quā iuſtitiæ coniunctam eſſe diximus, inducere. Hanc verò cæteris virtutibus gratioſiorem, quadrifariam diuidit Plato. Fieri enim pecunijs, opera, diſciplinis, oratione pro circumuentis in iudicio oſtendit. Quintam ego, niſi temerè id facere videar, addiderim, honoris ſcilicet diſtributionem, quod eſt magnū virtutis præmium. Honos enim (vt ait Cicero) virtutes alit. Nemo profectò eſt, ſanæ mentis præſertim, qui non bene mereri de patria & ciuibus ſuis ſtudeat, vbi intellexerit operam ſuam apud bene memores collocari. Quid enim ſibi voluere tot labores ciuium Romanorū, tot pericula adita, tot vulnera in prælijs ſuſcepta? Honores certè & magiſtratus, maxima & pulcherrima virtutis præmia. Omitto pecunias, agros, iumenta, arma ex hoſtibus capta, in quibus parum certè momenti ad virtutem eſt. Indignatus C. Cæſar, vt noſtis, quòd ſibi meritos honores negari quorundam maleuolentia & liuore cernebat, arma ſumpſit, æmulos & inimicos è rep. deiecit. Quoties tumultuarunt Romani exercitus, iuſto honore fraudati? Quoties plebs à patribus ſeceſsit, vbi denegari præmia bene merentibus vidit? Ne igitur patria noſtra ingratitudinis arguatur, cuius acerrimi vltores Perſæ habebantur, curādum erit tibi Laurenti, ac reliquis ciuibus, vt dignitates, honores, magiſtratus ijs committātur, qui ſibi nobilitatem manu & ingenio peperere. Hac enim ratione & bene merent. bus gratiam referetis, & alios æmulatione honoris ac gloriæ ad virtutem excitabitis. Verùm hac in re teneuda mediocritas eſt, ne quorundam ſtultitiam imitemini, qui infimæ ſortis homines maximis honoribus & præmijs extollunt. Eos volo, qui ingenio, moribus, induſtria, ſolertia, manu, opera reip. profuere, ac prodeſſe deinceps poſſunt: non autem lenones, ſcurras, gnathones, aſſentatores: quorum ingenia voluptatibus & libidinibus, non amplitudini & modeſtiæ, ſunt dedita. Conſilio quoq; & oratione bene mereri de noſtris ciuibus poſſumus. Nam qui in cōſultatione cùm publica tum priuata, de rebus dubijs & incertis veram ſententiam affert, beneficus meritò & liberalis haberi debet, & eò magis, quòd hoc genus beneficentiæ, non ad vnum tantùm, ſed ad plures extenditur. Oratio item in iudicijs habita pro reo, in hoc quoque genere habetur: reum voco, accerſitum in iudicium more cauſidicorum. Qui ergo circumuentum inimicorum calumnijs iuſtè defendit, meritò quidem benignitatis nomen adeptus eſt. Doctrina præterea & conditione comparari liberalitatis nomen poteſt, cùm ij habitus animis hominum imprimantur. Quæ nam poteſt eſſe maior beneficentia, quàm ea donare quæ nunquam ab hominibus auferri poſſunt? Transferri perfacilè & amitti pecunias videmus, defloreſcunt honores & dignitates, excidunt conſilia, obſoleſcunt orationes: ſola verò doct[illegible] firma ſtabiliſque habetur, cùm ſit earum rerum (vt Ariſtoteli placer[illegible] quæ ſemper eodem modo ſeſe habent, cumq; etiam in proſperis rebus magnum [illegible]. ornamentum, in aduerſis verò vnicum refugium. Quare ſi ſapis Laurenti, eos ſem[illegible]r in pretio habebis, qui te ac ciues noſtros hoc ornamento inſigniores reddere poſſunt. Sed veniamus tandem ad illud genus liberalitatis, quod circa pecunias verſatur: pecunias autem dico, quarum æſtimatio menſuratur nummo. His autem ad liberalitatem vtendum eſt, qua nihil habetur naturæ hominum accommodatius. Verùm quemadmodum vtare, diligenter inſpicere oportet. Non enim in quemcunq; & ob omnem cauſam liberalitate vtendum eſt, ſed erga bene meritos, & propter aliquam inſignem virtutem quouis præmio dignos: quod profectò maximum iuſtitiæ fundamentum eſt. Ea etiam liberalitate vti debemus, quæ proſit amicis, nemini noceat. Quare L. Syllæ, C. Marij, Cinnæ, M. Lepidi. M. Antonij pecuniarum & rerum translatio à iuſtis dominis ad alienos, non debet liberalis videri. Cauendum eſt etiam Ciceronis præcepto, ne maior ſit benignitas quàm facultas, néve res familiaris ita claudatur, vt eam liberalitas aperire non poſsit: quæ certè omni oſtentatione & vanitate carere debet. Hoc autem fiet, ſi cauſam, ſi tempus, ſi rationem, ſi dignitatem, tum noſtrā, tum perſonarum in*quos liberales eſſe debemus, conſiderabimus. Qui verò ſine iudicio vel modo in omnes quodam impetu animi incitati, beneficentia vtuntur, temeritate quadam moti potius quàm iudicio videri poſſunt: quam certè leuitatem omnino vitare debemus, cùm nihil turpius ſit bono ciui, quàm aliquid facere cuius ratio reddi non poſsit. In hoc autem genere prodigalitatis duo mala inſunt: & quòd his rebus carent benè meriti vel propinqui vel cognati, in quos propēſiores eſſe debemus: & quòd noſtra prodigimus cum dedecore & ignominia: Conſulendum profectò eſt famæ rebus in omnibus, non dedecus quærendum etiam cum diſpendio rei familiaris. Nam

qui

qui flagitioſis hominibus ſua largitur, is certè cum magna iactura ſibi quærit infamiam. Tenenda igitur in hac re vt in cæteris virtutibus mediocritas quædam eſt, ne vel prodigi videamur, ſi omnia ſine ratione effuderimus: vel auari, ſi ad viuum liberalitatis officium reſecabimus. Paruulos autem nutrire, pupillos tueri, virgines pauperes connubio locare, nobiles paupertate & valetudine oppreſſos iuuare, viduas defendere, errantes docere, eſurientes paſcere, algentes veſtire, captiuos redimere, nexos ære alieno ſoluere, parentibus liberos, parentes liberis reddere ſua pecunia & impenſa, boni ac liberalis ciuis proprium eſt. Fabius ille Maximus, qui cunctando rem Romanam reſtituit, captiuos ab Hannibale acceptos, redempturum ſe pollicitus, ſenatu recuſante, vt id de ſuo faceret, fundum vendidit. * Gillas verò Agrigentinus omnium qui vnquam fuere liberaliſsimus, ſpectacula edendo, epulas apparando, annonam in caritate rerum ſubminiſtrando, virgines dotando, domum propriam adeò liberalitatis officinæ aſſcripſerat, vt quingentos equites Gelenſium vi tempeſtatis in prædia ſua compulſos, propria impenſa aluerit. Multos etiam captiuos ex vaſtitate Illyrij & Thraciæ redemptos Eccleſiæ impenſa refert Ambroſius: quo genere liberalitatis vtinam ſacerdotes noſtrorum temporum aliquando vterentur, nec pateras aureas & argenteas ita ſtudioſe conſtruerent, cum quibus fortaſſe (vtinam falſus ſim vates) aliquando Turcæ illi bibent, qui Græciam, Epirum, & Illyricum bello vexant. Ad liberalitatem redeo, quę ita à magnificentia diſtinguitur, vt hæc circa dandas pecunias quales & quantumuis verſetur: illa circa magnos ſumptus & fortunato ciui conuenientes. Magnifici namq; eſt, theatra, fora, templa, porticus, ædes pro dignitate ita extruere, ne plus minúsve impenſæ fiat, quàm bonum & magnum ciuem decet. Ad quam certè laudem te anteà meo etiam exemplo adhortatus ſum, cùm ad ſpeciem vrbis, tum vel maximè ad commoditatem ciuium. PLA. Nihil certè omittis, quod ad optimũ ciuem inſtituẽdum pertineat. Sed quid huic diuinæ virtuti ſubijcias, audire cupit Laurẽtius noſter. LAV. Eſt ita herclè vt Platina dicit. COS. Ne aũt iuſtitia ipſa de qua diximus, vlla ex parte labefactetur, ſtatim fortitudo omnium virtutũ robur & vallum, ſubiungenda fuit. Vt enim fortitudo ſine iuſtitia iniquitatis materia eſt, cùm validior imbecilliorẽ opprimat: ita iuſtitia ſine fortitudine terga nonnunquam vertit, atque eos deſerit, quos tueri deberet. Sed cùm fortitudo in res bellicas & domeſticas diuidatur, ſuperius illud omittamus, amplectamurque nunc domeſticam fortitudinem, quæ animi magis quàm corporis viribus comprehenditur. Vera enim fortitudo eſt, primò ſeipſum vincere, iram continere, nullis illecebris capi, aduerſis nõ perturbari, nec extolli ſecundis, & quaſi vento huc & illuc impelli. Non debet certè vinci cupiditatibus vera [illegible]itudo, non frangi metu, non iracundia, quæ omninò conſilium tollit. Præclarum eſt etiam, ita [illegible]imum informare, vt neq; diuitias neq; voluptates ita in maximis rebus conſtituat, vt [illegible]his omne ſuum ſtudiũ conſerat: quo nihil poteſt eſſe turpius, & à claro viro magis alienum, cùm huius ciuis, quem optimum volumus, proprium ſit, pro religione, pro patria, pro iuſtitia & honeſtate omne diſcrimẽ ſubire, ac pericula, cõſiderata pręſertim contemnere. Hunc autem magni excellentisq; animi eſſe oportet. Nihil in rebus humanis admirari, nihil magnificare pręter virtutẽ. Honores etiã non quoſcunq; nec à quibuſuis oblatos ſuſcipiet, ſed illos tantùm, quos eſſe dignos optimo ciue arbitrabitur. Ita quoq; dignitatem animi, vt diximus, in vtraq; fortuna ſeruabit, vt ab aſtu naturæ diſcedere non videatur, ſi vel fortuna ſæuierit, vel ei blandiùs arriſerit. Beneficia verò contuliſſe lætabitur, feretq; moleſtè ſi acceperit, nec plura ſtatim reddiderit. Ab eius natura ſit alienum, commemorare beneficia quæ in alios cõtulerit: accipientis enim hoc propriũ eſt, non autẽ dantis. Vt enim ſua beneficia in Athenienſes reticent Lacedæmonij, ita ab illis accepta commemorant peropportunẽ. Superior item in omni virtute mauult eſſe quàm videri: nec id quidem inter humilis fortunæ homines, ſed inter optimates exoptat. Palàm aũt loqui, amare, odiſſe, ſui ipſius propriũ exiſtimat: timentis eſt aũt occultare ſententiã. Motus verò ipſius tardus eſſe debet, & vox grauis: ſermo quoq; interuallis longioribus diſtinctus, grauitatẽ quãdam ampliſsimo ciue dignã præ ſe fert. Omninò aũt vera animi magnitudo ſine magna virtute conſtare nõ poteſt, vt intelligas Laurenti, enitendũ tibi & vigilandũ eſſe, ſi fieri poteſt, vt in omni genere virtutis excellas, ne ſub pondere reip. noſtræ imbecillis cõcidas. Vnum tamẽ vitandũ erit, quod plerumq; magnis ingenijs nocuit, ne cùm magnitudine animi præſtare omnibus quæras, æquitatẽ contemnas: qua certè ſublata, nec diſceptatione à ciuibus, nec vllo publico ac legitimo

iure vinci patieris. Refelli eñ in ſentētijs dicendis, nō eſt alienū à rep. cùm in diſcepta-
tione res ꝓpoſita dilucidior fiat. Cauenda eſt etiā nimia gloriæ cupiditas, q̄ cæteris ad
virtutē aditū obſtruit, cùm viderit ſolū ciuē tot pulcherrima ꝓmia, quot è rep. veniūt,
cōcupiſcere. Sed inter cętera hoc à te maximè obſeruandū erit, ne in reb. agēdis, cū do-
mi, tū foris, vllā timiditatis ſpeciē prę te feras. Vt eñ medici eſt vultu ac verbis bonā va
letudinē ægrotantib. polliceri: ita quoq; optimū ciuē decet, deſperationi hominū fidu
ciam & bonā ſpem obijcere. Bello Punico ſecundo, Cannenſi accepta calamitate cogi-
tantib. quibuſdā, Metello duce Italiā relinquere, Scipio adoleſcens cœtū ingreſſus, nu-
do enſe mortē tale aliquid deliberantib. cōminatus eſt. At verò Hannibale circumſe-
dente Collinā portam, & ſupplemētum in Hiſpaniā à Romanis miſſum eſt, & ager vbi
hoſtis ipſe cōſederat, haſtæ ſubiectus emptorē inuenit: voluit contrà Hannibal fiduciā
imitari, ſubiecitq; haſtæ argētarias vrbis tabernas, nec ſector inuētus eſt. Hanc ob rem
ita animo cōcidit Hannibal, vt tum demū potiundæ vrbis ſpem anteà conceptā depo-
ſuerit. Malè ꝓfectò cum rep. noſtra actū fuiſſet, niſi regi Alphōſo & Philippo Inſubriæ
duci & Venetis, grauiſsimis bellis nos plerunq; adortis, cōſtantiſsimis animis reſtitiſſe-
mus, incōmoda quæq; pro libertate paſsi. Non igitur trepidandū eſt & de gradu con-
ſtantiæ cadēdum, vt dicitur, quo nihil poteſt eſſe optimo ciue indignius, qui ad vnam
fortitudinē pro rep. natus eſſe videt̃. Sed neſcio quo pacto à fortitudine domeſtica ad
bellicā deſcenderim, quā vrbana quidā certè maiorē putauere. Laudatur Themiſtocles,
ac iurè quidē, Salamina victoria clarus: laudat̃ & Solon, cuius conſilio ac legib. victoria
illa parta eſt. Habēt & Lacedęmonij Lycurgū ſuum, quē Lyſandro obijciāt rebus belli-
cis claro. Eadē quoq; de Romanis licet dicere: Non eñ minus iuuit armis remp. con[ſi]-
lio M. Scaurus, quàm C. Marius armis, nō Q. Catulus, Cn. Pompeio, non M. Cicero, C.
Antonio bellu foris gerente. Omninò autē illud honeſtum, quod nunc quærimus, ex
animo excelſo magnificoq; oritur, non corporis viribus. Exercendum tamen corpus
ipſum eſt (vt ait M. Tullius) & ita afficiendum, vt obedire cōſilio ac rationi poſsit, non
autem delicijs vacandum. Nihil eſt enim quod æquè animos molliat corporaq; effœ-
minet atq; eneruet, quàm delicijs affluere: quas velim te non ſecùs declinare, ac quon-
dam ferunt ſyrenum voces cantusq; Circes ſapientiſsimum Vlyſſem. PLA. Præclarè
herclè & exactè auus tuus Laurenti omnia diſſerit, id facit amor, qui vt philoſophis pla
cet, ad poſteros reſpicit, in quibus ſe fore immortales aui ac parētes arbitrantur. LAV.
Prorſus ita eſſe vt dicis, haud equidem aſſentior. Plus enim patriæ quàm cognationi
auus meus ſemper tribuit. Sed hominem hac dicendi moleſtia liberemus, niſi quid ali-
ud habet, quod exiſtim[...] me pertinere. COS. Habeo ſanè totius noſtræ collocu-
tionis temp[...]mētum quoddam, & veluti in comœdia extremum actum: quo quidem
expleto.[...] hac ſcena ad ludos vrbanos vobis proficiſci licebit. Hoc autē tale eſt, quod
Stoici magnis etiam contentionibus affirmant, omnium ſcilicet perturbationum fon
tem eſſe intemperantiam, quæ eſt à tota mente & à recta ratione defectio, ſic auerſa à
præſcriptione rationis, vt nullo modo appetitiones animi vel regi vel contineri que-
ant. Huius certè contrariam virtutem meſotita Græci vocant, quam nos quidem, cùm
temperantiam, tum moderationem, nonnunquā etiam modeſtiam appellare ſolemus:
cuius certè proprium eſt, motus appetentis animi ſedare ac regere, ſemperq; aduerſan-
tem libidini moderatam in omni re ſeruare conſtantiam. Continuò namq; intempe-
rantia huic inimica, omnē animi ſtatum inflammat & perturbat. Hinc verò ægritudi-
nes & metus ac reliquæ animi perturbationes gignuntur, ad quas certè ſedandas, vna
modeſtia adiuncto decoro inuenta eſt. Duplex eſt enim (vt ait M. Tullius) vis animorū
atq; naturæ, quarum pars vna in appetitu poſita eſt: hæc hormi Græcè dicitur, quæ ho-
minē huc & illuc rapit: altera in ratione, quæ docet & explanat, quid faciendū fugien-
dumq; ſit. Ita fit enim vt ratio præſit, appetitus verò obtēperet, in homine potiſsimùm
benè morato: cuius fundamentum ipſa verecundia erit, quæ non ſine cauſa prudentiæ
adiuncta, ac ſoli homini data, oſtendit aliud iuueni cōuenire, aliud ſeni. Saltauit quidē
ante arcam Domini Dauid rex, non autē Samuel: & vt nec ille reprehenſus, ita iſte ma-
gis laudatus eſt. Themiſtocles verò princeps ille Græciæ, quia fidibus neſciuit, indo-
ctior eſt habitus. Abſtinuit ob verecundiam vir ille clariſsimus à cithara, quòd eam di-
gnitati ſuæ nequaquā conuenire arbitraretur. Mineruā quoq; tibias abieciſſe ſcribunt
poetæ, quòd dum eas ſupra fontē inflaret, indecorum genarum tumorē inſpexerit, mi-
nimeq; deæ conuenientem, contra quorundam opinionē, qui neminē ſatis vrbanum

putant,

putant, ſi fidibus vel tibijs aut fiſtula neſciat canere. Idem quoq; comati & benè ad ſpeculum pexi, tanquam inuerecundæ mulieres, per ora hominum feruntur. Hos tu Laurenti tuo exemplo, iniecta verecundia, ab inceſſu cultuq; muliebri coercens, ad dignitatem virilem cohortare. Continentes quoq; & abſtinentes eſſe bonos ciues oportet: quorum alterum in rebus, alterum in moribus eſt. Scipio ille Africanus, qui totius virtutis vnicum exemplar fuit, eximiæ formæ puellam ſibi in Hiſpania voluptatis cauſa oblatam conſtanter renuit: parentibus verò accitis, aurum pro redimenda puella doti addidit, eamq; inuiolatam marito reſtituit. In Epiro, Achaia, Cycladibus M. Cato veneris & lucri copiam habens, conſtantiſsimè à tanta turpitudine abſtinuit, Numatio Ruffo teſte. At verò cùm C. Fabricius populi Rom. legatus, audiuiſſet Cyneam Athenienſem apud Pyrrhum voluptati omnia tribuentem: Vtinam, inquit, talem habeant mentem omnes pop. Rom. hoſtes. Superior autem ille Cato vir ſanè illuſtris, pellibus hœdinis pro ſtragulis eſt vſus, trium quoq; ſeruorum comitatu contentus, Hiſpaniam gubernauit, eodem vtens cibo, eodemq; vino quo ſerui & nautæ, vt cæteris hac ratione frugalitatis exēplum daret. Cùm Pericles haberet collegam in prętura Sophoclem, ijque de communi officio conueniſſent, & caſu formoſus puer præteriret, dixiſſetque Sophocles: O pulchrum puerum Pericle: tum Pericles, Prætorē, ait, Sophocle decet, nō ſolùm manus, ſed etiam oculos abſtinentes habere. Magna profectò fuit Xenocratis in victu continentia. Is enim cùm miſſa ſibi ab Alexandro talenta intellexiſſet, legatos ad exiguum apparatum inuitauit: cumq; ab his quæreretur, cui numerari talenta vellet, Nónne (inquit) *externa cœna intellexiſtis Xenocratem huiuſcemodi muneribus minimè indigere? Natura enim (vt ait Philoſophus) paucis minimiſq; contenta eſt. Ad valetudinem quoq; & appetentiam pertinere hanc in victu modeſtiam intelligemus, ſi rerum iuſti æſtimatores fuerimus. Nam cùm Darius rex multis anteà epulis & poculis faſtiditis, aquam turbidam & cadaueribus inquinatā in fuga bibiſſet, negauit vnquam ſe bibiſſe iucundius, nunquam enim ſitiens biberat. Nec eſuriens vnquam Ptolemæus ederat: cui cùm peragranti Aegyptum comitibus non conſecutis, ſordidus panis datus eſſet, nihil eſt viſum illo pane ſuauius. Excitanda ſiquidem fames eſt motu & exercitatione, non autem condimentis, cùm deſidioſe vixerimus. Ferunt Socratē cùm is vſq; ad veſperum contentius ambularet, quæſitumq; ab eo eſſet cur id faceret, reſpondiſſe, ſe quò melius cœnaret, obſonare in ambulando famem. Quid victus Lacedæmoniorum in phiditijs? Vbi cùm tyrannus cœnauiſſet Dionyſius, negauit ſe iure quod cœnæ caput erat, delectatum: Tum is qui illa coxerat, Minimè inquit, mirum, cōdimenta certè ei defuere, labor in venatu, curſus ab Eurota, fames, ſitis. His enim Lacedæmoniorum epulæ condiuntur. Victus quoq; Perſarum à Xenophonte exponitur, quos negat ad panem adhibere quicquam præter naſturtium, quanquam etiam quædam ſuauiora natura deſiderat. Adde ſiccitatem quæ ſequitur hanc continētiam in victu. Valetudinis quoq; integritatem adde. Confer ructantes, ſudantes, refertos epulis tanquam opimos boues. Eſt enim in deſiderio, non ſatietate, iucunditas victus. Ferunt Timotheum clarum Athenis hominem & principem ciuitatis, cùm cœnauiſſet apud Platonem, eoq; conuiuio admodum delectatus eſſet, vidiſſetq; eum poſtera die, dixiſſe: Veſtræ quidem cœnæ non ſolùm in præſentia, ſed etiam in ſequenti die iucundæ ſunt. Mouere te nimirum ac reliquos ciues noſtros tot exempla poſſunt: ſed nihil eſt quod æquè te ad frugalitatem adhortari debeat, quàm domus noſtræ parſimonia, & perpetua in victu continentia. Nihil enim à plebeijs differunt menſæ noſtræ: qua ex re & valetudini & ciuitati hactenus conſuluimus. Quid quòd ne mente quidem vti poſſunt, multo cibo & nimia potione repleti? Extat Platonis præclara quidem illa Epiſtola ad Dionis amicos, qua diſplicuiſſe ſibi oſtendit, quòd Itali & Syracuſani bis in die ſaturi fierent, nec vnquam pernoctarent ſoli. Quàm turpe ſit etiam diffluere luxuria, Sardanapali error nobis indicat, qui incidi iuſſit in ſepulchrum ſuum,

Hoc habeo quod edi, quodq́; exaturata libido Hauſit.

Quid aliud (inquit Ariſtoteles) in bouis, non in regis, ſepulchro incideres? Hæc autem omnia eò tendūt Laurēti, vt intelligas, tibi ac reliquis ciuibus, ſi vultis honeſtè ac rectè viuere, ſeruandam eſſe mediocritatem in victu cultuq; corporis. Quid Xerxe ipſo libidinoſo turpius? qui refertus omnibus præmijs doniſq; fortunę, nō equitatu, nō pedeſtribus copijs, nō nauiū multitudine, nō infinito auri pondere contentus, præmium

propoſuit ei qui nouam inueniſſet voluptatem, qua tamen ipſe non fuit contentus. Neque enim vnquam finem inueniet libido. Sedandæ igitur ſunt omnes libidines cupiditateſque, ſedandæ ægritudines, comprimenda eſt iracundia, vnde propè infinita mala oriuntur, cùm ratio omnis ſubeunte illa inſania, è mentibus noſtris deturbetur. Hac autem ratione Laurenti ſi vixerimus, & prudentia in bonorum malorumque delectu, & iuſtitia ſuum cuique tribuendo, & fortitudine in laboribus periculiſque obeundis, & demum temperantia in prætermittendis voluptatibus conſtantiſsimè vtemur. Quas quidem virtutes etſi in omnibus meis ciuibus ineſſe cupio, in te tamen ad quem hæreditas noſtri nominis ventura eſt, elucere peculiariter velim, vt habeat ciuitas noſtra quem imitetur, Platonis ſentẽtia, qua admonemur, tales ſolere eſſe reliquos ciues, quales ſunt qui rempub. gubernant. Sed iam finem ſi placet, faciamus: inclinat iam ſol, niſi quid præterea vobis in mentem venit, quod mihi exciderit. LAV. Nihil prorſus habeo quod amplius velim. PLA. Abundè ſatisfactum eſt omnibus. Reducamus Coſmum, atque deinceps ad vrbem proficiſcamur. Quieuiſſe iam ludiones arbitror, quorum petulantia hodie ſum conſecutus, vt alterum Socratem me audiuiſſe exiſtimem. Dixit multa Coſmus, ne mentiar, Socraticam grauitatem redolentia. LAV. Cœnabis apud nos Platina, atque deinceps ſimul ſine ſole ad vrbem proficiſcemur, adeò propinquum hoc noſtrum rus eſt. PLA. Benè admones, modò cœnæ veſtræ breues ſint, & mihi appetentiàm relinquant in ſequentem diem. LAV. Credis auum aliter viuere, quàm prædicat? Platonis cœnam tibi appoſitam putabis, vel ex lege ſumptuaria compoſitam, non ſecùs certè ac ſi cenſores affuturi eſſent. PLA. Eſt igitur quod hac quoque in re à Coſmo perdiſcam. Diſcumbant omnes, ne quid incommodi mea cauſa familia capiat. Iube aliquid Coſmo ſubſterni, quò recumbat commodiùs: hominem vt arbitror longo ſermone defatigauimus, ſi tamen docere, & aliquid grauiſsimo viro dignum explicare, labor potiùs quàm voluptas eſt.

PLATINAE PANEGYRICVS IN LAVDEM AMPLISSIMI PATRIS BESSARIONIS EPISCOPI SABINI, CARDINALIS NICAENI, & patriarchæ Conſtantinopolitani.

SI vnquam tempus fuit Quirites, quo veterẽ Græcorum morem, Latinorum propè nouum repeteremus, id certè hac miſerrima tempeſtate faciẽdum eſt, qua vel maxima quæq; virtus, candidiſsimum quodq; ingenium, excellens quãtumuis [illegible]cina & eruditio, emergere ex tanta caligine & ignorãtia vix poteſt: toler[illegible]bilius profectò videret, ſi virtuti à paucis cognitę, ſi in arcanis & penetralibus, qu[illegible] tutò vagari nó licet, cultæ, ſaltẽ quieſcere ſine iniuria liceret, nó etiam quorundam hominum liuore & maleuolentia opprimeretur. Inſtant dolo, fraude, malitia, viq́ue poſtremò, quando hoc occultè moliri conari non licet: ſpargunt inuidentiæ ſuæ opacas vmbras, conceptam rubiginem circumquaque ſundunt, quò ſuauiſsimas herbas & feraces plantas occupent atque enecent, ne ſi expectatos odores & ſuauiſſimos fructus aliquando ediderint, ipſi tanquam infructuoſæ & infelices arbores excidantur. Nos itaque, ne Beſſarionis diuini hominis ſapientia, virtus, amplitudo aliqua ex parte lædatur (opprimi certè cùm tanta ſit, tamq́ue excellens, nullo modo poteſt) Iſocratem magnum oratorem & perfectè dicendi magiſtrum, & noſtratibus Plinium, Genethliacum Mamertinum, Nazarium Latinum quoad fieri poterit imitati, conſuetudinem tum vtilem, tum neceſſariam multis iam ſeculis intermiſſam, reuocabimus. Hac enim ratione ad æmulationem gloriæ excitantur, qui magni ad virtutem, erectiq; ſunt animi, cùm veram & integram laudẽ his propoſitam vident, qui ſapiẽter, honeſtè iuſteq; vixerunt, quorumq; vita omni ex parte humano generi & vtilis & fructuoſa eſt habita. Contrà verò à vitijs deterrentur ij, non prorſus virtutem aſpernantur, qui effrenata cupiditate ducti, petulanter, audacter, proteruè ad flagitia declinarunt, cùm perpetuas notas dedecoris & turpitudinis frontibus ſuis inuri ab his vident, qui ſcriptis rerum geſtarum ſeriem, qui mores & vitam hominum memoriæ poſteritatis ad vtilitatem humani generis commendant. Verùm hoc loco Quirites, cùm vires ingenij mei conſidero, quàm paruæ, quamq́ue exiguæ ſint, non poſſum cognita amplitudine conſpectus veſtri non commoueri, & eò maximè, quòd mihi de eo viro dicendum ſit, qui

ob magnitudinem rerum geſtarum quantumuis magnum oratórem, nedum meipſum inter ſtudioſos bonarum artium vix numerandum, deterrere à dicendo poſſet: recreat me tamen ac reficit, hortaturque ad dicendum humanitatis & pietatis veſtræ vulgata opinio: qua quidem fretus, iamiam Beſſarionis diuini hominis laudes dicere aggrediar: quem qui laudat, virtutem extollit: parui enim refert, Beſſarioném ne an virtutem laudes, nec mirum id quidem. Is enim ex vetere Græcia oriundus, natusque in Aſia, vtrimque collegit generoſi ſpiritus ſemina. Trapezus Sinopenſium Colonia, huius patria eſt: Sinopem condidere Mileſij, Miletum Athenienſes: ex his vtà parentibus, auis, abauis nobilitatem referens, redundantiam Aſiani ingenij frugalitate Attica compeſcuit: nec tantùm Diogenem admiratus eſt, Timotheum, Deiphilium poetam, Thalem, Anaximandrum, Anaximenem, Hæcateum hiſtoricum, Aeſchinem rhetorem illum, qui in Pompeium inuectus eſt, licet ij agnationis iure propinquiores eſſent, quin obſeruauerit Socratis leporem, Platonis copiam & amplitudinem, Ariſtotelis acumen, Iſocratis lenitatem & numeros, vim Demoſthenis. Ab omnibus enim gentilitatis iure quod probabile, quodque optimum eſſet accepit, hæres tot ac tantorum ingeniorum. Ex his igitur Beſſarion animos ſumés, vbi primùm è pueris exceſsit, cura parentum Byzantium tranſmittitur, celebré quondam vrbem, & doctiſsimis hominibus liberalibusque ſtudijs affluentem. Grammatica celeriter ob acumen ingenij & poetica imbutus, poſthabita cura rerum humanarum, qua impediri contemplatio diuinarum ſolet, totum ſeſe religioni addixit. Chriſti namque militiam ſecutus, vt veram gloriam, verosque triumphos pariturum, Doſitheo archiepiſcopo Dorienſi vnici exempli moribus & ſanctitate viro, in primo tyrocinio tantæ expeditionis duce vſus eſt: cuius virtutem, religionem, doctrinam adeò imbibit, vt idem breui factus videretur. Beſſarionis ingenium & mentem propè diuinam ad cognitionem rerum occultarum & admirabilium vir ſanctiſsimus contemplatus, adoleſcentem ipſum ad archiepiſcopum Sylembrienſem virum optimum atque doctiſsimum miſit, vnde & oratoriam artem & philoſophiam perdiſceret. Sub quo certè tantum profecit, adhibita omni ad imitandum hominem cura, ſtudio ac diligentia, vt iudicare poſteà difficilius fuerit, meliórne Beſſarion an doctior haberetur. Poſtremò autem ne aliquid tanto ingenio deeſſet, Platonem quem alij Gemiſto vocant, doctiſsimum præceptorem, & quem omnes ſecundum à Platone vocant, in Peloponneſo, quò ſe contulerat, doctrinę cauſa nactus, mathematicis accuratè imbuitur. Vulgari tum demum tanti hominis nomen eſt cœptum, vt quò profitiſceretur famam expectatio, expectationem eius optatiſsimus aduentus admiratioque ſuperaret. Exiſtimabant tum homines eam demum ciuitatem beatam fore, ad quam veniſſet Beſſarionis diuina virtus. Hunc itaque omnes certatim vt cognitione & hoſpitio dignum ſuſcipiebant, venerabantur, obſeruabant. Contentiones & quidem frequentes atque elegantes ad populos habuit (has Græci omilias vocant) tanto concurſu, vt templa ipſa permagna tantam multitudinem vix caperent. Populos ad religionem, ad iuſtitiam, ad æquitatem, ad modeſtiam hortabatur, bonis præmia, malis pœnas propoſitas oſtendens: & quos mouere integritate vitæ rationibus & exemplis non poterat, eoſdem obteſtationibus, precibus, lachrymis, vt vagos & errantes in viam ſalutis reducebat. Multos inter ſe ciuilibus & inteſtinis odijs diſſidentes, aut coràm oratione, aut abſens epiſtolis ſapientiſsimè & elegantiſsimè ſcriptis ad concordiam reuocauit. Hac tanta virtute moti imperatores duo Conſtantinopolitanus & Trapezuntius, hunc vltrò citroq; legatum frequenter mittentes, vtriuſq; imperij vires concatenabant, quò fortiùs & conſtantiùs propulſare Turcarum impetus poſſent, qui tanquam rabidi lupi inter vtrumque poſiti, occaſionem vtriuſq; imperij diripiendi expectabant: quod poſteà accidit cum magno totius reip. Chriſtianæ dedecore ac detrimento. Sublatis enim duobus clauſtris, nunc ſeſe in Aſiam, nunc in Europam grauiſsima illa Turcarum procella nemine obſtante effundens, longè ac latè omnia vaſtat, obterit, conculcat, diripiuntur vrbes quantumuis magnæ, incenduntur villæ, necantur homines. Quòd ſi aliquibus fortuna belli pepercit, ij vnà cum pecoribus eò terrarum abiguntur, vnde nunquam in patriam ſint redituri. O miſeros & infortunatos Græcos. O infelices & calamitoſos. O etiam ipſorum crudeliſsimorum hoſtium lachrymis deplorandos. Dediſtis ne omnibus nationibus ac gentibus doctrinam & ingenium, vt ipſi conſilio careretis? Dediſtis arma, vt eiuſdé poſteà corrueremini? Conſtans eſt certè Quirites, omnium benè ſentientium opinio, & eorum maximè,

qui ſuo periculo iſtarum calamitatum gnari ſunt, duo illa imperia nunquã fuiſſe ruitura, ſi Beſſarion magni animi atque conſilij vir, illis in locis tum fuiſſet, cùm tempeſtas illa contra non Græcos tantùm, ſed humanum genus exorta eſt. Excitaſſet enim vir omnium vigilantiſsimus dormientem Græciam, armaſſet nimio otio languentes animos, ire in hoſtem ſuos, & à ceruicibus tantam calamitatem auertere, quãtam paſsi ſunt, ſpe veræ & integræ laudis propoſita compuliſſet. Verùm eo abſente, cùm nemo eſſet qui monendo, conſultando, docendo, cohortando græcos in officio contineret, capta ac direpta à Turcis Conſtantinopolis eſt, cæſa multa ciuium millia, obtruncatus imperator: idem accidit Trapezuntijs, idem Mitylenæijs, idem Peloponneſiacis principibus & ciuibus: idem reliquæ Græciæ, idem Baſsinenſibus, qui & regem & patriam & vitam vno ſæuiſsimi hoſtis impetu amiſere, Beſſarione ipſo calamitate ac perſæpè Romanos pontifices admonente, vt Macedonibus, Dalmaticis, Illyrijs, Pannonijs hoſtium impetum ægrè ſuſtinentibus auxilio eſſent, ne refractis clauſtris, illinc ſæua illa & immanis belua Eridano violentior Italiam inundaret: quod propediem (vtinam falſus ſim vates) futurum videmus, niſi huic ſapientiſsimo viro tanquam è ſpecula omnia cernenti, clamanti, admonenti inſtare magnam pernitiem, aliquando fuerit obtemperatum. Multum certè huic ampliſsimo patri debemus, ad cuius res egregiè geſtas, ne in hanc calamitatem veniremus, libenter accedo. Is enim re Conſtantinopolitana nondum profligata, orientalem Eccleſiam in ſententiam occidentalis redigere conatus, non priùs deſtitit rogando, monendo imperatorem ac principes Græciæ, quàm eos impulerit grauiſsima oratione habita, in Italiam ad Eugenium põtificem maximum contendere: venere primò Venetias, atque inde Ferrariam, vbi pontifex erat, ibi grauem & elegantem orationem Beſſarion ad ſuos habuit, eos adhortatus, vt cognita frequentibus diſputationibus controuerſiæ cauſa, quæ Latinos inter & Græcos quingentis iam annis ſerpſerat, poſita omni ſimultate, in eandem ſententiam omnes tandem venirent: hac vna oratione aſſerens, ea demum recuperari poſſe coniunctis copijs collataque impenſa, quæ & Turci quondam & Saraceni & Arabes Chriſtianorum diſsidijs magis quàm animis & armis proprijs freti, occuparant. Dicebat enim quod veriſsimum eſt, Mahometanam perfidiam latè creuiſſe, dum religionis noſtræ capita inter ſe diſsidẽt, procedát ne ſpiritus ſanctus à patre tantùm, vt Græci, an à patre & filio, vt Latini volebant: his enim controuerſijs factum, vt ad Mahometanos partim vi, partim ſponte deficerent populi, dum Chriſtianæ religionis principes quid potiſsimùm teneant, incertos vident: hinc amiſſam eſſe Antiochenam Eccleſiam, hinc Hieroſolymitanam, hinc Alexandrinam, hinc deniq; omnem fermè Aſiam & totam Africam hanc peſtem occupaſſe, & quod grauius eſt, Europæ quaſdam partes iam iam infeciſſe, ac longiùs euagaturam, ni properè ſublatis tam pernitioſis controuerſijs, ac pulſis Chriſtianæ reipub. hoſtibus, in poſſeſsionem vererem labore, vigilijs ac ſanguine martyrum comparatam, armati cum vexillo crucis peruenerint. Permouit tanti viri autoritas totum cõcilium, permouit religionis honeſtiſsima cauſa, permouit etiam imminens ceruicibus omnium periculum. Diſputari tum acriter inter vtriuſque Eccleſiæ theologos eſt cœptum. Aſſeuerabant Græci, Epiſcopo Epheſino, Pletone Scholario, Dionyſio Epiſcopo Sardenſi grauiſsimis autoribus, ſpiritum ſanctum à Patre tantùm procedere. Inſtabant contrà Latini, à filio quoq; idem fieri autoritate veterum theologorum, maximè verò Hieronymi, Auguſtini & Athanaſij id comprobantes. Re autem ipſa adhuc pendente, Florentiam proficiſci pontifici & curiæ viſum eſt. Ibi cùm de re ambigua aliquamdiu diſceptatum eſſet, venere tandem Græci ratione ac Beſſarionis autoritate moti, in ſententiam Latinorum. Is enim etſi acriter ſuos primò tutatus eſt, tandem veritate illuceſcente, in orthodoxam Eccleſiæ Romanæ non ſolùm deſcendit, verumetiam ſuos vt idem facerent, ad ſalutem diſputationibus & graui oratione adhortatus eſt. Vnum tandem animum, vnam mentem, idem ſpiritus ſanctus, pro quo diſceptabatur, omnibus dedit. Ventum tandem in concordiam, & ſymbolum Romanæ Eccleſiæ ab orientali publicè decantatur. Soluto demum concilio, imperator Conſtantinopolim cum ſuis reuertitur. Eugenius autem pontifex cognita Beſſarionis ſingulari virtute & doctrina, hominem licet abſentem ex ſententia fratrem in numerum cardinalium cooptat. Acceſſitur in curiam Romanam vir ampliſsimus, vt vnus aliquis Quirites Romæ eſſet è Græcia ingeniorum altrice, doctrinarum inuentrice, quem admiraremini, quique viciſsim hác veſtram ciuitatem dominam quondam rerum, nunc colla-

collapſam magna ex parte ac propè dirutam, in meliorem formam redigeret, homo certè Romani nominis amantiſsimus. Accepto autem de more galero * inſigne cardinalatus, ita breui homo ingenioſus & acutus Latinorum mores & literaturá imbibit, vt ex noſtratibus vnus, & non alibi natus videretur. Frequentabant tunc quoque eius domum plenam religione, comitate & gratia, plenam ingenijs tum Græcis tum Latinis, viri ex tota curia doctiſsimi: hos vel inter ſe differentes, vel aliquid quod ad cognitionem linguæ pertineret laudantes (vt fit) refellentéſve, ita attentè audiebat, vt ex abundantia ingenij animiq́ue perſpicacia, diſceptantium arbiter propemodum fieret. His artibus & ea vigilantia, qua maximè omnes excellit, breui effecit, vt quod Græcè antea in quouis genere doctrinæ perceperat, id latina lingua aptè, diſtinctè & ornatè efferret ac ſcriberet. His ſtudijs vehementer delectatus, nanquam tamen quicquã omiſit, quod aut publicè ex officio, aut priuatim agendum eſſet: ad omnia promptiſsimũ ingenium, dexterrimã mentem ita circumferens, vt nil à bono patrefamillas & ab optimo principe differret. Hac tamẽ inſigni virtute & magnitudine animi permotus Nicolaus V. in locum demortui Eugenij pontifex maximus ſuffectus, Beſſarionẽ ad res agẽdas aptiſsimũ, & ad oĩa mala præcauẽda vigilantiſsimũ, Bononiẽſib. iã pridẽ ſæuitia partiũ inteſtino bello laborãtibus, legatũ cũ ſumma autoritate præficit. Is eò proficiſcens, effuſa obuiam vrbana multitudine, non aliter ab omnibus inſpicitur, ac ſidus benignum & ſalutare à periclitantibus nautis & penè naufragis, inſpici ac conſalutari ſolet. Quanquam hominis huius Quirites maior ſit laus, quàm ſideris: illud enim duas tréſve & eo amplius naues benigno intuitu conſeruat: hic tantam ciuitatem præclaram, quondam Romani populi coloniam, hominum ad arma & literas altricem, oculis omnia circunſpiciens, mente præuidens ac diſponens, lingua admonens deterrénſve, manu inſanabile vulnus & contagioſum abſcindens, ab interitu & propè ab inferis reuocauit. Notæ ſunt ciuitatis clades pluſquam ciuiles, dum factio Bentiuola & Cenedula de principatu contendit, alentibus ſeditionem hinc Philippo vicecomite, hinc Venetis, hinc principe Ferrarienſi: inſtantibus etiam duabus militaribus factionibus, Barchiana & Sfortiana: quę dominatum appetentes, hanc ciuitatem veluti arcem Italię occupare armis ac fraude perſæpe conati ſunt. His enim ac tantorum malorum autoribus ad id ſæuitiæ ventum eſt, vt eodem die & Hannibal Bentiuolus & Baptiſta Cenedulus cum multis vtriuſque factionis tota vrbe tumultuante vno impetu cæderentur, nullo non crudelitatis genere adhibito: & ne vlla requies calamitoſis daretur, superuenere ſæpius externi hoſtes, vrbem oppugnaturi, ni Beſſarionis ſapientia ciues ad concordiam reuocans, externum hoſtem rabidum & voracem à viſceribus ciuium Bononienſium propulſaret. Reſpirante deinde paulatim (tantum mali [illegible]) ab externa vi inteſtinoq; malo ciuitate, totum ſeſe vir optimus ad componendos mores ciuiũ licẽtia bellica corruptos & labefactatos vertit: quẽ certè hac in re nihil æquè iuuit, quàm eius religio, pietas, iuſtitia, conſtantia, abſtinentia, grauitas comitate condita. Hac enim ratione ſine vlla vi quorũdam hominum arrogantiam repreſsit, libidines extinxit, cupiditates refrenauit, cùm fieri haud grauatè conſueuerit, vt eos mores imbibant homines, quos in principe tanquam in ſpeculo totius ciuitatis viderint. Hunc enim omnes non priuatas commoditates quærentem, ſed publicas: non otio, ſed negotio deditum, non ſomno, ſed vigilijs, ita cum admiratione intuebantur, vt beatos ſe demum fore arbitrarentur, ſi aliqua ex parte Beſſarionis integritatem attigiſſent. Ad huius itaque mores ſeſe effingentes, ex calamitoſa felicẽ breui ciuitatem reddidere. Sublatis enim ſeditionibus, extinctis incendijs, furtis, rapinis, homicidijsq́; repreſsis, facile fuit viro huic grauiſsimo adhibita facilitate in audiẽdo, lenitate in dicẽdo, diligẽtia in ſatisfaciendo, populum Bononienſem ad bonam frugem reuocare. Quem enim videbant iuſtiſsimum, quem modeſtiſsimum, hunc tanquam de cælo miſſum, ea præſertim tempeſtate venerabantur, colebant & obſeruabant. Huic tantæ autoritati magnum additamentum doctrina eius ſingularis erat, qua perbeatas fieri poſſe reſp. Plato ingenij ac ſapientiæ facilè princeps exiſtimauit. Doctrina enim poteſtati adiuncta, vel vitioſiſsimam quanque naturam mutare poſſet, nedum bonã ad bene de omnibus promerendum impellere. Hęc enim facit, vt prouinciarum præſides vrbiumq́; nõ ſolùm ſe faciles præbeant in cognoſcendis cauſis, hominibus audiendis, admittendisq́; maiorum exemplo, quorum res geſtas legere, verumetiam eoſdem admonẽt, vt cùm ipſi ſint optimi, ſuorum cupiditates refrenẽt, petulantiã reprimãt, auaritiam coerceãt:

quod quidem Beſſarion maximè obſeruauit toto quinquennio, quo Bononienſi vrbi præfuit, ne ſuorum licentia & cupiditas, quod perſæpe multis accidit, tantæ ſapientiæ & integritatis laudem commacularet. Compoſito hunc in modum ciuitatis ſtatu, quo iam Bononia xx. ann. feliciſsimè vixit & nititur, gymnaſium vetuſtiſsimum negligentia & ſeditionibus ciuium penè intermiſſum & collapſum, non modò ædificijs, verumetiam inſtitutis & melioribus ſalarijs inſtaurauit ac reſtituit, conductis quamuis grandi pretio liberalium diſciplinarum doctoribus. Excitabat adoleſcentes ad ſtudia bonarum artium, propoſita præmij atque honoris ſpe: multos ob inopiam à ſtudijs defecturos, liberalitate & munificentia ſua iuuit, & in inſtituto continuit. Quid plura de amplitudine huius optimi patris dicam quirites? quàm iuſtè, quàm prudẽter, quàm modeſtè, quàm clementer Coloniam veſtram Bononienſem gubernauerit, erexerit, in pace retinuerit, ex hoc deprehendi poteſt, quòd poſteà more maiorum Bononienſium patronus apud pontifices ſemper eſt habitus. Illius enim ciuitatis legati huc venientes, hunc hominem ante omnes adeunt, ſalutant, cõſulunt, comitantur, reducunt, quod eſt maximæ integritatis & continẽtiæ ſignum. At Beſſarion, mortuo Nicolao V. cùm in locum eius ſuffici alterum pontificem neceſſe eſſet, Romam veniens, lachrymantibus Bononienſibus quaſi à patre deſtitutis, conclaue ingreſſus, quorundam patrum & optimorum ſuffragio pontifex deſignatur: quantum verò obſit maximis imperijs, prouincijs & ciuitatibus liuor atque inuidia, comprehendi certè hoc loco poteſt: quidam enim ſtatim ſuborti ſunt leues & voluptuoſi, qui Beſſarionis integritatem & modeſtiam veriti, dicerent ſuffragia vitio inita, denuò repetenda eſſe. Non obſtitit vir optimus, quò minus id fieret, exiſtimans quod verum eſt, pontificatum ſua perſona plus indigere quàm ſe pontificatu, ad integram gloriam qua profectò carere iam poteſt: eò enim exiſtimationis & famæ vir ampliſsimus deuenit, vt nulla ei vlterius dignitas ad veram felicitatem ſit requirenda. Dolere noſtram vicem & totius reipub. Chriſtianæ, non eius debemus, quòd tali caruimus principe, hac potiſsimùm tempeſtate, qua præter externum hoſtem, qui ceruicibus noſtris armatus continuò imminet, auaritia, libido, ignorantia Dei atque bonorum hominum cõtemptus, inteſtina & grauiſsima mala nos vrgent, opprimunt, enecant, nemine iuuante. Hoc pontifice indigebat religio Chriſtiana lacerata, non minus à vitijs noſtrorum, quàm ab externo hoſte, vt aliquando reſpiraret: hunc pontificem mores noſtri requirebant omni ex parte labefactati: huius pontificis opera indigebant bonarum artium ſtudioſi, & in quauis facultate induſtrij, qui nunc tanquam prophani contemnuntur, reijciuntur, eliminantur. Non deſtitit tamen Beſſarion Caliſtum monere & hortari, vt interpoſita autoritate pontificatus ſæuie... ..oſtem à ceruicibus Chriſtianorũ propulſaret. Ad hoc quoq; bellum adhortatus eſt Alphonſum Aragoniæ regem, dum à balneis Puteolanis, quæ adierat ..letudinis cauſa, Neapolim proficiſcitur. Ad cryptam Neapolitanam rex magno comitatu honoris cauſa Beſſarioni fit obuiam, eumque nullo non comitatis & beneficentiæ genere adhibito, in vrbem ducit, acceptum lautè & magnificè abeuntem q; eodẽ ſemper & veneratus & proſequutus eſt vultu. Mortuo deinde Caliſto, Pius ſecundus in eius locum ſuffectus, conuentum Mantuanum adhortante Beſſarione, Chriſtianis omnibus ad certam diem decreuit, quò omnium principum & populorum cõſenſu bellum Turcis indiceretur. Conuenere eò principes multi aut legati regum aut principum, quos Beſſarion poſt Pium pontificem ad tantum & tam neceſſarium bellum eleganti oratione quam in manibus habemus, adhortatus eſt. At verò cùm huic tanto apparatui Germanorum principum inter ſeſe bella obſtarent, eò mittere Pius Beſſarionem virum grauiſsimum legatum inſtituit, qui rebus in Germania compoſitis, imperatorem Fredericum ac reliquos principes ad bellum Turcis indictum adhortaretur. Vadit optimus, licet valetudinarius, etiam hyeme inſtante, quò Pius imperat. Venetias Pado amne primùm delatus, ducem ac ſenatũ ad ſuſcipiendum tantũ bellũ adhortatus, in Germaniam honeſto magis quàm lauto & eleganti comitatu flectit iter. Sæuiebat tum hyems Februario menſe in Germania potiſsimùm, quæ regio frigidiſsima eſt. Vexatus itaque cũ ventis tũ imbribus, tum niuibus ac propè continuis, nullum diẽ intermiſit, quò vlterius nõ proficiſceretur: & cũ ſtare pedibus equi præ glacie vix poſſent, vehiculo Germanorum (quod traham vocamus) non vectus, ſed tractus eſt. Tandem verò poſt labores propè infinitos Norimbergam venit, obuiam prodeunte honoratiſſimo quoq; ciue, prodeuntibus Epiſcopis ac toto clero. Vrbẽ ingreſſus, literis ſtatim ac

nuncijs

nuncijs principes Germaniæ ad ſe vocat, populum quoque Norimbergenſem vt idem faciat, longa ac graui oratione adhortatur, id velle oſtendens Deum optimum maximum, id Pium pontificem, id res Chriſtiani populi afflictas propè ac profligatas. Superuenere autem non ita multò pòſt, autoritate ſedis apoſtolicæ & tanti viri fama permoti principes multi, vel principum oratores: hos enim in conuentu audita controuerſiarum cauſa, ad pacem & concordiam multis ac maximis rationibus reuocare ſæpenumerò conatus eſt. ¶ Quid non cogitauit, quid non egit, quid non dixit Beſſarion Quirites, quò pacem inter diſsidentes cōponeret? Aderant principes multi, aderat cardinalis Auguſtenſis, aderant epiſcopi quidam, aderat Albertus Brandiburgenſis marchio, aderant legati Baiouariæ ducis: hos duos principes inter ſe maximè diſsidentes odio propè ingenito, & monere & rogare & obſecrare vir optimus non deſinebat, copioſa & graui oratione de pace habita, quam paulò antè cum admiratione legimus, vt depoſitis ſimultatibus & odijs, de bello Turcis inferendo vnà cum pontifice & imperatore cogitarent. Ecce dum in conſultatione eſſent, literæ ei à legato Pannoniæ, ſancti Angeli cardinali redduntur, quibus fit certior, pugnatum cum Turcis eſſe, & Pannonios graui prælio ſuperatos ceſsiſſe, periculumque imminere, ne hoſtes victoria elati, longè ac latè omnia occupent, vaſtēt ac diripiant. Tum Beſſarion lachrymabundus ac vicem Chriſtianæ reipub. gemens, breuiter clades omnes noſtris illatas commemorat, imminens periculum oſtendit, pacem & concordiam proponit, quò liberiùs & tutiùs coniunctis armis & copijs ire in hoſtem ferocem & recenti victoria exultantem liceat. Cùm autem Norimbergæ nil fieri videretur, quòd eò propter diſtantiam proficiſci Rhenani principes grauarentur, maximè verò Palatinus comes, transferre conuentum Vuormatiam legatus inſtituit, ne quicquam intentatum relinqueret, quod ad ſedandas lites pertineret. Ventùm eſt tandē poſt multa & grauiſsima pericula Vuormatiam: neque enim peragrare Germaniam ſiue præſidio militari licet, quòd apud eos (tantum valet conſuetudo) rapinæ & latrocinia quodammodò conceſſa videntur. Suſceptus benignè à Vuormatienſibus Beſſarion, legatos tum imperatoris tum aliorum principum ad ſe vocat, quid ſit agendum proponit. Diſceptatur, nec ſemel tantùm, ſed iterum ac tertiò. Mittit Epiſcopos viros grauiſsimos & optimos, quos ſecum habebat, ad vicinos principes, ne quid omitteretur, quod ad concordiam faceret. Vbi autem nihil fieri tanta ſolicitudine videret, monēdo, rogando, obſecrandoq;, Viennā proficiſci ad imperatorem inſtituit, omnes adhortatus, vt eò ſe properè conferant, arbitratus Cæſaris præſentia & autoritate rem optatam ex ſententia confici poſſe. Magnis quidem atq; aſperis itineribus eò tādem ventum eſt. Fit obuiam Beſſarioni imperator ad mille paſſus, eumq; nullo non adhibito honoris genere in vrbē ducit, data eſt tantùmodò dies quieti: Poſtera verò cùm legatus ad imperatorem, contrà imperator ad legatum proficiſci honoris cauſa contenderet, peruicit imperator ad Beſſarionem pergens, quocum & de pace componenda inter Germaniæ principes, & de bello Turcis inferendo longiſsimus & grauiſsimus ſermo eſt habitus. Cùm itaque principes & legati multorum veniſſent, de eademque re quàm ſæpiſsimè omni conatu fruſtrà tractatum eſſet, propoſito ipſius prouinciæ emolumento & honore, redire tandem in Italiam lucem feliciſſimam legatus inſtituit, ne fruſtrà & tempus & corpus valetudinarium frigoribus & labore itinerum ac tædio animi conſumeret. Inter exteras gentes Græcis ac Latinis naturā infeſtas, periclitatum eſt ſæpiùs, dum temulenti & armati non ſolùm in agris, ſed in vrbibus graſſantur, Viennæ autem potiſsimùm, vbi gymnaſtici quauis licentia & petulantia vtuntur. Redijt tandem poſt biennium Beſſarion veſter Quirites, vt quem abſentem Roma deſiderabat, cupiebat, & votis optabat, preſentem denique intueretur, admiraretur, venerareturque vt Eccleſiæ Romanæ vnicum columen, & patriæ veſtræ parentem. Non deſtitit tamen vir optimus & ſapientiſsimus Pium pontificem hortari, vt pijſsimum bellum iam antè contra impios decretum, amplecteretur. Hanc ob rem cùm Pius Anconam, vnde moturus erat in hoſtem, proficiſci inſtituiſſet, ibique claſſem vndique venturam à Chriſtianis expectaret, Beſſarion ad Venetos properè contendit ſedis apoſtolicæ legatus, cuius autoritas tantum valuit, vt & ducē & ſenatum ad id bellum impulerit. Paratæ triremes à Venetis ſunt, dux claſsi præficitur, nauigat Anconam, eò & Beſſarion ſenex ac imbecillis ob valetudinē cum triremi ſua impenſa ſtructa & armata, cōtendit. At verò in tanto apparatu Pio pontifice mortuo, cùm omnes paſsim dilaberentur, ipſe quoq; Romā ad incunda pro nouo pōtifice ſuffragia

reuertitur: quo creato, cùm omnia ad otium ſpectarent, ingenio ſuo & doctrina fretus, quicquid otij à rebus publicis dabatur, totum id ad ſcribendum contulit, homo omnium ſolertiſsimus. Cùm prodeſſe coràm amicis aut periclitantibus non poſſet, eos literis pietatis & humanitatis plenis admonuit, erudijt, à malo deterruit, ad officium ſi qua in re deliquerunt, reuocauit: harum extat numerus propè infinitus, tum Græcè tum Latinè ſcriptarum. Duas ſcripſit duorum locorum laudationis, & patriæ Trapezundos & Iſthmij, adeò eleganter & abſolutè, vt prouinciæ ipſæ & benignitate cæli & hubertate frugum omnium & portuoſitate littorum, atque hominum ingenioſorum & fortiſsimorum copia, cuiuis prouinciæ conferri poſſe videretur. Nō dico, quàm doctè, quàm memoriter horum locorum reſp. & quicquid in his tum bello tum pace geſtum ſit, commemoret, deſcribat, notet: facit id quidem adeò ingenioſe & accuratè, vt res ipſæ non deſcriptæ, ſed ab eodem inſtitutæ & geſtæ videantur. In conſolationibus tribus, quas ad imperatorem Conſtantinopolitanum in morte vxoris habuit, ad conſtantiam & fortitudinem hominem ipſum pluribus rationibus reuocat, verbis grauiſsimis & ſententijs, oſtendens nil noui eius maieſtati accidiſſe, cùm mors omnibus ſit, non dico commune malum, ſed receptaculum à malis, ſi bene ac conſtanter vitam duxerimus, quemadmodum reginam ipſam vixiſſe oſtendit.

Confutauit acerrimè graui & copioſa oratione eos, qui pertinaciter nimis aſſeuerāt dictum illud Iohannis de Petro, *ſic eum uolo manere, quid ad te?* cùm dicendum ſit, *ſi eum uolo manere, quid ad te?* Hoc autem probat & doctiſsimorum hominum autoritate, & græca litera, qua Iohannes euangelium ſcripſit, & latina locutione, à qua modus ille dicendi longè abhorret. Sed adeò copioſe in aduerſarium ſurgit Quirites, vt nullum propè erratum aut vitio interpretum commiſſum, aut negligentia librariorum, aut incuria legentiū, in tota ſcriptura ſacra ꝑtermittat. Aperit oīa, diſputat, refellit, docet. Eodem dicendi ac diſputandi torrente Epheſini Epiſcopi opinionem, aſſerentis ſpiritum ſanctum à patre tantùm prodire, acerrimè confutat. Sancti Beſſarionis vnde ipſe nomen accepit, patriæ parentis ac patroni vitam diligenter ac copioſe ſcripſit. Sancti Franciſci ordinem, cuius patronus habetur, conſtanter ac ſapienter tutatus eſt. Non eſt paſſus quempiam bene de genere humano meritum, maledicentia poſt mortem lacerari. Vnde acerrimè in calumniatorem Platonis inſurgit eo volumine, & quidem diuino, quod nuper magna cum veſtra expectatione edidit. Quàm grauis ſit in laudando, acerbus in vituperando, in ſententijs argutus, in differendo ſubtilis, in confutando acer, ex hoc libro comprehendi poteſt, in quo rerum omnium diuinarum atq; humanarum ſciētia tanquam in ſacrario repoſita videtur: hinc eſt certè quod hauriant theologi, philoſophi, mathematici, oratores, dialectici, & quoduis genus hominum ciuilium ac ſtudioſorum. Nullam ſectam philoſophorum prætermittit, quam non notet: quid quiſque dixerit, quod probari improbarìue poſſet, oſtendit: vt Pythagoreorum nimiam pietatem, Cynicorum ruſticitatem, Stoicorum auſteritatem carpit: ita Peripateticorum & veterum Academicorum mediocritatem laudat: extollit Ariſtotelem, Platonem philoſophorum principem facit, quo cum plura Chriſtianis oſtendit conuenire, quàm cum aliquo philoſophorum: neq; id quidem theologorum noſtrorum autoritate tantummodo probat, verumetiam ſyllogiſmo & rationibus, quibus aduerſarium ita circumagit & opprimit, vt neque quò ſe recipiat calumniator diuini Platonis habeat, neque quid reſpondeat obrutus argumentis, ſatis inueniat. Hunc ſiquidem homuncionem vir ampliſsimus ita interdum deridet, ſeruata grauitate dignitatis, vt fateri cogat, ſe non modò non intellexiſſe Platonis mentem; quem hic nouus Carneades imperitiæ, turpitudinis, inconſtantiæ arguit: ſed ne linguæ quidē Græcæ proprietatem tenuiſſe, cùm ipſe Græcus ſit, & Platonis leges non latinas facere, ſed deprauare conatus, philoſophi ſententias euerterit, & obſcuriores reddiderit. Quanta fuerit huius audacia Quirites, animaduertite quæſo. Hic enim acſi in quauis ſciētiā, doctrina & antiquitate ſolus doctor gentium & magiſter haberetur, ſolus peragraſſet orbem terrarum diſcendi cauſā, quicquid vbiq; arcanum & reconditū eſt, vt Platonem & Pythagoram feciſſe intelleximus, ſolus in publicis Europæ gymnaſijs Gorgiæ Leontini & * Archelai morem à Socrate deriſum vſurpaſſet, quæſtionem ſcilicet in conuentu & corona hominum poſcendi, & iubere dicere qua de re quiſq; vellet audire: nō eò temeritatis progredi certè debuiſſet, vt doctiſsimum Ariſtotelem cū diuino Platone, diſcipulum acutū cū ampliſsimo præceptore conferret ac cōmitteret: huius tamen audacia

audacia nil nobis obfuit Quirites, imò vehementer profuit: & ſi cui licet optare vt aliquis peccet, id certè nobis adeò precibus expoſcendum fuit. Hac enim indignitate concitatus Beſſarion, omnem omnium philoſophorum qui vnquam fuere, ſententiam explicat, & quod maximè optandum erat, doctrinam & mentem Platonis à nemine ferè iuniorum cognitam, ita explicat & aperit, vt perfacilè appareat, omnes ſectas quæ ſanum aliquid ſapere videntur, ab ipſo Platone tanquam perennni & huberrimo fonte manare. His rebus quæ grauiſsimæ ſunt, & totum hominem propè requirunt, intentus pro tempore Beſſarion, nil tamen vnquam omiſit quod ad officium cardinalatus pertineret. Rem diuinam & domi & foris nunquam intermittit. Senatum frequentat, in quo ſecundus à pontifice habetur. Sententiam in conſultationibus grauiter, & cōſtanter in repub. Chriſtiana tuetur, clientibus & familiaribus apud pontificem patrocinium ſuum præſtat. Circumuentos malorum fallacijs adiuuat, bonos & doctos ad meliorem fortunam & honeſtiorem dignitatis gradum commendationibus ſuis grauiſsimis ac proprijs facultatibus interdum erigit, familiam domi alit, in vtraque lingua eruditiſsimam, & in quauis facultate doctiſsimam. Veſtri illi maiores Quirites, viros doctiſsimos in contubernium ſuum recipiebant diſcendi & philoſophandi cauſa, vt Scipio Africanus Ennium poetam, Panætium philoſophum, Polybium hiſtoricum, Luculli, Catones & Hortenſij Archiam poetam, Cicerones Cratippū philoſophum, Cn. Pompeius Lenæum Libertum, Auguſtus Cæſar Apollonium Pergamenum: multos qui id fecere non de Romanis tantùm, ſed etiam de externis, commemorare poſſem. Hæc tamen Beſſarionis ſit præcipua laus, quòd ſuos non religione tantùm & moribus ad benè viuēdum inſtituit, verumetiā literatura, eruditione, doctrina ita imbuit, vbi à negotijs publicis vacat, vt inde quemadmodum quotidie cernimus, multi & quidem docti, tanquam ex equo Troiano (vt de Iſocrate ait Cicero) continuè prodeant, ac plures propè quàm ex reliqua Romana curia. Quid deeſt Nicolao Perotto archiepiſcopo Sipontino, quod ad mores & doctrinam faciat? Grauis pro dignitate, comis & humanus, ſcribit ac dicit eleganter & copioſe: ſed qui Græca Latina melius faceret, nemo adhuc ætate noſtra inuentus eſt. Quanta ſit Theodori Gazę viri optimi doctrina & eruditio tū Græca tum Latina, ex hoc vel maximè deprehendi poteſt, quòd omnes bonarum artium ſtudioſi de aliqua re ambigentes, hunc adeunt ex tota ciuitate vt oraculum totius eruditionis ac diſciplinæ. Hic etſi Græcus ſit, ita latinè ſcribit, vt nullam hoſpitis ſpeciem præ ſe ferat. Non eſt omittendus Iohannes Gattus theologus philoſophusque inſignis, non Valerius Viterbienſis, eruditione, doctrin[illegible]uouis optimo ætatis noſtræ medico conferendus: non Andronicus Græca & Latina lingua [illegible] primè eruditus. Sunt & in eius contubernio qui pontificium ac ciuile ius, quique mathematica optimè teneant. Subſequuntur & iuuenes quidam, qui validiores facti, tanq am generoſi pulli & ex optima prole ſumpti, non tubam aut campanam reformidabunt. Hi fructus oriuntur vndique ad hubertatem non minus ciuitatis, ſed totius prouinciæ, Beſſarionis opera & impenſa, qui non vna in re tantùm liberaliſsimas manus, ſed in pluribus circumfert. Miſeratus Græcorum calamitatem, multa nummûm millia aureorum pro redimendis captiuis expendit, puellas multas inopia parentum marito carentes, ære proprio dote facta nuptui collocat. Inopes & valetudinarios continuò iuuat: ædes ſacras aut inſtituit, aut collapſas vetuſtate reficit: quod indicat templum Apoſtolorum in vrbe, vbi ſacellum ſibi condidit, & ſeceſſus cryptæ ferratæ beatæ Virgini dicatus. Domum quoque ſibi parauit, ita dignitati & facultatibus congruentem, vt neque meliùs quiſquam, neque modeſtiùs in vrbe habitet. Accedenres & quidem frequenter, libenter admittit, audit, & quod fieri ab eo amicorum cauſa poteſt, doctorum præſertim, quorum patronus eſt, id ſe libenter facturum repromittit. His verò de ſuo tantum interdum donat, quantum ei per domeſticas impenſas licet. Bibliothecam Græcam triginta millibus nummûm aureorum emptam, Venetijs extruxit, ne omninò Græca literatura deficeret. Vidit enim eam vrbem propter vicinitatem & nauigationem Græcis à barbaris vexatis eſſe percommodam. Ornabit & hanc veſtram ciuitatem latina ſuppellectile, ſi ei aliquamdiu viuere licuerit. Hunc itaq; hominem Quirites, qui ob ſuam ſingularem ſapiētiam, conſtantiam, fidem, pietatem, fortitudinem, humanitatem, gratiam, eruditionē, doctrinam, facit quò minùs Socrates, Platones, Ariſtoteles, Gracchos, Numas, Varrones,

Bru-

Brutos, Sulpitios, Catones veſtros deſideretis: hunc inquam omnium hominem benè de optimo quoq; & induſtrio meritum, colite, obſeruate, ac frequentibus laudibus celebrate. Hac ratione (tanta eſt autoritas veſtra) & bonorum ingenia ad virtutem excitabitis propoſita gloria, optima ad excitandos homines calcaria, & malos à vitio deterrebitis, cùm à vobis poſthaberi ac notari flagitioſos dedecoris ac turpitudinis nota videbunt. Ego verò maximas vobis gratias ago, quòd me audire quouis modo loquentem volueritis, maiores tamen habiturus, ſi vos quoque Beſſarionem patrem ampliſſimum quouis præconio dignum, laudibus veſtris, quę grauiſſimę ſunt, celebraueritis.

BAP. PLATINAE AD PAVLVM II. PONT. MAX. DE PACE ITALIAE COMPONENDA, ATQVE DE BELLO TVRCIS INDICENDO, ORATIO.

SI cui vnquam pro conſeruata vna atq; item alia ciuitate gratiæ ſunt actæ, ea hoc potiſſimùm tempore PAVLI PONT. MAX. laus eſt, qua vel laudatiſſimum quemq; iure ac meritò antecellat. Is enim conſilio quo valet plurimum, prudentia, qua cuncta moderatur & regit, conſtantia, cuius adminiculo vt firmiſſima ancora non ſolùm Petri nauiculam à procellis & fluctibus tuetur, verumetiam vitam omnium noſtrum, bona, fortunas, parentes, liberos, domicilia, ciuitates, Italiam totam, Europam ex flamma, ferro atque omni genere crudelitatis & ſæuitiæ vna denunciatione pacis eripit ac conſeruat. Ardebant cuncta bello, ſolicitabantur pollicitationibus in partes principes ac populi: noui conſcribebantur exercitus, veteribus ſupplementa addebantur, commeatus omniſariam ad tantum bellum iam parati erant. Verùm Paulus diuino nutu collegio cardinalium adiuuante, auditis perſæpè partium legatis, æquas pacis conditiones in medium ponit, auerſurus à ceruicibus Italiæ, à viſceribus ciuitatum, ab euerſionibus vrbium noſtrarum omnem vim in immaniſſimum Turcum. O mentem hominis propè diuinam, ô ſingularem ſapientiam, ô charitatem erga Chriſtianum genus inexplicabilem. Quòd viuimus, quòd ſpiramus, quòd fruimur pace ac liberiore vita, tuo id munere fieri nemo eſt qui ambigat. Tibi deinceps quicquid nobis fortuna aut induſtria dederit, id omne merito tuo referemus acceptum. Vilior erit poſthac annona, liberior mercatura mari ac terra, amplior ac copioſior agricultura, quoquò voluerimus aut negotij, aut animi cauſa ſine hoſtili metu migrare nobis licebit. Egiſti nimirum Paule quod pontificem decet. Curanda eſt tibi creditarum ani[illegible] ſalus. Curanda populorum ac principum concordia. Retinendi admo[illegible]tionibus & cenſuris in officio ſunt, qui aut ſuperbia, aut auaritia, aut cupiditate dominandi melioribus vim inferre, ac iniuriam facere tenuioribus conãtur. Tu vn[illegible]us diuino nutu ac patrum omnium conſenſu ex ordine cardinlaium delectus es, qui Chriſtianam rempub. regeres ac gubernares, qui leges, qui plebiſcita, qui mores prouinciarũ ac populorũ æqua lance temperares. Ad ſummam laudẽ Paule nil tibi præter bellum Turcis indictũ ac confectum, deeſſe video. Hinc enim omnis tua laus tanquam ex optimo gymnaſio æternitatẽ capiet. Graue eſt fateor hoc bellũ & periculoſum, ſed multò grauius vt incendiũ inter condenſa tecta futurũ eſt, ni obuiam ſæuienti hoſti terra ac mari itum fuerit. Is enim ſedẽtibus Chriſtianis ſocordia & auaritia principum, in Europam cum magno exercitu traijciens, capta Conſtantinopoli ac direpta, magnam partẽ Thraciæ, Macedoniã, Theſſaliam, Boetiam, Achaiam, & totã fermè Epirum, addo etiam Pelopõneſum, vi cepit præter pauca oppida, & ea quidẽ maritima, quę à Venetis fortiter & cõſtanter ſunt defenſa. Reticeo mortes duorũ imperatorũ, Conſtantinopolitani ſcilicet & Trapezũtij: taceo regis Boſſinæ, ducis Seruiæ, ac multorum Chriſtianæ religionis principum, vnà cũ populis & nationibus interitum. Ijs occaſionibus illectus homo omnium crudeliſſimus ac dominandi cupidus, Pannonias magnis inuicem illatis acceptisque cladibus, cum ingenti exercitu ſępè ingreſſus eſt: reſtitere fortiter ac conſtanter Vngari. Idem fecere Epirotæ & Illyrij: idem poſtremò Veneti terra mariq;. Quibus bellis declaratum eſt, plus ſpei hoſtem in diſcordia Chriſtianorum, quàm in virtute & fortitudine ſuorum repoſuiſſe. Excitare hæc profectò animos hominum atq; inflammare potius, quàm deterrere, ad tantum bellũ, tamẽ neceſſariũ debent. Diutius tamẽ differendum nõ eſt, ne qui vſq; ad hęc tempora cum magno ſuorum interitu, barbarorũ impetus ſuſtinuere dimicãdo & ſua tuendo, nunc demum derelicti,

relicti,Vngarorum exemplum imitati,Turcis ſe ſuaq; omnia dedant. Conqueruntur tum deniq; homines*liberè,& tranſitionis,quando à vobis deſtitui videbuntur, honeſtiorem viam putabunt:tantumq; quod etiam atq; etiam conſiderandũ eſt, additamẽti hoſtibus potentiſsimis accedet,quantũ vobis ademptũ fuerit. Adde quòd hoſtibus audacia & vectigal,noſtris timiditas & inopia creſcet.Omitto vtilitatẽ:quæ quàm magna futura ſit,negotiãtes & mercatores Europæ,qui cõmigrare emolumenti cauſa ante hoc grauiſsimũ bellum ſolebant,cum gemitu cõmemorant, & ſpe pleni loca illa amœniſsima ac fructuoſiſsima,in poteſtatẽ Chriſtianorum aliquando ventura vtilitatem exoptatam expectant.Omitto inquã vtilitatẽ,quæ etiamſi nulla extaret debellato hoſte,ad delendã tamẽ ignominiam ſuperioribus negligentia & auaritia eorum ad quos maximè attinebat acceptam,bellum ſuſcipiendum eſſet:præcipuè verò cùm hæc immaniſsima belua,non in homines, ſed in Deũ Opt. Max. quem meritò colimus vt verum Dei filium,vt redemptorem humani generis,vt veræ ac ſanctæ religionis fundatorem,arma ſumat,ſpurcam,ſordidam,inhoneſtam,inceſtam Mahometanã perfidiam verbis ſtolidis & impudica actione iactitans.Poſſum cõmemorare ob leues cauſas, ſi ad has reſpicimus quæ grauiſsimæ ſunt, multos quõdam populos, multos principes bella periculoſiſsima ſuſcepiſſe, vt Romanos Achaium & Tarentinum, Gallos Romanum,Lacedæmonios Atticnm.Omitto Romanos bella propè infinita cum finitimis & externis geſsiſſe ob res quantumuis paruas repetitas & non redditas, ob violatum ius gentium,& læſum aliqua ex parte fœdus. Vos autem tot vrbibus direptis,euerſis atq; incenſis,tot deuaſtatis prouincijs,tot regibus,tot principibus, tot populis Chriſtianis varijs cruciatibus necatis,tot puberibus partim ſtupatis, partim in grauiſsimam ſeruitutem abactis,à vindicanda tantã iniuria ſuperſedebitis? Moueat ſaltẽ vos, ſi hæc non ſatis magna videntur,ſpreta religio,prophanata templa,expoliata ſacraria, cõminuta ac diffracta Dei ſanctorumq; omnium ſimulacra.Quid martyrũ reliquiæ? nónne per contẽptum ex abditis & ſacrarijs auulſæ paſsim per vias,per compita & immũda loca proiectæ iacent?Audire eorum voces nunc certè videor obſecrantium vos per ſanguinem eius qui nos redemit,per martyria ſua ad ſalutem communem tẽdentia, vt bellum animo conceptum,tandem ſuſcipiatis,habituri ducem Chriſtũ ipſum, ac ſanctorũ opera & auxilio pro cẽturionibus & ſigniferis vſuri. Vnum tantũ modò vereor, ne vos deterreat res toties infeliciter tentata.Sed quo conſilio per immortalẽ Deum,quibus copijs,quàm diſiunctis & inæqualibus bella inchoata nec perfecta. Nollem id factũ,cùm ob eã rem reſederit Chriſtianorũ ardor.Collectæ pecuniæ quauis arte & acerbitate ſunt, cõſcripti milites,cõparata claſsis,nec tamẽ qu[illegible] [illegible]ignũ memoria geſtũ eſt.Imperatorẽ,& quidẽ præclarum,veteranum & firmum exercitũ,non collectitium, ærarium ſolidum,nõ mẽdicatum tãta moles belli exigebat. Vaiouada duce clariſsimo Vngari non propulſarunt modò numeroſum hoſtem & ferocem, verũ etiam ingenti illata clade eũ cedere è finibus coegere.Quantillis copijs magnos hoſtium fudere exercitus Illyrij & Epirotæ,ducum ſuorum imperio ac conſilijs in prælio retenti. Parua manu iam quinquennio Veneti magnas Turci tũ terra tũ mari detinuere copias: congredi nauali ꝑlio nunquã cum Venetis eſt auſus,contẽtus Boſphori Propontidíſve limites tanquã tutiſsima effugia tueri.Coniectari ex his licet,hominem plus fortunæ & diſsidio Chriſtianorũ,quàm virtuti fidentẽ,pelli ex Europa in latebras Aſię poſſe,ſi cõſilio tuo & mandatis Italiæ populi obtemperauerint.Armauit Vrbanus ſecundus Põt. max.conuentu Chriſtianorũ ad Clarum montem habito,trecenta millia hominum in Saracenos recuperandæ Hieroſolymæ cauſa:hæc tanta multitudo Chriſti ſigno notata,Conſtantinopolim primò diuerſis itineribus perueniens, ducibus & quidem clariſsimis Gotifredo,Euſtachio,Balduino,Raymundo,Boemundo vſa, in Aſiam traijciens,Græcis ipſis,maximè verò Alexio imperatore Cõſtantinopolitano aduerſante, qui malignè commeatus ſubminiſtrabat,oppida multa,Nicæam,Antiochiam, Hieroſolymam,Heracleam,Tarſum,multis millibus Saracenorum & Turcorum cæſis,occuparunt.Deſerentibus deinde tantam expeditionem quibuſdam, deletis etiam paulatim Chriſtianorum exercitibus,nullo ſubminiſtrato ſupplemento, vt decebat, ad Saracenos & Turcos tandem recidere omnia. O bellum ſanctiſsimum & annalibus aureis notandum,ſi id retinere Chriſtiani principes adnixi fuiſſent, quod multo ſudore ac ſanguine noſtri pepererant. Nónne ad aſtra Vrbani nomen fertur,qui tam pium ac iuſtum bellum concitauit?Laudatur & Bernardus Clareuallenſis Abbas, qui hortatu

ſuo & ſanctitate qua celebris tum habebatur, multos principes ad tantum bellũ tamq́; neceſſarium impulit: in primis Conradum Sueuum, cuius exercitum dum Iconij eſſet, non Barbari, ſed Emanuelis Conſtantinopolitani imperatoris fallacia deleuit, mixto gypſo cum farina, quæ commeatus nomine ſubminiſtrabat. Deficientibus enim hanc ob rem militibus (nam varijs afflictabantur morbis) cedere retrò Conradus coactus eſt. Repreſsit ferociam Saladini viri fortiſsimi Balduinus quartus Hieroſolymorum rex, fugatis eius ad Aſcalonem copijs. Quo poſtea mortuo, idem Saladinus victis ingenti clade Chriſtianis, omnia facilimè in poteſtatẽ ſuã redegit. Defuere illis ſeculis pontifices qui & vellent, & poſſent tantum bellum ſuſtinere. Velle te nemo eſt qui ambigat, cùm pacem Italiæ, quietem Europæ accuratiſsimè quæſieris. Vt etiam poſſes, fecit tua non in quærendis modò pecunijs ſolertia, ſed etiam in conſeruandis parſimonia. Delegiſti item, & quidem prudenter ex militia Italica Bartholomæum Bergomatem veteranum ducem, cui tuas ac reliquorum ſociorum copias meritò committeres: in eo enim ſunt quæ in duce optimo ineſſe oportet: ſciẽtia rei militaris, quã à teneris annis propè in caſtris enutritus ſub Barchio duce præſtantiſsimo contra acerrimas hoſtium copias dimicans imbibit. Duxit deinde per multos annos ordines. Libertatem Italiæ, dum Mediolanenſes varijs bellis diſtraherentur, ſuis copijs contra Gallos fortiter dimicans, tutatus eſt. De labore hominis in bellicis negotijs, de fortitudine & conſtantia in adeuñdis periculis, de conſilio in prouidẽdo, re militari ita exigente, nõ attinet dicere, quòd cũ ſemper aliàs, tum verò vel maximè præterita æſtate maximos ductauerit exercitus, nullo incommodo à magnis hoſtium copijs accepto. Adde quòd gloriæ cupidus, antequam è vita diſcedat, relinquere de ſe monumentum cogitat, quod poſteri fama celebrent: offerri viro nulla certè maior occaſio potuit: bellum habet honeſtiſsimum, pro pijs contra impios, pro iuſtis & bonis contra iniuſtos & malos, pro modeſtis contra immodeſtos & intemperantes: pugnaturus nimirum eſt Deo ipſo duce, quem ſpernunt hoſtes, quem negant, quem tollunt è medio quoad fieri poteſt, Mahometum perfidæ ſectæ & ſpurcæ autorem ſequentes. Inchoare tantum bellum difficile videtur, quòd lõgè ab Italia ſit eundum, quòd in aliena prouincia ſit dimicandum, & contra eos qui immanes & crudeles in prælijs habentur. Adeó ne remollitos & effœminatos Italorum animos putabimus, vt cùm Romani olim belli gerendi cauſa extremas orbis terrarũ partes peragrauerint, maria nauigauerint, alpes aditu difficiles ſuperauerint, non ſint futuri, qui noſtra ætate nomina dent ad tranſeundum in Epirum, in Macedoniam, in Græciã? Ego verò ſic exiſtimo, propoſito die quo ad danda nomi[illegible] ſanctam militiam ſit eundum, innumerabiles propè tum equites, tum pedites eò properè ituros: abũdat milite & quidẽ exercitatiſsimo Italia, ſed paupere ob auaritiam principum & diuturnam pacem. Confluere eò tanquam ad epulas [illegible]atabis, vincendi ac prædandi cauſa. Pertinebit & hoc ad cõmunem Chriſtianæ reip. vtilitatẽ, & quòd aberit ſuſpicio coſpirationis, intento ad res agendas milite: & quòd bellũ in terra hoſtili motũ, eorũ cõmeatus, animos, vectigalia diminuet, ac noſtris audaciã faciet. Cõtinebitis itẽ in fide hoſtiũ finitimos, qui vel feſsi diuturnitate belli, vel aliqua opportunitate illecti, nõ ita conſtantes futuri videntur. Omitto oblatã vobis occaſionẽ recipiendi eos in fidẽ & amicitiã, qui crudele ſeruitutis iugum à collo ſuo reijcere iamdudũ cogitãt. Timorẽ obijcitis noſtris militibus? magis ne reformidant vulnera & fuſum cruorem Europei quàm Aſiani? vnde quæſo robur militiæ & conſtantia ac contemptus vitæ in prælijs eſt habitus, ſi non hanc fortitudinem Europa habuit, quæ homines ad labores, ad frigora, ad æſtus, ad famem & ſitim tolerandam, ad ſuſtinenda vulnera, ad tingendas cruore manus producere atq; alere videtur? Hinc orti ſunt, præcipuè autem ex Italia, qui orientem, qui meridiem, qui deniq; totũ orbem terrarum, Romanorum imperio ſubiecere. Obſtinaciores in prælio futuros noſtros putarim, quòd non pro libertate tantùm, ſed etiam pro religione & immortali Deo dimicaturi ſunt. Terret quoſdam multitudo hoſtium, quòd ad ducenta millia hominum eadem caſtra plerunq; habeant. Nuſquam ne auditum aut lectum eſt, magnam multitudinem, & eam quidem inconditam, ſeſeq́; ſua numeroſitate impedientem, à paruis exercitibus fuſam? Superauit Melciades Athenienſium dux in campis Marathonijs cum decem millibus militum, adiuuãtibus perpaucis Plateenſibus, centum millia Perſarum in Græciam à Dario miſſa, occupatis anguſtijs Thermopilarum. Leonidas Spartanorum rex, cum quatuor millibus militum ita Xerxis copias terris etiam

graues

grauespugnando deſatigauit, vt non victi Lacedæmonij, ſed hoſtes cædendo deſatigati potius concidiſſe dicantur. Superauit Themiſtocles Athenienſium dux, in anguſtijs Salamini freti ingentem Xerxis potentiſsimi regis claſſem cum paucis nauibus, ſi numerum Perſarum inſpicimus. Hac pugna Xerxes perterritus, in regnum omiſſa Græcia trepidè ſeſe recepit. Quoties parua manu Darium aut præfectos eius magnorum exercituum duces, fudit Alexander magnus? Quoties Cæſar? Quoties Scipio? Quoties Hannibal? Quoties Pyrrhus? Et ne veteris teſtamenti hiſtoriam prætereamus, Saul rex ſolus vno prælio mille, Dauid decem millia Philiſtæorum ſuperauit. Non fraudetur ſua laude Iudith fœmina illuſtris, quæ Holophernem interfecit, ac patriam graui obſidione liberauit. Factum hoc auxilio Dei, qui iuſtam ſemper cauſam fouet, non negauerim. Tuebitur & nos idem Deus, qui Pharaonem iniuſtè populum eius perſequentem, vndis rubri maris ſubmerſit, qui Boemundum quondam, Euſtachium, Gotifredum, Balduinum, noſtra ætate Sigiſmundum imperatorem Eugenio pontifice, Vaiouadam Nicolao quinto, Matthiam regem Vngariæ Pio ſecundo inſtante, magnis illatis crudeliſsimo hoſti & impio cladibus, tutatus eſt. Erunt quos fortaſſe impenſa bellica deterreat, quòd ſine ingenti armorum, commeatus, pecuniarum vi & numero tantum bellum ſuſtineri nequeat, quippe cùm aduerſus totam Aſiam ac magnam partem Europæ ſit dimicandum. Eſt quidem hoc bellum (vt verum fatear) magnum, non tamen adeò magnum, vt ſuſtineri ab Italia non poſsit. Et vt à teipſo Chriſtianorum principe Paule incipiam, tui prouentus diuturni & perennes, tua vectigalia, vnde impenſæ bellicæ ſatisfieri poſsit, non ſunt contemnenda. Sub ditione tua Picenum habes patrimonium, maritimam oram, feraciſsimas Italię partes, vnde nauibus facilimè comportari ad noſtros in Epirum, in Peloponneſum, in Illyricum commeatus poſſunt. Quid quòd tibi facultas data eſt exigendi decimas ac trigeſimas quidem alias à ſecularibus, illas à presbyteris, ſi ita reſpub. Chriſtiana exigere videbitur? hinc enim grandis pecunia ex tota fermè Europa colligeretur, qua vel diuturnum bellum ſuſtineri poſſet. Omitto ſcribere quos theſauros quadriennio iam paraueris, ad hos credo vſus. Eſt enim hæc conſtans omnium opinio, magnam vim ſignati auri apud te eſſe, quo & exercitus Chriſtianos ſuſtinere, & te ac tua, ſi qua vis ingruerit, tueri poſsis. Non deerit tanto bello Ferdinandus Neapolitanus rex, qui pacato iamdiu ab externis hoſtibus regno, glorioſius nil aut ſanctius agere poteſt, quàm vnà tecum hoſtes Chriſtiani nominis à ceruicibus noſtris remouere. Habet militem exercitatiſsimum & veteranum, habet triremes, abundat omnifariam commeatu, habet portus ad traijciendum in Epirum & Græciam acc[illegible]datos. Hinc quantum ſpei concipere poſsis non ignoras, cùm mandatis tuis obſequentiſsimus iuturus ſit ſemper. Florentinos item pollere terra ac mari tua oſtendunt decreta, cùm belli partem eis deſignaueris. Senenſes, Lucẽſes, Ferrarienſis Marchio, additamẽta a[illegible] hanc rem non parua videntur. Ducem præterea Mediolanenſium Galeatium vicecomitem potentem milite, commeatu, pecunia facilè in ſententiam tui deduces, modò bellum ſuſceptum inchoetur. Venetos florentes copijs & opibus tantum ad bellũ cæteris promptiores cognoſcimus, & quòd hoſtes quibus cum quinquennio varijs caſibus bellum geſſere, finitimos habent, & nuſquam maiorem opportunitatem augendi rem & gloriam Venetam hac habituros ſe ſperant, maximè autem ſub tuo hoc feliciſsimo pontificatu, quo omnia ad pacem populorum, ad concordiam principum & regum ſpectare videntur. Multa ſunt beatiſsime pater, quæ te ad hoc bellum debent impellere, honor Chriſti, pro quo & mors eſt obeunda, cùm ipſe qui deus erat & homo, pro noſtra ſalute grauiſsimos cruciatus vſque ad interitum eſt paſſus: periculum quod imminet ceruicibus Chriſtianorum omnium, ſæuiente illa immaniſsima beſtia: charitas patriæ tuæ, quæ propè in faucibus barbarorum eſt poſita, qua ſublata tanquam refracta porta, huc hoſtes humani generis vt rabidæ tigres ſunt deuolaturi, ad explendam ſitim quam de ſanguine Chriſtianorum concepere. Retinendi ſunt Veneti in angulo Italiæ, quorum nulla maior aut ſanctior noſtra ætate reſpub. eſt. Fouendi atque iuuandi omninò ſunt. A nobis enim exteras gẽtes & barbaras ſuo ſudore, ſuo ſanguine, reijciunt. Mare Hadriaticum, Ionium, Aegæum tutum nauigantibus præſtant, prouinciam huberem & abundantem rerum omnium copia faciunt, libertatem Italicam tuentur. Tyrannorum quorundam ſæuitiam cohibent, facta populis ſpe ad eos tranſeundi, ſi grauiùs & iniquiùs opprimerentur. Bello nauali, quo ipſi ſoli plus penè poſſunt quàm re-

liqui qui nauigatione vtuntur, Turcam adoriantur. Centum enim triremium claſſem, omitto onerarias, quarum magnus eſt numerus, inſtruere poſſunt, qua hoſtem vel intra anguſtias Helleſponti & Boſphori perſequantur. Bello terreſtri tu cum reliquis ſocijs adiuuantibus eiſdem Venetis hoſtem aggrediare, inſta, vrge: ac demum Epirum, Macedoniam, Peloponneſum, Atticam, Bœotiam, Thraceam, & Conſtantinopolim caput orientalis imperij è faucibus rabidi lupi eripe. Subſequentur autoritatem tuam Germani: ſubſequentur Galli & Hiſpani: ſubſequentur deniq; omnes Chriſtiani nominis, qui nihil aliud expectare videntur, quàm vt abs te ſignum crucis, ſanctiſsimum vexillum efferatur, accenſus pulchritudine gloriæ, qua te celebrari imperator audiet, pariet tandem quod iam diu parturit, tot conuentibus ob hanc rem in Germania habitis, te ſolùm omnes intuentur & inſpiciunt ituri quoquò imperaueris. Tolle itaque vexillum ſanctiſsime pater, & vt optimum ducem par eſt, in hoſtem ſigna moue. Hoc vt facias, te Deus ipſe adhortatur, monet, impellit: hoc pietas, hoc religio, hoc humanitas, hoc denique illorum calamitates, qui dominatum & potentiam crudeliſsimorum barbarorum tot annos patiuntur: videor audire eorum gemitus, videre lachrymas, ſupplices manus ad te porrectas, vt eos à pœnis, à cruciatibus, ab omni genere ſæuitiæ, à ſeruitute ipſa morte grauiore tandem pro tua miſericordia & pietate liberes. Hoc bellum etiam Chriſtianam rempublicam penè labantem confirmabit beatiſſime pater, & tibi gloriam cum æterna laude pariet.

IN BAP.

IN BAP. PLATINAE PARENTALIA, DIVERSORVM ACADEMICORVM PANEGYRICI.

PROSPERSPIRITVS VITERBIENſis in mortem Platinæ Epigramma.

Qvires pontificũ ſacras & geſta piorũ,
Quiq; ducũ uitas nobile fecit opus,
Quiq; modũ docuit, quo laudet honeſta uoluptas,
Et quo ne iuuenes torqueat acer amor,
Pluraq; quæ longum eſt properans cẽſere uiator,
Omnia ſidereæ pignora mentis erant.
Viuit adhuc Platina, & quanquàm cõceſſerit orco,
Ius habet in uatem Parca ſeuera nihil.

PROSPERSPIRITVS VITERBIENSIS ad Demetrium Platinæ funus curantem.

Concordes homines uterque doctus,
Sed Demetrius eruditus à te,
Eſt uates Platina, tuis alumnus
Formatus digitis bonas ad artes.
Vidi uerticis omnium ſororum,
Qui curat tibi buſta diligenter.
Tyronis pia Laureaq; culta:
Nunquam prodidit elegante lingua,
Mens tantum ſapientiam patroni,
Quantum mi Platina tuus miniſter
Cælo laudibus imminens ſupremis.

ANGELVS CAMPANVS IN PARENtatione Bap. Platinæ.

DVcere ſi longæ didiciſſent ſtamina uitæ,
Parcere uel cuiquam fata ſeuera nimis,
Nobiſcum Platina plures uicturus in annos
Manſiſſet, noſtro gratus & uſq; Ioui.
Nunc illum Eſquiliæ, nunc illum deflet ademptum
Cuſtodem Sixti bibliotheca ſuum.
Viuet inextinctum nomen dum Roma manebit,
Dum Papæ ſedes, dum caput orbis erit.

CAROLVS BERARDVS CAESENAS. Epitaphium B. Platinæ.

ROmanũ (heu dolor) eloquiũ, muſæq; Latinæ,
Quo Platina, hoc paruo cõdita ſunt tumulo.

CONSOLATIO AD AMICOS.

Quid Platinã pia turba gemis tibi nuper ademptũ?
Non obijt, cuius nomen honosq; manent.
Parte ſui Platina eſt multo meliore ſuperſtes:
Fama uiget terris, ſpiritus aſtra tenet.

MANILIVS RALLVS.

DEmetri lachrymas piosq; fletus,
Necnon triſtia iuſta, quæ merentis
Patroni parat oſſibus, iuuato
Spectator gemitu nouoq; planctu,
Doctæ quo Platinæ excitentur umbræ;
Res hæc officioſa, nec pudenda,
Quam cum fœnore poſtulant ſepulchra,
Vſtis quam cupit oſſibus referri,
Quicunque ad ſtygias uocatur umbras.
Quòd ſi fleueris hæc dolenda iuſta,
Degas ſecula longiora iuſto.

Platinæ bibliothecæ præfecto, Sixto quarto põtifici maximo ob eximiam vtriuſque linguæ eruditioné, cæteraſq; perſpicuas animi & corporis dotes in primis charo, qui cùm maximè viuere debuiſſet, fatis iniquis præreptus eſt, Demetrius Lucenſis, alumnus patrono B.M. parentauit.

BARTHOLOMAEVS ARISTOPHILVS in parentalibus Platinæ.

B. Platinam excellentis ingenij virum, & qui literas à ſitu plurimũ vindicauit, quàm diu vixit, ita colui atq; obſeruaui, vt meritò me redamauerit. Igitur vbi hominis mortẽ reſciui, vt filiũ decuit, dolore cõfectus ſum. Bibliothecæ põtificiæ, cuius ille curã modeſtiſsimè geſſerat, mox præfecit me pont. Sixtus. Idem mihi cubiculum eſt, quod illi antè fuerat. Id ego cũ primũ ingreſſus ſum, quodã horrore obrigui: lectus, libri, & vniuerſa ſuppellex eius memoriã excitabat: denique, quocunq; aciem dirigebã, illius maieſtas oculis obuerſabatur. Itaq; dolor vires quas mora minuerat, iterũ aſſumpſit, & recrudeſcebat vulnus, quod nondũ cicatricẽ obduxerat. Inualuerat mœror, & maiore impetu in dies ſe[illegible] ſer[illegible] id manes pientiſsimi, & priſtinæ charitatis nõ obliti, ſæpius aſſumpto corpore auguſtiore forma, nõ conniuenti, verũ ſentienti & int[illegible]enti apparuere, triſtitia confectũ ſolati ſunt: & quò dolendum non eſſet, apertiſsimis argumentis & rationibus cõprobarunt. Quoniã verò nõ minore deſiderio vos tabeſcere planè intelligo, eadẽ vobis qui iuſta pſoluiſtis. cõmunia eſſe volui. Verũ quò maiorẽ autoritatem habeat oratio, Platinã ipſum cõuiuas alloquentem fecimus: neq; verò cuiquã mirũ videatur, ſi quod in vita fortaſſe nõ cõſueuerat, heroicos cantet. Id enim in Eliſijs dũ Orpheũ & veteres poetas æmulatur, in præſentiarum ſæpius vſurpat. Sed iam ipſum ſuam ſententiã explicantem audiamus:

Qui modo grata meo cineri pia thura dediſtis,
Et dulces lachrymas, multoq; natantia fletu,
Faucibus in medijs uerba interrupta dolore,
Saluete ô proceres, & noſtri nominis uſq;
Turba memor, qua nil melius fundata Quirino
Roma iugo, quanta eſt ſeptemplice martia ſeruat,

Eliſij memores ſedes, campoſq; nirentes,
Quos gratæ ſuperis animæ, quos turba piorum
Incolit, & niueæ laudis quos perculit ardor,
Deſerui triſtes, quò uos & fata querentes
Alloquar, & dulces præſens ego ſoler amicos:
Si pro me gemitus, ſi pro me pectore toto
Luctus & inſanæ feriunt pia numina uoces,
Deſinite innumeris fata incuſare querelis:
Deſinite, hoc unum mihi numinis inſtar amici
Extremum munus concedite, ponite uanos
Vſque metus, flendi ceßet miſeranda uoluptas.
Eſt mihi certa quies: nemo eſt felicior: atqui
Pellar ab Eliſys, ſi me mors terruit ipſa:
Stamina ſi uitæ mihi ſunt truncata dolori,
Si grauius quicquam quàm ſi fata impia forſan
Me remeare uelint humana in pectora rurſus,
Arte Machaonia uel ſi mihi uita ſtetiſſet,
Non me deprendit ſupremo in limine uitæ
Atra dies pauidum, dubióue in turbine rerum
Huc modò, mox illuc ferri, ſed pectore firmo,
Spemq; metuſq; omnes ſpernentē humanaq; paßim
Exemptum curis, ridentem gaudia, paßim
Ridentem humanos caſus, & abire paratum.
Mox ubi ſupremum tenui cum murmure tempus
Affuit, inq; leues ſeceßit ſpiritus auras,
Non me Theſiphone horrendum ſerpentibus atris
Cincta caput, flammaſq; ferens armata flagello
Terruit, atq; Charon nigrantis nauita cymbæ:
Non me tergemino latrauit Cerberus ore:
Non ego tartareas ſedes, ſceleratáq; uidi
Limina, non ſontes animas, numeroue malorum
Additus inſpexi Tityon, fœcundáq; pœnis
Viſcera, perq; nou dilſte ugera corpus:
Quæq; habitant miſeri loca furua & plena doloris
Audiui ger itus & uerbera, turba nocentum
Quæ patitur: uerùm inde abij, læuaq; reliqui.
Mox ingreßus iter, qua dextera ſemita ducit,
Et qua lege Deum ſolis datur ire beatis,
In nemus Eliſium ueni: qua culta locorum
Splendeſcit facies, qua non uiolentiòr auſter
Intonat, & dulces ſpirant clementiùs auræ:
Qua non ſtridet hyems, non æſtas torrida candet,
Autumnúſue nocens pallenti ſæuit hiatu:
Nam zephyri molles, æternaq; tempora ueris
Floribus exornant colles & amœna uireta,
Nubibus & cælum nunquam prætexitur atris.
Gramine uernat humus, ueſtitur frondibus arbor
Semper, & alta comas non ponit populus unquam.
Garrula tum dulces profert philomena querelas,
Et uolucris molli ſi qua eſt quæ gutture cantet.
Non deſunt fontes, quibus exundantibus amnes
Prata rigant, blandoq; fluunt cum murmure riui:
His natura locis ſolito mage, prodiga & ipſam
Se ſuperans, larga & facili dedit omnia dextra.
Viſitur hic quicquid fas eſt ſpectare theatris,
Quodq; placet forma, doctáue probatur ab arte.
Hic Decij bello inſignes, geminiq; coruſcant
Scipiadæ, & patriæ quicunque accenſus amore
Occubuit, pulchra pro libertate cruentus:
Qui genus humanum ſibi deuinxere merendo,
Improba quos neque ſpes torſit, neq; dira cupido:
Qui ſanctam coluere fidem, qui iura piumq;,
Inq; nefas nullum maleſuada potentia adegit,
Quis rerum cauſas, quis cæli noſcere motus
Cura fuit Phœboq; cohors ſacrata poetæ.
Tum patér Arpinas terras auditus in omnes,
Poſt quem noſtra manus pede libera, Graiaq; lōgè
Subſequitur, linguæ celebrat quos fama diſertæ.
Quos inter Leonardus erat, mihi cognitus olim:
Quiq; iocaris adhuc dictis & ſcommate Poggi,
Guarinus, centumq; alij, quos dicere longum eſt,
Obuia fit nobis manus hæc: effuſaq; plauſu
Excipit, & magnis exceptum laudibus ornat.
Pontifices ſacros recolunt, queis noſtra perenne
Lingua dedit nomen, quæ non damnanda uoluptas,
Quóduc bonum uero eſt, quod falſo nomine dictū,
Quicquid & à noſtro manauit fonte, priuſquam
Deficeret curſu uena interrupta peracto.
Tum medium excipiunt, & per iuga conſita multa
Arbore, perq; nemus, per prata uirentia ducunt.
Dum loquimur, tardoq; gradu per læta uagamur
Gramina, deuentum eſt lethæi ad fluminis undas,
Qua uolucres animæ rediture in pectora rurſus,
Huc illuc uolitant, atque ipſo in gurgite pronæ,
Proteuſo latices & lethen gutture potant.
Tum comitum è numero qui me deduxerat unus,
Bis ſummúmue, inquit, ter pleno Cynthia cornu
Quantus erat fratrem formoſo reddidit ore:
Ex quo potus aquas, atq; ipſo gurgite lotus,
Hinc iuuenis forma egregius, cui plurima uultu
Gratia, cui nuſquam liuor, neq; menda, tuoq;
Sanguine concretos artus, infectaq; membra
Ingreſſurus abit: nil his quos undiq; ſpectas
Par fuit in campis illi, non indole quiſquam
Floruit æquali, nullíue modeſtia maior
Atq; pudor, præcox erat hæc tua poſthuma proles
Te referens, grauis inceßu, quin littus oberrans
Velle uidebatur blæſis proferre labellis
Literulas, teneroſq; apices, & murmure primas
Balbutire notas, abeuntem turba ſecundis
Plauſibus, & multo conſperſum flore ſecuta eſt.
Hunc, poſtquam exultans in lucem uenerit aluo
Proditus, excipient chari tua turba ſodales,
Nec cedent in amore tibi, ſed ſanguinis omne
Officium implebunt animoq; & mente parentes:
Præcipuè hunc dulci clarus pietate fouebit,
Te recolens nomenq; tuum Gonzigaus heros,
Purpura puniceo cui tempora uelat amictu.
Huius ope altiloqui noſcet diuina Maronis
Carmina, & Aonidum Parnaßi in uertice fontem.

Hac

Hac ope cognoſcet Romanæ flumina linguæ,
Et quicquid cantat bene conſcia Græcia rerum:
Moribus & uita te reddet denique talem,
Vt patre ſe dignus ſis, tali tu quoq; nato.
Dixerat, & rata ſunt: nam poſtquã ſtamina rupit
Athropon, inſontes animæ non fallimur, atri
Corporis exemptæ laqueis & carcere cæco.
Cauſa igitur nulla eſt, cur quiſquã noſtra ſequatur
Funera cum lachrymis, feriat ſeu pectora planctu
Me propter: mihi certa ſalus & plena uoluptas,
Viuo ego, & algenti poſitis cum corpore curis,
Docta per ora uolat uirtutum fama ſuperſtes:
Hoc probitas, hoc ſancta fides peperere laborq́;
Et ductæ inſomnes interq́; uolumina noctes:
Hoc Plato facundus, dedit hoc mihi muſa Menãdri,
Et quæſita diu geminæ faſtigia linguæ.
O decus æternum muſarum, & præmia uatum
Humanis maiora bonis, ô pectora multum
Artibus ingenuis exculta, negauerat ullus
Vos procul humanis caput exeruiſſe ſuperbum,
Dum superũ penetrare domos, dum ſidera noſſe,
Atq; uices anni cura eſt, lunæq́; labores,
Aſtrorum & uarios curſus urioſq́; receſſus:
Cur glaciem Saturnus agat, cur claßica mauors
Concitet, aut nubes depellat Iuppiter aſtro,
Cur genus omne colat Venerem, quidq́; erigat altè
Oceanum, quidue ſagax natura recondit:
Ignauo neque uult cuiquamue pateſcere regni.
Vos ne hoĩes? potúsue abſtruſos corpore dicam
Eße deos? ueſtrum in nomen mors improba nullum
Ius habet, atque auidè correptum mordicus unum
Oßibus & putri terra quod conſtitit, aufert:
Victura æternùm contempta morte ſuperſunt
Carmina, & ingenij ſemper monumenta legentur.
His igitur quicquid uulgus miratur amatq́;
Cedat, & antiqui uincatur pompa triumphi.
Cedat Erithræis quod concha recondit in undis,
Nauta uel Acoo quod geſtat auarus ab orbe,
Hæc eadem moneo docti mea turba ſodales,
Hæc animis eadem fortiq́; capeßite dextra:
Orbita ſit ueſtris eadem contrita quadrigis,
Quadrupedum curſu non diſpare meta caleſcat:
Eſte uiri fortiq́; animo, maleſana uoluptas
Frena pati diſcat, uitiorum ſemina paßim
Obruta diſpereant, & germinet antea uirtus:
Sanctus amicitiæ nexus ſeruetur amorq́;.
Sic ubi feßa ratis portus intrauerit, & mors
Pallida non pauido penetrauit ad intima greßu,
Fas erit antiqui titulos æquare decoris,
Sic deſiderium noſtri quo pectora tabent,
Alterna uice ſermonum ſatiare licebit,
Et ſimul æternùm cælo meliore fruemur.

ANTONIVS MILITIAnus in parentalibus Platinæ.

Hiccine ſunt cineres, hæc noſtri funera uatis?
Hoc tegitur duro Platina ſarcophago?
Heu mala ſors hominum, miſeriſq́; obnoxia fatis,
Quàm fugere in nulla conditione licet.
Nec quenquam ſplendor, nec gloria læta tuetur,
Sanguisue, aut partum dura per arma decus.
Huic etiam regum eſt ſubiecta potentia letho,
Et ditum menſas mors uiolenta rapit.
Saltem uirtuti ſacraſq́; colentibus artes,
Debuerant tracta parcere fata manu.
Heu potuit Lacheſis tam clarum abſcindere filum,
Taliaq́; in ſæuo ponere membra rogo?
Hoc hoc flete nefas, & tundite pectora palmis,
Laurigero quiſquis cingitis orbe caput.
Plangite uos mœſtæ toto Libethrides antro,
Et ſimul abſciſsis exululate comis.
In luctum & lachrymas, in flebile carmen Apollo
Vertere, & è fronte laurea ſerta cadant:
Lamentis, gemituq́; per omnem Platina ſyluam
Queratur, uatem fraxinus alta fleat.
Gorgoneusq́; latex hæc triſti læta ſuſurro
Eiulet, & lachrymas Pagaſus ingeminet.
Sed quæ mœſta parens, quæ tam facunda dolorem
Exprimet in tanta præfica mœſtitia?
Non quæ fleuit Ithim, non cerula mater Achillis,
Non quæ luxerunt Memnona, uel Priamum
Nõ Phaetontiades Niobe quoq; clamet ademptum,
Nænia par tanto nulla futura uiro eſt.
Nec tetricæ curant lachrymas, nec uota ſorores,
Et ſtygium ſuperat uictima nulla Iouem:
Atq; ideo potius tumulo piathura feramus,
Spargentes albis lilia marmoribus.
Pinguibus aut genium uapibus, maneſq́; beatos
Placemus, tales hic petit exequias:
Certatimq́; uiri celebremus carmine laudes,
Et quæ tam claræ ſint monumenta togæ.
Pluris erit, quàm ſi dent Cares mauſoleum,
Deq́; ſuis unum barbara Memphis opus.
Vel ſi fingat eum fuluo Lyſippus in ære,
Phidiacáue gerant marmora culta manu.
Hæc Platina ætherei cùm ſit nouus incola regni,
Improbat, & pompæ ſyrmata quæque negat,
Ac prohibet noſtras in fletum ducere uoces,
Et ſua percußo plangere fata ſinu.
Iucundoq́; ſuos cultu ſolatur amicos,
Atq; ita de cæli uertice lætus ait:
Crœſus, Alexander, Xerxes, Darius, Mithridates,
Fœmineiſq́; Carus occidit inſidijs,
Arſacidæ cuncti, Perſes, Maſinißa, Tygranes,
Seleucus mortem ſenſit & Antiochus,
Adraſtiq́; duces, geminiq́; in Pergama fortes
Atridæ, mecum turba ſepulta iacet.
Quicunque Aeneadæ capitolia celſa triumphis
Ornarunt, quos nunc longa referre mora eſt,
Felices animæ bello cum prole, domoq́;,

Extremum,

Extremum, ut ſcitis, oppetiere diem.
Hannibal & genitor cecidit, ceciditq; Moloſſus,
Atq; alij quotquot barbara terra tulit.
Legibus ijs etiam uirtus, ſapientia, Pallas
Fatorum ſerie ſubdita iura tenent.
Draco, Solon ubi ſunt? ubi morũ norma Lycurgus?
Gorgias, Plato, Xenophon & Socrates?
Defuncta ſeptem Graiorum lumina, ſectæ
Quattuor, & quotquot Græcia ſuſtinuit.
Splendor & Auſonij Cicero ſermonis ademptus,
Varroq; ſic latiæ conditor hiſtoriæ.
Si quos ſepoſuit terræ mors æqua rependam,
Quorum ſcribuntur nomina, ueſper erit.
Denique nullius capiti Proſerpina parcit,
Audax è cæli uertice ſumma rapit:
Exitus hic idem magnas quoque conficit urbes,
Atterit & ualida pegmata pulchra manu.
Carthago, Babylon, Numantia, Troia, Corinthus,
Triſtibus exemplis cognita fata docent.
Quis non Roma tuas ploret collapſa ruinas?
Quam iuncto paſtor findit arátq; boue.
Exciſa eſt moles uenerabilis amphitheatri,
Et tua Pompei porticus ampla ruit:
Templa, domos, arcus, ſcenas, capitolia, thermas
Cernite, ſi fati noſcere uim cupitis.
Quis tot aquæductus, diſiecta tot atria, quæſo
Non doleat, ſiccis aſpiciatq; genis?
Deijcit è ſolio populos, & ſceptra potentum
In cineres hominum publica iura trahit:
Aſſyrij, Perſæ, Medi, Lacedæmones huius
Fecerunt ſortis commeritiq; fidem.
Cecropidæ quoq; ſunt teſtes, P[illegible]q; ſuperbi,
E quorum faſi[illegible]al ſuperẽſſe uides.
Et quandoque uiro potior regnauit Amazon,
Nunc i[illegible]et, & regni pœnitet Hippolyten.
Roma iterũ atq; iterum lachrymis uenit obuia no-
Flebilis, & pullo conſpicienda ſinu. (ſtris
Quacunq; exoriens cælo ſol aſpicit uſque
Extremas Gades, Herculeumq; fretum,
Quaq; timet gelidis mergi Cynoſura ſub undis,
Et tepidi perflat leniter aura nothi,
Innumeras gentes uictúmque ſubegerat orbem
Neptuno, & cunctis ſola uidebat aquis.
Perdidit infelix conuerſis omnia fatis,
Et nil tam magno reſtat ab imperio.
Quid tibi Paule fuit ieciſſe in uincula Perſen?
Et quid Iugurtham uincere Sylla tibi?
Perdere tot captos reges, tot in æquore claſſes,
Hoſtibus innumeris impoſuiſſe iugum?
Et mouiſſe parum eſt extremas arma per undas,
Horum ſi tandem finis habendus erat?
Humanis igitur quæ ſit fiducia rebus
Pendite, nil firmi Cynthia ſubter habet.
Occidit omne quod eſt quocunq; autore creatum,
Omnibus eſt finis, metaq; principijs.
Ergo quid à uobis tam triſte Platina fletur?
His ego quid lachrymor ſubditis auſpicijs?
Natus homo moriturus eram, calcandaq; lethi
Semita, Styxq; mihi prætereunda fuit.
Huc ſemel à cunctis ex mundi luce migratur,
Hos mane, hos ſero, ueſpere nauta uehit.
Gratia dijs, aliquot ſpatijs uitæq; diebus
Functus, ad has undas & uada nigra feror.
Mercurij quòd eram cultor Phœbiq; ſacerdos,
Vixi magnatum clarus amicitijs.
Sumq; per Auſonias fama notiſſimus urbes,
Atque aliquot ſtudij ſunt monumenta mei.
Conſilio, ut potui, multos opibusq; iuuaui,
Exijt à factis læſio nulla meis.
Me non ambitio fuſcoſaq; gloria rerum,
Sed ſancta tenuit in probitate pudor.
Sic mihi fatalem ſecuit bona Iuno capillum,
Et cecidi iamiam ſorte iubente ſenex.
Et quod ſingultus lachrymasq; in gaudia uertat,
Aeterna cæli luce domoq; fruor.
Ambroſia felix, dulci quoq; nectare ueſcor,
Eſſe quid hac maius conditione poteſt?
Gratia ſidereo patri, qui talia reddit
Præmia, & humanis aſtra dat officijs.
Hæc monuit ſacra uenerandus Platina uoce,
A ſolio meritis conueniente ſuis.
Nos ideo comites, fletu lachrymisq; remiſſis,
Spargamus ſacris thura merumq; focis.
Soluamusq; Deo grates, quem Platina cultum
Ex animo lætus ſuſcipit & fruitur.
Vtq; uiri ſecum manes ſuper axe quieſcunt,
Vmbraq; uti ſacris gaudet in Eliſijs:
Sic lapis iſte precor feliciter obtegat artus,
Et ſit conſumptis oſſibus urna leuis.

IOHANNES BAPTISTA ALMAdianus Viterbienſis.

Agitur nunc annus ab hinc ferè tertiusdecimus, ex quo ego Platinã colere incepi: ventitabat enim ipſe frequẽter ad ædes Beſſarionis, vbi ego tunc ſtudioſior literarum morã trahebã: atq; in illa doctiſsima academia, de literis, quæ egregij illius cardinalis voluptas erat, ac bonis artibus facũdiſsimè ſemper diſſerebat. Cœpi ergo ex illo protinus hominem ſuſpicere: & quod contra euenire ſolet, poſtquàm penitus inſpexi, indies magis ſum eius ingenium ac facultatem admiratus: quæ obſeruantia eatenus perſeuerauit, quatenus ipſe vita defunctus eſt: quo tempore, profitebor enim ingenuè animi mei in amicorum caſibus imbecillitatem, tanto ſum dolore affectus, vt nunquam æquè aliàs, atque idcirco in eum monodiam conſcripſi: in qua remotis arbitris, hoc eſt, veris lachrymis, dolori concepto, laxatis

laxatis frenis indulſi: hanc noſter Demetrius Lucenſis,qui non mediocre in me habet imperium,iubet edere:cui fuiſſem certè refragatus,niſi iniquum cenſerem nõ ei obſequi,qui omnibus eſt obſequẽtiſsimus. Adete igitur animis obſecro,& fauete.

IO. B. ALMADIANI VITERB. in Platinam Monodia.

ACcipe deſerti ſupremum munus amici,
Muſarũ linguæq́; parẽs, tibi carmine triſtes
Exequias pius ante rogos, ac flebile præſto
Officium,demens hebetet mea pectora quamuis
Luctus,& inſano perculſa dolore tremiſcant
Corda licet,crebriſq́; mihi ſingultibus ora
Impediant lacbrymæ,tamen in tua funera mœſtus
Debita iuſta pater,mea dona nouiſsima ſoluo.
Non tibi Apollinea feſtus de more ſacerdos
Fronde comã nectens , hederiſue ſequacibus adſto,
Sed mihi taxus iners,buſtiſq́; decora cupreſſus,
Triſtia ferali prætexunt tempora ſerto:
Non ego Amicleos numeris imitabor olores,
Nec ſolito clangore canam,ſi quando potentum
Facta uirûm,ſuperumq́; libens præconia luſi:
Sed ſtrigis infauſtos meditabor pectine cantus,
Mœſtaq́; diſcordi ſtridebit nænia chorda,
Flebilibus ſine more ſonis,& Apolline nullo
Conquerar.ô quondam uatum tutela piorum
Phœbe pater,quænam fortuna inimica maligno
Eripuit ſacris tua numina uatibus auſu?
Non poteras herbis,ſi te facit eſſe potentem
Turba,ſalutiferamq́; tenes clementior artem,
Aonium ſeruare uirum,qui Delphica ſemper
Carmina,qui lauros pius & pæana canebat?
Qui ſi te forſan ſuperum reſponſa ferentem,
Inſtabilis Delos,ſeu te Parnaſia rupes,
Aut tunc Euboicæ tenuit Cortyna Sibyllæ,
Non potuit medica ſerpens Epidaurius arte
Adueniens,natuſq́; patris mandata faceſsens,
Delatas implere uices?& ſtamina uati
Longa uel indociles fletu mulcere ſorores?
Quò pæan quò priſcus amor?iam nulla tuorum
Cura ſubit,linguiſq́; ſacros auerſe poetas?
Proh dolor,& notæ ceciderunt pectore lauri?
Occidis ergo pater?iam te Platina inclyte rapto
Heu quid agam?quò me crudelia numina uertam?
Iratus Muſis,etiam me iam piget æui,
Iam ſine te nil uita iuuat:properate miniſtri,
Deuotum uittate caput : date manibus amplis
Inferias,nil fata moror ſtimuliſq́; uocatæ
Mortis agor,ſanctoq́; uelim comes ire parenti.
Siccine me miſerum uita digniſsime uates
Aſpicio impoſitum pheretro? heu tua pallida texit
Ora lues,ubi grande decus?uultuſq́; ſereni
Dignus honos?& quæ quondam uenerãda decenſq́;
Canities inhonora manet,iuuenilibus annis
Calliope merita quam cinxerat enthea lauro?
Infelix,tua Phæbeo radiata tenore
Lumina,perpetuis clauſerunt fata tenebris?
Num frontis uigor iſte tuæ? grauitaſq́; moduſq́;?
Ingenuuſq́; pudor,facieſq́; uerendi,
Gratia & in toto digniſsima corpore membra
In cineres abitura iacent?ô ſæua tonantis
Numina:luxiſſes utinam mortalibus unquam
Atra dies,Pyliam meritum ſuperare ſenectam
Opprimis? & latum fama qui peruolat orbem,
Anguſto clauſum ſpatio breuis urna tenebit?
O ſuperi, Iſmarias potuit quæ uiribus amplis
Eloquij mulcere feras,Erebiq́; miniſtros
Flectere,lingua ſilet? quænam tibi Parca loquendi
Nectareum præcluſit iter?quis preſsit & ora,
Vnde faui dulces & hymetia mella fluebant?
Præterea tua certa fides,nec fallere docta,
Recta animi requies , atque inconſueta nocendi
Corda,ſed una fauens cunctis & amica uoluntas,
Affectuſq́; boni,uel quæ fugit inclita terras,
Iuſtitiæ ſpectatus amor,rectiq́; cupido,
Cautaq́; ſimplicitas , caſtæq́; modeſtia mentis,
Et nunquam magno conſtantia uicta timore,
Quam nullo ualuit confringere fulminis ictu
Fortunæ uariantis opus,ſeu carceris atri
Pedor iners,minitanſq́; trucis uox dira tyranni.
Quid referam pectuſq́; memor, quo cũcta tenebas
Priſcorum monumenta uirum , quos barbara tellus
Argolicúmue ſolum genuit, ſeu mitia rura
Falcifero regnata ſeni,quæ ſidera cælo
Fixa manent,& quæ conuerſâ lege uagentur?
Qur mare non a [illegible] : tranſcendere,uel quur
Pharraſis occiduo nunquam caoat urſa profundo.
Tu terras ſpatiumq́; maris,tu flumina noſti,
Aeoliaſq́; domos, tu conſeris utile bone[illegible],
Et Latio doctus,ueteres oſtendis Athenas.
Ingenij dotes ne querar?te Græca putaſsent
Ora ſuum,tua Mœonio quum ſcripta cothurno
Contegis , aut doctæ tibi uox fluit Attica linguæ,
Noſceris inq́; uicem latio de ſanguine , quum tu
Andinos æmulare ſonos,& carmina condis
Laurigero diſcenda Deo,pedibúſue ſolutus
Dicendi ſublime genus ſectaris & artes,
Conſulis Auſonij ueneratur maximus orbis
Ingenij monumenta tui,quæ clara uigebunt,
Dum linguæ latialis honos,dum littora Tibris
Lida pater ſubeat,dumq́; inclyta Roma manebit:
Doctorumq́; oculos,aureſq́; morsberis,& te
Poſteritas uentura colet:meliore tuiq́;
Parte ſuperſtes eris:nec te libitina roguſq́;
Opprimet,æternúmue decus tua nomina condet,
His tibi pro meritis, quantos Franciſcus honores
Progenies Gonzaga dedit, quæ maxima floret,
Italiæ præclara domus,qua Mintius ampla
Mitis arundinea complectitur arua corona,

Is tibi paruꝰ licet priſcæ propè culta Cremonæ,
Tecta forent, natale ſolum tamen illa ferebat,
Te conſanguineo ſolitus conferre Maroni
Magna bianoreæ ſuperaſſe cacumina terræ.
Is tibi primus opem placidi quoq; dona fauoris,
Ac ſtudijs fomenta tulit non Parca benignus,
Atque iter ad titulos, & nomina clara parauit,
Quum ſubito maiora ferunt tibi numina: namque
Florentem ſtudio, muſisq; Helicona cientem,
Pontificis te cura uocat: tibi protinus ingens
Aula patet, magnisq; habitas in ſedibus hoſpes
Grandior, auguſtiq; colis faſtigia tecti.
Mox tibi pontificum uitas ac geſta recenſens,
Das ſtudij documenta tui, tibi quæritur ingens
Gloria, mirantur iuuenes tua ſcripta ſenesq;
Certatim, & magno paßim celebraris honore.
Ecce autem infeſto properans Rhamnuſia motu,
Atra genas, oculosq; gerens immane micantes,
Parcarumq; colos, & magni ſtamina uatis
Occupat, & manibus facinus crudele nefandis
Importuna ſecat: mox ut uaccinea languent
Immiti perculſa noto, ſeu uulnere pandi
Vomeris, & flexa terram ceruice tuentur:
Sic prius abrupto defecit ſtamine uates
Protinus: & fundit dum uerba nouißima ſenſim
Palluit, æternoq; rigat ſua membra ſopore.
Tu ne igitur uento flarent dum fata ſecundo,
Dum melior fortuna redit, propiúsque ueniret
Lætior hora, cadis? magno quem perdis alumno,
Heu quantũ tibi Roma perit: peperere triumphos
Antiqui latio proceres, ac barbara colla
Romano preßere iugo: … , atendum
Munera: quis tantum, ne tu, licet hoſte ſubacto,
Barbara Roma fores? dedit hoc tibi Platina donũ,
Hoc Pla..næ doctrina dedit: lugete Quiritum
Docta caterua uirum, lamentaq; triſtia ſæuis
Verberibus perculſa ſonent: ferus inuidet orcus
Munera tanta tibi: latialis gloria linguæ
Occidit, aßertorq; bonus: date pectore queſtus,
Et mecum largos oculis rorantibus imbres,
Magne parens: nam triſte chaos, neq; tetra uidebis
Tartara, tergeminiue reus canis ore timebis:
Tu pius Eliſijs potius ſpatiabere campis,
Inſignes inter cuneos, ac docta parentum
Agmina: & egregios animis heroas, & inter
Inſontes animas uenerabilis umbra ſedebis:
Siue, quod ipſe reor, meritò ſua ſidera iuſtus
Dat tibi pacta tonãs, liquidumq; per æthera diuus
Scandis ouans, & morte carens, qua lactea cæli
Orbita, ſidereum penetrat ſublimis ad axem.
Vnde hominum mortale genus, miſerabile uulgus
Deſpicis, & curas & inania pectora rides.
Sis felix proſperq; precor, ſupremaq; triſtes
Quæ tibi iuſta damus, cælo ſtellatus ab alto
Reſpice, & affectus ne dedigneris amicos:
Sic leuior te terra tegat, defletaq; buſto
Leniter oßa cubent, & conclamata quieſcant.

P. FRANCISCVS AMERINVS IN parentalibus Platinæ.

AD tua nos ergo pater optime funera mœſti
Conuenimus, ſacris & dare thura focis.
Quæq; tuas ageret laudes, niſi fata uetarent;
Carmen ad exequias flebile Muſa mouet.
Sed mecum ad lachrymas uatum pia turba uenite,
Laurea de comptis ponite ſacra comis:
Tempora uel taxus cingat, uel dira cupreßus:
Nil culti poſcit, cuncta ſed atra dolor.
Fletibus interſit noſtris excitus Apollo,
Migret & ad lachrymas ex Helicone chorus.
Rerum prudentes ueniant cum Pallade docti,
Adſit & officijs utraque lingua pijs.
Scilicet iſta uiros tangit iactura deosq;,
Arte trahunt ſi qui nomen ab ingenua.
Nec tam doctrinæ, quæ ſumma probatur in illo,
Quàm uitæ cunctos publica damna mouent.
Heu ubi iucundi ſeruato pondere mores,
Summus amor recti, cum probitate pudor?
Otia cum magno qui ſemper honore ſecutus,
Noluit externis uiuere conſilijs.
Tempora perpetuo traduxit tuta tenore,
Solicita uiuens ambitione procul:
Eſtq; palatinas ex omnibus unus ad ædes
Accitus, ſummi principis imperio.
Bibliotheca illi mox eſt commißa, locoq;
Inde tamen maior, quàm ſibi, creuit honos.
Hæc quoque cum tota librorum mœſta corona,
De trucibus fatis eſt modò uiſa queri.
Depictumq; illic te deplorare uidetur,
Pro deſiderio uultibus orba tuis.
Heu pater ex auro totus, ſi gratia magnis
Par meritis eßet, conſpiciendus eras.
Vt ſummis gratus, ſic iſte minoribus æquo
Obliqua uixit liber ab inuidia.
Fortunæ nunquam, uirtuti ſemper adhæſit,
Profuit hic, libuit ſed nocuiße nihil.
Sed quid Muſa paras? lachrymis hæc tẽpora dãtur,
Non laudes tantas enumerare uacat.
Nec potes ipſa quidem, uires metire puſillas:
Nam non ingenium, ſed dedit iſta dolor.
Sat tibi, communis fueris quòd conſcia luctus,
Communi in luctu nec tacuiße ſat eſt.
Sed quæ digna poteſt pro re ſatis eſſe querela?
Aut quis pro damnis ſufficit in lachrymas?
Nemo putet poſthac placari numina poße,
Eſt precibus flecti neſcia Parca pijs.
Dignior aut quiſquam ſeruari, uel fuit alter,
Pro quo plura queant uota precesq; dari?
Ceu mandata forent, perierunt omnia uento.
Nil tua uel uirtus, uel ualuere preces.

Tène pater nobis prime fraudate ſenecta,
Mors dignum ſemper uiuere dira rapit?
Nil agit hæc, citra famam conſiſtit, & illa
Surgit ab inuita nunc tibi maior honos.
Qui ſemper uatum memori tibi carmine creſcet,
Sed plus in ſcriptis panditur ille tuis.
Illa legent cuncti nil concedentia priſcis,
Textáue compoſito ſeu pede laxa uago.
Præferri Platinam ſibi iam Verona uidebit,
Proxima nec multo Mantua maior erit.
*Vtraque præclaros potuit * uetare poetas,*
Es patriæ orator parq́; poeta tuæ?
Hactenus extinctum fas ſit luxiſſe parentem,
Aeternùm Platinæ purior umbra uale.
Mores, uita, decus partum, ſolantur amicos,
Et uitæ ſimilis mors in honore tua,
Oſſa leuis ſemperq́; uirens hæc excipe tellus,
Pro meritis animæ nam patuere poli.

SIGISMVNDVS FVLGINAS
Secretarius Apoſtolicus in
exequijs Platinæ.

VAtis ad exequias uatum pia turba uenite,
Et uos Pierides ex Helicone deæ:
Nec lachrymas tumulo uanos aut thuris honores,
Facta ſed in laudes carmina plura date.
Nam quanuis meritò Platinam lugemus ademptũ,
Et deſiderio tangimur uſq; pio:
Ipſe tamen nos flere uetat, mandataq́; linquit,
Qualia diuinus Ennius antè dedit.
Ne quiſquam lachrymis decoret, ne funera fletu
Faxit, quòd uolitat docta per ora uirum.
Docta per ora uirum uolitas ſanctiſsime uates,
Aeternusq́; tui nominis extat honor:
Nec quicquam morti de te concedis auaræ,
Oſſa niſi & tenuem, quæ tegit oſſa, cutem.
Quippe ita uixiſti, ſtudiorum ea cura tuorum,
Mors in te ut iuris poſsit habere nihil.
Non petere ignotas infida per æquora merces,
Non animam lucro uendere cura fuit.
Nec ſæuas pugnas aut claſsica dira ſequutus,
Sanguinis alterius prodigus atq; tui.
Attonitum nec te traxit popularibus auris
Plauſus, ab infido pectore proſiliens.
Ingenuæ placuere artes, præceptáque diui
Socratis, & Samij ſcripta uerenda ſenis.
Quæ penitus tu noſse uolens, de fonte petiſti
Graiorum, gemino nobilis eloquio.
Hæc fines animo certos peperere modumq́;,
Hæc ſanctos mores ingenuere tibi.
Harum ope & auxilio uiuis poſt fata ſuperſtes,
Has per mortales effugis ipſe rogos.
Harum præceptis uitio ſubmotus ab omni,
Calcaſti ſæuam largus auaritiam.
Cùm tibi ſe largum præberet dextera Sixti,
Impleretq́; tuos aura ſecunda ſinus,
Contentus modico, nil ultrà poſcere certus,
In tenues uſus ſponte tua redigis:
Vtq́; magis miſera procul ambitione maneres,
Et ſtudijs eſset gratior ora tuis,
A Vaticano collem tranſcendis in illum,
Cui nunc Phidiacus nomina præbet equus.
Hic muſis dilecta domus fundataq́;, culta eſt
Extremum uitæ tempus ad uſq; tuæ.
Hic magno ingenio longum transfundis in æuum
Acta, & ſummorum nomina pontificum.
Hic etiam æternus liber eſt de principe natus,
Dux Vrbinatum quem Fredericus amat,
Hicq́; uoluptates iuſtas condire laboras,
Et quicquid ſcriptis panditur uſq; tuis.
Proh ſuperi ignorant homines ſit quanta uoluptas,
Artibus his quanta & gloria, quantus honos.
Mitiùs his igitur ſtudijs fœcunda iuuenta,
His oblectatur cana ſenecta bonis.
Hæ poſsunt artes res exornare ſecundas,
Aduerſis eadem pandere perfugium.
Delectant foris atq; domi, perq́; omne periclum
Noctes atq; dies dant tibi ſe comites.
Atq; etiam poſt fata iuuant, nomenq́; latere
Cultorum ac laudes poſse perire uetant.
Adde quòd hinc pendent reges populiq́; ducéſque,
Qui geſtis rebus nomen habere uolunt.
Tanti etenim uirtus cuiusq; & uita putatur,
Egregijs quanti fertur ab ingenijs.
Hortor & admoneo colite has Romana iuuentus,
Appetite has toto pectore & ingenio,
Si patriæ uultis, ſi uobis uiuere chari,
Si poſt exeq[illegible] bere iuuat.
Aſpicite ut Platinæ totum c[illegible]nuolet orbem,
Viuat & in noſtris gloria pectoribus.
Cuius nos animam grata pietate ce[illegible]es,
Quos cupit & ſperat eſse ſui memores,
Annua ſoluamus tumulo ſolennia ſancto,
Carminaq́; in laudes dicere plura iuuet.

LIPPVS BRANDVLINVS DE
morte Platinæ.

ERgo etiam ſanctos terris mors improba uates
Inuidet? & nobis optima quæq; rapit?
Quid non in Muſas auſuram & magna putemus
Numina? iam dubitem numina & ipſa mori?
Suſtulit è medio Platinam ſæuiſsima noſtrum,
Hiſtoriæ Platinam Pieridumq́; decus.
Cur tantum Lacheſi ſinis in tua iura licere
Phœbe pater? magnos iam petet illa deos.
Fruſtra igitur colimus cũctis tua numina templis,
At nihil in Lacheſim tu quoque iuris habes?
At te quæ rabies tam clarum extinguere lumen
Compulit? ingluuies ſic ſaturanda fuit?
Nónne humili de plebe aliquis ſi dira uorandi
Vexabat rabies, qui raperetur erat?

Nõ tamen es cõtenta, doles quoq; uiuere quẽquam,
Et noſtris inhias nocte dieq; malis.
Nec turbæ nocuiſſe ſatis, petis ardua ſemper:
Nec niſi de ſummis acta ruina placet.
At poteras ſæuosq; duces auidosq; tyrannos
Perdere, ſi tituli te capiebat honos.
Quòd ſi diuitias ſuerat captare libido,
Rex Midas non unus qui moreretur erat.
Quæ uero extincto parta eſt tibi gloria uate,
Compulit ad tantum quæ rogo cauſa nefas?
Non habuit quas quæris opes, quos quæris honores,
Contentus Muſæ uixit honore ſuæ.
Quæ tandem cauſa eſt? noſtras extinguere laudes
Vis? puto te Platinæ gloria parta mouet.
Non licet, hoc fruſtra tentas, nil iuris in illam
Eſt tibi, laus auidos effugit una rogos.
Nil illi nocuiſſe potes, quin profuit eſſe
Extinctum, à tumulo gloria maior adeſt.
Nec tamen extinctus, mortalis exuit artus:
Viuit, quaq; decet parte carere, caret.
Corporeis liber uinclis & carcere cæco,
Incolit ætherei ſpiritus aſtra poli.
Spiritus aſtra tenet, uiuit ſua gloria terris,
In ſedes rediјt corpus inane ſuas.
Viuit inextinctum uates, uiuetq; per æuum:
Nil agis in uates, nil tibi Parca licet.
Ergo non celebret lachrymis hæc funera quiſquã?
Carmina ſunt doctis uatibus apta magis.
Fundite pro lachrymis doctiſſima carmina uates;
Officium (uiuit) ſentiet ille pium.
At cineri date thura ſacro, date myrrhea dona,
Aſſyrio totus fragret o[illegible] l[illegible]us.
Luceat incenſis circ[illegible]a funalibus urna,
Carmine ſignetur, qui tegit oſſa, lapis.
Sum Platinæ hiſtorias ſcripſi Sixto auſpice ſacras,
Erecta eſt ſtudio bibliotheca meo.

LODOVICVS IAZARELLVS
in exequiјs Platinæ.

AOniј montis quæ nunc iuga ſancta refertis
Exquiliæ, & ſacri fontis habetis aquas,
Cernitis ut coeant ſanctiſſima turba poetæ,
Vt reſonent elegis omnia plena ſonis.
Si mens cuncta replet, mundi ſi infuſa per artus
Quicquid ubique agitur, conſcia facta uidet:
Conuentus cauſam ſacri docet, ecce queruntur
Nunc uates uatis ſtamina trunca ſui.
Dicite uos, ubi nunc effundit Platina cantus,
Hic hic aſſuetus flectere uoce feras:
Qui geminæ cùm ſæpe lyræ data fila moueret,
Marmoreos dulci carmine mouit equos.
Hic fuerat claros uates non ultimus inter,
Huc qui Pegaſeo fonte tulere cohors.
Nos igitur quoſcunq; ſimul dolor iſte coegit,
Ad mœſti querimur funeris exequias,
Laurea ſerta comis excuſſa mœſta cupreſſus,
Deuouet & ſatum ferrea fata chorus.
Sed cur terra tremit? quæ uox modò fertur ad au-
Audite, ô paulum deſinat iſte dolor. (res.
Non Phœbi oraculum eſt mõtis, mẽs ipſa querelas
Nobiſcum & gemitus iungere fortè cupit:
Quid fletis uates nomen quòd mortis inane eſt?
Principium ad uitæ mors potioris iter.
Decipiat reliquos occulta ſcientia fati,
Vos tamen hic uates ne malus error agat.
Quotidie ſacra ſenſus Heliconis ab unda
Ducitis, abſceſſit non tamen umbra retro.
Vos etiam ignari fallit ſententia uulgi,
Qui mortem rerum creditis eſſe aliquid.
Nil quærit in mundo: uinclis in prima ſolutis
Orſa redit rerum quod uiget omne genus.
Corpoream hanc molẽ ſub prima elementa reſolui
Quis dubitat? mentis ſors tamen eſt uaria.
Ingeniјs doctis reditus patet æthera ad altum:
Ignauos animos tartara cæca trahunt.
Qui ſapit, is bonus eſt: ignauus quiſq; malignus:
Hic petit umbrarum, lucis at ille domos.
Hoc fatum, hic ordo eſt, fati quodcunq; neceſſe eſt
Eueniat, mundum legibus ordo regit.
Mercurium ô uates in carmina ſæpe uocatis,
Cur tamen illius dogmata non legitis?
Noſcetis liquidò, doctrinæ ſi qua manebit
Cura, perire nihil, uiuere cuncta Deo.
Platina ſidereis igitur nunc ſedibus hymnos
Dulciſonos cantat commodiore lyra.
Quanq̃ huius mundanus homo ſtet conditus urna,
Quam ſibi uiuenti ſtruerat æde ſacra.
In ſenſu uitæ rediјt melioris ad aſtra
Totus, & inſanas deſpicit has lachrymas.
Compatitur uobis, ueſtras ſelixúe querelas
Arguit, & tales fundit ab ore ſonos:
Quid ne meam petitis gemitu turbare quietem?
Viuo ego, non periј, uita mihi melior.
Libera mens cælo eſt, quam nuper carcer habebat:
Merſa prius tenebris, luce redempta uidet.

C. LAVRENTII EVSTOCHII SECRE-
tariј reipublicæ Venetæ Elegia in
funere Platinæ.

FEralès amplexe faces triſtemq; cupreſſum,
Huc ádes, & pullos dilaniata ſinus:
Tu dea, tu querulis euictas uocibus aures
Quæ rapis ad ſtygias & ſine luce domos.
Hoc funus celebrare tuum eſt, tuus uritur igni
Platina, Romanæ ſidus academiæ.
Obſtupuit, facilesq; modos oblita retorſit
A nimis indigno pectora mœſta rogo.
Obſtupuit tantis elegia uicta procellis,
Mœſtaq; in aduerſa lumina fixit humo:
Dira quid attonita es? tuanos heu ſcinde Corymbos,

Nunc licet in teneras unguibus ire genas.
Spargantur laceri per eburnea colla capilli,
Turgeat & lachrymis lumen utrunq; ſuis.
Interit, ah durum eſt tantos meminiſſe dolores,
Platina Pomponi maxima cura tui.
Huc redeat gelido quicquid reſupinus in Hemo
Dixit ab amiſſa Thracius Eurydice.
Quicquid & ad nigri, paſſo furibunda capillo,
Memnonis exequias addidit alma parens.
Quod Venus, horrendo cum uulnere fuſus Adonis
Occidit, in cineres & pia iuſta dedit.
Deniq; ſi quid habet luctus caua machina mundi,
Hoc petat immites, deuoueatq; rogos.
Quid non flamma rapit? quid non mortalia carpũt
Fata? quid in toto non terit orbe dies?
Ite procul fragiles calami, fuge muſa poetas,
Qua potes & uati carmen inane tuo.
Quid mihi uos optem, ſi mors extrema rapacem
Vnca manum, fidibus non ſinit eſſe locum?
Eſt tamen, eſt aliquid, rapias licet omnia paſſim
Improba mors, homini quod queat eſſe ſuper
Nomina ſurripimus flammis, non fama ſepulchro
Conditur, hic nullum eſt ius tibi ſumma dies.
Aeterna eſt clari ſublimis fama Tibulli:
Aeternùm uiuit gloria, uiuit honos.
Hoc tibi non Lacheſis potuit, non ſumma ſororum
Platina ſollicita ſurripuiſſe manu.
Vrna tegit quodcunq; poteſt, tamen indice ſaxo
Litera cælatas prodet amica notas.
Exquilijs iacet ille ſuis, gratiſſima ſedes
Hæc fuit, hic mollem repperit urna locum.
Confluat huc quicquid ſacro de colle Quirini,
Quicquid Auentina cernere ab arce poteſt.
Huc pullata ſimul properet Romana iuuentus,
Icta ſonent media pectora mœſta uia.
Eiulet hic gemitus, gemitus quoq; funera poſcunt,
Ille comam digitis, appetat ille genas.
Hic ferat in cineres quodcunq; è ualle Sabæa
Mittit Arabs, uolat ille, uel ille ferat.
Ingeminent planctus, tremulis ſingultibus aer
Intonet, & magnos uox petat illa deos.
Aſpice ut obſcuro fundantur ab æthere nimbi,
Deplorentq; tuum Platina magne rogum:
Liquitur in gelidas commixta grandine lymphas
Iuppiter, & cineri dat ſua dona tuo.
Grando coacta graui glaciem cepiſſe dolore
Creditur, & tantis obſtupuiſſe malis.
Quid facient homines? quid tu Romane pararis?
Ecce dolent nubes, lux adoperta dolet:
Roma gemit, fontes lachrymis auxiſſe putatur:
Aſpice uirgineam qui furor urget aquam.
Vos quoque Romulidæ ſæuos date munus in ignes,
Et ſonet extremum ter pia lingua Vale.
At tu ſeu cælo ſublimia tecta tonantis
Sedibus Eliſijs, ſeu uaga regna tenes,
Sis felix: nos quippe tui repetita quotannis
Heu dabimus cineri februa mœſta tuo.

C. LAVRENTII EVSTOCHII SECRE-tarij reipublicæ Venetæ, tranſlatio Platinæ in cælum.

OCyor Aeolijs rapiunt qui nubila uentis,
Ocyor excuſſo librata fulmine dextra,
Fama pijs elapſa locis, ubi ſumma potentum
Atria compleuit, totum diſcurſibus orbem
Sollicitat, ſpargitq; cano quod nuper auerno
Extulit, & patulas implet rumoribus auras:
Platina Romanæ fato proh Iuppiter atro
Raptus academiæ, placida mox ſede receptus,
Lethæas dum ſpectat aquas, dum murmura captat,
Et luſtrare cupit mediæ telluris hiatu,
Res nulli conceſſa prius, iactanda per orbem
Accidit, ut furui raperentur ad æthera manes.
Nanq; ubi in excultos deſcendit Platina campos,
Subiecitq; oculis quicquid Plutonia uaſto
Regna tenent Erebro, tranſuerſo in limine mutus
Hæſit, & arenti concreta eſt lingua palato.
Ingreditur tamen arua ſacro circundata muro,
Et modò per colles longè lateq; uagatur
Eliſios: modò per ſegetes & amœna patenti
Gramina proſpectu, uarijs & diſcolor ambit
Floribus in gyrum, maculisq; intincta coruſcis
Linea, temperiem uernam, nullumq; laboris
Indicium, & lucem medijs miratur in umbris,
Vndique circunſtant animæ felicia quondam
Nomina, nunc lætos paſſim uaga turba per agros,
Olli fidus adeſt .. . . .ome. . omnia uati
Mantua quem genuit ſimilis, meminiſſe iuuabis
Quin potius magno fuerit comitatus Homero,
Viuit enim rurſumq; Ioui, rurſumq; C..mœnis
Redditus has carpit membris ſpirantibus auras.
Lumine qui quondam captus, nunc lumine captus,
Lippus ad Auſonios reparat ſua carmina neruos.
At meus hic nitidas facili comitante caterua
Circunſpectat aquas, & nullo uomere tactam
Cernit humum, nullo taurorum condita tergo.
Semina iam canas meſſes, iam poma rubenti,
Hinc ſuffuſa nota pallenti, hinc æmula ceræ
Mitiaq; & grandes curuantia pondere ramos.
Erranteſq; uidet capreas, ceruoſq; fugaces,
Et lepores, aproſq; truces, rigidoſq; leones,
Et quæ præterea uaſtis animalia terris
Sparſa terunt ſyluas, & inhoſpita luſtra tuentur,
Nec minus alpinos detrito tergore mures,
Dentibus armatos glires, hirtaq; ſciuros
Inſignes cauda: quos inter muſculus olim
Euganeo prognatus auo, ſibi credita curat
Iugera, ſementeſq; auium cuſtodit ab umbris.
Obſtupuit primò, greſſuq; immotus in ipſo
Subſtitit, & quæ ſunt animæ ſimulacra fe..rum

Iſta precor, dixit, ſunt ne & regione ſub ima
Quæ ſuperis natura dedit? num corpora cerno,
An tenues, tactuq; hominum membriſq; ſolutæ
Occurrunt umbræ? ſunt ne hæc genitalia rerum
Semina, quæ terras, quæ cælum & flumina cōplent,
Oceanumq; patrem? uel ſi quid fortè ſub hiſce
Hæret imaginibus: ſit fas arcana deorum
Diſcere, & ignotas rerum cognoſcere cauſas.
Tum uates, placidis quam Mintius abluit undis,
Hæc contrà: regnis hoſpes modò reddite noſtris,
Vicino mihi iuncte ſolo, dum uita manebit,
Accipe quæ tigres, quæ ſint hæc monſtra p umbras
Sparſa, ſub ætbereis quicquid mortale procellis
Aut raptare ſolet, pedibuſue inſiſtere terræ,
Aut uacuas tentare uias, quaſſoq; lacerto
Auia ſecuris uolitare per aera pennis,
Quicquid & in media pulſatur fluctibus unda,
Communes animas alternaq; iura tuetur.
Ergo ubi ſupremos Lacheſis defluxit ad annos,
Feſſaq; iam nullo perduxit brachia filo,
Quam tenuit uitæ formam, quo corpore clauſus
Quiſque fuit, retinet ſpeciem uultuſq; priores.
Atque hinc ad lethen longo pòſt tempore fatis
Raptus, in æthereas iterum tranſmittitur auras.
Et modò qui fuerat pecudis ſeu triſtis aſelli
Spiritus, humanis infunditur artubus: inde
Tarda ſubeſt agili mens obſopita cerebro,
Et ſtupet, & ſtertit, ueteres imitata figuras.
Interdum uolucres humani corporis umbra
Ingreditur, ſic quem ſeptemfluus attulit alueo
Nilus, h[illegible]bet piſci monumenta inſignia fati
Pſ[illegible]tacus [illegible] uerbis [illegible] q; canorus
Voce refert, qua[illegible] ipſe [illegible] qui iura retentat,
Et p[illegible]ces quan[illegible] leues ſubiere priorum,
Ac nimiu[illegible], [illegible]aciles animæ petulantia picis.
Hinc trahitur uociſq; ſonus ſandiq; cupido,
Stultaq; garrulitas, hinc ebria uerba procaci
Ore uomunt, referuntq; humanæ murmura linguæ.
Sic rerum ſeries, & inexorabile fatum
Inſtituit, ſic penſa trahunt alterna ſorores.
Tu quoq; ſi manes, quos aurea ſuſtulit ætas,
Necdum longa dies lethæa merſit in unda
Vera ferunt, ſuperas ter iam dimiſſus in auras
Huc redis, armigeræ tellus ſacrata Mineruæ
Prima tulit puerum nullo tum preſſa tyranno.
Mox ubi corripuit funeſta Piſiſtratus arma,
Iniecitq; manum patriæ, ſolioq; ſuperbus
Inſiliit, ueterum ſparſos ſine more libellos
Colligere, & gemmis ornare aggreſſus & auro,
Primus Cecropiam muſas perduxit in arcem,
His datus eſt cuſtos, rurſum poſt funera lethe
Mergeris, & uarios animam traducis in artus.

Hic quoq; iam laceris immenſa uolumina chartis
Sedulus inſtauras, regumq; hoc munere munus
Accipis, Auſonia quo te modò Sixtus in urbe
Extulerat: nunc Eliſiis iam reddite campis,
Quid facies? num te quartum mortalia poſcant
Pectora? quæ tandem fato uexatus iniquo
Præmia digna feres? uel quæ tibi meta laborum?
Sit ſatis, æternùm noſtris te fata reponant
Sedibus, aut ſummi rapiant ad ſidera cæli.
Hæc Maro: tum crines hedera redimitus & auro
Threicius uates: hem quò Cyllenius, inquit,
Quò properat? properabat enim: miratur euntem
Turba deum, rapidis hic tartara præterit alis,
Conciliumq; petit uatum, mox talia fatur:
Felices ſaluete animæ, Ioue miſſus ab ipſo
Huc uenio, iuſſit placidis hæc nuncia dictis
Verba feram, ſedes ueſtras, & regna beatis
Circunſepta iugis fatorum lege teneri.
Nec minus atq; Iouem, quanquā ſuprema tenētem
Sceptra manu, quanquā diuumq; hominum potentē
Hic nouus Eliſios modò qui deſcendit in agros
Platina debetur ſuperis, hunc fata repoſcunt
Ipſa ſibi, tuq; o grauibus defuncte periclis
Linque nemus roſeum, & cælo ſuccede patenti.
Bibliotheca Iouis nullo cuſtode tot annos
Sparſa fluit, repares diſiectos fata libellos
Ecce petunt, utq; in terris Sixtina miniſtrum
Bibliotheca ſuis habuit celeberrima libris,
Sic cæli regione manet diuina nitentem
Bibliotheca animam: non hic tibi cura laborum,
Sed requies, ſemel ipſe tuos ubi fortè libellos
Ordine diſponas, ſatis eſt ſuperiſq; Iouiq;.
Nomen idem cælo teneas, quod munere Sixti
Ceſſerat in terris uiuo: cape protinus haſtam
Hanc tibi: cæleſtes mecum conſcende penates.
Aſſenſere pij nullo conamine uates,
Et ſummum dixere uale: totidemq; recepit
Verba chorus: uatem caduciſer arripit auræ
Par celeri, patrioq; refert ſublimis olympho,
Nubibus effractis, Iani penetralia tandem
Attigit, & comitem cæli ſubduxit in arcem.
Talia diuerſas iactat dum fama per urbes,
Huc quoq; Tyrrheno diuertit ab æquore curſum,
Mœrentiq; rogis, & acerbo Platina fato
Aſtitit, & mæſtas impleuit protinus aures.
Eſte igitur læti, planctus lachrymaſq; Quirites
Soluite, iam tremulis ſingultibus ora quieſcant,
Pullatiq; humeris paſſim lacerentur amictus,
Platina quem luctu Romanæ turba repoſcit
Triſtis academiæ, fatalia dona ſequutus,
Aſtra tenet, curaſq; uirum nunc ludit inanes.

F I N I S.

RERVM VERBORVMQVE IN PLATINAM DE VITIS PONTIFICVM INDEX COPIOSISSIMVS, STVDIOſiſsimè, fideliſsimeq́ue iam collectus.

A

Abbas Ioachim hæreticus fol. 286
Acacius Μονοφθαλμός. fol. 45
Academicorũ nomen ſuſpectum 305
Acephalorum Hæreſis 57.80
Acherontia obſidetur 83
Acuanum gentis Vbaldinæ caſtellum 117
acies ignea in cælo videntur 70
Adalbertus Epiſcopus Pragenſis Martyr 235
Adauctus cũ tota ciuitate quadã Phrygiæ Martyrio coronatur 34
Adeoboldus Epiſcopus Vltraiectenſis 138
Adeodatus I. Papa 83
Adolphus Haſſus ab Alberto Rodolphi filio occiditur 210
Adrianus VI. Papa 313
Aedificiorum veterum ratio 74
Aegidius à Martino Epiſcopus Maiorecenſis declaratur 260
S. Aegidius Græcus 96
Aegyptus ferè tota in Dioſcori errorem cecidit 59
in Aegypto Deorum ſimulachra ceciderunt 4
Aeliopolis Aegypti vnde ſit dicta, & eius ſitus 287
Aelius Pertinax Imperator 11
Aeneas Syluius laurea Poëtica donatur 257. animat Principes ad bellum in Turcas gerendum 233
Aelius Patritius 54.55
Agapetus I. Papa 661
Agapetus II. Papa 132
S. Agatho I Papa 85
Alani à Turcis vincuntur 102
Alaricus Gothorum Rex 52
Alba capta diruitur 177
Alberini ædes euertuntur & bona conſiſcantur 299
Albertus Imperat. 212.213. occiditur 216
Albertus magnus & eius opera 197
Albinus Imperatoris edacitas 25
Albi nouam ſuperſtitionem introducentes, & qualem 243
Albo Abbas Floriacenſis 138
Albricus Eſtenſis qualis miles 240. 242
Anglicos Teuthonicos, Britones ex Italia expulit, & Italos bella gerere docuit 242
Albrinus Longobardorum Rex 69. Italiam inuadit 70
Alcobaſiani Monaſterii Abbas moderator militum Chriſti 220
Alcoranus liber Mahometi 78
Aldreprandus Longobardorum Rex 98
Alemanni Franciæ Regno adiunguntur 95
Alemanni ab Henrico III. deficiunt 251
Alexander I. Papa 14
Alexander II. Papa 247
Alexander III. Papa 175
Alexander IIII. Papa 294
Alexander V. Papa 248
Alexander VI. Papa 310
Alexander Cappadociæ Epiſcopus 27
Alexander de Hales ordinis Minorum ſummam in Theologiã conſcribit 193
Alexander Farneſius Aueuionſe Legatus 326
Alexãder Hieroſolymitanus Epiſcopus, Bibliothecam conſtruit 25
Alexandri Imperatoris laudes 21
Alexander Imperat. Chriſto templum conſtruere voluit, & eum inter Deos recipere 26
Alexander Imperator Conſtant. 123
Alexãder Magnus Scythas incluſit montibus Hyperboreis 201
Agapetus Martyr 30
Agarenſ ſunt Arabes, ab Agar ob ignominiam dicti 75
Agrippa Dux Iudææ efficitur 6
Agatha Martyr 33
Agnus Dei, &c. in miſſa cantandũ 90
Agrippa cognomento Caſtoris 25
Aiſprandus Longobardorum Regno potitus moritur 93
Aiſtulphus Longobardorum Rex 99. Romanorũ agros vexat, & Romam obſidet 100. moritur 101. & 102
Alexander Mediceus Florentiæ Dux per inſidias occiſus 325
Alexandria Aegypti obſidetur 175
Alexandria Italiæ 176. Epiſc. accipit 177
Alexandrinus Patriarcha ſedi Apoſtolicæ obedientiam defert 318
Alexius Conſtantinopolitanus Impera. Chriſtianos Conſtantinopolim abire cogit 256. cogitur Francis tranſitum præbere 262
Algeriana expeditio infauſta 326
Allelnia cantandum in miſſa 72
Allobroges bello vexantur 324
Almericus Rex Hieroſolymitanus 275 moritur 177
Alouſius Rex cum Duce Burgũdiæ bellum gerit 301
Alouiſius Rex titulum regni Neapolitani à Pontifice conſecutus omnium Cardinalium conſenſu 258
Alfonſus Borſia in dicendi in ſenatu ſententiis grauis 283
Alfonſus Cardinalis Caraffa pœna pecuniaria multatus, dimittitur 342
Alphonſus Hiſpaniæ Rex moritur 173
Alphonſus Neapoli Rex coronatur 311
Alphonſus Rex Aragoniæ Pontifici infenſus 258. captus Mediolanum perducitur 264. Liberatus Caieta potitur 264. Mediolanum ſibi iure hæreditario deberi dicebat 276. Votum procraſtinat 285
Amadaus abdicato Pontificatu Cardinalatu & legatione potitur 277
Amalaſiuntha Gotthorum Regina 64 65. & 66. in Agapeto.
Amandus Epiſcopus Traiectenſis 77
Ambertus Archiepiſcopus Remenſis 171
Ambroſius Alexandrinus auditor Didymi 52
D. Ambroſius creatur Epiſcopus 49
D. Ambroſius minatur, iis qui Mediolanum obſidebant ni obſidionem ſoluerent 142
Ambroſius Monachus 244
Amoreus Saracenus Hiſpaniæ Rex 97
Amphilochius 53
Amphitheatrum à Veſpaſiano factũ 11
Anabaptiſtæ Monaſterienſes omnes ferè trucidati ſunt 323
Anacletus I. Papa 12
Anagniæ S. Clara canonizatur 196
Anagniæ Innocentius IIII. Pontifex creatur 291
Ananus ſucceſſor Marci Euangeliſtæ 7
Anaſtaſius Bibliothecarius 123
Anaſtaſius Arthemius, cogitur ſacris initiari, ne Imperium repetat 93
Anaſtaſii Imperatoris mors 63
Anaſtaſius Monachus Martyr 76
Anaſtaſius Patriarcha Conſtantinopolitanus hæreticus 96
Anaſtaſius I. Papa 7
Anaſtaſius II. Papa 61
Anaſtaſius III. Papa 129
Anaſtaſius IIII. Papa 173
Anaſtaſius Pontifex dicitur Acacium reuocaſſe 61
[illegible] ddam non niſi à Pontifice ſolubile 204
Anatolius Laodicenus Epiſcopus 32
Ancona capitur 176
Ancona à Saracen. capta et direpta 1.7
Ancona obſidetur 203
Anconæ Pius II moritur 292
Anconitani Rom. Pontifici ſe dedũt 205
Andreas Hungariæ Rex in Palæſtinam proficiſcitur 286
D. Andreæ Apoſtoli oſſa Conſtantinopolim transferuntur 11
Andronicus tyrannus necatur 179
Andros Inſula à Venetis capitur 168
Angelus Politianus Leonis decimi Præceptor 313
Angelicus Pontifex 88
Anglia ex Roma Doctores recipit 83
Anglia fidem recipit 73
Anglia Romanæ Eccleſiæ voto vectigalis efficitur 285
Anglia mortuo Eduardo ſexto, ſub Iulio III. ab hæreſi conuerſa 334
Anglia Romano Pontifici vectigalis ſoluit 118
Anglici Reges titulum regni Hieroſolymitani ſeruant 183
Anglici Oratores Pontifici obedientiam præſtant 334
Anicetus I. Papa 4

 Anima

Anima Benedicti VIII. equo nigro inſidens Epiſcopo cuidam apparet 242
Anima Benedicti IX. poſt mortem apparet 243
Anima Dagoberti Regis, Sanctorũ martyrum, Dionyſii & Mauritii & Martini Confeſſoris auxilio è manibus dæmonum liberatur 84
Anima Theoderici Regis in ignem liparæum mittitur 64
Anima commendantur Deo poſt mortem 120
Annatarum vſus 242
Anni ſecularis origo 311
Annonæ caritas magna 248
Annonæ copia Romæ 112
S. Anſelmus Archiepiſcopus Cantuarienſis 164
S. Anſelmus Epiſcopus Lucenſis 163
Antherus I. Papa 26
Anthimus Epiſcopus Nicomediæ Martyr 34
Anticardinales duo pertinaces in carcerem coniecti 260
Antichriſtus natus dicitur 161
de Antichriſti aduentu error 21
Antiochia ciuitas 157. capitur 158
Antiochia Hieroſolymitano regno adiungitur 268
Antiochena Synodus 31
S. Antoninus Archiepiſcopus Florẽtinus in ſanctos refertur 316
Antoninus Caracalla 23
Antonini Commodi vita 19. & 20. in Eleutherio
Antoninus Martyr 34
Antoninus Pius 16. & 17. in Hegino
M. Antonini Veri laudes & ſtudia 18. & 19.
S. Antonius Eremita
Anthonius Lena Inſubriæ præfectus 324
D. Antonius de Padua in ſanctos refertur 189
Antipapa Nic[…]us V. 223. Clemens VII. 235. Benedictus XIII. 241. plura Schiſmata ob plures Pontifices
Apelles hæreticus 20
Aphrica à Chriſtianis capitur 333
Aphrica à Mauris vaſtatur 68
Aphrica à Vandalis vaſtatur 54
Aphrica à Saracenis mãditur 88. 90. 91
Apollinarius Aſiæ Hieropolitanus Epiſcopus 18
Apollinarius hæreticus, vnde Apollinariſta 51
Apollonius Orator, Martyr 21
Apologeticus Innocentii IIII. de authoritate Pontificis & Iuriſdictione Imperii 193
Apoſtata quamuis ob cauſam ad monaſteria redire coguntur 339
Apoſtatarum edictum Pius IIII. moderatus eſt 341
Apoſtolorum capita tranſlata 204. in capſulis argenteis comitante populo in templum reſtituuntur 204
Apoſtolorum capita diu quæſita, ab Vrbano V. inuenta ſunt, & locellis argenteis recondita 231
Apoſtolorum Petri & Pauli corpora transferuntur 28
Apoſtolis diuiduntur Prouinciæ 5
Apparatus Innocentii IIII. 193. Bernardi Parmenſis & Compoſtellani 194
Appellat Rex Franciæ ad ſedem Romanam, & futurum Concilium 214
Apulia bello vexata 263
Apulia à Carolo VIII. ſubiugata 311
Apulia occupatur 86
Apulia Regnum ad Normannos tranſit folio 243
Aqua baptizante Arriano, euanuit. folio 61
Aqua vino in ſacrificio miſcenda 15
Aquam luſtralem Alexander I. inſtituit 15
Aquæductus Alphentinus & Sabatinus reſtituitur 107
Aquæductum Romæ Claudius perfecit. folio 7
Aquila ſecundus legis Moſis poſt LXX. interpres 16
Aquileia capitur 56
Aquileiæ Schiſma ob Epiſcopos duos 73
Aquinum capiunt 193
Aquiſgranum ciuitas 110
Aquiſgrani conuentus agitur 111
Aquitaniam Saraceni occupare conantur 95
Aquitani à Carolo magno in poteſtatem rediguntur 104
Arabiani 22
Arachqua & Edeſſa 271
Arator Subdiaconus Romanus 65
Arbia flumen 194
Arcadius & Honorius, Theodoſii Imperatoris filii 51
Archiepiſcopi Primates non dicuntur. folio 19
Arelate à Reſagotthis liberatur 97
Aretium à Florentinis emitur 238
Aretii moritur Gregorius X. 201
Aregnanis Hadrianus IIII. moritur. folio 174
Ariminum à Pontificiis militibus recuperatur 313
Ariminum Malateſtarum manibus ereptum 330
Ariminenſe Concilium 44
Aripertus Longobardorum Rex 80
Ariſtides Athenienſis Philoſophus, librum pro Chriſtianis Hadriano porrexit 14
Ariperti donatio 92
Armenia minor Cilicia antea dicebatur 210
Armenii fidem Chriſti recepere; o. nobiſcum in fide conueniunt 267
Armenii à Turcis vincuntur 101
Arnefices lupi Forolulianorum Ducis filius 84
Arnoldus Brixianus hæreticus 173
Arnolphus Epiſcopus Metenſis, ſanctitate in officio continet Francorum Regem 77
Arnulphus Imperator efficitur 124. pediculari morbo perit 125
Arnulphus Patriarcha Hieroſolymitanus 159
Arnulphus Prædicator inſignis interficitur 169
Arrius & Arriana hæreſis 38 & 42
Arrius ab exilio reuocatur, 42. moritur 45
Arriani expulſi reuocantur 64
Aſcalon capitur 159. 172. reſtauratur. folio 183
Aſcanius Columna contumax, arcibus ſpoliatus 326
Aſcanius Columna Proregis iuſſu captus, filium ſibi rebellem vleiſci nequit 333
Aſia minor Turcis ſubiicitur 101
Aſſentatores à ſe remouere, boni principis officium eſt 320
Aſtrologi Marcellum II. Pontificem futurum prædicunt 334
Aſtures Saracenis reſiſtunt 91
Athanaſius Alexandrinus 43. 46. 48
Athaulphus Gothorum Rex 52
Athimus Saracenorum Rex 97
Attila & Belda Hunnorum Reges. folio 54. 55
Attila flagellum DEI 56. in Leone mors ibidem
Auares populi 124
Auaritia in viris Eccleſiaſticis deteſtabilis 89
Auditoribus Sancti Palatii ſalaria inſtituuntur, ne muneribus corrumpantur 228
Audoenus Rothomagenſis Archiepiſcopus 89
Auenion capitur 97
Auenionenſis vrbs à Roman. Pontifice emitur 227
Auerſa vrbe 160
Auerſani & eorum Caſtella capiuntur 300
Aues domeſticæ in Silueſtres mutantur 158
Auguſta Hiſpaniæ diripitur 106
Auguſtæ conſtitutiones, quæ Interim appellantur, publicantur 329
D. Auguſtinus Hipponenſis 53. moritur 54
Auguſtus Chriſto nato, noluit ſe Dominum vocari 4
Auguſtus maluit Herodis porcus eſſe, quàm filius 4
Auguſti Cæſaris humanitas, & aliæ virtutes 3
S. Aurea 78
Aurelianus Clodoneo author fuit, vt Chriſtianiſſimus fieret 61
Aurelianus Chriſtianorũ hoſtis de cœlo tactus, occiditur 31. eorũ amicus 32
M. Aurelii Anton. Heliogabali vita 24
Authares Rex Longobardorum 71
Authentica, quas Hoſtienſis citat, ab Innocentio IIII. compoſita 193
Authoritas Pii II. in omnes 298
Auximates Roman. Pontifici ſe dedunt. folio 109
Auxona fluuius 136
Azimo pane offerendum eſt 15

Babylas

B

Babylas Martyr 27
Beſſarion Cardinal. Nicanus 306
Batica Hiſpania tempore Platinæ ſubdita erat Saracenis 98
Batica quæ dicta apud antiquos 220
Batis fluuius 104
Batanus Bulgarorũ Princeps Magnus 135
Balduinus Bolienus Galatia Comes ad expeditionem Hieroſolymitanã cum fratribus proficiſcitur 156. Rex Hieroſolymorum conſtituitur 160 capitur 167. redimitur & multa prælia geſſit 168. moritur 178
Balduinus Conſtant. Imperator lanceam & ſpongiam Chriſti Venetis vendit 150. Imperium cogitat relinquere 206
Balduinus Conſtant. Imperator à Frederico I I. impetrat Cardinalitiũ, è carcere liberatur 198
Balduinus Flandriæ Comes in Paleſtinam proficiſcitur 184
Balduinus Leproſus Hieroſolymorũ Rex 177. Saracen. ſuperat 178. moritur 180
Baldus Iuriſperitus 231
Baleares Inſulæ 163
Balthaſar Coſſa Pontificatu ſe abdicare cogitur 255. Martinum Canonicè electum Pontificem ſalutauit, & moritur 257
Baptiſterii Cõſtantiniani deſcriptio 39
Bambergenſis Epiſcopatus fundatur 143
Banderesſi 197. 232
Barnaba Apoſtoli geſta 8
Bartholomæus Brixianus Doctor, qui multa in decretales edidit 196
Bartholus Saxoferratus 230
Barum 155. obſidetur à Saracenis 141
Baſilienſes Pontificem citant 267
Baſilienſes Amodaum Sabaudiæ Ducem Pontificem creant, eumq; Felicem vocant 267
Baſiliſcus ſerpens Leonis I I I I. Pontif. oratione fugatur 117
Baſilius Auguſtanus Epiſcopus 43
S. Baſilius 49
Baſilius vir doctiſſimus & ſanctiſſ. 78
Bauaria Regnum 111
Bauari ab Henrico Caroli Magni præfecto ſuperantur 108
Bauari Franciæ Regno adiunguntur 95
Bauarorum Dux Taxillo Pipino ſubiicitur 102
Bebrignanus vicus vnde ſic dictus 88
Bedaſtus Epiſcopus, diſcipulus B. Remigii 69
Beda venerabilis 98
Beliſarius inſignis Iuſtiniani Dux 67
Bellum acerrimum inter populum Florentinum & Medicæos 302
Bellum inter Alfonſum, Venetos cũ Franciſco Sfortia Florẽtinis & Gallis 279
Bellum inter Cæſarem & Gallorum Regem 324
Bellum inter Carolum V. & Ioannem Fredericum Ducem Saxoniæ & Philippum Lantgrauium Heſſiæ 327
Bellum inter Chriſtianos 299
Bellum inter Turcas & Venetos 325
Bellum inualeſcit in Italia 276
Bellum ob hæreſim indicitur 81
Bellum Paulus I I I I. cum Philippo Hiſpaniarum Rege ſuſcepit 338
Bellum Senenſium cum Florentinis 250
ad Bellum ſe præparãdi optima ratio 117
Bella inteſtina Chriſtianorum 290
Benedicitur exercitus ſigno crucis 117
Benedictio frugum, fabarum & vini 32
Benedictio Roman. Pontificis 156
Benedictus I. Papa 71
Benedictus I I. Papa 87
Benedictus I I I. Papa 119
Benedictus I I I I. papa 127
Benedictus V. Papa 134
Benedictus V I. Papa 135
Benedictus V I I. papa 136
Benedictus V I I I. Papa 141
Benedictus I X. Papa 141
Benedictus X. Papa 146
Benedictus X I. Papa 215
Benedictus X I I. papa 224
Benedictus Caietanus in iure ciuili peritiſſimus 211. factus Pontifex, Bonifacius V I I I. vocatus 212
Benedictus I I. inter beatos poſt mortem cenſendus 215. & eius miracula.
Benedict. X I I I. Antipapa deponitur 252
S. Benedictus Vrſinus 64 66. 69
Beneficia Eccleſiaſticorum vnde comparata 77
beneficia non conſanguineis ſed idoneis conferenda 316
beneficia plura habenti quid mandet Clemens I I I I. 200
beneficiorum adipiſcendorũ abuſus tolluntur 315
beneficiorũ cõferendorũ optima rat. 260
beneficiati iubentur ad Eccleſias ſuas proficiſci 2..
Beneuentum capitur 69. 126
Beneuentum captum incenditur 136
Beneuentum captum diripitur 191
Beneuentum obſidetur 83
Beneuentum habet corpus D. Barth 114
Beneuentum Rom. Põtifici donatur 145
Beneuentum terræmotu concutitur 137
Bennon Eccleſiæ Miſuenſis Præſul in ſanctos relatus 316
Berengarius de Euchariſtia primum dubitauit, poſtea errorem reuocauit, fol. 137. 145. 147
Berengarius I. quando imperauit 128
Berengarius I I I I. exulatũ mittitur 133
Berillus ab Origene conuerſus 26
D. Bernardus Abbas Clareuallẽſis 164. Principes ad expeditionem terræ S. hortatur 178
Bernardus Rex Italiæ 110. necatur 111
Bernardi Parmenſis ſcripta 194
S. Bernardinus ordinis Minorum Senenſis in diuos relatus 282
Berytum vrbs capitur 162
Bethleem locus munitiſſimus 183
Bibliotheca D. Petri reſtituitur 99
Bibliotheca Gordiani Imperat. 6200. librorum habuit 27
Bibliothecarum ædificatio 85
Bireta coccinea præter Cardinales nemo geſtare debet 306
Bohemiæ Dux Spireneus fidẽ recipit 138
Bohemiæ Rex hæreſeos ſuſpectus à Pontifice citatur 29
Bohemiæ Rex Schiſmaticus 299
Bohemiæ Regis perfidia iuſſu Pauli I I. coërcetur 367
Boemi hæretici Catholicis damnum inferunt 259
Boëmundus Apuliæ Dux ad terram ſanctam proficiſcitur 156. Rex Antiochiæ conſtituitur 159. captus & liberatus moritur 162
Boëthius 63. 64. in Ioanne
Bombarda vſus primus 236
S. Bonauentura, & eius ſcripta 200. in ſanctos refertur 308
Bonifacius Corſicæ Comes Mauros ſuperat 114
Bonifacius Marchio Mõtisferrati in Paleſtinam tendit 184
S. Bonifacius Mogũtinus Epiſcopus Martyr 96
Bonifacius Monachus Germanos ad fidem conuertit 94
Bonifacius I. Papa 53
Bonifacius I I. Papa 65
Bonifacius I I I. Papa 75
Bonifacius I I I I. Papa 75
Bonifacius V. Papa 77
Bonifacius V I. Papa 125
Bonifacius V I I. Papa 136
Bonifacius V I I I. Papa 212
Bonifacius I X. Papa 239
Bonitium oppidum in valle Helſa ſitum 194 Florentinis venditur 199. & eo demolito Pogium Bonitium extruitur 199
Bononia in poteſtatem Eccleſiæ redacta Iulio 257
Bononia pulſis Eccleſiæ magiſtratibus, in libertatem ſe vendicat 255
Bononia Ioannes 24. [e]ligitur 249
Bononia Carolus V. co[ro]natur 321
Bononienſis ſchola Patauium transfertur 191
Borſius Eſtenſis Mutinæ Dux creatus. fol. 288
Borſius Eſtenſis Dux Ferrariæ creatur. folio 306
Boſſina capitur 284
Brachianus 243
Brachius ad pedes Martini prouolutus veniam petit 257
Brachii cadauer in loco prophano ſepelitur 259
S. Brigida Scotica 64
Brigida ſanctiſſima Suetiæ princeps Romam voti cauſa venit 231
Britannia ad Chriſtum conuertitur 20
Britannia à Ludouico I. vaſtatur 111
Britanica à Pictanis, Scotis, & Anglis occupatur 54
Britannia à Rom. Pontifice Epiſcopum accepit 54. 90
Brixia & Cremonenſium Oppida, & Bergamum Venetis ex fœdere cedunt folio 256

Brixia Philippo Mediolanenſium Duci Pontificis decreto adiudicatur 253
Brixia vaſtatur 218
apud Brixiam ſanguine pluit 122
Brundiſium occupatur 86
Brundiſium conueniunt Chriſtiani ad expeditionem Hieroſo. profecturi 188
Buccatinus Oſimi Tyrannus, à Pontifice expugnatus ad Lodouicum Sfortiam mittitur 310
Bulgaria ad fidem Chriſti opera Nicolai Pontif. conuertitur 121
Bulgari Pannonias inuadunt 118
Bulgari Roman. Eccleſia ſubiecti, Latinos Sacerdotes eiciũt, & Græcos introducunt 122
Bulgari Romanis bellum inferunt & commendantur 85
Burdegalenſis Synodus 52
Burgundia imperialis prouincia 142
Burgundiones capiuntur 97

C

CAbinius Martyr frater Caii Pontificis 33
Cadauer Sylueſtri II. ab equis ſua ſpontè euntibus ad Baſilicam Lateranenſem defertur 140
Cæleſtinus I. 54. Cæleſtinus II. 271
Cæleſtinus III. 182 Cæleſtinus IIII. 191
Cæleſtinus V. Papa 211
Cæleſtini V. ſimplicitas & ſanctitas & miracula 211
Cæleſtini V. canonizatio 219
Cæleſtinus V. vt ſe Pontificatu abdicarit folio 212
Cæleſtinus hæreticus 50
Cæſaraugustana Eccleſia in Metropolitanam erigitur 220
Cæſarea Cappadociæ antea Mazaca dicebatur 49
Cæſarea Perſarum Regina [illegible] folio 182
Caipha vrbs capta 160
Cairum olim Cares dicta obſidetur 175 folio 177
Calabria Græci expelluntur 146
Calabria magna pars ab Afris capta. folio 127
Calamitas Eccleſiæ 314
Calamitas Rhodiorum 314
Caleſium oppidum 227
Calices primum lignei, pòſt vitrei, deinum argentei & aurei ſunt 22
C. Caligulæ vita 6
Caliſtus I. Pap. 23 Caliſtus II. Papa 167
Caliſtus III. papa 282
Caliſtus III. centum & quindecim millia nummum aureorum in vſus belli Turcici comparauerat 286
Caloioannes Conſtantinopolit. Imperator 229.233.236
Camerinum Eccleſiæ Romanæ oppidum beneficiarum 323
Camerinum Eccleſiæ reſtituitur 326
Campanas templorum Hieroſoly. Saraceni è turribus deiciunt 181
Cãpania Eccleſiæ ditioni reſtituta 293
Campania in ditionem Eccleſiæ redacta 264
Campania inuaditur 92
Campani olim Hernici vocati 194
Canonici Regulares in Lateranenſem Eccleſiam remiſſi 270
Canonizatio 188.189.193.196.200.209 211.212.221.228.284.292.219.310.272
Canoſſi ſupplex à Gregorio VII. petit Henricus III. Imperator 151
Cantabri Saracenis reſiſtunt 91
Cantus Eccleſiaſticus ordinatur 83
Capua obſidetur 146
Capua vrbs capitur 155. à Saracenis 141
Capua terræmotu concutitur 137
Caput S. Andreæ 296
Caput humanum in formam poculi redactum 70
Capita Apoſtolorum à Roman. Pontif. in ſupplicatione feruntur 191
Capitanei qui 216
Capitolium Romæ cum Bibliotheca concrematur 20
Caraffa in carcerem coniiciũtur & dãnantur 34
Carbunculum pretii aureorum ſex millium ex tiara Pontifex amiſit 216
Cardinalis creatus fuerat Gregorius XI. vix 17. annum attingens 231
Cardinalis Rebiba captus detinetur. folio 342
Cardinales ab Aegidio creati ſpõtè Cardinalatu ſe abdicarunt 260
Cardinales à Frederico II. capti detinentur, vt non potuerit Romanus pontifex eligi 191
Cardinales Galero rubro vtũtur 193 306
Cardinales in conclaui Pontificem electurs Viterbii, capiuntur 205
Cardinales Legati Prouinciarum reuocantur à Paulo IIII. 338
Cardinales quatuor, qui olim cum Petro Luna adulterino Pontifice ſenſerant, cum Martino in gratiam redeunt 257
Cardinales qui Concilium Piſanum inſtituerant tanquam rebelles priuantur 312
Cardinales ſedecim inquiſitionis iudices lecti 339
Cardinales viginti à Paulo III. lecti Pontificatu digni 323
in Cardinalium collegium boni & docti tantum cooptandi 208
Cares, quæ & Cairum, Aegypti obſidetur 175
Carmelitarum ordinẽ non ſatis in Conciliis probatum, mutatis palliis nigris in alba Honorius IIII. confirmauit 208
Carolomãnus filius Caroli Martelli Regis monachus efficitur 99
Carolomannus in monaſteriũ Viennenſe ablegatus moritur 100
Carolus Borbonius in expugnatione Romæ bombarda ictus interiit 320
Carolus Caraffa Cardinalis creatur 338. vrbe pellitur 339. moritur 342
Carolus Francorum Rex Octauus, in Regnum Neapolitanum expeditionem parat, & Romam venit 311
Carolus Magnus quare ſic vocatus 100
Carolus Magnus domat Gaſcones ſuperatis Aquitanis 104 Deſiderium Lõgobard. Regem ſuperat 105. Romam veniens Pontificis pedes exoſculatur 106. inungitur Imperator 109. moritur 110
Carolus II. Imperator moritur 122
Carolus III. Imperio priuatur 124
Carolus IIII. Bohemus Imper. 226. 227. Coronam ferream Mediolani accipit 229. Romæ à duobus Cardinalibus coronatur 229.231
Carolus V. Clementem priori dignitati reſtituit & in amicitiam recepit 322
Carolus V. maximi & fortiſſimi cognomine, à Paulo III. donatur 329
in Conuentu Auguſtano Conſtitutiones (quas Interim vocãt) publicauit, quod Pontifex agrè tulit ibidem
Carolo V. bellum Pœnis inferens Pontifex duodecim triremes Duce Virginio Vrſino ſubminiſtrat 323. victoriã gratulatur 324
Carolus Malateſta totius exercitus Dux capitur 256
Carolus Martellus Saracenos ſuperatos fugat 95. 97. regnis filiis diuiſis moritur 99
Carolus Rex Hieruſalem & Siciliæ Rex à Cardinalibus declaratur 198. magna potitus contra Manfredum victoria 198. & rurſum alia 199. Romæ omnia pro arbitrio agebat 202
Carolus Rex Siciliæ 205. capitur 206. moritur 207
Carolus Sfortia Lombardiæ Prior à Rege Francorum alienatus 338
Carolus Valeſiæ Comes 213
Carolus Vrſinus Rhodiorũ magiſter 308
Carthago capitur 54.55
Carthuſienſis ordinis initium 258
Carthuſienſibus thermæ Diocletiani donantur 342
Caſinas mons 99
Caſinenſe monaſterium ſpoliatur 191
Caſiodorus Senator 65.69
Caſtopa Inſula 255
Caſtella Rex capitur 183
Caſtrum ſalicitatis 171
Caſtrum nouum Turcæ capiunt 326
Catalogus librorum prohibitorum publicatus 339
Cataphrygarum hæreſis 20
Catharina Senenſis in ſanctas Chriſti relata 292
Catharina Vicecomes captiua ad Alexandrum ducitur 342
Catholicorum perſecutio 61
Canenſe monaſterium 168
Cecilia virgo 25
Cecilius Presbyter Cyprianum ad fidem conuertit 29
Cœmiterium Caliſti 24
Cœmiterium dedicatur 78
Cœmiterium Priſcillæ 55
Cœmiterium reparatur 79
Cœmiteria exornantur 92
Cenſura Romana quantæ authoritatis olim

olim fuerit 128
Cereus benedicẽdus Sabbato ſancto 52
Ceſenna vrbs 231
Chalcedonenſis Synodus à Leone I. indicitur 57
Chares Lyſippi diſcipulus Coloſſum in Rhodo conſtruxit 81
Cherinthi dogma 30
Cherſoneſus Ponti 82.90.92. in Conſtantino 93
Childepertus Francorum Rex 90
Chriſma à ſolo Epiſcopo conficiendum eſt 39
Chriſma quotannis renouandum 27
Chriſtophorus I. Papa 128
Chriſtus quo tempore natus & ſine dolore matris 3
Chriſtus ſeptennio in Aegypto moratur folio 4
Chriſtus quo tempore & qua ætate mortuus 5
Chriſtus D. Petro via Appia occurrit 8
Chriſtus in forma pauperis Rom. Pontif. apparet 145
Chriſti Genealogia 3
in Chriſti morte multa ſigna fuerunt 5
in Chriſti natiuitatis die oleum ex fonte in Tyberim fluxit 4
in Chriſti natiuitate ſumma pax vbique fuit 4
Chriſtum cum diſcipulis nihil proprii habuiſſe dicentes declarantur hæretici 221
Chriſtiani Gentilibus vendi prohibentur 99
Chriſtiani Hieroſolymis qui manſerint folio 181
Chriſtiani prohibentur ſtudia Gentilium tractare 46
Chriſtiani qui ad expeditionem terræ ſanctæ profecti ſunt 158.182.184.189
Chriſtianorum claſſis re infecta domũ ſe recipit 326
Chriſtianorum diſſidium terram Sanctam perdidit 180
Chriſtianorum diſcordia Saracenos iuuat 209.210
Chriſtianorum diſcordia Turcarum vires aucta 284
Chriſtianorum viginti millia captiuitate liberantur Tuneti 324
Chriſtianorum negligentia Turcarum vires aucta 284
Chryſoloras Bizantinus in Italiam Græcas literas rurſum introduxit 244
Ciborium argenteum 62
Ciminus mons 105
Ciprus inuaditur 232
Ciſtercienſis ordinis initium 158
Ciues Veneti Inſulas occupant 185
Ciuitas beata vbi Philoſophi imperant folio 310
Ciuitas Caſtelli 171
Ciuitates quædam libertatẽ emunt 208
S. Clara in Sanctas refertur 196
ad Clarummontem Concilium celebratur 156.170
Claudius Cyrinus Martyr 34
Claudius Impe. aurea ſtatua donatur 31
Clauium & literarum Apoſtolicarũ authoritas quare eleuata 243
Clemens Alexandrinus 20
Clemens à D. Petro ſummus Pontifex conſtituitur 8
Clemẽs cur voluerit Linum & Cletum in Pontificatu præcedere ex D. Hieronymi teſtimonio 10
Clemẽtis IIII. optio quam dedit nepoti ſuo tria habenti beneficia 200
Clemens VIII. dedit ſe Cæſarianis 321
Clemens VIII. Paulum III Põtificatu dignum iudicauit 322
Clemẽtina eduntur 219 cõfirmãtur 220
Clemẽs I. Papa 11. Clemẽs II. Papa 144
Clemens III. 181. Clemens IIII. 198
Clemens V. 215. Clemens VI. 225
Clemens VII. Papa 320
Clementia Pii IIII. 340
Clericus de Laicis quæſtionem habere non poteſt 303
Clerici barbam & comam alere prohibentur 13.19
Clerici in communi viuunt 25
Clericorum accuſatio 33.36.39
Clericis bibere ĩ publico interdicitur 52
Clerus Rom. Pontificem creat, non expectata Imperatoris confirmatione 122
Cleri Romani zelus 82
Cletus alius ab Anacleto 13
Cletus I. Papa 10
Clodoueus Rex Franciæ à D. Remigio baptizatus 59. moritur 64
Clodoueus Francorum Rex 82
Clomaclum expugnatum incẽditur 132
Cluniacenſe monaſteriũ cõſtruitur 124
in Cluniacenſi monaſterio moritur & ſepelitur Gelaſius II. Pontifex 166
Codex Iuſtiniani componitur 65
Cognatis & affinibus quàm cuiuis alio non plus ſe debere arbitrabatur Nicolaus IIII. 209
Cognatis quam parum Clemens IIII. tribuerit 200
Colchi à Turcis vincuntur 101
Colloquium Pontificis cum Cæſare de Ducatu Mediolanenſi, de pace, & Turcico bello 326
Colonia Agrippina obſidetur 185
Coloſſus ſtatua 70. cubitorum à Saracenis deſtruitur & eius ære nongenti cameli onerantur 81
Columba Fabianum in Pontificem aſſumendum ſignificat 28
Columbanus Abbas 76
Columnæ Porphyretica ad portam D. Ioannis Baptiſtæ 163
Columnenſes Romam inuadunt 261. ditione ſua ſpoliantur 338
Columnenſium familia 161. Schiſmatica habetur 212
Columnenſium & Vrſinorum factio ſedata 283
Comes Palatinus & Dux VVirtẽbergenſis veniam à Cæſare impetrant 329
Comes Bura cum copiis ad Cæſarem in Germaniam peruenit 328
Cometa apparet 42.74.84.87.94.110. 137.140.161.213.242
Crinitus & rubens 284
Compoſtellani ſcripta 194
Communione ſacra ad bellum Romani ſe præparant 113
Concilium à Felice II. coactum 45
Concilium à Pontifice propter ambitionem Alphonſi Regis diſſoluitur 259
Concilium Baſilienſe confirmatur 264
Concilium Bononiæ Tridentum transfertur 331
Concilium bello diſſoluitur 332
Concilium Conſtantienſe 251. & quæ ibi acta ſunt 251.252
Concilium Conſtantiæ quatuor annis durauit, & approbatur 254
Concilium 6. Conſtantinopol. confirmatur 86. in Leone II.
Concilium X. quoq; anno celebrãdũ 254
Concilium Ferrarienſe confirmatur 266
Concilium Florentiæ in Eccleſia cathedrali habitum 267
Conciliũ Frãcorũ & German. Epiſc. 107
Conciliũ Lateranenſe Iulius II. indixit, vt Piſanum quorundã principum & Cardinalium opera inſtitutum deſtrueret 312
Conciliũ Lugni, in quo Græci in ſententiã Ro. Eccleſiæ rurſum perducti 201 & multa bona ſtatuta ſunt 201
Cõciliũ Mãtuæ I. Vincẽtiæ quoq; celebrãdũ, tandẽ Tridentũ transfertur 314
Concilium Papiæ inchoatum propter peſtem Senas transfertur 258
Concilium IIII. conuentus cõtinẽs 287
Conciliũ tempore Victoris in Paleſtina habitum 22
Concilium Tridenti celebrandũ à Pontifice inducitur & ab omnibus principibus ratum habetur 342
[illegible] Tyri aut Laodicenum 42
Concilii decreta à Rom. Pontif. confirmantur 82
Concilio Carthaginenſi Legati Roman. Pontif. interſunt 52
Concilio clericorum Laicus nullus intereſſe debet 121
Concilio generali omnes Epiſcopi intereſſe debent 45
Concilium indicere Ro. Põtificis eſt 176
Concilia à Roman. Pontifice conuocanda & confirmanda 75
Concilia generalia enumerantur 86
Conon I. Papa 88
Concilia iniuſſu Roman Pontificis celebranda non ſunt 43
Confeſſio in principio miſſæ dicenda 47
Coniuratio Smalcaldi Saxoniæ oppido contra Cæſarem facta 327
Cõiuratorum exercitus diuiſus ac diſſolutus 329
Conradus I. coronã Imperii ſuſcipit 142
Conradus Imperator in Aſiam tendit 171. reuertitur 173
Conradus Monteferratus occiditur 183
dum Cõſecratur Cõſtan. Antipapa, manus Epiſcopi qua cõſecrata areſcunt 103
Conſtantia Moguntina prouincia ciuitas 251
Conſtãtia Pii II. 294. in ægritudine 292

Conſtans cogit Conſtantiũ recipere D. Athanaſium & moritur 43
Conſtantinus Epiſcopus, Conſtantinopolitanus Martyr 102
Conſtantinus II. Papa in Pontificatum ingeritur, Pontificatu ſe abdicat, victurus in monaſterio, oculis capitur 103. eius decreta abrogantur 104
Conſtantinus I. Imperator Romæ cum Criſpo filio baptizatus 42. & an leproſus fuerit 42. 107. Maximinum ſuperat, & eius laudes 37
Conſtantius II. Iunioris mors 43
Conſtantinus III. Heraclii filius à nouerca interficitur 80
Conſtantinus IIII. 82
Conſtantinus V. Imperator hæreticus cũ Saracenis fœdus init 102
Conſtantinus VI. cum matre Irene Imperat. celebrato Concilio in hæreſim incidit, & imagines ſanctorum demolitus, ancillam vxoris ſuæ ducit 107. excæcatus in carcere moritur 108
Conſtantinus Imperator Conſtanti. Leonis filius 125
Cõſtãtinopolis à Saracenis obſidetur 95
Cõſtãtinopolis ex byzãtio ædificatur 37
Conſtantinopolis capitur 184. 280
Conſtantinopolim Legatus Cardinalis mittitur 258
Conſtantinopolit. V. Synod. 67. in Vigilio
Conſtantinopolitana VI. Synodus 85
Conſtantinopolitanus Patriarcha à Roman. Pontif. officio priuatur 96
Conſtantinopolitanus Imperator capite à Turcis obtruncatus 180
Conſtantinopolitani ad Eccleſiam Romanam redire cupiunt 258
Cõſtãtinopolitani ξυμολοι dicũtur 75
Conſtantinopolitana Suburbia ... duntur 1/a
Conſtãtius I. pater Cõſtantini in Deos refertur 35
Conſtantius II. filius Conſtantini hæreticus non Conſtantinus pater, ab Euſebio Nicomedieſi baptizatur 45
Conſtantius II. moritur, atque in Deos refertur 45
Conſtantinus III. Imperator hæreticus 81. eius ſcelera & mors 83
Contumaces in conuentu Ratiſponenſi à Cæſare damnati 328
Conuentus Ratiſponenſis propter hæreticorum impudentiam & coniuratorum contumaciam irritus 327
Conuentus Norimbergenſis 314. 326
Conuentus Vuormaciæ habitus 326
Corbaria vallis 97
Corcyra Inſula capta recuperatur 172
Corcyra à Venetis occupatur. 185
Cordrinus Hieroſolym. muros diruit 187
Corinthus capta recuperatur 172
Cornelius I. papa 28
Corona Imperii Romæ accipitur 101
Corona aurea Romæ ſolet accipi 120
Corona ferrea Mediolani accipi ſolita. folio 218. 221. 129
Coronam ferream accipere de more debet Imperator 218. 121
coronatio neceſſariò non aſtringitur loco 321
Coronationis virtus 321
Coronatur Imperator à tribus Cardinalibus 218. à duobus 219
Coronum à Venetis occupatur 185
Corpora trium Regum Coloniã transferuntur 175
Corporale è panno lineo fieri debet 25
Corſi patria expulſi Leoninam inhabitare iubentur 118
de Corſica poſſeſſione contentio 207
corſorum obſeruantia in Roman. Pontificem 161. 166
cortona in ciuitatem erigitur 221
coſdroas ſuperatur 76
Coſmas & Damianus Martyres 35
Coſmus Medices Florentiæ Dux 325
Coſmus Florentiæ Dux cum vxore & duobus filiis à Pontifice magnificè excipitur 342
Cremona in poteſtatem Ducis Mediol. venit 255
Creta bonifacio Marchioni Montiſferrato datur 184
Creta Venetis venditur, & in Coloniæ formam redigitur 185
Crimitus Anglorum Rex Romam ob religionem & votum venit 142
Crux Domini inuenitur 36. & 40. Conſtantinopolim defertur 79
Crux in cœlo Conſtantino apparet 37
Crux magni põderis à Lodouico I. D. Petro datur 111
Crucis cruenta ſignum in veſtibus multorum apparet 131
Crucis Dominicæ lignũ in Perſidem auſertur 76. refertur ibidẽ, in Deuſdedit
Crucis Dominicæ pars inuenitur 90
Crucis lignum Chriſtiani à barbaris repetunt 187
Crucis pars à Saracenis repetitur 181
Crucis ſignum Dæmones fugat 46
Crucis ſigno benedictus exercitus hoſtes ſuperat 117
Crucis ſigno incendium extinguitur 117
Crucis ſupplicium prohibetur 40
Crucem Dominicam quantum Tyberius II. Imper. ſit veneratus, & ex cali veneratione quantum emolumenti ſit conſecutus 71
Crucis ſignatus Ludouicus Francorum Rex in Aſiam proficiſcitur 171
Cubicularii qui olim fuerint 57
Cultus diuinus auctus à Nicol. III. 104
Cumana arx inſidiis occupata, recuperatur 94
Currentibus propoſita præmia 302
Cuthel Epiſcopus Pragenſis Martyr 142
Cyrus Abbas, Patriarcha Conſtantinopolit. creatur 92. exulatũ mittitur 93
Cyprianus Martyr 28. & 29
Cyrillus Alexandrinus 54
Cyrillus Epiſcopus Hieroſolymitanus 51

D

Dacia Imperio ſubiicitur 131
Dæmones ſepulchrum martyris metuunt 46
Dagobertus Frãcorum Rex moritur 84
Dalmatius Cæſar 42
Damaſcus à Saracenis capitur 79
Damaſci ciuitatis initium & ſitus 173
Damaſus competitorem habuit 47
Damaſus I. Papa 46
Damaſus II. Papa 144
Damianus Epiſcopus Ticinenſis 86
Damyata Aegypti vrbs obſidetur 186. capta reſtituitur 187
Dani ad terrã ſanctã proficiſcuntur 181
Dancos Aldegerius vernacula lingua ſua poëta inſignis 214
Dauidis poſteri interfici iubentur 11
Decarchones qui dicti 133
Decreta aliquot Pauli III. à Pio IIII. reuocata 341
Decretales epiſtolæ ab Honorio III. cõpilata 188
Decretales Gregorii Noni 192
Decretalium apparatus compoſuit Innocentius IIII. 193
Decretalium liber Sextus à Bonifacio VIII. conſcriptus 213
Decretales epiſtolas compilauit Alexander IIII. 196
Deditionis ſignum 105
Defunctorum in miſſa cõmemoratio 16
Degradatur Epiſcopus 220
Delatores ex aliorum infamia præmium captant 302
Dertona ſolo æquatur 175
Deſiderius Longobardorũ Rex 101. exulatum mittitur 106
Deuotio Nicolai III. inter ſacrificandum 204
Deuſdedit I. Papa 76
Deuſdedit Abbas 113. in Valentino
Dexter 53
Diabolus perſonam Moſi indutus multos Iudæos decipit 54
Diaconus Dalmatica vti debet 39
Diaconi ſeptem Epiſcopum prædicantem cuſtodiunt 14
Dialogorum libri D. Gregorii à Zacharia Pontiſ. in linguam Græcã transferuntur 99
Dies cinerum 212
Digeſta componuntur 65
Dignitates ex hominibus authoritatẽ capiunt 128
Diocleſianus & Maximianus Imperium deponunt 34
Diocletiani arrogantia 33
Diodorus Tarſenſis 52
Diomedis Inſula 106
Dionyſius Abbas 66. & 69
Dionyſius I. Papa 31
D. Dionyſ. animã Dagoberti liberat 84
Dionyſius Corinthiorum Epiſcopus 20
Dirachium obſidetur 162
Diſſenſio inter Auerſæ comitem & Neapolitanum 285
Ditio Romanæ Eccleſiæ 110. 133. 145. 147. 174. 175. 178. 186. 207. 225. 227. 228. 229. 241. 264. 312. 323. A Mathilda comitiſſa augetur 163. Inuaditur 161. 175. 182. 185. 188. 200. 191. 194. 213. 232 234. 235. 238 249. 251. 263. Reſtituitur 143. 174. 185. 213. 243. 293. 313.

Doctri-

cis ad Caſarem in Germaniam perue niunt 328
Octauius Farneſius Parma à Camillo Vrſino rejectus 320
Octauius Farneſius prater voluntatem Pontificis Gallica præſidia intromiſiſſe dicitur 332
Oddo Abbas Cluniacenſis 132
Odilo Abbas Cluniacenſis 144
Odium inter Patauinos & Vicentinos folio 245
Odius Abbas Cluniacenſis 137
Odoacer Rauēnæ regnat 59. filiam Clodouei Regis Francorum vxorem accepit 60
Officium corporis Chriſti D. Thomas compoſuit 198
Officium diuinum continēter in æde D. Petri celebratur 98
Officium Eccleſiaſticum vetus D. Gregorius I. inſtituit 73
Officia Romanæ & ſedi Apoſtolicæ onerosa & offendiculis obnoxia. folio 315
Olimpius Arrianus de cælo tactus perijt folio 6
Oppianus Poëta 20
Optatus Epiſcopus Mileuitanus 84
Opitergini 84
Oratio Pij pontificis de bello Turcico omnes mirum in modum incendit folio 290
Ordo S. Benedicti 64.66
Ordo Carmelitarum 208
Ordo Carthuſianorum 158
Ordo Ciſtercienſis ibid.
Ordo Eremitarum 208
Ordo Grandimontēſis reformatur 220
Ordo Militum ibid.
Ordo Minorum 286
Ordo Pauli quarti 336
Ordo Prædicatorum inſtituitur ibid. confirmatur 287
Ordo Templariorum 166
Ordo Vallis vmbroſæ 248
Ordinum ſacrorum diſtinctio 33.39. folio 48
Ordinantur denuò quos Formoſus ordinarat 328
Organa in Eccleſiis adhibentur 83
Origenes 22.24.26.27
Origenes Clementis Alexandrini diſcipulus 30
Oruietum vrbs 205
Oſculo Pontifex lepram curat. folio 76
Ottho Epiſcopus Colonienſis 248
Ottho I. Imperator 9
Ottho II. à Pontifice in Italiam vocatur 132. coronam imperii recipit. folio 133
Ottho III. coronam imperii cum vxore recipit 135. capitur à Piratis 136. moritur 137
Ottho IIII. Imperator electus à Romano Pontifice confirmatur 137
Ottho Saxoniæ dux à quibuſdam Imperator eligitur 184. coronatur, imperio priuatur 185

P

Palæologus Orator Conſtanti. Imperatoris 274
Palæologus à Pontifice excommunicatur 305. moritur 210. & extra locum ſacrum ſepelitur 3
Palæmon Rhetor 35
Palladius in Scotiam Epiſcopus mittitur 54
Pallij vſus vt etiam officia alia ſine pecunia conferenda ſunt 86
Pampaluna diripitur 106
Pamphilus martyr 33
Pandectæ componuntur 65
Pandulphus frater Honorii IIII. folio 107
Panhormum à Saracenis capitur 113
Pannonia Bulgaris traditur
Pantheon plumbeo tecto reſtitutum folio 281
Papia ad Concilium celebrandum deſignatur 254
Papia à Carolo Magno occupatur. folio 106
Papia laudatur 287. Papia capitur 130. 70. 275
Papia obſidetur à Pipino Rege 100
Papiam equus æneus aduehitur 95
Papias Hieropolitanus Epiſcopus. folio 14
Papias Lombardus 186
Papienſis moneta ſola apud Longobardos recipitur 179
Papienſis Epiſcopus pallio & cruce à Romano Pontifice priuatur 178
Pariſienſis Gymnaſii inſtitutio 310
Pariſiorum ciuitas caput regni conſtituitur 67
Pariſiorum ſuburbia incenduntur 136
Parma emenda deditur 226
Parma & Mirandula obſidione liberantur 332
Parma duci Mediolanenſi reſtituta 355
Parma obſidetur 392
Parmenſis belli occaſio 332
Parſimonia Pii II. 293
Paſchalis Archipresbyter pecunia pro pontificatu apud Heparchum ſollicitat 88. moritur 89
Paſchalis I. 111
Paſchalis II. Papa 158
Paſchalis celebratio 18.21
Paſtoris boni exempla 70
Patauium capitur 239.140.245
Patauinum ſtudium inſtituitur 391
Patauii D. Anthonius de Padua moritur 189
Patriarcha loco Protoflaminum. folio 20
Patrimonium D. Petri 146.161
Patrimus & matrima 7
S. Paulinus Nolanus Epiſcopus 57
Paulus Apoſtolus 8
Paulus diaconus in exilium relegatus, poſteà monacus efficitur 106
Paulus Iuriſperitus 25
Paulus patriarcha Aquileienſis 70
Paulus I. 102
Paulus II. ad bellum Turcicum hortatur 298 duos ciues Romanos ad concordiam compellit 299. ſtatuarum antiquarum ſtudioſus 305. apoplexia moritur 306
Paulus III. maxima autoritate & ſapientia præditus 322. tam gratus omnibus fuit, vt paucarum horarum ſpatio poſt conclauis ingreſſum Pontifex ſalutatus fuerit 323
Paulus IIII. initio pontificatus ſeueritatem depoſuit 337. Primo quoque die Menſis quoſcunque homines audire decreuit 339
Paulus Samoſatenus 22.30.31
Pauperes centum in atrio Lateranenſi quotidie paſcuntur 307
Pauperes Religioni deditos & eleemoſynis viuentes non eſſe in ſtatu ſalutis, docebat Guilielmus de Sancto amore 196
Pauperum pedes in paſchate lauantur folio 307
Pauperibus cùm Hadrianus II. eleemoſynam largiretur, miraculum contigit 121
Pax & tranquillitas Romana 259
Pax in Miſſa danda 86
Pax inter ducem Burgundiæ & Gallos compoſita 287
Pax inter Venetos & Franciſcum Sfortiam & ab Alfonſo approbata. folio 280
Pax inter Pontificem & Hiſpaniarum Regem 339
Pax inter principes Italiæ 302
Pax inter Venetos & Philippum Mediol. ducem 273
Pax inter Venetos Genuenſes componitur 237
Pacem prouinciarum turbare capitale est 342
Pedes Romani Pōtificis antiquitus oſculabantur 116.119
Pelagius I. papa 69
Pelagius II. 71
Pelagiana hæreſis 50.51
Peligni populi 131
Pera Conſtantinopoli vicina 236
Peregrinatio ad loca ſancta 59.94.213. 225.234.242
Peregrinus Romanus ciuis in Galliam prædicaturus mittitur 16
Perſæ à Liberio ſecundo ſuperantur. folio 71
Perſæ à Turcis vincuntur 101
Perſarum cum Chriſtianis aduerſus Turcos ſocietas 186
Perſarum Rex cum 40000. militum baptizatur 83
Perſecutio Chriſtianorum tempore Diocletiani omnium quæ fuerunt maxima 33
Perſecutiones Diocletiani cauſa 34
Portares Longobardorum regnum recuperat 84. eius probitas 87
Peruſium & alia oppida in poteſtatem pontificis redacta 259
Peruſium Pontificali dignitati conueniens 211

Peru

Perſini contumaces domantur 326
Peruſiæ Gymnaſium extruitur 190
Peruſiæ pontifex creatur Honorius IIII folio 207
Peruſii moritur Vrbanus IIII. 198. & Benedictus II. 215
Peruſiæ Martinus IIII. moritur 207
Peruſiæ moritur Innocentius III. 186
Peſtis 72.75.76.86.137.141.142.176.182.189.219.313
Peſtis in Italia adeò eſt graſſata, vt vix decimus quiſque ex mille ſit reſeruatus 227
Peſtis vniuerſalis 290.276
Petrus Apoſtolus 5
Petrus Apoſtolus Marcellinum ſepeliri iubet 34
Petrus Apoſtolorum Princeps 116
Petrus claues dedit Romanis Pontificibus 75
Petrus & Paulus imperia, regna, principatus inferre & dare poſſunt 153
Petrus & Paulus Apoſtoli Attilæ apparent 56
Petrus & Paulus eodem die, ſed diuerſo mortis genere Romæ occumbunt folio 8
Petrus Arragoniæ Rex à Siculis recipitur 206. à Pontifice excommunicatur 207. moritur 280
Petrus admonetur à Martino, vt ſe pontificatu abdicaret 253
Petrus Capporius Cardinalis Peruſii Gymnaſium extruit 190
Petrus Comeſtor 179
Petrus Conſtan. Imperator Romæ cum vxore ab Honorio III. coronatur 186
Petrus de Carbario Antipapa ab Imperatore creatur 222. in carcerem coniectus à Pontifice, moritur 223
Petrus Epiſcopus Alexand[illegible] folio 37
Petrus Epiſcopus Conſtantinop. hæreticus 82
Petrus Epiſcopus Illyricus templum D. Sa[illegible] 56
Petrus Eremita in terram ſanctam cum aliis Chriſtianis proficiſcitur, & Nicæam obſidens fugatur 156. Hieroſolymam cuſtodit 159
S. Petrus quo tempore Romam venerit 6. & quare 7
Petrus ſeptem annis Antiochiæ ſedit 6
S. Petrus ſedem pontificiam relicta patria, relicta natione, volente Deo, Romæ collocauit 234
Petrus Hiſpanus Cardinalis 213
Petrus Luiſius Parmæ Placentiæ dux occiditur 329
Petro Luiſio Parmam & Placentiã pontifex in Feudum concedit 327
Petrus Lucia Antipapa 241.247
Petrus Toletus Neapoli Prorex Senas cum exercitu proficiſcitur 332
Petrus Veroneſis ordinis Prædicatorum martyr canonizatur 193
Petrus Vinea Imperatori omnium rerum arbitrium & nõ Pontifici aſcribebat, contra quem librum conſcripſit Innocentius IIII. 193
Petri dignus ſucceſſor non eſt, qui plus cognationi quàm pietati aut Deo tribuit 200
S. Petri patrimonium 213.229.234
In Petri petra Chriſti Eccleſia fundata folio 150
S Petro pallium auro intertextum obtulit Conſtantius Imperator 81
Petri cuiuſdam et diuis Minorum gloſſula damnata 221
Phileas Thmuenus martyr 34
D. Philippus Apoſtolus moritur 11
Philippus Burgundus ſancta militia votum procraſtinat 291
Philippus dux Mediol. pontificis ditionem inuadit 263
Philippus D. Hieronymi diſcipulus 56
Philippus dux Mediol. moritur 275
Philippus dux Mediol. Cabrinum tyrannum capitali ſupplicio affecit 285
Philippus Franciæ Rex in Palæſtinam proficiſcitur 182. redit, & in Angliam traiicit 183
Philippus Getenſis Epiſcopus 18
Philippus Imperator eligitur 184. moritur 185
Philippus Imperator hæreticus 93
Philippus Lantgrauius Haſſiæ Cæſari ſe dedit 329
Philippus primus Chriſtianus Imperator, nunquam niſi confeſſus myſteria adire fuit auſus 27
Philippus Rex Franciæ moriens Magiſtro templi Hieroſolymitani 30000 librarum argenti reliquit 187
Philippus Regis Franciæ filius comes Atrebatenſis 207
Philippo mortuo Veneti pacem nolunt folio 275
Philo Iudæus 10
Philoſophus quidam in Nicæna Synodo ſubito ad fidem conuertitur 38
Philelphus 244
Philoſophiæ laus 1
Phocas Imperator creatur 73. moritur folio 76
Phocas iuſſit Romana ſedes, quæ reuera prima, ab omnibus vt prima agnoſceretur 75
S. Photinus Lugdunenſis Epiſcopus martyr 17
Photinus hæreticus 48
Photius hæreticus 122
Phrixones idololatræ opprimuntur 97
Picenninus cladem accepit 269
Picentes in fide Eccleſiæ confirmati 261
Pientia à Pio II. dicta 294
Pietas in ægrotos Petri Barbonis 297
Pilati mors 5
Pinytus Getenſis 20
Pipinus Aquitaniæ Rex 111
Pipinus dux Auſtriæ aduerſus Francorum Regem Theodoricum fœliciter pugnat 90
Pipinus Rex Italiæ creatur 109. moritur folio 110
Pipini Regis Francorum filii 91
Piſani bello maritimo potentes 281
Piſani Saracenos ſuperant 163
Piſanorum cõtra Genuenſes pugna 208
Piſanum Concilium 170
Piſis Alexander V. Pontifex eligitur 248. moritur Honorius VIII. [illegible]
Piſces magna ex parte pereunt
Piſtorium capitur 217. Apud Piſtorienſes nomina Guelphorũ & Gibellinorum inuenta ſunt 190
Pius I. 18
Pius II. 286. ſedis Apoſtolicæ & dignitatis pontificiæ defenſor 293
Pius grauiſſimis bellis liberatus Chriſtianos Principes ad bellum Turcicum animat 291
Pii II. Pontificis Religio & pietas 292
Pius III. 312. Pius IIII. 340
Placentia capitur 275
Placentia in fidem Venetorum ſuſcipitur 275
Placentia à Cæſarianis capta 329
Placentina Synodus 174.156
Platina à Sixto IIII. Pontifice iuſſus hiſtoriam Pontificum ſcripſit 1
Placidus diſcipulus S. Benedicti 66
Platinæ natale ſolum à Platina Hexarchonomen habet 88
Plato philoſophorum deus 305
Plinius II. Chriſtianos apud Imperatorem excuſat 13
Plinius II. incendio Veſuuii montis conſumitur 87
Plutarchus martyr 223
Pluuia magna 84
Poculum ex capite humano paratum 70
Pœna eorum qui falſo accuſant 47
Pœnitentia eorum, qui Chriſti corpus negligentiùs tractant 18
Pogium. Domitium exponitur 199
Pola ciuitas incenditur 237
Polycarpus Epheſiorum Epiſcopus 22
Polycarpus D. Ioannis Apoſtoli diſcipulus 17
Poloni cum Vngaris de Bohemia decertant 307
Pſalmi et hymni in Eccle. cantantur 86
Poſſidonius 52
S. Potentiana templum 28
Pontianus I. papa 25
Ad Pontificatum niſi per gradus aſcendere nemo debet 103
Pontifex ad pacem hortatur 277. 325. 333.309.277
Pontifex, Alonſius Rex, & dux Mediol. ſocietatem ineunt 256
Pontifex bellis vexatur 264
Pontifex Caliſtus Chriſtianos in Turcos incitat 284
Pontifex Camerinum repetiturus in ducem Vrbinatem arma mouet 323
Pontifex Dalmatiæ & Croatiæ commeatum mittit 315
Pontifex duce Roberto Gaſeuerinata Ferdinandum ſuperando Eccleſiam vigorem reddidit 310
Pontifex Franciſcum agri Piceni Marchionem et dominum declarat 267
Pontifex impeditus à Brachio Montone tuto Romam venire nõ poteſt 257

Relio

Genuenſium & Venetorum diſſidiū 295
Genſericus Rex VVandalorum 54. perſequitur Epiſcopos 55
Gentilis Fulginas Medicus 224
Gepidi populi 124
Gerardus Epiſcopus Canodienſis 142
S. Gerardus Epiſcopus, Vngarorum Martyr 243
Germanus Altiſiodorenſis 58
Germanus Epiſcopus in Britāniam prædicaturus mittitur 54
Germanus Epiſcopus Pariſienſis ſuo exemplo Regē Franciæ ſemper in officio continuit 70
Germanus Patriarcha Conſtantinop. in exilium mittitur 96
Germani ad fidem conuertuntur opera Roman. Pontif. cuius manu multi Romam venientes ſunt baptizati 94
Germani nouitatum cupidi 289
Germani Pontificis imperium agrè ferunt 289
Germanis Imperatoris electio permiſſa 338
apud Germanos mos eſt epiſcopatus armis tueri 197
Gerunda ciuitas dedentibus ciuibus à rege Franciæ capitur 208
Gibellini 190. 212. dicuntur albi 233
Gibertus Epiſcopus Rauennas Pontificatum ambit 249. prohibetur munere Sacerdotali fungi 252. priuatur dignitate 254
Gildo Aphricam inuadit 58
Gilibertus cognomento vniuerſalis 178
Giſcalis ciuitas Iudææ patria D. Pauli. folio 8
Gloria in excelſis in miſſa canendum 62
Gordianus Presbyter 68
Gothi Regem ſuum nolunt literis erudiri 64
Gothi ſedibus pulſi 48. penitus delentur 69
Gotthi ad vnionem Catholica Eccleſia redeunt 73
Gothifredus Galatiæ Comes ad expeditionem Hieroſolymitanam proficiſcitur 256. Rex Hieroſolymorū creatus auream coronam reiicit 259. moritur 260
Græca Eccleſia Romanæ ſubiiciēda promittitur 184
Græcas literas in Italiam rurſum aduexit Chryſoloras 244
Græci Calabria & Apulia eiiciuntur. folio 235
Græci à fide Catholica deficiunt 210
Græci in azymo corpus Chriſti conſecrandum eſſe fatentur 267
Græci ob varias ſectas & religionem & imperium amiſerunt 78
Græci Romanum Pontificem verū Chriſti vicarium eſſe fatētur, legitimūq; Petri ſucceſſorem 67
Græci Spiritum ſanctum à patre filioq; procedere & homouſion eſſe fatentur 267
Græci tertiadecima vice in ſententiam Roman. Eccleſiæ totius deficientes in Concilio Lugdunenſi pertracti 208
Græci Purgatorii locū eſſe credunt 267
Græci ius Gentium violant 277
Grandimontenſis ordo reformatur 220
Gratianus compilator Decreti 186
Gratiani Imperatoris laus 49
Grauitas & conſtantia Marcelli Ceruini 335
Grauitas & ſeueritas Ioannis Petri Caraffa Cardinalis 337
S. Gregorius I. Papa 72
Gregorius II. Papa 94
Gregorius III. Papa 96
Gregorius IIII. papa 113
Gregorius V. papa 138
Gregorius VI. papa 143
Gregorius VII. papa 149
Gregorius VIII. papa 181
Gregorius IX. papa 188
Gregorius X. papa 208
Gregorius XI. papa 238
Gregorius XII. papa 243
Gregorius XII. Antipapa deponitur 258
D. Gregorius I. adhuc Diaconus libros Moralium Conſtantinopoli miſſus compoſuit 72. in Pelagio II. inuitus fit Pontifex 72. à calumniis vindicatur 74. eius vitam ſcripſit Ioannes IX. 123
Gregorius Bæticus 48
Gregorius Cæſarienſis Epiſcopus 31
Gregorius Ligonenſis 69
Gregorius Nazanzenus 49
Gregorius Nicanus 49
Gregorius Patriarcha Conſtantinopolitanus hæreticus conuertitur 85
Gregorius Protoſecretarius Conſtantini Imperatoris 208
Grimaldus Dux Beneuentanus 82. moritur 84
Groſſoni gens Arabica 192. Hieroſolymam capiunt 292
Grypho filius Caroli Martelli 99
Guadius mons 162
Guardaſtallanus conuentus 261
Guarinus 244
Guaſcones à Carolo Magno domantur. folio 104. 206
Gubertus Epiſcopus Britannus 89
Gubernatoris boni laudes 24
Guelphi 190. ad ſupplicium vocantur 218
Guelphorum & Gibellinorum ſeditio innouatur 242
Guido Appius 206
Guido Bonatus Aſtrologia peritiſſ. 206
Guido Comes Montiſeltri 207. ſuperatur 208
Guido Rex Hieroſolym. captus liberatur 180
Guilelmus Croius Archiepiſcopus Toletanus Cardinalis 317
Guilielmus de S. Amore 197
Guilielmus de Sancto amore libellos contra paupertatem edidit 196. qui & à Pontifice ſunt damnati 196. contra eundem Guilielmum librum ſcripſit D. Thomas 197
Guilielmus Pius Dux Aquitaniæ 124
Guilielmus Siciliæ Rex ditionem Rom. Eccleſiæ reſtituens Rex creatur à Roman. Pontif. 174. annonam præbet proficiſcentib. ad terrā ſanctam 181
Guiſcardus Apuliæ Dux liberato Pontifice moritur 155

H

HAdrianus Abbas 83
Hadrianus Imperator 14
Hadrianus I. papa 105
Hadrianus II. papa 121
Hadrianus III. papa 124
Hadrianus IIII. papa 173
Hadrianus V. 202
Hadrianus VI. Papa 313
Hadrianus I. Pontifex Carolo magno poteſtatem dedit eligendorum Epiſcoporum 112
Hadrianus VI. longiori vita dignus 319
Hadrianus VI. olim Caroli præceptor, deinde Hiſpaniæ gubernator, poſtremo abſens Pontifex creatur 313
Hadriani moles, arx Creſcentii quare dicta 138
Hadrianorum pœna 50
Haldeberga Ioannes XXIIII. captus cuſtoditur 258
Hæreſis de cohabitatione marium & fœminarum 216
Hæreſis Romæ peſte maxima & inundatione punitur 189
Hæreſis non tantum verbis, ſed etiā armis impugnanda 185
Hæreticus Almericus Pariſiis cum ſuis ſectatoribus exuritur 186
Hæreticus & Paganus chriſtianum accuſandi poteſtatem non habent 33
Hæretici exilio mulctantur 38. 60. 62. 63. comburuntur 216
Hæretici à Paulo IIII. puniti 339
Hæretici ... abigra & Mirandula Auenionenſis legationis occiſi 326
Hæretici ſunt, qui ſeorſum ab Eccleſia pertinaciter ſentiunt 305
Hæretici & Schiſmatici à ſeculari poteſtate coërceri poſſunt 69
Hæretici aſſerentes Pontificem neceſſariò debere eſſe pauperem, capiuntur folio 308
Hæretici Fratricelli armis oppreſſi 236
Hæreticorum libri comburūtur 57. 60. 62. 63. 196
Hæreticos non rebaptizandos tota Eccleſia vbiq; agnouit 30
Hagnes Imperatrix dignitate priuatur folio 149
Hannibal hæreticus 189
Hannibalum familia Romana 209
Haymo frater venerabilis Bedæ 91
Hebionitarum hæreſis 48
Hedmundus Cantuarienſis Epiſcopus canonizatur 193
Holchefalarum hæreſis 27
Helena 40
S. Heliopoldus Auſtriæ dux miraculis clarus, in Sanctos relatus 308 310
Henricus Abbas Lobienſis 138
Henricus Angliæ Rex Romano Pontifici obuiam venit 170
Henricus Angliæ Rex 198

Henricus Anglorum Rex, olim Lutheri oppugnator. tandem non conceſſo ſibi a Pontifice repudio ab Eccleſia defecit, regnoq; priuatur 323
Henricus Alemaniæ Rex promulgatur folio 187
Henricus Bauaria dux 132
Henricus Cardinalis Hoſtienſis vir diuini humaniq; iuris peritiſſimus 196
Henricus comes S. Pauli in Paleſtinam proficiſcitur 184
S. Henricus I. Imperator coronatur & moritur 141
Henricus II. Imperator 142
Henricus III. Cæſar creatur 146. coronatur 147. cum Pontifice in gratiam redit 149. Imperio deiicitur & excommunicatur 150. Suppliciter petita venia, rurſum in Pontificem inſurgit 151. denuò excommunicatur 153. Pontificem inſecto in calicem veneno necat 155. moritur apud Leodium 162
Henricus IIII. Imperator 162
Henricus VI. Imperator Monialem ducit 182. moritur 184
Henricus VII. Lucenburgenſis Imperator 217. coronam ferream Mediolani accipit 218
Henricus Richardi comitis Cornubiæ filius ante aram interficitur 20
Heraclas Epiſcopus Alexandrinus 27
Heraclitus 22
Heraclius Patriarcha Hieroſolymitanus 179
Heraclius Imperator creatur 76. virtutes & vitia ibidem, in Deuſdedit, in hæreſim incidit 78. moritur 80
Herculanus Epiſcopus martyr 69
Hercules Gonzaga legatus ad [illegible] Tridentinum mittitur 342
Herdardus Regis Angliæ filius ab Arſacida famuliari vulneratus conualuit folio 200
Hermanii cuiuſdam corpus pro ſancto habiti comburitur 214
Hermes librum Paſtoris ſcripſit 18
Hermogenis hæreſis 17
Herodes Athenienſis Rhetor 15
Herodes filios ſuos laqueo perimit 4
Herodes Iudæorum Genealogias incendit, & legiſperitos occidit 3
Herodes Lugdunum in exilium relegatur 6
Herodis mors 4
Herodianus Grammaticus 20
Heros Arelatenſis Epiſcopus 53
Hexarchatus nomen ceſſat 101
Hibernia Romanæ Eccleſiæ voto vectigalis fit 185
Hieronymus Aleander 318
D. Hieronymus presbyter 53
D. Hieronymi tranſlatio recipitur 47
Hieronymus de Praga Conſtantia exuſtus 252
Hieronymus Seripandus legatus ad Concilium Tridentinum mittitur 342
Hieroſolyma Aelia dicitur 18
Hierolyma capitur 76.159.192
Hieroſolyma capitur à Turcis 141
Hieroſolima Saracenis deditur 180
Hiroſolymæ ſitus 159
Hieroſolymæ muri diruuntur ſeruato templo Solomonis, ſepulchro Domini & turri Dauidis 187
Hieroſolymitanus Patriarcha ab hoſtibus capitur 194
Hieroſolymitanum excidium 10
Hieroſolymitanū templum dum Iulianus reſtaurare nititur, magis euertitur 46
Higinus Papa 17
Hilarius Arelatenſis Epiſcopus 56
D. Hilarius Pictauorum Epiſcopus 48
Hilarius Pontifex 57
Hildebertus Epiſcopus Cænomanenſis folio 169
Hilminolinus Saracenus hiſpaniam ingreditur 185
S. Himericus Regis Hungarorum filius folio 142
Hiſpania à Saracenis occupatur 91.95
Hiſpania tota fidē Chriſti ſuſcipit 106
Hiſpania ciuitates à Gottis imperio adimuantur 79
hiſpania magna pars ab Aquitaniæ Præfecto occupatur 112
hiſtoriæ laus 2
Honorius I. 78
Honorius II. 168
Honorius III. 186
Honorius IIII. 206
Horæ in Eccleſiis diſtinguuntur officii gratia 74
Horas Canonicas dum Rex Robertus legit oppidi quod obſidebat mœnia corruunt 140
Horas Canonicas Pius II. nec in ſumma quidem animi anxietate omiſit 292
S. Hormiſda 63
Hormiſda Architecti dicta 45
hoſpitale D. Anthonii Romæ extruitur folio 190
hoſpitale S. ſpiritus Romæ conſtruitur folio 186
Hugo Abbas Cluniacenſis 144
Hugo Colonius Cardinalis Doctor egregius ordinis Prædicatorum 209
eius ſcripta 193
Hugo gubernator hetruriæ 140
Hugo de S. Victore 169
Hunni qui & Vngari 107
Hunni Germaniam vaſtant 124
Hyperboreis montibus Scythæ ab Alexandro incluſi 101

I

Iacobus Picenninus aliquot præliis debilitatus 284
Iacobus Picenninus Neapolim miſſus, in carcere detentus moritur folio 300
Iacobi Cappocii in Romanum Pontificem benignitas 190
Iacobi fratris Domini vita ac mors 7
Iacobi Picennini labor & induſtria 300
Iadera recuperatur 184
Iadera Venetis venditur 248
Ianuarius martyr 30
Iberorum Gens à captiua muliere fidem intelligit 48
Ieiunium quatuor temporum 23.25
Ieiunium ſeptem hebdomadarum ante Paſcha 16
Ieiuniis & vigiliis impetratur à Deo bonus Pontifex 120
D. Ignatius Epiſcopus Antiochenus, folio 13
Ignatius Epiſcopus Conſtantinopolitanus 122
Ildebrandus Archidiaconus Romanus folio 148
Illyria ab Hunnis vaſtatur 54
Imagines Saluatoris & Apoſtolorum folio 97
Imagines ſanctorum in templis ſeruanda 104
Imagines ſanctorum Formoſi corpus venerantur 128
Imagines ſanctorum non delendæ ſunt folio 95
Imagines ſanctorum in templis poſitæ folio 92
Imagines ſanctorum ab hæretico Imperatore deletæ reſtituuntur 93
Imagines ſanctorum renouantur 99
Imaginum ab hæreticis demolitio 102
Imaginem Antonini Veri, qui domi non habebat, ſacrilegus dicebatur 19
Imperator à Pontifice magna impenſa ſuſcipitur 304
Imperator à Romano Pontifice inaugitur 122
Imperator à Romano Pontifice coronatur 123.133.135.141.142.144.147.174.186.278
Imperator à Romano Pontifice confirmatur 184
Imperator à Romano Pontifice excommunicatur, & imperio priuatur 185
Imperator coronatur à tribus Cardinalibus 218. à duobus 229
Imperator coronatus equites creat auratos in Ponte Hadriani 278
Imperator Conſtanti. Emanuel à Romano Pontifice petit diuiſum imperium vnum reddi 176.177
Imperator Conſtantinopolitanus Ferrariam venit 268
Imperator de Rege Gallorum conqueritur apud Romanum Pontificem folio 324
Imperator exoſculatur Romani Pontificis pedes 93.162.178.252
Imperator Fredericus I. Romano Pontifici obuius, equo deſcendēs, vt verum Chriſti vicarium ſalutat 174
Imperator Fredericus I. excommunicatur 175
Imperator Fredericus I I. imperio deiicitur 193
Imperator Henricus IIII. Romani Pontificis pedes oſculatur 162. eundem capit & coronatur 163. coronatur ſecundò 164. eum perſequitur 165. pax componitur 168
Imperator hæreticus imagines demolitur 102

Impe

Imperator Iuſtinianus approbat Pontificum decreta, non ſecutus antẽ Conſtantini Pontificis conſilium, cum filio interficitur 93
Imperator Lodouicus II. Roman. Pontificis obuiam factus, ex equo deſcendens frenum equi Pontificis manu tenens in caſtra eum perduxit 120
Imperator Otho I. Romanos Sacramento adigit, ſe nihil mutaturos eorum, quæ ipſe in re Pontificia ſtatueret. folio 134
Imperator Robertum Regno priuat 219
Imperator nullam habet poteſtatẽ creandi Pontificis 144. 148
Imperator Rodulphus ea conditione eligitur, vt ſequenti anno Romam petat coronæ accipiendæ cauſa 201
Imperator tum demùm cenſendus eſt, quando à Roman. Pontif. eſt confirmatus 138
Imperatoris eligendi ratio à Gregorio V. Pontifice conſtituta 138
Imperatoris Ludouici ſuperbia, quòd abſq; authoritate Romanæ ſedis Imperatorem ſe nominauerit 220
Imperatorum officium 97
Imperatori hæretico parendum non eſt folio 95
Imperatori omnium rerum arbitrium à Petro vinea aſcribitur, quem libro quodam confutat Innocentius IIII. folio 193
Imperium ad Longobardos transfertur folio 125. 127
Imperium à Paleologo deſumitur, quod poſt 48. annos à Latinis in Græcos rurſum translatum eſt 196
Imperium ad Francos transfertur 109
Imperium ad Germanos transfertur 133
Imperii ciuitates in Italia 111
Imperii confirmationem petenti bis terne Alberto negat Pontifex 113
Imperii diuiſio 115
Imperii Occidẽtalis fines à Carolo Magno conſtituti 110
Imperii vacatio 29
ob Imperium diſsidium 198
de Imperio magna inter Italos, Francos & Germanos concertatio 129
Imperia Regna & quicquid habere mortales poſſunt, Apoſtoli auferre & dare poſſunt 152
Imago ſancti Marci in Venetorum inſignis 113
Imago D. Virginis aurea 98
Imago Chriſti & Abrahæ in Larario Alexandri Imperatoris 26
Imagines Apoſtolorum 90
Incendium cuius Nero author fuit, Chriſtianis imputatur 9
Incendium maximum Florentiæ 163
Incendium Regiæ domus Chriſtianis imputatur 34
Induciæ decennales inter Cæſarem & Gallorum Regem 325
Indulgentia parciùs danda 315
Indulgentiæ quare viloſcebant 243
Infidelibus arma dari prohibentur 178
Innocentius I. Papa 50
Innocentius II. Papa 169
Innocentius III. Papa 184
Innocentius IIII. Papa 192. eius ſcripta 193
Innocentius V Papa 202
Innocentius VI. Papa 228
Innocentius VII. Papa 244
Innocentius VIII. merito ab vita Innocentia dictus 309
Inquiſitio hæreticorum 339
Interim conſtitutiones Auguſtæ promulgata 329
Inſubrium planities 100
Introitus in miſſa dicendus 72
Inundi non niſi ignani 126
Inſtitutiones Iuris componuntur 65
Inundatio Tiberis 70. 94. 258. 339. 120. 108. 189.
Inſula Ionii & Aegei à Venetis occupantur 185
Inſulæ Tiberinæ figura 136
Interdictum 213. 216. 217. 221. 222. 233
Inundatio aquarum pluuialium Longobardos ab obſidione Romæ pellit 71
Inundatio aquarum 76
Interdicti pœna in Florentinos lata 201. 233. abſoluuntur 202
Interdicti ſacris à Pontifice Peruſini folio 206
ab interdicto abſoluendus laqueum geſtat 205
Ioachimus Abbas 179. 196
Ioannes Antiochenus Presbyter 64
Ioannes baptiſta cæſus in caſtello Macharunta 5
Ioannes Bergomatum Epiſcopus 88
Ioannes Caſſianus 53
Ioannes Chryſoſtomus 52
Ioãnes Columna Cardinalis ad expeditionem terræ ſanctæ mittitur 186. Romam reuertitur 187
Ioannes
I. papa 64
II. papa 66
III papa 70
IIII. papa 79
V. papa 88
VI. papa 91
VII. papa 91
VIII. papa 122
IX. papa 122
X. papa 127
XI. papa 129
XII. papa 131
XIII. papa 133
XIIII. papa 134
XV. papa 137
XVI. papa 137
XVII. papa 137
XVIII. papa 139
XIX. papa 140
XX papa 140. eius ſcripta 205
XXI papa 142
XXII. papa 202
XXIII. papa 220
XXIIII. papa 249
Ioannes Conſtantinopolitanus Epiſcopus 72. & 74. in Sabiniano vniuerſalem ſe dici iubet 73
Ioannes Damaſcenus 60
D. Ioannes Euangeliſta cur & quando Euangelium ſcripſerit 12. eius mors folio ibidem
Ioannes Fredericus Saxoniæ Dux à Cæſarianis capitur 329
Ioannes Galeatius Florentinos vexat. 241 moritur 242
Ioannes Gerundenſis Epiſcopus 76
Ioannes Hus cum Hieronymo Pragenſi exuſtus 252
Ioannes Imperator Conſtan. 170
Ioannes Gualbertus autor ordinis Vallis vmbroſæ 148
Ioannes Maria Cardinalis laus 331
Ioannes Monachus cuius conſilio Theodoſius Imperator ſæpè vtebatur 50
Ioannes Monachus Patriarcha Conſtantino. Hæreſiarcha 93
Ioannes Montorii Comes cum Alliſano & Cardineo decollati fuerunt 324
Ioannes Moronus Cardinalis capitur. folio 339
Ioannes Moronus Cardinalis & nonnulli alii omni & iniuria & ſuſpitione à Pio IIII. abſoluuntur 341
Ioãnes Patricius Tribunianus Iuriſperitus Iuſtinianum in digeſtione librorum adiuuat 65
Ioannes Petrus Caraffa Cardinalis apud Iulium III. & Marcellum ſecundum ſummum dignitatis locum obtinet 337
Ioannes XXIII. Pontificatu priuatur folio 251
Ioannes Prochyta 206
Ioannes Rex Hieroſolymitanus ius regni Siculi Regib. donat, & in Franciam atque Galitiam ad D. Iacobum [illegible] 187. Hexarchus Rauennas co[illegible]ſtituitur 188
Ioannes Roffenſis, & Thomas M[illegible]rus Angli, iisdem alii, Religionis cauſa iniuſto ſupplicio affecti 323
Ioannes Scotus qui D. [illegible]nyſii Hierarchiam tranſtulit 118. 123
Ioannes ſenior alius à D. Ioanne Euangeliſta 14
Ioannes Tyrannus 54
Ioannes Vitelleſchus hoſtes Eccleſiæ coercet ac punit 264
Ioannes Vuicleff hæreſis damnata & duo ſectatores eius exuſti ſunt in Concilio Conſtantienſi 252
S. Iodocus Regis Britonum filius 80
Ioppe expugnatur 160. & à fundamentis euertitur 184
Ioſephus Mathathiæ filius 10. qui mortem Neronis & Veſpaſianum imperaturum prædixit, ibidem in vita Cleti
Ioſephi de Chriſto & Ioanne baptiſta teſtimonium 5
Iouinianus Imperatoris laus 47
Iſaac Conſtan. Imperator. 179. excæcatus moritur cum Alexio filio 184
Iſaris fluuius 99
Iſaurus fluuius 101
Iſidorus Cyprignius Epiſc. Hiſpanus 64

Iſidorus Hiſpalenſis Epiſcopus 77
Italia bello vexatur 309
Italiæ multæ ciuitates ab Imperio deficiunt 142
Italos quis docuit bella gerere 290
Iubilæus annus 277.308
Iubilæus inſtituitur à centeſimo anno in centeſimum 213. à quinquageſimo in quinquageſimum 225
Iubilæi anno Nicolaus Pontifex ſtationes quotidie inuiſit 278
Iubilæi anno eodem die multi in tanta frequẽtia obtriti & ſuffocati in ponte Hadriani 277
Iudas Cyriacus dictus, inuentor S. Crucis, baptizatur 36
Iudæi ſupplicijs ad Chriſti fidem compelluntur 77. & 78. in Honorio
Iudæi ingreſſu Hieroſolymorum prohibentur 35
Iudæorum triginta milia in portis Hieroſolymitani templi obecta 7
Iudæi ex Francia expelluntur 216
Iudæorum auaritia à Paulo IIII. coërcetur, ipſorumq́ natio crocei coloris pileum ferre cogitur 338
Iulianus Aphricanus 25. & 27
Iulianus Apoſtata 45 eius genus 46. Clericus fuit, & moritur 47
Iulianus Iuriſperitus Imperator 21
Iulianus Legislator 21
Iulius Frontinus 25
Iulius I. Papa 42
Iulius II. Bononiam eiectis Bentiuolis inſignis triumpho inuectus eſt 312
Iulius III. 334. Anglicæ cõuerſionis nuncio apprimè delectatus, poſteà febre correptus moritur 334
S. Iuo Presbyter canonizatur 228
Iurandi modus 158
Iuriſiurandi Henrici III. I[illegible] formula 151
Ius ciuile ex variis libris cõponitur 65
Iuſtina Arriana in multas calamitates filios ſuos Imperatores coniecit 49
Iuſtinianus D[illegible] Venetorum 113
Iuſtinianus Epiſcopus Valentinus 65
Iuſtinianus I. Imperator 64. doctrina eius & libri 65. minatur Rom. Pontifici 66. moritur 69
Iuſtinianus II. Imperator 88. Sergium Rom. Pontif. Conſtantinopolim adduci iubet, et in exilium mittitur 90 reſtituitur 91. in Cherſoneſo omnes pubertatem ſupergreſſos interfici iubet 92. eius ingratitudo in Trebellium, ibid. & Romani Pontificis conſenſum petit in negotio fidei, ibidem
Iuſtinus I. Imperator Legatos Roman. Pontif. honorifice ſuſcipit 63. pietas eius & mors 64
Iuſtinus II. Imperator ob flagitia in inſaniam vertitur 70
Iuſtinus Philoſophus Martyr 16
Iuuenalis Epiſcopus 53
Iuuencus Hiſpanus Presbyter 42

k

Kyrieeleiſon nonies in Miſſa cantandum 27

L

LActantius Firmianus 36
Ladiſlaus Neapoli potitur 243. & Roma 246. 248. regno priuatur 250
Ladiſlaus Rex Vngariæ ſine hærede moritur 299
Lætitiam Pontificis publicam error occupat 302
Laicus dum ſacra fiunt Presbyterium ingredi prohibetur 117
D. Lambertus Leodienſis Epiſcopus 90
Lamellus inſula 208
Lampades perpetuo accenſæ in Eccleſiis folio 74
Lancea Chriſti Antiochiæ inuenta in bello loco vexilli præfertur 158
Lancea Chriſti à Venetis emitur 190
Landulphus Beneuentanus Princeps 129
Landus Pontifex 129
Lanfrancus Scriptor 147
Lannociatus Abbas Clodoueo author fuit vt Chriſtianiſſimus fieret 61
Lantgrauius Heſſiæ Brunduſii ad expeditionem Hieroſol. profecturus, moritur 188
Laodicea capitur 162. 180
Lapis è cœlo decidit 133
Lapsi cui Chriſtus inſedit 168
Lateranenſe Concilium 103. 167. 171. 178 fol. 186. 191
Laqueum in collo geſtare maximum pœnitentiæ ſignum 205
Lateranenſis Eccleſia ſpoliatur 79
Largitiones pro impetrandis beneficiis à Paulo ſublatæ 338
Latinianus Epiſcopus Carthagineñſis 75
Laus Pii IIII. 342
Latium vaſtatur 339
Leander Epiſcopus, vel Toletanus vel Hiſpalenſis 72
Laudis à Venetis accepta 275
Legatus Roman. Pontif. Henricum III. Cæſarem creat 146
Laurentius Medicus 322
Lauretum 241
Laus Innocentii VIII. 310
Legati Roman. Pontif. Concilio interſunt 85
Legati Roman. Pontificis ad Henricum III. & Rodolphum mittuntur, iudicaturi vtri debeatur Regnum 152
Legati Roman. Pontificis Henrico Anglorum Regi pœnitentiam imponunt folio 177
Legati ad Concilium Tridentinum mittuntur 342
Lemnugildus Rex Luſitaniæ 76
Leo I. papa 56
Leo II. papa 86
Leo III. papa 108
Leo IIII. papa 116
Leo V. papa 128
Leo VI. papa 130
Leo VII. papa 131
Leo VIII. papa 134
Leo IX. papa 144
Leo X. papa 312
Leodegarius Epiſcopus Auguſtodunenſis Martyr 89
Leodii moritur Henricus III. Imper. 162
Leodienſes Epiſcopum ſuum & Legatum capiunt 307
Leonardus Aretinus 244
Leonardus Aretinus, Carolus, Poppius, Auriſpa, Trepezuntius, Blondus, viri doctiſſimi conſiliarii Eugenii IIII. folio 272
Leonina vrbs à Leone IIII. Pontif. ædificata 118
Leontius Imperium inuadit, & capitur 90. interficitur 91
Leo I. Imperator 57
Leo II. Imperator 58
Leo III. Imperator hæreticus imagines ſanctorum demolitur 95. & incendit 96
Leo IIII. Imperator gemmis delectatus templum Sanctæ Sophiæ ſpoliat, vt diadema ſuum gemmis ornet, ac paulò poſt moritur 107
Leo Imperat. Conſtant. Baſilii filius. folio 123
Leproſus mundatur 124
Lesbus Inſula 109
Letania dicenda 57. 72. 90. 101. vide ſupplicationes
Letania à Sancto Apollinari ad Sanctũ Petrum 79
Libanius Sophiſta 46
Liberalitas Pontif. Anaſtaſii IIII. 173
Liberalitas Alexandri V. 249
Liberalitas in pauperes & virtutes Nicolai V. 182
Liberalitas Pii IIII. in pauperes 342
Liberius Pontifex 43
Liberium quidam volunt hæreticis conſenſiſſe 44
Libertas Hieronymi Balbi Hungari erga Pontificem 317
Libertas vera quæ ſit 213
Libertatem quadã ciuitates emunt 208
Libri hæreticorũ vide Hæreticorũ libri.
Libri Sanctorum Patrum integrè denuo imprimendi 342
Libri iuris ciuilis ad duo fere millia fuerunt 65
Liguria inuaditur à Longobardis 81
S. Linus I. Papa 10
Linus & Cletus D. Petro adhuc viuente ordinantur 8
Liparea Inſula 84
Liris fluuius dictus Corigliano 130
Litera Apoſtolica 152. Hadriani VI. ad Principes Germaniæ 314
Literæ florent 181
Literati quidam ad res agendas parum idonei 205
Loca ſancta viſuntur 89. 156. 159
Locuſtæ Galliam vaſtant 122
Lodouicus Andegauenſis in Italiam contendens moritur 238
Lodouicus Epiſcopus Toloſanus canonizatur 220
Lodouicus Bauariæ Rex 111
Lodouicus I. Rex Aquitaniæ 110
Imperator Roman. Pontifici obuius fit 111. Britanniam vaſtat 112

Lodo[illegible]

Lodouicus I I. Rex Italiæ decernitur 116
Lodouicus I I. Imperator 119
Lodouici Bauari Imperatoris ſuperbia quod ſine authorit. ate Roman. Pontif. Imperatorem ſe appellarit 220. ferream coronam Mediolani accipit 222. Romæ coronatur 222. Schiſma conatur introducere in Eccleſiam, & antipapam creat 222. facta in eum cenſura confirmantur 224
Lodouicus X I I. Francorum Rex cum Pontifice nouum fœdus percutit aduerſus Catharinam Vicecomitem 312
Lodouicus Rex Franciæ in Aſiam proficiſcitur 172. reuertitur 173
Lodouicus Rex Franciæ ex voto in Aſiam proficiſcitur 192. Damyacam expugnat 193. bello ſuperatus capitur & ſoluitur, & ſexto expeditionis anno in patriam reuertitur 194
Lodouicus Rex Franciæ canonizatur à Bonifacio V I I I. 212
Lodouicus Sabaudiæ Comes in Palæſtinam proficiſcitur 184
Lodouico Rege, peſte eſt medio cum maiore natu filio ſublato, Philippus eius filius ſufficitur 200
Lodouicus Vngariæ Rex Sulmonem capit 227
Longobardi multas vrbes Italiæ capiunt 71
Longobardi Regnum amittunt 106
Longobardi ſolam Papienſem monetam admittunt 179
Longobardi ſe ſuaq; omnia Roman. Pontif. fidei committunt 105
Longobardorum nomen ibi tantum remanet, vbi gens illa præcipuè ſedem habuit 109
Longobardorum Rex arma ſua templo D. Petri offert 96
Longobardorum Reges à Cacamo Rege Bauarorum ſuperantur 76
loquendi libertatem Romæ Pius I I. indulſit 253
Lotharingia à Lothario Imperatore ſic dicta 115
in Lotharingia fons in ſanguinem vertitur 142
Lotharius I. Imperator III. patrem in vincula conijcit 114. à fratribus ſuperatur 115. monachus efficitur 119
Lotharius I I. Imperator 131
Locharius I I I. coronatur 170
Loyſius Caroli filius in ſanctos relatus folio 209
Luca ciuitas multis priuilegiis ornatur 148 178. capitur 223
Lucæ Colloquium Pontificis cum Cæſare habitum 326
Lucenſes anathema & interdictum incurrunt 217
Lucas Euangeliſta 11
Luceria vrbs capta ſolo æquatur 83
Luching Dux 206
Lucia virgo Martyr 33
Lucianus Presbyter Antiochenus Martyr 34. 37
Lucianus Presbyter reliquias D. Stephani inuenit 33
Lucina matrona 28. Eccleſiam reliquit hæredem 35
Lucinus ſæuitia 37. & 38
Lucifer Caracalitanus 49
Lucius Arrianus 52. eius ſæuitia 48
Lucius I. Papa 29
Lucius I I. Papa 171
Lucius I I I. Papa 179
ludi, & pallia in præmia currentibus propoſita 301
Lugdunum à Carolo Rege capitur 97
Lugduni Concilium celebratur 193
Luithprandus Longobardorum Rex 53. moritur 98
luna ſanguineo colore videtur 94
lupus Foroiulianorum Dux 84
lupus Trecaſenus 58
Lutheri ſcripta impia ſuperioribus Conciliis damnata fuerunt 315
Lutherani Concilium quod antea poſtulauerant, per friuolas excuſationes reſpuunt 325
lutherani Euangelicorum & Proteſtantium nomen ſibi vſurparunt 327
lybia à Saracenis inuaditur 88. 91
lyris fluuius 14

M

Macarius Antiochenus Epiſcopus hæreticus damnatur. folio 85
Macharii duo 48
Macedoniana hæreſis 45
Maceretı balnea 219
Magdalenæ caput in theca argẽtea conditum 205
Magdalenæ corpus & caput à Carolo Rege Siciliæ maiori honore affecta. folio 205
Magiſtratus niſi annuus eſſe & perpetuus nõ debet 20
Magus Martyr 30
Mahometi vita 77. 78. mors 79
Mahometi ſecta 77. 78. 101
S. Maiolus Abbas Cluniacenſis 136
Maiorca Inſula Mauris eripitur 188
Malchion Presbyter 30 & 31
Mamercus Viennenſis Epiſcopus 57
Mammea Alexandri Imper. mater fidem Chriſti ab Origene docetur 26
Mammeus Pons Romanus à quo ædificatus 163
Manfredus Corradum veneno petiit 193 excommunicatur 194
Mannia Saracenorum Regina Epiſcopũ Catholicum petit 48
Manichæorum hæreſis 32. & in Eutychiano & 37.
Manſuetus Archiepiſcopus Mediolanenſis 86
Mantuæ principum Chriſtianorum conuentus habitus de bello Turcis inferendo 290
Mantuæ dominus Marchionali dignitate ornatus 263
Mantuæ ſanguis Chriſti aſſeruatur 110
Mantuanum Concilium 248
Marcellinus Papa 33
Marcellinus quod Deos adoraſſet pœnitentia 34
Marcellus Ancyranus Epiſcopus 43
Marcellus Alexandri Farneſii moderator 334
Marcellus I. Papa 35
Marcellus I I. Papa 334
Marcianus Barcilonæ Epiſcopus 51
Marcus Bizantius Rhetor 15
Marcus Primus ex Gentibus Epiſcopus Hieroſolymorum 15
Marcus I. Papa 41
S. Marcus Euangeliſta 7
Marcus Martyr 35
Mareſcallus 198
Mareſchalchi tredecim in vrbe à Pontifice delecti 278
Maria Aragonia Henrici octaui filia, Angliam ad priſtinam pietatem reduxit 333
Maris inundatio 161
Marſi Vngaros opprimunt 131
S. Martinus 66
D. Martinus prædicit Maximo Tyranno calamitatem 50
Martinus I. papa 81
Martinus I I. Papa 123
Martinus I I I. Papa 132
Martinus I I I I. papa 205
Martinus V. Papa 253
D. Martinus animam Dagoberti liberat 84
Martinus à tota Republica Chriſtiana, vna dũtaxat peninſula excepta, Pontifex habetur 254
Martinus I I I I. miracula 207
Martino Luthero mortuo, Bucerus in ſecta ſuccedit 327
Martyris ſepulchrũ dæmones metuũt 46
Martyres ſine Dalmatica ſepeliendi non ſunt 32
Martyrum geſta per regiones ſeptem notariis iuſſas deſcribi iubentur 32. folio 27. & 33
Martyrum geſta recondi præcepit Antherus 26
Martyrum hiſtoria int... plis pingebantur 225
Maſſilia à Veſogotthis liberatur 97
Matthias Vaiuoda Regnum Vngariæ occupat 299
Mathildis Comiciſſa 146. 148. 151. diuortium cum Azoae fecit 154. moritur ditionem Rom. Eccleſiæ ingens 163
Matrimonium niſi ſponſa benedixiſſet Sacerdos, legitimum nõ habebatur. folio 20
Matrimonium contrahendum non eſt filio Patrini cum puella à patre ſonte leuata 76
Mauritius animam Dagoberti liberat folio 84
Mauritius cum vna legione Thebæorum ad Rhodanum fluuium Martyrio coronatur 35
Mauritius Ius electionis obtinuit 329
Mauritius Gallorum partes fouens Cæſarem acriter perſequitur 331
Mauritius Saxoniam proſcriptionis Iure occupare nititur 329

Mauricius Tiberii gener 71
Mauricii Imperatoris mala, & mors folio 73
Mauricius diſcipulus S. Benedicti 66. in Galliam mittitur 67
Mauri Siciliæ magnam partem vaſtant folio 113
Maxentii & Maximini magia & Tyrannis 36
Maximianus imperium recuperare ſtudet, ſed miſerè perit 36
Maximinus malorum pœnitentia ducitur & moritur 37
Maximini Imperatoris proceritas adagio celebratur 26
Maximius 53
Maximus 22
Maximus Tyrannus 50
Mazaca, quæ & Cæſarea Cappadociæ folio 49
Mecha ciuitas 79
Mediolanum capitur 56.70.73.277
Mediolanum obſidetur 242
Mediolanum ſolo æquatur 175. reſtauratur 176
Mediolanenſe Conciliabolum 44
Mediolanenſis Archiepiſcopus pallium à Romano Pontifice accipit 157
Mediolanenſis Romanæ Eccleſiæ reconciliatur 146
Mediolanenſium multæ ciuitates capiuntur 276
De Mediolanenſi ducatu contenditur folio 324
Melchiades Papa 36
Melito Aſianus Sardenſis Epiſcopus 17
Melphia 141
Melphis Synodus celebratur 155
Melphis furto occupatur 156
Merlinus vates 58
Meſana & Matinia templorum Marcellinus & Petri donatur. folio 40
Meſſana obſidetur à Carolo 206
Metis obſidetur 332
Meſſenus & ... alii à Felice III. vt ſimoniaci excommunicantur 60
Mezēzius Clodoueo author fuit vt Chriſtianiſſimus fieret 61
Mezentius Imperator 83
Mezenlidis fœmina ſancta 85
Michael Palæologus Latinos perſequitur 196. Imperium ſibi deſumit quod poſt annos 48. à Latinis in Græcos rurſum tranſlatum eſt. 190. ad Concilium Lugdunenſe profectus tertia decima vice in ſententiam Romanæ Eccleſiæ Græcos toties deficiētes pertraxit 201
Michael Imperator ad Ludouicum I. Legatos mittit, qui peterent quid de ſacris imaginibus eſſet faciendum 112. moritur 115
Michael Imperat. Conſtant. ad Gregorium VII. confugit 151
Michael Theophili filius Conſtantin. Imperator Romam S. Apoſtolis dona mittit 120
Milites cruce ſignati ad expeditionem terra ſancta mittuntur 179
Milites Chriſtiani aquam diuinitùs ad ſedandam ſitim, & victoriam, impetrant 19
Militaris inſolentia qua Roma accidit reprehendenda 321
Miniate oppidum 206
Minorum ordo inſtituitur 186. confirmatur 188
Minutius fœlix cauſidicus 25
Miſericordia in pauperes Pii IIII. 341
Miſericordia Pontificis in pauperes 321
Miſſa in Eccleſia tantùm extra neceſſitatem dicenda 32
Miſſa dum celebratur Laicus Presbyterium ingredi prohibetur 117
Miſſa quotidiana 97.98
Miſſa quotannis in honorem Martyrum celebranda 32
Miſſa ter in Natali Domi celebratur 16
Miſſa ſacrificium vt fuerit paulatim cæremoniis auctum 15.16.47.54.57.62 72.86 90
Miſſam celebrat Pontifex nocte natalis Domini 142
Miſſarum celebratio 89.98
Miſſa latinè celebratur Conſtantinopoli à Legato Roman. Pontificis 85. & modus Romanus celebrādi à Græcis laudatur 86
Mitra Pontificis varietate gemmarum augetur 306
Mitra Pontifex Silueſter vtitur 38
Mitra S. Syluestri è Vaticano ad Lateranum defertur 272
Mitylene à Venetis capitur 168
Monachus ſtricto gladio Mauricio Imperatoris mortem prædicit 73
Monachi ſacris initiari poſſunt 48
Monachorum regulæ à Gregorio III. præſcribuntur 98
Monachorum regulas Egeſippus compoſuit 61
Monaſteria conſtruuntur 68.74.76.78. 87.94.95.98.112 123.124
Monaſterium Virginum 86
Monaſteria malis Clericis loca exilii. folio 128.168
de Monaſterio S. Saba contentio inter Venetos & Genuenſes 195
idem monaſterium capitur 195
Monothelitarum hæreſis 78.81
Monſtra marina humanam ſpeciem præ ſe ferentia 74
Monumenta veterum non deſtruxit D. Gregorius 74
Mors Hadriani VI. deploratur 320
Mortuorum in miſſa commemoratio 16
Moſes à Lucio Arriano Epiſcopus conſecrari recuſat 48
Motonium à Venetis ſpoliatur 168. occupatur 185
Motonium Veneti ſpoliant 168
Mutilati mēbris in Clerum nō aſſumendi 49

N

Narbonenſes bello vexati 324
Narbonenſis Gallia 115
Narſus Eunuchus priùs bibliopola, poſtea Dux inſignis 69. contumelia affectus Italiam moleſtat 70
Nationes multæ Conſtantini tempore ad fidem Chriſti conuertuntur 41
Natiſo fluuius 84
Neapolis Aſſyriæ ſe Gothifredo dedit. folio 159
Neapolis Italiæ capitur 243.270
Neapoli Innocentius IIII. moritur 193
Neapolitani belli, quod accidit tempore Pauli IIII. initium 338
Neapolitani religionis quæſtionem admittere noluerunt 329
Nepotiana hæreſis 30
Nerua Imperator 12
Neſtoriana hæreſis 54.56
Nicæa obſidetur à Chriſtianis 156
Nicææ colloquiū habitum à Paulo III. Cæſare & Gallorum Rege de pace, & bello contra Turcas gerendo 325
Nicænum I. Concilium & eius decreta folio 38
Nicænum II. Concilium 107
Nicephorus Imperium Conſtanti. inuadit 109
Nicephorus Imperator Conſtant. Imperio priuatur 135
Nicephorus Conſtant. Imperat. monachus fieri cogitur 151
Nicæta Epiſcopus Conſtantinopolitan. hæreticus 102
Nicolaus I. Papa 120
Nicolaus II. Papa 147
Nicolaus III. Papa 203
Nicolaus IIII. Papa 210
Nicolaus V. Papa 273 pacis amator 275
Nicolaus Tolentinus in ſanctos relatus folio 272
Nicolas III. deuotio inter ſacrificandum 204
Nilus inundat 187
Nomina Pontificum immutandi conſuetudo 115
Norinbergenſis conuentus 326
Normanni Apulia potiuntur 141
Normanni fidem Chriſti ſuſcipiunt 123. Galliæ partē inhabitare permittuntur 124 qui fuerint 127
Normannorum obſeruantia in Roman. Pontif. 166
Noruegia ad fidem Chriſti conuertitur 173
Notarios & Tabelliones vt pote ſanguine pauperum & litigantium viuentes reiicit Nicolao III. 204
Nouatiana hæreſis 27. & 28. in Cornelio

Nuceria oppugnatur 198
Nuceria Saracenorum 191
Nuptiæ inter filium Ferdinandi & Franciſci Sfortiæ filiam 300

O

Octaua natiuitatis B. Mariæ celebranda inſtituitur 193
Octauius Farneſius Margaretam ab Auſtria vxorem ducit 325
Præfectus vrbis creatur 326
Octauius Farneſius & Alexander Farneſius Cardinalis cum copiis Italicis

Doctrina & virtutes Pii II. 295
Doctrina & virtutes Sixti IIII. 308
Doctrina & ſanctitas Hadriani VI. 315
Dogobertus Francorum Rex 77
Domasetus Monachus 132
Dominica et Feria 5. ieiunādū nō eſſe 37
D. Dominicus 185. & 186. moritur. 187. canonizatur 189
Dominicus ſanctæ Crucis Cardinalis ſapientiſſimus 286
Dominicani Chriſtianos contra Saracenos animant 189
Domitiani deſidia, & alia vitia 11
Idem muſcas acuto ſtylo configit, & genus Dauid perdi iuſſit ibidem
Dona Eccleſiis à Conſtantino data 38
Donatiana hæreſis 44
Donatio Arithperti 92. à Luithprando Longobardorū Rege confirmatur 94
Donatio Pipini & Caroli Magni 106
Donus I. Papa 84
Donus II. Papa 135
Dorothea virgo Martyr 37
Dorotheus Eunuchus, Euſebii Præcep. 32
Dorotheus Iuriſperitus, Iuſtinianum in digeſtione librorū Iuris adiuuat 65
Drogo Epiſcopus Metenſis 116
Dulcinus nouus Hæreſiarcha Nouarienſis 216. & vnà cū vxore captus, membratim laceratur & cōburitur 216
Dulcini ſecta 219
Dux Amalphitanus Pii II. nepos 295
Dux Burgundiæ Leodiū vaſtat, & Epiſcopos liberat 307
Ducis Mediol. copiæ, poſt tertiam pugnā à Venetis ſuperantur 256
Duces Cæſariani inſcio Cæſare, Romam inuadunt ac capiunt 321

E

Ealardus Peripateticus, monaſterium ingreditur 372
Ebionitarum hæreſis 12
Eccleſia ſeditione liberata 277
Eccleſiarum prouentus 114
Eccleſiaſticos ordines inter ſe diuiſit Nicolaus III. & quid cuique conueniret oſtendit 204
Eccleſiaſticorū vita ſit aliis exēplar 228
Ecelinus multas Italiæ ciuitates occupat 190. moritur 195
Eclipſis Solis maxima 191. 230
Eclipſis Solis ac Lunæ 300
Edeſſa Meſopotamiæ capta diripitur 171 in Lucio II.
Edmūdus Anglus, in diuos relatus 284
S. Eduardus Angliæ Rex 135
Eduardus Rex Angliæ 208. eiuſdē bellū cū Philippo Frāciæ Rege 210. 225. 227
Efrem Diaconus Edeſſenus 50
Egeſippus Hiſtoricus 19
Egeſippus alius ſcriptor 61
Electionis vis 321
Electores Imperii 138
Eleutherius I. Papa 20
Eleutherius Patricius dum ſe Italiæ Regem creat, occiditur 77
de Eligendo Pontifice Gregorii conſtitutionem in meliorem formam redigere voluit Hadrianus V. 202
S. Elizabet filia Regis Vngariæ in ſanctos refertur 189
Elogium Hadriani VI. 320
Emanuel Conſtant. Imp. Latinis victoriam in Turcas inuidet 168
Emanuel Imper. Conſtant. à Rom. Pontifice petit diuiſum Imperium vnionem reddi 176. 177
Emanuelis II. Conſtant. Imper. fraus in Chriſtianos 171. 172
Emaus poſteà Nicopolis 25
Epheſina Synodus 54. 56
Epiphanius Cypri Salamina 50
Epiphanius Ticienſis Epiſcopus 58. 61
Epiſcopus à trib. Metropol. ab oībus totius prouinciæ conſecrandus eſt 19
Epiſcopus ante diem tertium poſt obitum præcedentis, non eligendus 75
Epiſcopus non ſua ipſius cauſa transferre ad alium Epiſcopatum poteſt 26
Epiſcopus Hoſtienſis, à quo Romanus Pōtifex cōſecratur, pallio vtitur 42
Epiſcopatus in Abbatias mutantur & contrà 220
Epiſcopi à Synodo damnantur 111
Epiſcopi dum ſacrificant annulis vtuntur 114
Epiſcopi duo in eadem ciuitate permittuntur 80 81
Epiſcopi electio à quibus fieri debeat 75
Epiſcopi nonnulli depoſiti 293
Epiſcopi, Presbyteri & Diaconi à Conſtāt. initiati, denuò conſecrātur 104
Epiſcopum duo Presbyteri, tres Diaconi vbiq; locorum comitari debent 29
Epiſcopum Ticinenſem Romanæ ſedi, nō etiam Mediolanenſi obtēperare debere, decernitur 94
Epiſcoporum eligendorum poteſtas Imperatoribus conceſſa, Romano Pontifici reſtituitur 112
Epiſtolarum Petri & Pauli numerus 8
Epitaphium Eugenii 273
Epitaphium Innocentii VIII. 310
Epitaphium Pii II. 292
Epitaphium Pontificis 281
Equites aurati ab Imperat. creātur 278
Equus æneus Ticino Papiā aduehitur 95
Equo albo Pontifex ad Lateranum, initio Pontificatus vehi ſolet 165
Eremitarum ordo Pariſiis improbatus, confirmatur ab Honorio IIII. 209
Euagrius 52
Euangelium æternum dicebatur peſtifer quidam liber ab authoris ſectatoribus 196
Euangelium dū recitatur, ſtandū eſt 49
Euariſtus I. Papa 13
Eubœa capta recuperatur 171
Eudoxia opprimitur, & in Aphricā captiua cū filia & aliis multis ducitur 57
Eudoxa peregrinatio & mors 59
Euchariſtia veneno illita, interfectus dicitur Imperator 219
Eucherius Lugdunenſis Epiſcopus 56
Eugenius I. 28 Eugenius II. 112
Eugenius III. 172 Eugenius IIII. 260
Eugenius IIII. Cardinalis creatur 248
Eugenius ſublatis vectigalibus honorificentiſſimè à Romanis ſalutatur 270
Eugubeum capitur 105
Eunomiana hæreſis 45
Euſebius Cremonenſis D. Hieronymi diſcipulus 56
Euſebius I. Papa 36
Euſebius Cæſarienſis ob familiaritatē cum Pamphilo Martyre dicitur Euſebius Pamphili 36
Euſebius Emiſſenus 44
Euſtachius Abbas 78
Eutychiana hæreſis 56
Eutychianus I. Papa 32
Eutychius Eunuchus ad Longobardos a Leone III. mittitur, vt eos à ſocietate Roman. Pontificis auocaret 96
Eutropius Epiſcopus Valentinus 76
Eutropius Hiſtoricus 53
Excæcandi nouus modus 177
Excommunicatio 309. 394
Excommunicantur qui largitiōibus ad Epiſcopatum perueniunt 75
Excommunicantur Veneti 236. Florentini & Lucenſes 237
Execrationes in die cœnæ Domini 214
Exequiis Epiſcopi, Presbyteri aut Diaconi, Pontifex vnà cum Clero intereſſe debet 120
Expeditio in terram ſanctam ſuſcepta deſcribitur 156. & ſequentibus.

F

Fabianus I. Papa 27
Fabianus Montis ſancti Sabini Marchio creatur 333
Faces igneæ in cœlo apparent 129
Facundus ſcriptor 66
Famaguſta ciuitas 232
[illegible] .241. 155. 173. 181. 219. 248
Fames Romæ cogit quoſdam humanis carnibus veſci 69
Farneſia familia virtutis cauſa ciuitate donata 322
Fauentia capitur à Deſiderio Longob. Rege 105
Fauentia Rom. Pontifici traditur 108
Fauorinus Rhetor 15
Fauſtus Epiſcopus 61
Felix Epiſcopus Taruiſini 70
Felix Rauennas Archiepiſcopus, excæcatus in Pōtum exulatum mittitur 93. reſtituitur ſuæ Eccleſiæ 94
Felix I. Papa 21 Felix II. Papa 45
Felix III. Papa 59 Felix IIII. Papa 65
Felix in Liberii abſentis locum Epiſcopus Romanus conſtituitur 44. 45
Felix II. dicitur ab Acacio Pontifex conſtitutus 48
Felix inſtante Frederico Imperatore pōtificatu ſe abdicat 279
Felix vir doctiſſimus à Cōdiberto à Lōgob. Rege baculū auro & argento inſignitum virtutis gratia accepit 88
Feliciana hæreſis damnatur 107
Feliciſſimus Martyr 30
Ferdinādus Alfonſi filius in regno Neapolitano confirmatur 290

Ferdinandus Aragonenſis Siciliam Pontificis auxilio recuperat 242
Ferdinandus Deiphoſi hoſtis 300
Ferdinandus omnes ferè Neapolitanos ſuæ ditioni ſubiecit 291
Ferdinandus Rex Aragonum Mauros ſuperat 188
Ferdinandus tributum Eccleſiæ ſoluere promittit cum perpetua obedientia. fol. 310
Ferdinandi Caſaris Imperium à Paulo IIII. improbatum, à Pio IIII. ratum habetur 341
Ferraria capitur 190
Ferraria Eccleſiæ Roman. donatur 163
Ferraria Rom. Pontifici tradita 201
Ferraria Vrbanus II. moritur 181
Feſtum duplex Apoſtolorum, Euangeliſtarum & Doctorum 212
Feſtum omnium Sanctorum inſtituitur 215
Feſta quatuor Euangeliſtarum & quatuor Doctorum inſtituuntur 212
Feſulani montes 51
Filia Aiſtulphi Longobard. Regis Deo dicantur 102
Firmani Roman. Pontifici ſe ſuaq; dedunt 105
Flandrenſes ad terram ſanctam proficiſcuntur 181
Flauia Domicilla Martyr 11
Fliſca gens 208
Florentia honore Metropolitico à Martino exornatur 258
Florentia obſidetur 241
Florentiæ incendium maximum 163
Florentini cum Medicæis bellum gerunt. fol. 302
Florentini ditionem ſuã augere ſtudent 239. Piſas capiunt
Florentini duos Prælatos ſuſpendunt. fol. 309
Florentini interdictum & anathema incurrunt 227
Florentini Lucam obſidione liberare coguntur 259
Floris monaſterium 179
Fodina Aluminis apud Toloſam reſtituta 292
Fœdus inter Alphonſum & Ioannem Caſtella Regem 283
Fœminæ Aquileienſes ex capillis ſuis chordas arcuum parant 26
Formoſus I. Papa 125
Formoſi corpus è tumulo tractum Pontificali habitu exuitur 126. eius acta reſtituuntur ibidem in Theodoro II. & 127. rurſus improbantur 128
Fons aquæ ſub pede agni apparet 12
Fons in ſanguinem verſus 142
Fores D. Petri argenteæ 118
Fores Eccleſiæ vectibus obſeratæ aduenieute corpore Gregorii VI. aperiuntur 144
Fortunæ ludibrium 242
Fortunatus D. Martini vitam ſcripſit. fol. 70
Forumliuio 329
Forum Iulii diripitur 78
Fragepanum familia 266
Franci à Franconia nomen habent 107
Francorum cum Romanis perpetuum fœdus 206
S. Franciſcus Aſſiſias 186. canonizatur fol. 188
Franciſcus Carrarius 244. necatur 245
Frãciſcus Carmignola ægreferẽs Ducis Mediol. inſolentiam ab eo ad Venetos ſe recipit 256
Franciſcus Francorum Rex in Imperio repulſam paſſus eſt 313
Franciſcus Gallorum Rex Ducatus Mediolanenſis poſſeſſione priuatur, aduerſus Caſarem arma mouet 324
Franciſcus Petrarcha poëta Laureatus. fol. 224. 227
Franciſcus Sfortia Inſubriæ dominatum ambit, Papiam accipit 275
Franciſcus Sfortia Genuam adipiſcitur 301
Franciſcus Sfortia nouiſſimus Mediolanenſium Dux moritur 324
Franciſcani Chriſtianos contra Saracenos animant 289
Franconia à Carolo Magno in poteſtatem redigitur 107
Fratricelli Hæretici 216
Fridericus I. coronatur, & obuius Rom. Pontifici equo deſcendit 174. Eccleſiaſticas ditiones inuadit 175. in terram ſanctam proficiſcitur 181. moritur 182
Fridericus II. Imperator electus coronã Imperii à Rom. Pontifi. impetrare nequit, à Moguntino Epiſcopo Rex Germanorũ coronatur 185. Imperio deiicitur & excommunicatur 187. 290
Fraude Chriſtianos circumuenit 188. Pontificem decipit 189. fœdera violat Saracenis ſanet & ciuitatem donat, fratrem Regis Tuniſis à Baptiſmo ſuſcipiendo deterret 192. moritur 193
Fridericus III. Imperator cũ Heleonora vxore à Pontifice benedictione donatur, imperiiq; corona ornatur 278 Regnum Vngariæ ſibi deberi prædicat 299
Fridericus Ferdinandi Regis Aragonenſium filius, roſa à Pontifice donatur fol. 299
Friderici Saxoniæ Ducis erga Maximilianum fides laudatur 313
Friſcus filius Azonis Marchionis 216
Friſones ad terram ſanctam proficiſcuntur 181
Fronto Rhetor 21
Frugalitas Hadriani ſexti 316
Fulco Hieroſolymorum Rex moritur in venatione 171
Fulgentius Ruſpenſis Epiſcopus 61
Funus Pii II. Ancona Romam defertur fol. 292

G

Gabriel Condelmerius Pontifex creatur, Eugenius 4. dictus 261
Gaifredus Luſignianus Saracenis reſiſtit 181
Galba Imperator 9
Gallea Reginæ ac Ducis Sabaudiæ ſoror Franciſci Sfortiæ vxor 301
Gaius I. Papa 32
Galeatius Legatum ſuum fines mãdati excedentem, exilio mulctat 3[illegible]
Galenus Pergamenus Medicus 21
Galerus rubeus 215
Galero rubro Cardinales vtuntur 193
Gallia à locuſtis vaſtata 122
Gallia Narbonenſis 115
Galliæ Ciſalpinæ ciuitates duos ſibi eligunt capitaneos 216
Galli à D. Benedicto cupiunt vitam monaſticam edoceri 67
Galli vino repleti, omnes proſternuntur 82
Galli ſine ſexus diſcrimine caeduntur à Siculis 206
Galli à Genuenſibus cæſi 301
Galli bellica virtute præſtant 311
Galli repulſis Cæſarianis Ticinũ tranſeunt 319
Galli Ducatum Mediolanenſem iure ſibi deberi aſſerunt 324
Galli Florentinis bellum inferunt 333
Galli Põtificem aduerſus Hiſpaniarum Regem adiuuant 339
Gallorum ſuperbia & libido 206
Gallorum victoria 311
Gallis ex fœdere Genua in feudum datur 301
Gallicum nomen Italis exoſum 311
Gallinicus Patriarcha Conſtantinopolitanus 90. in exilium mittitur 92
Galliciæ Rex cum tota diœceſi D. Iacobi à Rom. Pontifice excõmunicatur 158
S. Gallus S. Columbani diſcipulus 78
Gariglianus fluuius 130
Gaza ciuitas ædificatur 172
Gaza reſtauratur 183
Gazis Rex Turcorum capitur 167
Gebellini 212. dicuntur Albi 213
Gelaſius I. Papa 60
Gelaſius II. Papa 265
Gelaſii Papæ opera 61
Gelaſius Cæſareæ Paleſtinæ Epiſcopus fol. 53
Gemmarum vſus Sacerdotibus interdicitur, præterquam Præſulibus dum ſacrificant 114
Geminus Presbyter Antiochenus 27
Gennadius Conſtantinopolitanus Epiſcopus 58
Gennadius Maſſilienſis Epiſcopus librũ de dogmatibus Eccleſiaſticis D. Auguſtinus attributum conſcripſit 63
Genua à Saracenis capitur 131
Genua Gallis in feudum datur 301
Genua ſanguinis fons largiſſ. fluxit 131
Genuam Franciſcus Sfortia adipiſcitur 301
Genuenſes bello maritimo præſtãtes 181
Genuenſes ciuitates aliquot Venetorum capiunt 236
Genuenſes à Gallis deficiunt 30
Genuenſes indignabundi à Philippo Mediol. Duce deficiunt 264
Genuenſes Famaguſta pelluntur 231
Genuenſium contra Piſanos pugna 208

Gennen-

reliqua vide in Romanus pontifex
Pontius Abbas Cluniacenſis 169
Pontius Cypriani presbyter 29
Pontius Pagus 80
Populus à Clero dum celebratur diuiſus 66
Porta ciuitatis Leonina benedicuntur folio 118
Portum Oſtienſem Claudius extruxit folio 7
Potamiena martyr 23
Pragmatica in Gallia abrogata 292
Prædicatorum ordo inſtituitur 186. confirmatur 187
Prædicatores Chriſtianos in Turcos animant 283
Presbyter celebraturus, quibus veſtibus vti debeat 39
Presbyteris quinque vrbs diuiditur 59
Præneſte funditùs euerſa 265
Primaſius 52
Primates non dicuntur Archiepiſcopi folio 15
Princeps ſæcularis Concilio Clericorum intereſſe non debet 321
Principis litterati laudes, illiterati vituperia 140
Principes electores 138
Principes tam ſæculares quàm eccleſiaſtici quomodo præeſſe debeant 214
Principes omnes fœdere iuncti excepto Gallorum rege 318
Principatus vnius optimus 218
Priſcianus Grammaticus 65
Priſcilliana hæreſis 51
Proba vxor Adelphi proconſulis Centonas Virgilij in laudem Chriſti componit 53
Probitas & doctrina Marcelli II. 394
Prodigia videntur 70. 74. 133. 140. 155. 161
S. Proiectus Epiſcopus martyr 85
Prophoia vrbs 160
Proſper Aquitanus 57
Protonotariorum officium 43
Prouinciarum mores, & ſenſus varii & diuerſi ſine perturbatione ſubitò tolli non poſſunt 254
in Pruſſia fides Chriſti prædicatur folio 135. 46
Ptolemais à Seldano capta deuaſtatur folio 210
Ptolemais & Tyrus diuitiis potentes vrbes 195
de Ptolemaidæ poſſeſſione inter Chriſtianos contentio 209
Ptolemæus ſcriptor tempore Caleſtini V. 211
Publicatio fœderis apud ſanctam Mariam Maiorem conſtituta 318
Puer quadrupes naſcitur 74
Puerpera viſa ſibi infantem cum mitra parere 286
Purgatorium etiam Græci credunt 267
Pyrrhus hæreticus interficitur 80
Pythagorum Cuiſtas uatrug. 342

Q

Quadratus Apoſtolorum diſcipulus pro Chriſtianis librum Hadriano Impe. porrexit 24
Quintilianus 9
Quintiliani hæretici 21

R

Rabanus monachus 115
Racherius Epiſcopus Veronenſis folio 131
Rachis Longobardorum rex 98. monachus efficitur 99
Ragiſtus monachus regnum Longobardorum petit 101
Ramula vrbs expugnatur 160
Ratiſponenſis conuentus 326. 327
Rauenna à Frederico I capitur 191
Rauenna capta diripitur 95
Rauennas Archiepiſcopus Michaël à Romano pon. deiicitur, & Leo confirmatur 104
Rauennas Archiepiſcopus à Nicolao I. pon. dignitate priuatus, eidem reſtituitur 121
Rauennas Epiſcopus à Romano põtifice confirmatur 86
Rauẽnata Eccleſia Rom. recõciliatur 85
Rauennates ditioni Romanæ obtemperant 105
Rauennati quædam ciuitates adimuntur 164
Rauennatibus à Roma. pont. Epiſcopus datur 90
Raymundus Barchinonẽſis adinter Gregorii IX. in Decretalium cõpilatione 191
Reate D. Dominicus in Sanctos refertur 189
Reatini ſe ſuaq; omnia Roma. pon. fidei committunt 105
Reblata quæ nunc Antiochia 157
Reformatorum Magiſtratus 230
Reges Hebræorum vnguento cæteris inſigniores habentur 4
Reges Longobardorum Flauii dicti 71
Regi Franciæ Rom. pon. reſiſtit 219
Reginaldus Polus Anglus Cardinalis legatus in Angliam mittitur 334
Reginaldi Poli operâ Angli ad fidem Catholicam reuertuntur ibid.
Reginulpha Galla matrona 80
Regnum Franciæ Pipino datur 99
Regni Angliæ titulus & iura à Rom. pontifice recognoſcuntur 127
Regni titulus à Rom. pontifice petitur folio 169. 174
Religio à Paulo IIII. inſtituta 336
Religioſi futuram calamitatem prænunciant 276
Reliquiæ Anaſtaſii martyris Romam transferuntur 76
Reliquiæ D. Auguſtini Hipponenſis Epiſcopi transferuntur 97
Reliquiæ D. Anſelmi Epiſcopi Mantuam transferuntur 163
Reliquiæ 4. coronatorum inueniuntur, & aliæ multæ transferuntur 127
Reliquiæ D. Bartholomæi transferuntur 136
Reliquiæ D. Bartholomæi Apoſtoli Beneuentum translata 114
Reliquiæ S. Benedicti transferuntur folio 91
Reliquiæ S. Clementis transferuntur 121
Reliquiæ B. Gregorii I. trãsferuntur 119
Reliquiæ Heliſei et D. Barnabæ Apoſtoli tum inueniuntur tũ transferũtur 59
Reliquiæ D. Ianuarii transferuntur 113
Reliquiæ B. Leonis transferuntur 90
Reliquiæ S. Marci Venetias transferuntur 113
Reliquiæ martyrum à Subdiaconis ſolis attrectandæ 78
Reliquiæ multorum ſanctorum translatæ auro ornantur 112
Reliquiæ multorum ſanctorum transferuntur 116
Reliquiæ S. Nicolai Barum trãslata 155
Reliquiæ S. Petronellæ trãsferuntur 102
Reliquiæ D. Pauli argenteis laminis includuntur 107
Reliquiæ ſanctorum in templo ponuntur 97
Reliquiæ ſanctorum Primi & Feliciani transferuntur, & auro atq; argento ornantur 81
Reliquiis ſanctorum procedunt ſacerdotes obuiam Imperatori 162
Reliquiæ D. Sebaſtiani & Tiburtii transferuntur 115
Reliquiæ S. Theodori martyris transferuntur Venetias 168
Reliquiæ D. Thomæ Apoſtoli in Edeſſa folio 178
Reliquiarum veneratio 108
Reliquiæ D. Vincentii trãsferuntur 119
Reliquiæ ſanctorum Vincentii & Anaſtaſii transferuntur 80
in Reliquiarum D. Martini trãslatione leproſus mundatur 124
Remenſis Synodus 170
Remigius Altiſiodorenſis 125
Rem[illegible] Epiſcopus Remenſis 59
S. Renat[illegible] Traiectenſis Epiſcopus 80
Reſpub. Chriſtiana trifariam diuiſa folio 267
Rex Germanorum Aquiſgrani coronatur 311
Rex Polonus cum Iuliano Cardinali ab hoſtibus interfectus fuit 273
Regis titulus à Romano pont. datur 258
Reynaldus Alemannorum dux fidẽ Chriſti abnegat 156
Rhadagaſus Gothorum rex 51
Regium Nicolaus Eſtenſis feudi nomine tenet 255
Rhenus fluuius 95
Rhodanus fluuius 97
Rhodus à Saracenis capitur 81
Rhodii ſeſe dedunt 314
Rhodii milites 216
Rhodiorum militia ad inopiam redigitur 301
Rhodoaldus Longobard. rex 80. in adulterio deprehenſus interficitur 80
Rhoſimunda regina ex capite Patris bibere iubetur, & moritur 70
Rhoturis Longobard. rex Arrianus 79. moritur 80
Richardus Angliæ rex in Paleſtinã proficiſcitur 181. rediens & captus redimitur 183

m Richar-

Richardus Cluniacenſis monachus 178
Richardus de ſancto Victore 173
Richardus Hannibal abſoluendus ab interdicto laqueum collo gerens ante legatum pontif. proſternitur 215
Robertus Apuliæ rex 146
Robertus Bauariæ dux Imperator electus 242
Robertus Epiſcopus Carnoſanus 139
Robertus Francorum rex ſequentiã compoſuit Sancti ſpiritus adſit nobis gratia 139. laudatur & Canonicas horas cum ſacerdotibus cantat 140
Rodolphus Archiepiſc. Colon. corpora trium Regum Coloniã transfert 175
Rodolphus Imperator pecuniæ ſtudioſus 210
208. moritur
Rodolphus Saxoniæ dux 152. rex eſſe permittitur 153. moritur 154
Rogationes inſtituuntur 110
Roge. Siciliæ Comes Apuliã occupat 167
Rogerius Siculus adit Imper. Conſtant. oppugnat 172
Rolandus nepos Caroli Magni ex ſorore moritur 106
Roma capitur 52.57.154
Roma delenda planè fuiſſet ab Athaulpho & alia vrbs eius loco conſtruenda, quæ Gothia diceretur niſi intercesſiſſet Placidia Theodoſii filia ſobolio 52
Roma capta inceditur 69
Roma inuaditur 261.321
Roma obſidetur 63.72.73.97.100
Roma prima ſedes eſt 59
Roma reſtauratur 258.308
Romæ qui ſenatorii, qui plebei ſint vix conſtat 227
Roma corona imperii accipitur 201. 250
Roma fundamentum Eccleſiæ ... lis fideiq; Chriſtianæ ... & auctum ad culmen eſſe 235
Romana curia in Gallias transfertur à Clemente V. 236. & reducitur à Grego... 233
Romana Eccleſia caput & mater omnium Eccleſiarũ 109. et in ea immortalis pontifex 255
Romana Eccleſia omnium Eccleſiarum parens 146
Romanæ Eccleſiæ ditio 101.106
Romanæ Eccleſiæ ditio aucta 112
Romanæ ſedis primatus probatur 75. in Bonifacio III.
Romana ſedes ab Ariſhperto quadã terra donata dicuntur 82
abſque Romanæ ſedis autoritate Imperatorem ſe appellare ſuperbia notatur 220
Romana Synodus 27
Romanæ vrbis adminiſtratio pontifici relinquenda 174
Romanæ vrbis pulchritudo 45
in Romanæ vrbis obſidione magna inundatio aquarum obſidionem ſoluere cogit 71
ad Romanam ſedem & futurum Concilium appellat rex Franciæ 214
Romandiola 206
Romanus pontifex Alberto petenti denegat confirmationem imperii 213
Romanus põtifex abſoluere voluit Francos à iuramento regio propter regis inobedientiam 214
Romanus pontifex adoratur 211
Romanus pontifex adorari ſolet 175
Romanus pontifex in Angliam Prædicatores mittit 83
Romanus pontifex Agalſo leproſum oſculo mundat 85
Roman. pont. Bonifatius IX. Annos ætatis pontificatum iniit 239
Romanus pontifex Bracchium excommunicat 256
Romanus pontifex capitur 123.135. 137. 149.163.165.169.
Romanus pontifex Celeſtinus III. cum Moniali Deo conſecrata diſpenſat vt matrimonium contrahat 182
Romanus pontifex à Clero creatur non expectata Imperatoris cõfirmatione ſolio 122
Romanus pontifex Conſtantino Imperatori excommunicationem minatur 102
Romanus pontifex Chriſti vicarius 249
Romanus pontifex coronatus omnem poteſtatem accipit quam Chriſtus Petro reliquit 201
Romanus pontifex vt conſtituere non poſſit, quod contra fidem ſit Vigilii exemplum docet, qui electus vt Acacium hæreticum in ſede Conſtant. reſtitueret 67. hoc ipſum minis & ſuppliciis coactus noluit 68
Romanus pontifex Concilium ingreditur 166
Romanus pontifex conſtituit ne Philippi Imperatoris nomẽ publicis ſcriptis recipiatur 93
Romanus pontifex cum Curia Peruſium profectus 215
Romanus pon. Deſiderio Longobar. regi excommunicationem minatur 105
Romanus pont. duas Eccleſias in vnam redigere cupit 266
Romanus pontifex D. Gregorius Aquileiæ Epiſcopum conſtituit inuito Longobardorum rege 73
Rom. pontifex ducem Apuliæ creat 170
Romanus pontifex ad electores mittit vt Sigiſmundum I. Imperatorem eligant 249
Romanus pontifex electus coronari non vult in ciuitate cui ſacris interdictum putat 205
Romanus Pontifex Epiſcopum Conſtantinopol. excommunicat 65.66
Romanus pontifex Epiſcopum Conſtantinopolitanum dignitate priuat 82. & in Martino
Romanus pontifex Epiſcopum Toletanum primatum Hiſpaniæ conſtituit ſolus 158
Romanus pontifex Epiſcopos conſtituit ſolus 169.170.177.184.204
Romanus pontifex Epiſcopos electos confirmat 75
Romanus pontifex expeditionem in Saracenos promulgat 223
Rom. pon. falsò accuſatus 47.55.69
Romanus pontifex fraude & aſtu capitur 108
Romanus pontifex in fortuna bona poteſtatem habet 152
Romanus pontifex fugit 176
Romanus I. papa 126
Romanus pontifex Guilielmum Siciliæ regem excommunicat, et ſubditos iuramento abſoluit 174
Romanus pontifex humeris omnium defertur 100
Romanus pontifex Imperatori regem Franciæ & eius regnum ſubiicit 224
Romanus pontifex Imperatorem corona imperii donat 123.174.185
Romanus pontifex Imperatorem confirmat 184
Romanus ponti. Imperatorem confirmat 217. & coronam promittit ibid. quam à tribus Cardinalibus accipit 218
Romanus pont. Imperatorem Conſtantinopol. excommunicat 205
Romanus pon. Imperatorem deponens, ab electoribus alium in Cæſarem deſignari fecit 226
Romanus pon. Imperatorem Henricum III. imperio deiectum excommunicat, & iuramento ſubditos abſoluit ſolio 150.153
Romanus pon. Imperatorem liberè reprehendit 66.68.73
Romanus pon. Imperatorẽ ſe citat pœna propoſita 192
Romanus pon. Imperatorẽ & reges excommunicat 62
Romanus pon. imperium à Græcis ad Francos transfert 109
Romanus pon. à iuramento ſubditos Petri Aragoniæ abſoluit 207
Romanus pon. Ioannes XIII. captus in exilium mittitur 134
Romanus pon. honorificè ab Imperatore ſuſcipitur 93
Romanus pon. Ladiſlaum regem regno priuat 249
Romanus pon. Leo III. iniquè accuſatus ſe purgat 109 & Paſchalis II.
Rom. pon. Leo VIII. ab Imperat. iniuſtis Romanis creatur 133. 134. in Benedicto & in Leone
Rom. pon. Epiſcopatus in Archiepiſcopatus mutat 170
Rom pon. Leonem III. imperio ſimul & cõmunione priuat 96. in Grego. III.
Rom. pon. Lucius III. Vrbe pellitur 179
Rom pon. magna ſolennitate Conſtantinopolim introducitur 68
Rom. pon à nemine iudicandus 109
Rom. pon. Nicephorum Conſtan. Impe. excommunicat 152
Rom. pon. paſtor Vniuerſalis Eccleſiæ & Concilio vocatur 123
Rom. pon. pedes oſculatur Imperator 93
Rom. pon. pedes oſculandi antiqua conſuetudo 116.119.138.162.165.178.252

Roma-

Romani Pontificis conſenſus ab Imperatore in negociis Religionis petitur 92
Romani Pontificis diligentia 35
Romani Pontificis coronatio 211.216. & de ruina muri tum facta ibid.
Romani pontificis electio ab Imperatore aut eius hexarcho confirmatur 79
De Romani pontif. electione Conſtantini ſanctio 87
Rom. pon. de electione Imperatoris ſanctio 138
In Romani ponti. electione exercitus ſe immiſcet 88
Romani pontificis eſt Epiſcopos confirmare 163
in Rom. pon. electione Imperatorum autoritas interuenire ſolet 67.72
Rom. ponti. electionem Imperator ad ſe transfert. 134. in Benedicto, & in Leone, & in Clemente 144
Rom. pon. eligendi poteſtas quare fuerit Clero adempta 145
In Roman. pon. Gregorii VII. electione quibus verbis vtebantur 149
Romani pon. legatus nouos Magiſtratus Florentiæ conſtituit 215
Rom. pon. legati ab Imperatore honorifice ſuſcipiuntur 63
Rom. Pon. monitis perterritus Dux Beneuentanus, omiſſo bello Beneuentum redit 91
Romani ponti. pedes oſculatur Carolus Magnus 106
Romani pontificis opera imperium ad Longobardos translatum 129
Rom. pon. opera magna pars Occidentis ad fidem Chriſti conuerſa eſt 54
Romani pon. eſt prohibere, ne noua vectigalia imponantur 201
Romani pon. eſt proprium, Regnum Siciliæ dare & adimere, non Imperatoris 219
Romano pon. Pipinus obuius procedens eius pedes exoſculatur, & equi frenum manu tenens, pedes eum in ciuitatem introducit 100
Romani qui tempore Caroli Magni libertate vtebantur, Magiſtratum delegit Lodouicus I. 112
Romanus pontifex pecunia, aut aliquo tumultu creatus, non Apoſtolicus, ſed Apoſtaticus cenſendus eſt 147
Romanus pontifex vt Petri ſucceſſor omnibus præeſt 73
Romanus pontifex Pipinum Regem Italiæ creat 109
Rom. pon. plenam delictorum omnium remiſſionẽ præſtat viſitantibus Apoſtolorum limina 213.225
Romanus pontifex poſt conſecrationem à principibus omnibus ſalutatur 167
Romanus pon. poteſtatem eligendorum Epiſcoporum Imperatori Carolo conceſſam recipit 112
Romanus pontifex quibus ceremoniis conſecretur 160
Romanus pon. à quibus Epiſcopis conſecretur 88
Romanus põtifex, qui coactus Epiſcopos ſimoniacos confirmarat, confirmationem reuocat 163
Romanus pontifex Regem Longobardorum interpoſita Saluatoris autoritate, compellit pacem cum Beneuentanis & Spoletinis inire 96
Romanus pon. Regem creare ſolet 197. 198.203.227.258
Romanus pon. à Rege vt legatus Conſtantinopolim mittitur 64. & 66. in Agapeto I.
Rom pon. Reges inungit 105 111.116.123
Rom. pontifex ſacrorum pater et rex 136
Rom. pon. Siluerius pontificatu ſe cogitur abdicare. 67
Rom. pontifex ſuadetur, vt ſe pontificatu abdicet 211
Romanus pon. ſuſpectus hæreſis 61
Rom. pon. ſuffragiis Cardinalium eligitur 205
Rom. pon. Syluester II. dæmone adiuuante pontificatũ conſecutus, pœnitentia ductus moritur 139
Rom. pon. vnicus Chriſti in terris vicarius 224
Rom. pon. Venetorum Senatum inſignibus quibuſdam ornat 278
Ro. po. vniuerſales Synodos cõfirmat 58
Rom. pon. Carolo Siciliæ regi Senatoriã dignitatem reſtituit, à prædeceſſore ei ablatam 205
Rom. pon. regem Siciliæ cum tota diœceſi D. Iacobi excommunicat 158
Rom. pon. regius titulum donat ibid.
Rom. pon. regno reges priuat 249.323
Rom. pon. Imperatorem filium appellat folio 321
Roma. pon. Lutheraniſmum profligare nititur 314
Rom. pon. pontificatu ſe abdicat 277
Roman. pon. Rhodiis obſeſſis ſubſidium tardiùs tamen mittit 314
Rom. pon. Roma fugere coactus 264
Roma. pon. tredecim Triremes in Turcas mittit 283
Rom pon. Turcis bellum indicit ibid.
Rom. pon. vrbem recuperat 264
Romani pontificis benedictione accepta Galli, cruce ſignati digrediuntur 197
Romani pontificis liberalitas, maximè erga literatos 281
Romani pontificis eſt de rebus ſacris decernere 112
Romani pontificis electio ad 21. Menſes ob Cardinalium captiuitatem differtur 191
Romani pontificis exercitus brachium non longè ab Aquila, ſuperat & interficit 259
Romani pontificis electio vltra triduum non differenda 66
Sine Romani pontificis autoritate decreta Conciliis minorem habent autoritatem 252
De Romani pontificis autoritate & iuriſdictione imperii liber Innocentii IIII. contra Petrum Vineam 193
Romani pontificis autoritate regnum Franciæ Pipino confirmatur 99
Rom. pon. eſt Concilium indicere 178
Romani pontificis electio ad clerum & Romanum populum pertinet 134
Romani pontificis confirmatio ab imperatoribus non petenda 124
Romani pontificis confirmatio ab Imperatore petebatur 87.111 114
Roman. ponti. Sixti manſuetudo 55. liberalitas 56
Romano pontifici formula obtemperandi mitti ſolet 93
Romano põtifici licere, vt ſe pontificatu abdicet
Rom. pontifici Ludouicus Imperator I. obuius factus ex equo deſcendit 111
Romano pontifici etiam reges ſubiecti folio 150
Romano pontifici verè omnes reges & principes obtemperare debent 247
In Romanum pontificem coniuratur 95
Romanum pontificem decet eo loci reſidere, vbi Petrus ſedem pontificiam Domino volente collocauit 234
Ad Romanum Pontificẽ Ioannes Alexandrinus Epiſcopus confugit 60
Romanum pontificem Martinum I. interfecturus cæcus efficitur 81
Romanum pontificem moriturum ſepulchrum & oſſa Sylueſtri II. indicant folio 140
Romanum pontificem quantum Iuſtinianus Imperator ſit veneratus 66. in Ioanne II.
Romanum pontificem Tiberius II. Imperator mirum in modum obſeruauit folio 71
ad Romanum Pontificem vacante imperio, omnis poteſtas Imperatoris recidit 224
Roman. pon. Luithprandum Longobardorum Regem octo miliaribus pedes comitatur 98
A Rom pon. impetratur recuperatio imperii Conſtantinopolitani 213
A Romano pontifice orthodoxæ fidei rationem petit Caſſianus rex 216
Pontifices ſibi ſucceſſorem deligere prohibentur 159.66
Romani pontifices Benedictus IX. & Sylueſter III. & Gregorius VI. pontificatu ſe abdicare coguntur 143
Romani pontifices nomina mutant 115
Romanorum pontificum verorum exempla 102
Romani arcem ingreſſi per inſidias capiuntur 264
Romani arcem ſancti Angeli fruſtrà oppugnant ibid.
Romani in poteſtatem Pontificis veniunt ibid.
Romani Magiſtratum inconſulto pontifice creant 191
Romani Martinum V. honorificentiſſimè ſuſcipiunt, & diem aduentus eius in Faſtis annotarunt 259. mortem eius deflent 260
Romani Martinum patriæ parentem appellarunt 258
Romani à Paulo IIII. priuilegiis donati,

natis, eidem marmeream ſtatuam erigunt 238
Romani nobiles centum cuſtodia Pauli IIII. aſsignati 338
Romanorum cum Francis perpetuum fœdus 106
Romanorum lætitia & gratulatio 277
Romanorum mortuo Paulo IIII. immoderata in Caraſarum nomen petulantia 339
Romanis omnem inſolentiam cõmiſſam in Paulũ IIII. Pius IIII. cõdonauit 341
Rubeus Aaguillarius Hetruriæ Comes 207
Ruſtici viginti ſeditioſi laqueo ſuſpenſi folio 284
Ruſticorum in Germania cædes 320

S

SAbbatum ſanctum 84
Sabelliana hæreſis 30
Sabelliana & Photini hæreſis in Nicæna Synodo damnantur 38
Sabina Romana martyr 15
Sabinianus I. papa 74
Sabinus Camiſinus 69
Sacerdos & Leuita publicè ordinandi ſunt 22
Sacerdos apud eccleſiaſticũ iudicem tantùm cauſam dicere debet 43
Sacerdotes cum crucibus veniũt Ludouico obuiam 116
Sacerdotes cum infulis & reliquiis ſanctorum procedunt obuiam Imperatori 162
Sacerdotes pretioſis veſtibus aut ornamentis aureis vti prohibentur 114
Sacerdotes poſt admiſſum crimẽ & pœnitentia peracta ad priſtinos honores redire poſſunt 23
Sacramenta Eccleſiæ in extremo vita pontifex Paſcalis II. accepit
Sacramentis omnibus eccleſiæ acceptis moritur pontifex 203
Sacrilegi vbiq; anathematizandi 78
Sacrificabat religioſiſſimè Nicolaus III. folio 204
Saladinus rex Saracenorũ 178. terrã ſanctam occupat 180. dolo Chriſtianos circũuenit 181. 182. moritur et ſepelitur præcone ante funus clamãte 183
Samos inſula à Venetis capitur 168
Sanantur cæci, muti & claudi ad ſepulchrum Martini IIII. 207
Sancti ſpiritus adſis nobis gratia &c. à quo compoſitum 139
Sanctorum inuocatio 150. 153
Sanctorum omnium ſolennitas inſtituitur 115
Sanguis Chriſti Mantuæ aſſeruatur 110
Sanguinis fons Genuæ fluxit 131
Sanguine pluit apud Brixiam 122
Sanctorum veneratio 80. 84
Saphira Antiochena martyr 15
Sapientia Peloponneſi promõtorium 228
Sardiniæ templo ſanctorum martyrum Marcellini & Petri donatur 40
Sardinia Federico Siciliæ regi datur 216
Saraceni Aſiam occupant, & aditum Chriſtianis ad loca ſancta intercludunt 113
Saraceni à Carolo funduntur 97
Saraceni à Carolo Magno ſuperantur folio 108
Saraceni à ceruicibus Gallorum & Hiſpanorum pelluntur 95
Saraceni Italia pelluntur 135. & Sicilia folio 141
Saraceni in Galliam ab Eudone euocantur 93
Saraceni naufragium patiuntur 117
Saraceni à Romanis ſuperantur 130
Saraceni permittuntur in Italia ſuis legibus viuere 198
Saraceni à Turcis vincuntur 101
Saraceni vincuntur 85
Saraceni vnde ſic dicti 78
Saracenorum duces Admirati vocantur folio 88
Saracenorum duces 79
Sauo fluuius 176
Saxones fidem recipiunt, Sergii pontificis virtute & ſanctitate 90
Saxones Franciæ regno adiunguntur 95
Saxones idololatræ fidem ſuſcipere coguntur 106
Saxones ab imperio deficientes ſuperantur 111
Saxones à Pipino in gratiam recipiuntur 102
Saxones ſuperantur 149
Saxonum duo reges voti cauſa Romam veniunt 94
Saxonum rex Theodoricus in deditionem accipitur 99
Saxum in Vaticano iuxta pontificem cadens, vnum ex Helutiis occidit 314
Scabies Elephantiæ ſimilis 77
Scaldes fluuius 115
Scaphuſa 251
Sclaui quando fidem receperint 135
Sclaui ſuperantur 142
Schiſma ob duos pontifices 62. 66. 89
Schiſma ob plures pontifices 133. 134. in Ioanne 138. 141. 142. 143. 147. 148. 154. 160. 166. 168. 169. & in Innocentio 175. 176. 177
Schiſma à Martino prorſus ſublatum folio 260
Schiſma maximum in Eccleſia tempore Vrbani VI. contra quem eligitur Clemens VII. 235
Schiſmatici & hæretici à ſeculari poteſtate coërceri poſſunt 89
Scluſa 225
Scriptura ſacra igne concremantur Diocletiani tempore 34
Scotia à Romano pontifice Epiſcopum accipit 34
Scultenna fluuius 81
Scythia Hyperboreis montibus incluſi folio 101
Seditio apud Conſtantinopolim 132
Seditio in Germania ob plures Imperatores 184
Seditio magna in Eccleſia Dei 267
Seditio Rauenna exorta 96
Seditio Romæ 229. 230. 252. 66. 164. 165. 166. 174. 229. 230. 248. 252. 263
Seditionis autor Petrus pœnas luit 134
Sæcularis anni origo 338
Sæculum quid dicatur 225
Secuſa dolo capta diruitur 177
Selymbria vrbs diripitur 195
Senenſes à Cæſarianis duce Ioanne Iacobo, Mariano Marchione fame domiti, in ſeruitutem rediguntur 333
Senenſes periculo liberati 285
Senenſes Præfecti ſeueritate moti, Cæſari rebellantes, Gallis ſe dedunt 332
Senis eligitur Romanus pontifex 147
Seno gallia capitur 103
Sepelitur Imperator Conſtantinop. extra locum ſacrum 210
Sepulchrum Aloiſii Cardinalis ſpoliatum 299
Sepulchrum alterũ Hadriano VI. Cardinalis Enckenordius erexit 320
Sepulchrum Chriſti omni genere turpitudinis fœdatur 192
Sepulchrum Domini reſtituitur 145
Sepulchrum parentibus Pius II. extruxit 294
Sequana fluuius 93
Serapio ſcholaſticus 44
Sergius I. papa 85
Sergius II. 115
Sergius III 128
Sergius IIII. 140
Sergius martyr 33
Serica veſte M. Antoninus I. Romæ vſus folio 24
Seuerinus I. papa 79
Seuerus Aquilius 49
Seuerus Epiſcopus Aquileienſis hæreticus 73
Seuerus ſcriptor 75
Seueri Imperatoris victoria 22. & 23. in Caliſto
Seueriana hæreſis 18
Seueritas Pauli IIII. 339
Sextus Decretalium à Bonifacio VIII. editus 213
Sextus ſcriptor 22
Sfortia & Columnæ indignationẽ pontificis incurrunt 338
Sfortiani 243
Sicilia inuaditur à Saracenis 82
Sicilia Romanæ Eccleſiæ eſt 182
Sicilia à Saracenis occupatur 84
Sicilia à Vuandalis vaſtatur 54
Sicilia comitatu 169
Siciliæ magna pars à Mauris vaſtata 113 ab iiſdem liberatur 114
Siciliæ & Neapolitani Reges regni Hieroſolymitani titulum vnde habeant folio 187
Sicula veſpera prouerbium 206
Siculi à Carolo rege ſuo deficiunt 206
Sidon capitur 162
Sigibertus monachus Celbatenſis 164
Sigiſmundus Imperator pontificis rogatu eligitur 249
Sigiſmundus in Imperatorem creari curatur à pontifice 249. Concilio Conſtantienſi interfuit 251. pedes pontificis oſculatur 252
Sigiſmundus moritur 263

Sigiſmundus Romæ imperii corona donatur 263
Signa in aëre apparent 70
Siluma vrbs capitur 181
Simonia auſertur 338
Simon Domini conſobrinus moritur 13
Simonis Magi nequitia 7
Simoniaci excommunicantur 142
Simoniaci ibid.
Simoniacorum pœna 152
Simplicius I. papa 58
Sipontum quod & Manfredoniam nunc vocant 201
Sirenes apparent 74
Siſebutus Gothorum rex 76.79
Siſinnus I. papa 92
Sixtus I. 15
Sixtus II. 30
Sixtus III. 55
Sixtus IIII. templorum & aliorum locorum piorum inſtaurator 308
Sobal caſtellum Syriæ capitur 165
Solomonis templum aqua roſacea lotum non prophanarunt Saraceni 181
Sophia Iuſtini II. Imperato. vxor imperium gubernat 70
Sophronia 37
Sophronius 53
Soter I. papa 19
Sozymus I. papa 51
Spireneus Bohemiæ dux 131
Spoleti D. Anthonius de Padua in ſanctos refertur 189
Spoletini ſe ſuaq; omnia Romani pontificis fidei committunt 105
Spongia Chriſti à Venetis emitur 190
Spiritus ſanctus rectè dicitur à Latinis à patre & filio procedere 170
Stanislaus Cracouienſis Epiſcopus canonizatur 193
Stanislaus Hoſius legatus ad Concilium Tridentinum mittitur 342
Stationum magnam partem D. Gregorius III. inſtituit 72
Statua reperta in Apulia aurum eſſe occultatum ſignificabat 145
ad Statuas qui minxerant damnabantur 23
Stellæ micantes in cœlo apparent 129
Stephanus I. 37
Stephanus II. 100
Stephanus III. 102
Stephanus IIII. 110
Stephanus V. 124
Stephanus VI. 125
Stephanus VII. 125
Stephanus VIII. 131
Stephanus IX. 146
Stephanus martyr 30
Stephanus Porcarius coniurationis Romanæ caput ſuſpenſus 280
S. Stephanus Vngarorum rex 142
S. Stephani prothomartyris reliquiæ inueniuntur 53
Strabo frater Venerabilis Bedæ 91
Studia humanitatis & linguarum, per quos refloruerunt in Italia 244
Stylus Romanæ curiæ emendatur folio 165
Sabaudienſes à Galeatio bello vexati ad pacem Gallis commodam coguntur 302
Sueui Franciæ regno adiunguntur 25
Suffragia Cardinalium libera eſſe debent 210
Supplicatio Romæ habita, & per totam Italiam 277
Supplicationes ad abolenda prodigia Romæ habentur 84
Supplicationes pro Concilio generali habita 342
Supplicationes celebrantur 69.108.117. 190.276.284.276
Supplicationes Romæ habitæ Reſpub. Chriſtiana tranquillati profuerunt folio 317
Supplicationes maiores à D. Gregorio I. inſtituuntur 72
Supplicationes pro victoria Tunetana indicta 324
Supplicationes triduo ante Dominicam aſcenſionem celebrantur 116
in Supplicatione nudis pedibus à Rom. pontif. & aliis omnibus itum eſt 104
Supplicationum inſtitutio 57
Suſanna neptis Gaii ex fratre martyr folio 33
Sutrium capitur 168
Sutrii Concilium celebratur 147
S. Syluerius I. papa 67
Syluester I. 37
Syluester II. 139
Syluester III. 143
S. Syricius I. 47
Symmachus I. papa 62
Symbolum Athanaſii confirmatum 192
Symbolum Nicænum poſt Euangelium cantatur 42
Symmachus 63 & 64. in Ioanne I.
Synodus VI II, Conſtantinopolitana 122
Synodus Conſtantinopol habita, cui etiam Romani pontificis apocriſarius ſubſcripſerat, à Romano pontifice exploditur 82
Synodus Romana 75
Synodus Romæ apud D. Petrum ſub D. Gregorio I. celebrata 73
Synodus quam Græci ſeptimam vocant abrogatur 107
Syracuſa à Saracenis occupantur & ſpoliantur 84
Syracuſis Baſilica terræmotu corruens, omnes, exceptis duobus, contriuit 155

T

Tabor mons à Saracenis occupatur 166
Tamburlanus Turcas ſuperauit, & regem vinctum catenis ſecum traxit 243
Tancredus Antiochiam egregiè tuetur 162. Rex Antiochiæ conſtituitur 165
Tarentum occupatur 86
Tartari Europam & Aſiam inuadunt folio 192
Tartari multas Aſiæ prouincias vaſtant folio 187
Tarus fluuius 192
Tarus amnis 176
Tatianus hæreticus 18
Templum S. Mariæ rotundæ à Phoca impetratur 73
Templum Conſtantinianum Romæ inceditur 219
Templum Paris Claudius cœpit, Veſpaſianus perfecit 11
Templa conſtruuntur 163. ſpoliantur folio 169.170
Templa à Conſtantino conſtructa & dona 39
Templa congecrantur 148.165.166
Templa diripiuntur 83
ad Templa confugientib. parcendũ eſt 78
ad Templa confugientibus in bello parcitur 82
Templorum conſtructio 65. & in Boniſacio II. 69.72. in Pelagio II. 73.78.80. 81.84.86.87.92 205.342.308.285
Templorum conſecratio 75. in Boniſacio IIII. 85.95.196.104
Templorum cõſtructio & conſecratio 37 32.54.55.56.57.58.59.60.62.65
Templorum dona & ornatus 65.66. in Ioanne II. 68.73.77.80.90.94.97.98. 99.106.111.112.118.120.168 173.182. 186.188.204.260.310.
Templorum dona 52.53.54.55.58.64.65
Templorum reſtauratio 209
Templarii Gazam inhabitant 172
Templarii ſuſtolluntur 219
Templarii milites 166
Templarii ad Saracenos deficiunt 216
Templariorum bona diripiuntur 191
Templariorum magiſter capitur 180. moritur 181
Tenedos inſula 233
Terra ſancta à Saladino Saraceno occupata 180
Terræmotus 77.137.117.140.155.188.209
T[illegible] Neapoli 285
Terræmotus magnus 213
Tertullianus 24
Teſtamentum iuſſu principis vbique valet 78
Teutones populi 95
Thaddæus Apoſtolus Edeſſam Meſopotamiæ ad fidem conuertit 178
Theatre incenditur 102
Theba capta recuperantur 172
Thedaldum caſtellum 216
Theleſphorus I. papa 16
Themiſtius philoſophus 48
Theobaldus nobilis Francus 145
Theodatus rex Gothorum 65
Theodatus rex Gothorum cogit Clerum vt Syluerium eligat in Rom. pon. 67
Theodoricus Franco. rex 89. moritur 90.
Theodoricus Hezius 316
Theodorus Archiepiſcopus 83
Theodorus I. 86. II. 126
Theodorus Heracliæ Epiſcopus 43
Theodorus presbyter 60
Theodorus Syriæ Epiſcopus 19
Theodorus Martinum I. dolo capit 82
Theodoſ. ab ingreſſu Eccl. prohibitus 50
Theodoſius iunior 54
Theodoſius Imperator Hiſpanus 42
Theodoton Tatiani diſcipulus 20

Theodotus Coriarius hæreticus 22
Theophanius Abbas Epiſcopus efficitur folio 85
Theophilus Alexandrinus 52
Theophilus Antiochenſis Epiſcopus 17
Theophilus Iuriſperitus Iuſtinianum in compoſitione librorum Iuris iuuat 65
Thermæ Antonianæ 23.26
Thermæ Diocletiani in Carthuſianorum Cœnobium à Pio IIII. conuertuntur 342
Theſſalonica Macedoniæ capitur 172
Theudelinda Longobardorum Regina folio 73.77. moritur 78 in Honorio
Thomas Aquinas Alberti diſcipulus, & eius opera 197
Thomas Aquinas canonizatur cum Thoma Herſerdenſi 221
S. Thomas Cantuarienſis martyr canonizatur 177
Thomas Morus martyrio coronatur folio 323
Thomas Caietanus Cardinalis in Vngariam ſubſidij cauſa pecuniis onuſtus mittitur 325
Tiberianus 52
Tiberias Galileæ vrbs Gothifredo ſe dedit 160
Tiberis inundatio 204
Tiberius ciuis Conſtantinopol. Imperator creatur 90. interficitur 91
Tiberius Chriſtum in deorum numerum referre voluit 5
Tiberij II. Imperatoris laudes, liberalitas, Religio & alia virtutes, & opes folio 71
Tiberij vita 6
Tibur ab Hadriano conſtruitur 14
Ticinum capitur 95
Timotheus presbyter martyr 37
Tiphernum ciuitat [illegible]
Titus Imperator 11
Eius liberalitas ibid.
Tituli in vrbe ab Euariſto diuiduntur folio 14
Toletana [illegible]piſcopus primas Hiſpaniæ à Romano pontifice conſtituitur folio 358
Toletum Saracenis erepta Chriſtianis incolenda traditur 355
Tulfa à Pontifice emitur 307
Toloſana Eccleſia ad archiepiſcopatum transfertur 220
Tonitrua frequentia 84
Tormenta inaudita Chriſtianorum folio 34
Totila Gothorum rex flagellum Dei 69. à B. Benedicto minis terretur ibid.
Tragonium Veneti capiunt 368
Traianus Imperator 12. eius laudes 13. in Euariſto
Tranſamundus dux Spoletinus clericus efficitur 98
Trapezon interempto priùs Imperatore à Turcis capitur 284
Trebellius Bulgarorum rex Iuſtinianum reſtituit imperio 92. ab eodem bellum patitur 92
Treca ciuitas 122
Trecis Synodus habetur 262
Trephylius Ledrenſis 44
De tribulo ſoluendo contentio 300
Tridentum muris cingitur 60. capitur folio 87
Tridentina Synodus Bononiam tranſlata 325
Triphon Origenis auditor 25
Tripolis Aſiæ ciuitas inſignis à Soldano Chriſtianis diſcordantibus euerſa folio 209
Tripolitanus regulus Chriſtianos commeatu iuuat 159
Tuneſis rex tributũ Rogerio Siciliæ Comiti pendere cogitur 171
Tunetum Muleaſſi regi certis conditionibus interpoſitis reſtituitur 324
Tunetum & Goleta, Barbaroſſa profligato, capiuntur ibid.
Tunica Chriſti inuenitur 71
Turcæ capta Epyro in Illiacum iter parant 298
Turcæ duce Ioanne Vaiuoda ad Belgradum ſuperantur 284
Turci ſuperantur à Chriſtianis 171
Turcica claſſis Romanis terrorem incuſſit 326
Turcarum rex catenis vinctus à Tamburlano 243
Turcarum triginta millia cæſa 273
Turinus qui munera acceperat fumo interficitur 35
Tuſculum Romano pontifici traditum diruitur 182
Tuſculi audiuntur legati Henrici Anglorum regis 177
Typhernium 171

V

Valachi populi olim Romani 185
Valens Imperator ab Eudoxio Arriano baptizatus 48
Valentia vrbs Mauris eripitur 288
Valentiniana hæreſis 16
Valentiniani Imperatoris laus 47. mors folio 48
Valentinus I. papa 113
Valentinus Borgia Lucretiam Herculis Eſtenſis filiam vxorem ducit 312
Vallias rex Gothorum 53
Valerianus Imperator Perſarũ regi ſcabellum quo equum conſcenderet efficitur 29
Valerianus & Tiburtius 21
Vuandali à Romanis ſuperantur 57
Vaticani ſedes Longobardis ad inhabitandum conceditur 105
Vaſa ſacra niſi à miniſtris ſacrorum tangenda non ſunt 25
Viſiones quæ defecerant à Ludouico I. in poteſtatem rediguntur 111
Vectigal à ciuitatibus pendi ſolitum Eccleſiis & clero donatur à Conſtantino 41
Vectigalia noua prohibentur Hexarcho folio 95
Venceslaus Imperator ob ignauiam abrogatur 242
Venenum mari immerſum piſces interimit 6
Veneno in calicem iniecto Victor III. dum ſacrificat, necatur 155
Veneris templum in mõte Caluariæ ædificatum 40
Veneti à Græcis diſcedunt 177
Veneti ab Innocentio omni cenſura abſoluuntur 310
Veneti cum Genuenſibus fœdera ineunt folio 190
Veneti Cretam emunt 185
Veneti cum Genuenſibus bellum committunt 235.236.
Veneti ciues inſulas occupare permittuntur 185
Veneti excommunicantur 216
Veneti & Florentini aſcito in ſocietatem belli principe Mãtuano et Ferrarienſi, Philippum Mediol. ducem bello prouocant 258
Veneti excommunicantur 309
Veneti Iaderam emunt 243
Veneti Philippum Mediol. ducem in littore Genuenſi claſſe ſuperant 262
Veneti lanceam & ſpongiam Chriſti emunt 190
Venetis ius in Dalmatia conceditur 186
Veneti Ferrarienſes bellis vexant 309
Veneti inſulas aliquot ſibi ſubiiciunt folio 168
Venetorum exercitus ad Cremonam fuſus 262
Venetorum origo 113
Venetorum oppida diripiuntur 266.312
Venetorum & Genuenſium diſſidium folio 195
Venetorum Senatus à Romano pontifice inſignibus & muneribus ornatur folio 178
Vercellenſis Epiſcopus totius Italiæ Cancellarius 150
Vergiliæ quando oriantur 87
Verona Concilium habetur 172
Veronæ moritur Lucius III. ponti. ibid.
Veronenſes deditionem faciunt 10
Verſiculus Gloria patri &c. poſt pſalmos dicendus 47
Veſogothi ex Gallia fugantur 97
Veſpaſianus Imperator 10
Eius cum filio triumphus ibid.
Eius lenitas & clementia 11
Veſtibulum D. Petri marmoribus ſternitur 85
Veſtibus ſacris extra Eccleſiam & miniſteria diuina vti nullus debet 29
Veſuuius mons Campaniæ 87
Vigilius I. papa 67
S. Vgebertus 131
Victor I. papa 24
Victor II. 145
Victor III. 155
Victor Campanus 69
Victoria Pij II. & in rebus gerendis dexteritas 290
Victoria pontificis & Florentinorũ aduerſus Philippum Mediol. ducem 269
Victoria vrbs 193
Victoria ope diuina potiùs quàm humana reportata 286
Victorinus 244

Victo-

Victorinus Aquitanus 58
Victorinus rhetor 48
Victorini nummi 192
Vigilius I. papa 67
Vigilius adhuc diaconus inſtigat Auguſtam, vt Silucrius pontifex in reſtitutione Anthimi haeretici in ſede Conſtantino. conſentiret 67
Viletris exulat Benedictus X. 347
Villa Iulia pontificum vſus applicatur folio 342
Vincentius Beluacenſis Epiſcopus 80
Vincentius Caeſar Auguſtanus Epiſcopus Arrianus 75
Vincentius Epiſcopus Leodienſis de quadratura circuli ſcripſit 145
Vincentius Hiſpanus ordinis Praedicatorum in ſanctos relatus 284
Vincentius martyr 30
S. Vinceslaus à fratre interfectus in ſanctos refertur 131
Virginum & ſacerdotum priuilegia folio 41
Vitam D. Gregorii I. ſcripſit Ioãnes IX. pontifex 123
Vitalianus I. papa 82
Vitelleſchus Cardinalis factus 266
Vitellius Imperator 9
Eius voracitas ibid.
Vitellianum oppidum vnde ſic dictum folio 88
Viterbium ſacris interdictũ propter impetum in Cardinales factum 205
Viterbio nomen imponitur, & Eccleſia Metropolitana conſtituitur 184
Viterbii Clemens IIII. moritur 199. & Adrianus 202
Viterbienſes agri populantur 205
Vitiges rex Gothorum Romã obſidet 67. moritur 68
Vlixibona capitur 108
Vlma et Auguſta in Caeſaris poteſtatem redacta 329
Vnctio extrema verò iteranda 292
Vngari Carolo Magno ſe dedunt 108
Vngari Italiam, Germaniã & Galliam inuadunt 127
Vngari Italiam inuadunt 130. 131. 132
Vngari integram fidem Chriſti ſuſcipiunt 141
Vngari ſunt quos Hunnos vocant 107
Vngari rebellantes ſuperantur 142
Vngarorum rex baptizatur 131
Vngaria regnum inuaditur 299
Vniuerſitatis Pariſienſis inſtitutio folio 116
Vocienus Montanus Narbonenſis orator folio 6
Votum Ludouici regis Franciae in aegritudine ſua de expeditione in Aſiam folio 192
Votum peregrinationis 94
Votum peregrinationis ad D. Iacobum folio 187
Voti cauſa S. Brigida Romam venit folio 232
ex Voto templum aedificatur 96
Vrbanus I. papa 24
Vrbanus II. 155
Vrbanus III. 180
Vrbanus IIII. 206
Vrbanus V. 230
Vrbanus VI. 234
Vrbinum capitur 105
Vrſina familia 205
Roma pellitur ibid.
Vrſinorum & Columnenſium diſcordia 309. concordia 310
Vuandali ex Africa pulſi Hiſpaniam Arriana haereſi inficiunt 71
Vuandali cum Romanis & multis aliis acriter pugnant 55
Vuormatienſis conuentus 326
Vxor vt legitima ſit eſt ſacerdote benedicenda 20

X

XEnodochia apud Diuum Petrum conſtruuntur Romae folio 126

Z

ZAcharias Patriarcha Hieroſolymitanus captiuus in Perſidem ducitur 75
Zacharias I. papa 48
Zepherinus I. papa 22

F I N I S.

Henricus Anglorum Rex, olim Lutheri oppugnator, tandem non conceſſo ſibi à Pontifice repudio ab Eccleſia defecit, regnoq; priuatur 323
Henricus Alemaniæ Rex promulgatur folio 187
Henricus Bauariæ dux 132
Henricus Cardinalis Hoſtienſis vir diuini humaniq; iuris peritiſſimus 296
Henricus comes S. Pauli in Paleſtinam proficiſcitur 184
S. Henricus I. Imperator coronatur & moritur 141
Henricus II. Imperator 142
Henricus III. Cæſar creatur 146. coronatur 147. cum Pontifice in gratiam redit 149. Imperio deiicitur & excommunicatur 150. Suppliciter petita venia, rurſum in Pontificem inſurgit 152. denuò excommunicatur 153. Pontificem iniecto in calicem veneno necat 155. moritur apud Leodium 161
Henricus IIII. Imperator 162
Henricus VI. Imperator Monialem ducit 182. moritur 184
Henricus VII. Lucenburgenſis Imperator 217. coronam ferream Mediolani accipit 218
Henricus Richardi comitis Cornubiæ filius ante aram interficitur 20
Heraclas Epiſcopus Alexandrinus 27
Heraclitus 22
Heraclius Patriarcha Hieroſolymitanus 179
Heraclius Imperator creatur 76. Virtutes & vitia ibidem, in Deuſdedit, in hæreſim incidit 78. moritur 86
Herculanus Epiſcopus martyr 69
Hercules Gonzaga legatus ad Tridentinum mittitur 341
Herdardus Regis Angliæ filius ab Arſacida familiari vulneratus conualuit folio 100
Hermanii cuiuſdam corpus pro ſancto habiti comburitur 214
Hermes librum Paſtoris ſcripſit 18
Hermogenis hæreſis 17
Herodes Athenienſis Rhetor 25
Herodes filios ſuos laqueo perimit 4
Herodes Iudæorum Genealogias incendit, & legiſperitos occidit 3
Herodes Lugdunum in exilium relegatur 6
Herodis mors 4
Herodianus Grammaticus 20
Heros Arelatenſis Epiſcopus 53
Hexarchatus nomen ceſſat 101
Hibernia Romanæ Eccleſiæ voto vectigalis fit 185
Hieronymus Aleander 318
D. Hieronymus presbyter 53
D. Hieronymi tranſlatio recipitur 47
Hieronymus de Praga Conſtantiæ exuſtus 252
Hieronymus Seripandus legatus ad Concilium Tridentinum mittitur 342
Hieroſolyma Aelia dicitur 18
Hieroſolyma capitur 76.159.192
Hieroſolyma capitur à Turcis 141
Hieroſolma Saracenis deditur 180
Hiroſolyma ſitus 159
Hieroſolymæ muri diruuntur ſeruato templo Solomonis, ſepulchro Domini & turri Dauidis 187
Hieroſolymitanus Patriarcha ab hoſtibus capitur 194
Hieroſolymitanum excidium 10
Hieroſolymitanū templum dum Iulianus reſtaurare nititur, magis euertitur 46
Higinus Papa 17
Hilarius Arelatenſis Epiſcopus 56
D. Hilarius Pictauorum Epiſcopus 48
Hilarius Pontifex 57
Hildebertus Epiſcopus Cænomanenſis folio 169
Hilmiuolinus Saracenus hiſpaniam ingreditur 185
S. Himericus Regis Hungarorum filius folio 142
Hiſpania à Saracenis occupatur 91.95
Hiſpania tota fidē Chriſti ſuſcipit 106
Hiſpaniæ ciuitates à Gothis imperio adiuuantur 79
hiſpaniæ magna pars ab Aquitaniæ Præfecto occupatur 112
hiſtoriæ laus 1
Honorius I. 78
Honorius II. 168
Honorius III. 186
Honorius IIII. 206
Horæ in Eccleſiis diſtinguuntur officii gratia 74
Horas Canonicas dum Rex Robertus legit oppidi quod obſidebat mœnia corruunt 140
Horas Canonicas Pius II. nec in ſumma quidem animi anxietate omiſit 291
S. Hormiſda 63
Hormiſdæ Architecti dicta 45
hoſpitale D. Anthonii Romæ extruitur folio 290
hoſpitale S. ſpiritus Romæ conſtruitur folio 186
Hugo Abbas Cluniacenſis 144
Hugo Colonius Cardinalis Doctor egregius ordinis Prædicatorum 209
eius ſcripta 193
Hugo gubernator hetruriæ 140
Hugo de S. Victore 169
Hunni qui & Vngari 307
Hunni Germaniam vaſtant 124
Hyperboreis montibus Scythæ ab Alexandro incluſi 101

I

IAcobus Picenninus aliquot præliis debilitatus 284
Iacobus Picenninus Neapolim miſſus, in carcere detentus moritur folio 300
Iacobi Capporii in Romanum Pontificem benignitas 290
Iacobi fratris Domini vita ac mors 7
Iacobi Picennini labor & induſtria 300
Iadera recuperatur 284
Iadera Venetis venditur 248
Ianuarius martyr 30
Iberorum Gens à captiua muliere fidem intelligit 42
Ieiunium quatuor temporum 23.25
Ieiunium ſeptem hebdomadarum ante Paſcha 26
Ieiuniis & vigiliis impetratur à Deo bonus Pontifex 120
D. Ignatius Epiſcopus Antiochenus, folio 13
Ignatius Epiſcopus Conſtantinopolitanus 123
Ildebrandus Archidiaconus Romanus folio 148
Illyrica ab Hunnis vaſtatur 54
Imagines Saluatoris & Apoſtolorum folio 97
Imagines ſanctorum in templis ſeruanda 104
Imagines ſanctorum Formoſi corpus venerantur 128
Imagines ſanctorum non delendæ ſunt folio 95
Imagines ſanctorum in templis poſitæ folio 92
Imagines ſanctorum ab hæretico Imperatore deletæ reſtituuntur 93
Imagines ſanctorum renouantur 99
Imaginum ab hæreticis demolitio 102
Imaginem Antonius Verus, qui domi non habebat, ſacrilegus dicebatur 19
Imperator à Pontifice magna impenſa ſuſcipitur 304
Imperator à Romano Pontifice inungitur 129
Imperator à Romano Pontifice coronatur 123.133.135.141.142.144 147.174. 186.178
Imperator à Romano Pontifice confirmatur 184
Imperator à Romano Pontifice excommunicatur, & imperio priuatur 185
Imperator coronatur à tribus Cardinalibus 218. à duobus 229
Imperator coronatus equites creat auratos in Ponte Hadriani 278
Imperator Conſtanti. Emanuel à Romano Pontifice petit diuiſum imperium vnum reddi 276.277
Imperator Conſtantinopolitanus Ferrariam venit 266
Imperator de Rege Gallorum conqueritur apud Romanum Pontificem folio 324
Imperator exoſculatur Romani Pontificis pedes 93.162.178.252
Imperator Fredericus I. Romano Pontifici obuius, equo deſcendēs, vt verum Chriſti vicarium ſalutat 174
Imperator Fredericus I. excommunicatur 175
Imperator Fredericus II. imperio deiicitur 192
Imperator Henricus IIII. Romani Pontificis pedes oſculatur 162. eundem capit & coronatur 163. coronatur ſecundò 164. eum perſequitur 165. pax componitur 161
Imperator hæreticus imagines demolitur 102

Impe-

Imperator Iuſtinianus approbat Pontificum decreta, non ſecutus antẽ Conſtantini Pontificis conſilium, cum filio interficitur 93
Imperator Lodouicus II. Roman. Pontificis obuiam factus, ex equo deſcendens frenum equi Pontificis manu tenens in caſtra eum perduxit 120
Imperator Otho I. Romanos Sacramento adegit, ſe nihil mutaturos eorum, quæ ipſe in re Pontificia ſtatueret. folio 134
Imperator Robertum Regno priuat 219
Imperator nullam habet poteſtatẽ creandi Pontificis 144. 148
Imperator Rodulphus ea conditione eligitur, vt ſequenti anno Romam petat coronæ accipiendæ cauſa 201
Imperator tum demùm cenſendus eſt, quando à Roman. Pontif. eſt confirmatus 138
Imperatoris eligendi ratio à Gregorio V. Pontifice conſtituta 138
Imperatoris Ludouici ſuperbia, quòd abſq; authoritate Romanæ ſedis Imperatorem ſe nominauerit 220
Imperatorum officium 97
Imperatori hæretico parendum non eſt folio 95
Imperatori omnium rerum arbitrium à Petro vinea aſcribitur, quem libro quodam confutat Innocentius III. folio 193
Imperium ad Longobardos transfertur folio 125. 127
Imperium à Paleologo deſumitur, quod poſt 48. annos à Latinis in Græcos rurſum translatum eſt 196
Imperium ad Francos transfertur 102
Imperium ad Germanos transfertur 133
Imperii ciuitates in Italia 111
Imperii confirmationem petenti bis terne Alberto negat Pontifex 213
Imperii diuiſio 115
Imperii Occidẽtalis fines à Carolo Magno conſtituti 110
Imperii vacatio 20
ob Imperium diſſidium 198
de Imperio magna inter Italos, Francos & Germanos concertatio 129
Imperia Regna & quicquid habere mortales poſſunt, Apoſtoli auferre & dare poſſunt 152
Imago ſancti Marci in Venetorum inſignis 113
Imago D. Virginis aurea 98
Imago Chriſti & Abrahæ in Larario Alexandri Imperatoris 26
Imagines Apoſtolorum 20
Incendium cuius Nero author fuit, Chriſtianis imputatur 2
Incendium maximum Florentiæ 163
Incendium Regiæ domus Chriſtianis imputatur 34
Induciæ decennales inter Cæſarem & Gallorum Regem 325
Indulgentia parcius danda 315
Indulgentia quare vileſcebant 243
Infidelibus arma dari prohibentur 178
Innocentius I. Papa 50
Innocentius II. Papa 169
Innocentius III. Papa 184
Innocentius IIII. Papa 192. eius ſcripta 193
Innocentius V Papa 202
Innocentius VI. Papa 228
Innocentius VII. Papa 244
Innocentius VIII. merito ab vita Innocentia dictus 309
Inquiſitio hæreticorum 339
Interim conſtitutiones Auguſtæ promulgata 329
Inſubrium planities 100
Introitus in miſſa dicendus 72
Inuidi non niſi ignaui 126
Inſtitutiones Iuris componuntur 65
Inundatio Tiberis 70. 94. 258. 339. 120. 108. 189.
Inſula Iouis & Aegei à Venetis occupantur 185
Inſula Tiberina figura 136
Interdictum 213. 216. 217. 221. 222. 233
Inundatio aquarum pluuialium Longobardos ab obſidione Romæ pellit 71
Inundatio aquarum 76
Interdicti pœna in Florentinos lata 201. 233 abſoluuntur 202
Interdicti ſacris à Pontifice Peruſini folio 206
ab interdicto abſoluendus laqueum geſtat 205
Ioachimus Abbas 179. 196
Ioannes Antiochenus Presbyter 64
Ioannes baptiſtæ caſus in caſtello Machærunta 5
Ioannes Bergomatum Epiſcopus 88
Ioannes Caſſianus 53
Ioannes Chryſoſtomus 52
Ioãnes Columna Cardinalis ad expeditionem terræ ſanctæ mittitur 186. Romam reuertitur 187
Ioannes I. papa 64
Ioannes II. papa 66
Ioannes III. papa 70
Ioannes IIII. papa 79
Ioannes V. papa 88
Ioannes VI. papa 91
Ioannes VII. papa 91
Ioannes VIII. papa 122
Ioannes IX. papa 122
Ioannes X. papa 127
Ioannes XI. papa 129
Ioannes XII. papa 135
Ioannes XIII. papa 133
Ioannes XIIII. papa 134
Ioannes XV. papa 137
Ioannes XVI. papa 137
Ioannes XVII. papa 137
Ioannes XVIII. papa 139
Ioannes XIX. papa 140
Ioannes XX papa 140. eius ſcripta 205
Ioannes XXI papa 142
Ioannes XXII. papa 202
Ioannes XXIII. papa 220
Ioannes XXIIII. papa 249
Ioannes Conſtantinopolitanus Epiſcopus 71. & 74. in Sabiniano vniuerſalem ſe dici iubet 73
Ioannes Damaſcenus 60
D. Ioannes Euangeliſta cur & quando Euangelium ſcripſerit 12. eius mors folio ibidem
Ioannes Fredericus Saxoniæ Dux à Cæſarianis captus 329
Ioannes Galeatius Florentinos vexat. 241 moritur 242
Ioannes Gerundenſis Epiſcopus 76
Ioannes Hus cum Hieronymo Pragenſi exuſtus 252
Ioannes Imperator Conſtan. 170
Ioannes Gualbertus autor ordinis Vallis vmbroſæ 148
Ioannes Maria Cardinalis laus 331
Ioannes Monachus cuius conſilio Theodoſius Imperator ſæpè vtebatur 50
Ioannes Monachus Patriarcha Conſtantino. Hæreſiarcha 93
Ioannes Montorii Comes cum Alliſano & Cardineo decollati fuerunt 324
Ioannes Moronus Cardinalis capitur. folio 339
Ioannes Moronus Cardinalis & nonnulli alii omni criminum & ſuſpitione à Pio IIII. abſoluuntur 341
Ioãnes Patricius Tribunianus Iuriſperitus Iuſtinianum in digeſtione librorum adiuuat 65
Ioannes Petrus Caraffa Cardinalis apud Iulium III. & Marcellum ſecundum ſummum dignitatis locum obtinet 337
Ioannes XXIII. Pontificatu priuatur folio 251
Ioannes Prochyta 206
Ioannes Rex Hieroſolymitanus ius regni Siculis Regib. donat, & in Franciam atque Galitiam ad D. Iacobum [illegible]ſcitur 187. Hexarchus Rauennas co[illegible]ſtituitur 188
Ioannes Roffenſis, & Thomas M[illegible]rus Angli, ijſdem alii, Religionis cauſa iniuſto ſupplicio affecti 323
Ioannes Scotus qui D. [illegible]nyſii Hierarchiam tranſtulit 118. 123
Ioannes ſenior alius à D. Ioanne Euangeliſta 14
Ioannes Tyrannus 54
Ioannes Vitelleſchus hoſtes Eccleſiæ coercet ac punit 264
Ioannes Vuicleff hæreſis damnata & duo ſectatores eius exuſti ſunt in Concilio Conſtantienſi 252
S. Iodocus Regis Britonum filius 80
Ioppe expugnatur 160. & à fundamentis euertitur 184
Ioſephus Mathathiæ filius 10. qui mortem Neronis & Veſpaſianum imperaturum prædixit, ibidem in vita Cleti
Ioſephi de Chriſto & Ioanne baptiſta teſtimonium 5
Iouiniani Imperatoris laus 47
Iſaac Conſtan. Imperator. 179. excæcatus moritur cum Alexio filio 184
Iſaris fluuius 99
Iſaurus fluuius 101
Iſidorus Cyprignius Epiſc. Hiſpanus 64

Iſidorus Hiſpalenſis Epiſcopus 77
Italia bello vexatur 309
Italia multa ciuitates ab Imperio deficiunt 142
Italos quis docuit bella gerere 290
Iubilaus annus 277.308
Iubilaus inſtituitur à centeſimo anno in centeſimum 213. à quinquageſimo in quinquageſimum 225
Iubilai anno Nicolaus Pontifex ſtationes quotidie inuiſit 278
Iubilai anno eodem die multi in tanta frequẽtia obtriti & ſuffocati in ponte Hadriani 277
Iudas Cyriacus dictus, inuentor S. Crucis, baptizatur 16
Iudæi ſupplicüs ad Chriſti fidem compelluntur 77. & 78. in Honorio
Iudæi ingreſſu Hieroſolymorum prohibentur 15
Iudæorum triginta milia in portis Hieroſolymitani templi obtecta 7
Iudæi ex Francia expelluntur 216
Iudæorum auaritia à Paulo IIII. coërcetur, ipſorumq; naſo crocei coloris pileum ferre cogitur 338
Iulianus Aphricanus 25. & 27
Iulianus Apoſtata 45. eius genus 46. Clericus fuit, & moritur 47
Iulianus Iuriſperitus Imperator 21
Iulianus Legiſlator 21
Iulius Frontinus 25
Iulius I. Papa 42
Iulius II. Bononiam eiectis Bentiuolis inſignis triumpho inuectus eſt 332
Iulius III. 334. Anglicæ cõuerſionis nuncio apprimè delectatus, poſteà febre correptus moritur 334
S. Iuo Presbyter canonizatur 228
Iurandi modus 158
Iuriſiurandi Henrici III. Imperatoris formula 151
Ius ciuile ex variis libris cõponitur 65
Iuſtina Arriana in multas calamitates filios ſuos Imperatores coniecit 42
Iuſtinianus Dux Venetorum 113
Iuſtinianus Epiſcopus Valentinus 65
Iuſtinianus I. Imperator 64. doctrina eius & libri 65. minatur Rom. Pontifici 66. moritur 69
Iuſtinianus II. Imperator 88. Sergium Rom. Pontif. Conſtantinopolim adduci iubet, et in exilium mittitur 90. reſtituitur 91. in Cherſoneſo omnes pubertatem ſupergreſſos interfici iubet 92. eius ingratitudo in Trebellium, ibid. & Romani Pontificis conſenſum petit in negotio fidei, ibidem
Iuſtinus I. Imperator Legatos Roman. Pontif. honorifice ſuſcipit 63. pietas eius & mors 64
Iuſtinus II. Imperator ob flagitia in inſaniam vertitur 70
Iuſtinus Philoſophus Martyr 16
Iuuenalis Epiſcopus 53
Iuuencus Hiſpanus Presbyter 42

K

Kyrieeleiſon nonies in Miſſa cantandum 27

L

Lactantius Firmianus 36
Ladislaus Neapoli potitur 243. & Roma 246.248. regno priuatur 250
Ladislaus Rex Vngariæ ſine hærede moritur 299
Lætitiam Pontificis publicam error occupat 302
Laicus dum ſacra fiunt Presbyterium ingredi prohibetur 112
D. Lambertus Leodienſis Epiſcopus 90
Lamellus inſula 208
Lampades perpetuo accenſa in Eccleſiis ſolio 74
Lancea Chriſti Antiochiæ inuenta in bello loco vexilli præfertur 158
Lancea Chriſti à Venetis emitur 190
Landulphus Beneuentanus Princeps 122
Landus Pontifex 129
Lanfrancus Scriptor 147
Lannociatus Abbas Clodoueo author fuit vt Chriſtianiſſimus fieret 61
Lantgrauius Heſſiæ Brundiſii ad expeditionem Hieroſol. profecturus, moritur 183
Laodicea capitur 162.180
Lapis è cœlo decidit 133
Lapis cui Chriſtus inſedit 168
Lateranenſe Concilium 103.167.172.178 ſol. 186.193
Laqueum in collo geſtare maximum pœnitentiæ ſignum 205
Lateranenſis Eccleſia ſpoliatur 72
Largitiones pro impetrandis beneficiis à Paulo ſublatæ 338
Latonianus Epiſcopus Carthaginẽſis 75
Laus Pii IIII. 342
Latium vaſtatur 339
Leander Epiſcopus, vel Toletanus vel Hiſpalenſis 71
Lauda à Venetis accepta 275
Legatus Roman. Pontif. Henricum III. Cæſarem creat 146
Laurentius Medices 322
Lauretum 143
Laus Innocentii VIII. 310
Legati Roman. Pontif. Concilio interſunt 85
Legati Roman. Pontificis ad Henricum IIII. & Rodolphum mittuntur, iudicaturi vtri debeatur Regnum 152
Legati Roman. Pontificis Henrico Anglorum Regi pœnitentiam imponunt ſolio 177
Legati ad Concilium Tridentinum mittuntur 342
Lemuugildus Rex Luſitaniæ 76
Leo I. papa 56
Leo II. papa 86
Leo III. papa 108
Leo IIII. papa 116
Leo V. papa 128
Leo VI. papa 130
Leo VII. papa 131
Leo VIII. papa 134
Leo IX. papa 144
Leo X. papa 312
Leodegarius Epiſcopus Auguſtodunenſis Martyr 82
Leodii moritur Henricus IIII. Imper. 162
Leodienſes Epiſcopum ſuum & Legatum capiunt 307
Leonardus Aretinus 244
Leonardus Aretinus, Carolus, Poppius, Auriſpa, Trepezuntius, Blondus, viri doctiſſimi conſiliarii Eugenii IIII. ſolio 272
Leonina vrbs à Leone IIII. Pontif. ædificata 118
Leontius Imperium inuadit, & capitur 90 interficitur 91
Leo I. Imperator 57
Leo II. Imperator 58
Leo III. Imperator hæreticus imagines ſanctorum demolitur 95. & incendit 96
Leo IIII. Imperator gemmis delectatus templum Sanctæ Sophiæ ſpoliat, vt diadema ſuum gemmis ornet, ac paulò pòſt moritur 107
Leo Imperat. Conſtant. Baſilii filius. ſolio 123
Leproſus mundatur 124
Lesbus Inſula 109
Letania dicenda 57.72.90.101. vide ſupplicationes
Letania à Sancto Apollinari ad Sanctũ Petrum 72
Libanius Sophiſta 46
Liberalitas Pontif. Anaſtaſii IIII. 173
Liberalitas Alexandri V. 249
Liberalitas in pauperes & virtutes Nicolai V. 282
Liberalitas Pii IIII. in pauperes 142
Liberius Pontifex 42
Liberium quidam volunt hæreticis conſenſiſſe 44
Libertas Hieronymi Balbi Hungari erga Pontificem 317
Libertas vera quæ ſit 213
Libertatem quadã ciuitates emunt 208
Libri hæreticorũ vide Hæreticorũ libri.
Libri Sanctorum Patrum integrè denuo imprimendi 342
Libri iuris ciuilis ad duo fere millia fuerunt 65
Liguria inuaditur à Longobardis 81
S. Linus I. Papa 10
Linus & Cletus D. Petro adhuc viuente ordinantur 8
Liparea Inſula 84
Liris fluuius dictus Gorigliannus 330
Litera Apoſtolica 152. Hadriani VI. ad Principes Germaniæ 314
Litera florent 281
Literati quidam ad res agendas parum idonei 205
Loca ſancta viſuntur 89.156.159
Locuſtæ Galliam vaſtant 122
Lodouicus Andegauenſis in Italiam contendens moritur 238
Lodouicus Epiſcopus Toloſanus canonizatur 220
Lodouicus Bauariæ Rex 111
Lodouicus I. Rex Aquitaniæ 110 Imperator Roman. Pontifici obnoxius fit 111. Britanniam vaſtat 112

Lodo-

Lodouicus II. Rex Italiæ decernitur 116
Lodouicus II. Imperator 119
Lodouici Bauari Imperatoris ſuperbia quod ſine authorit. ac Roman. Pontif. Imperatorem ſe appellarit 220. ferream coronam Mediolani accipit 222. Romæ coronatur 222. Schiſma conatur introducere in Eccleſiam, & antipapam creat 222. facta in eum cenſura confirmantur 224
Lodouicus XII. Francorum Rex cum Pontifice nouum fœdus percutit aduerſus Catharinam Vicecomitem 312
Lodouicus Rex Franciæ in Aſiam proficiſcitur 172. reuertitur 173
Lodouicus Rex Franciæ ex voto in Aſiam proficiſcitur 192. Damyatam expugnat 193. bello ſuperatus capitur & ſoluitur, & ſexto expeditionis anno in patriam reuertitur 194
Lodouicus Rex Franciæ canonizatur à Bonifacio VIII. 212
Lodouicus Sabandiæ Comes in Palæſtinam proficiſcitur 184
Lodouico Rege, peſte eſt medio cum maiore natu filio ſublato, Philippus eius filius ſufficitur 200
Lodouicus Vngariæ Rex Sulmonem capit 227
Longobardi multas vrbes Italiæ capiunt 71
Longobardi Regnum amittunt 106
Longobardi ſolam Papienſem monetam admittunt 179
Longobardi ſe ſuaq; omnia Roman. Pontif. fidei committunt 105
Longobardorum nomen ibi tantum remanet, vbi gens illa præcipuè ſedem habuit 109
Longobardorum Rex arma ſua templo D. Petri offert 96
Longobardorum Reges à Cacamo Rege Bauarorum ſuperantur 76
loquendi libertatem Romæ Pius II. indulſit 253
Lotharingia à Lothario Imperatore ſic dicta 115
in Lotharingia fons in ſanguinem vertitur 142
Lotharius I. Imperator III. patrem in vincula conijcit 114. à fratribus ſuperatur 115. monachus efficitur 119
Lotharius II. Imperator 131
Lotharius III. coronatur 170
Loyſius Caroli filius in ſanctos relatus folio 209
Luca ciuitas multis priuilegiis ornatur 148 178. capitur 213
Lucæ Colloquium Pontificis cum Cæſare habitum 326
Lucenſes anathema & interdictum incurrunt 217
Lucas Euangeliſta 31
Luceria vrbs capta ſolo æquatur 83
Luching Dux 206
Lucia virgo Martyr 33
Lucianus Presbyter Antiochenus Martyr 34.37
Lucianus Presbyter reliquias D. Stephani inuenit 33
Lucina matrona 28. Eccleſiam reliquit hæredem 35
Lucius ſæuitia 37. & 38
Lucifer Caracalitanus 42
Lucius Arrianus 52. eius ſæuitia 48
Lucius I. Papa 29
Lucius II. Papa 171
Lucius III. Papa 179
ludi, & pallia in præmia currentibus propoſita 102
Lugdunum à Carolo Rege capitur 97
Lugduni Concilium celebratur 192
Luithprandus Longobardorum Rex 93. moritur 98
luna ſanguineo colore videtur 94
lupus Foroiulianorum Dux 84
lupus Trecaſenus 58
Lutheri ſcripta impia ſuperioribus Conciliis damnata fuerunt 315
Lutherani Concilium quod antea poſtulauerant, per friuolas excuſationes reſpuunt 325
lutherani Euangelicorum & Proteſtantium nomen ſibi vſurparunt 327
lybia à Saracenis inuaditur 88.98
lyris fluuius 14

M

Macarius Antiochenus Epiſcopus hæreticus damnatur, folio 85
Macharii duo 48
Macedoniana hæreſis 45
Maceretis balnea 219
Magdalenæ caput in theca argĕtea conditum 205
Magdalenæ corpus & caput à Carolo Rege Siciliæ maiori honore affecta. folio 205
Magiſtratus niſi annuus eſſe & poti nō debet 20
Magus Martyr 30
Mahometi vita 77.78. mors 79
Mahometi ſecta 77.78.101
S. Maiolus Abbas Cluniacenſis 136
Maiorica Inſula Mauris eripitur 188
Malchion Presbyter 30 & 31
Mamercus Viennenſis Epiſcopus 57
Mammea Alexandri Imper. mater fidem Chriſti ab Origene docetur 26
Mammeus Pons Romanus à quo ædificatus 163
Manfredus Conradum veneno petiit 193 excommunicatur 194
Mannia Saracenorum Regina Epiſcopū Catholicum petit 48
Manichæorum hæreſis 32. & in Eutychiano & 37.
Manſuetus Archiepiſcopus Mediolanenſis 86
Mantuæ principum Chriſtianorum conuentus habitus de bello Turcis inferendo 290
Mantuæ dominus Marchionali dignitate ornatus 263
Mantuæ ſanguis Chriſti aſſeruatur 110
Mantuanum Concilium 148
Marcellinus Papa 33
Marcellinus quod Deos adoraſſet pœnitentia 34
Marcellus Ancyranus Epiſcopus 43
Marcellus Alexandri Farneſii moderator 334
Marcellus I. Papa 35
Marcellus II. Papa 334
Marcianus Barcilonæ Epiſcopus 51
Marcus Bizantius Rhetor 25
Marcus Primus ex Gentibus Epiſcopus Hieroſolymorum 35
Marcus I. Papa 41
S. Marcus Euangeliſta 7
Marcus Martyr 35
Mareſcallus 198
Mareſchalchi tredecim in vrbe à Pontifice delecti 278
Maria Aragonia Henrici octaui filia, Angliam ad priſtinam pietatem reduxit 333
Maris inundatio 161
Marſi Vngaros opprimunt 131
S. Martinus 66
D. Martinus prædicit Maximo Tyranno calamitatem 50
Martinus I. papa 81
Martinus II. Papa 123
Martinus III. Papa 132
Martinus IIII. papa 205
Martinus V. Papa 253
D. Martinus animam Dagoberti liberat 84
Martinus à tota Republica Chriſtiana, vna dūtaxat peninſula excepta, Pontifex habetur 254
Martini IIII. miracula 207
Martino Luthero mortuo, Bucerus in ſecta ſuccedit 327
Martyris ſepulchrū dæmones metuūt 46
Martyres ſine Dalmatica ſepeliendi non ſunt 32
[illegible] geſta per regiones ſeptem notariis uniuſas deſcribi iubentur 12. folio 27. & 33
Martyrum geſta recondi præcepit Antherus 26
Martyrum hiſtoriæ in t[illegible]plis pingebantur 225
Maſilia à Veſogotthis liberatur 97
Matthias Vaiueda Regnum Vngariæ occupat 299
Mathildis Comitiſſa 146.148.151. diuortium cum Azone fecit 154. moritur ditionem Rom. Eccleſiæ ingens 163
Matrimonium niſi ſponſa benedixiſſet Sacerdos, legitimum nō habebatur. folio 20
Matrimonium contrahendum non eſt filio Patrini cum puella à patre fonte leuata 76
Mauritius animam Dagoberti liberat folio 84
Mauritius cum vna legione Thebæorum ad Rhodanum fluuium Martyrio coronatur 31
Mauritius Ius electionis obtinuit 329
Mauritius Gallorum partes fouens Cæſarem acriter perſequitur 332
Mauritius Saxoniam proſcriptionis iure occupare nititur 329

Mauricius Tiberii gener 78
Mauricius Imperatoris mala, & mors folio 73
Mauricius diſcipulus S. Benedicti 66. in Galliam mittitur 67
Mauri Siciliæ magnam partem vaſtant folio 113
Maxentii & Maximini magia & Tyrannis 36
Maximianus imperium recuperare ſtudet, ſed miſerè perit 36
Maximinus malorum pœnitentia ducitur & moritur 37
Maximini Imperatoris proceritas adagio celebratur 26
Maximus 53
Maximus 22
Maximus Tyrannus 50
Mazaca, quæ & Cæſarea Cappadociæ folio 49
Mechacinitas 79
Mediolanum capitur 56.70.73.277
Mediolanum obſidetur 142
Mediolanum ſolo æquatur 175. reſtauratur 176
Mediolanenſe Conciliabulum 44
Mediolanenſis Archiepiſcopus pallium à Romano Pontifice accepit 157
Mediolanenſis Romanæ Eccleſiæ reconciliatur 146
Mediolanenſium multæ ciuitates capiuntur 276
De Mediolanenſi ducatu contenditur folio 324
Melchiades Papa 36
Melito Aſianus Sardenſis Epiſcopus 37
Melphia 148
Melphis Synodus celebratur 155
Melphis furto occupatur 156
Merlinus vates 58
Meſana & Matinia templorum Marcellini & Petri donatur. folio 40
Meſſana obſidetur à Carolo 206
Metis obſidetur 331
Meſſenus & [illegible]alis à Felice III. vt ſimoniaci excommunicantur 60
Mezētius Clodoueo author fuit vt Chriſtianiſſimus fieret 61
Mezentius Imperator 83
Mezenlodis fœmina ſancta 85
Michael Palæologus Latinos perſequitur 196. Imperium ſibi deſumit quod poſt annos 48. à Latinis in Græcos rurſum tranſlatum eſt. 190. ad Concilium Lugdunenſe profectus tertia decima vice in ſententiam Romanæ Eccleſiæ Græcos toties deficiētes pertraxit 201
Michael Imperator ad Ludouicum I. Legatos mittit, qui peterent quid de ſacris imaginibus eſſet faciendum 112. moritur 115
Michael Imperat. Conſtant. ad Gregorium VII. confugit 351
Michael Theophili filius Conſtantin. Imperator Romam S. Apoſtolis dona mittit 120
Milites cruce ſignati ad expeditionem terram ſanctam mittuntur 179
Milites Chriſtiani aquam diuinitùs ad ſedandam ſitim, & victoriam, impetrant 19
Militaris inſolentia quæ Romæ accidit reprehendenda 321
Miniate oppidum 106
Minorum ordo inſtituitur 186. confirmatur 188
Minutius fœlix cauſidicus 25
Miſericordia in pauperes Pii IIII. 341
Miſericordia Pontificis in pauperes 321
Miſſa in Eccleſia tantùm extra neceſſitatem dicenda 32
Miſſa dum celebratur Laicus Presbyterium ingredi prohibetur 117
Miſſa quotidiana 97.98
Miſſa quotannis in honorem Martyrum celebranda 32
Miſſa ter in Natali Dom. celebratur 16
Miſſa ſacrificium vt fuerit paulatim cæremoniis auctum 15.16.47.54.57.62 72.86.90
Miſſam celebrat Pontifex nocte natalis Domini 84
Miſſarum celebratio 89.98
Miſſa latinè celebratur Conſtantinopoli à Legato Roman. Pontificis 85. & modus Romanus celebrādi à Græcis laudatur 86
Mitra Pontificia varietate gemmarum augetur 306
Mitra Pontifex Silueſter vtitur 38
Mitra S. Sylueſtri è Vaticano ad Lateranum defertur 272
Mitylene à Venetis capitur 368
Monachus ſtricto gladio Mauricio Imperatori mortem prædicit 73
Monachi ſacris initiari poſſunt 48
Monachorum regula à Gregorio III. præſcribuntur 98
Monachorum regulas Egeſippus compoſuit 61
Monaſteria conſtruuntur 68.74.76.78. 87.94.95.98.112 123.124
Monaſterium Virginum 86
Monaſteria malis Clericis loca exilii. folio 128.168
de Monaſterio S. Saba contentio inter Venetos & Genuenſes 195
idem monaſterium capitur 195
Monothelitarum hæreſis 78.81
Monſtra marina humanam ſpeciem præ ſe ferentia 74
Monumenta veterum non deſtruxit D. Gregorius 74
Mors Hadriani VI. deploratur 320
Mortuorum in miſſa commemoratio 16
Moſes à Lucio Arriano Epiſcopus conſecrari recuſat 48
Motonum à Venetis ſpoliatur 168. occupatur 185
Motonum Veneti ſpoliant 168
Mutilati mēbris in Clerum nō aſſumendi 49

N

NArbonenſes bello vexati 324
Narbonenſis Gallia 115
Narſus Eunuchus primò bibliopola, poſtea Dux inſignis 69. contumelia affectus Italiam moleſtat 70
Nationes multæ Conſtantini tempore ad fidem Chriſti conuertuntur 48
Natiſo fluuius 84
Neapolis Aſſyria ſe Gothifredo dedit. folio 159
Neapolis Italiæ capitur 243.270
Neapoli Innocentius IIII. moritur 193
Neapolitani belli, quod accidit tempore Pauli IIII. initium 338
Neapolitani religionis quæſtionem admittere noluerunt 329
Nepotiana hæreſis 30
Nerua Imperator 22
Neſtoriana hæreſis 54.56
Nicæa obſidetur à Chriſtianis 156
Nicææ colloquiū habitum à Paulo III. Cæſare & Gallorum Rege de pace, & bello contra Turcas gerendo 325
Nicænum I. Concilium & eius decreta folio 38
Nicænum II. Concilium 107
Nicephorus Imperium Conſtanti. inuadit 109
Nicephorus Imperator Conſtant. Imperio priuatur 115
Nicephorus Conſtant. Imperat. monachus fieri cogitur 158
Nicetas Epiſcopus Conſtantinopolitan. hæreticus 302
Nicolaus I. Papa 120
Nicolaus II. Papa 147
Nicolaus III. Papa 203
Nicolaus IIII. Papa 210
Nicolaus V. Papa 273. pacis amator 275
Nicolaus Tolentinus in functos celatus folio 272
Nicolai III. deuotio inter ſacrificandum 204
Nilus inundat 187
Nomina Pontificum immutandi conſuetudo 115
Norinbergenſis conuentus 326
Normanni Apulia potiuntur 141
Normanni fidem Chriſti ſuſcipiunt 123. Galliæ partē inhabitare permittuntur 124 qui fuerint 127
Normannorum obſeruantia in Roman. Pontif. 166
Norwegia ad fidem Chriſti conuertitur 173
Notarios & Tabelliones vtpote ſanguine pauperum & litigantium viuentes reiicit Nicolao III. 204
Nouatiana hæreſis 27. & 28. in Cornelio
Nuceria oppugnatur 198
Nuceria Saracenorum 121
Nuptiæ inter filium Ferdinandi & Franciſci Sfortiæ filium 300

O

OCtaua natiuitatis B. Mariæ celebranda inſtituitur 193
Octauius Farneſius Margaritam ab Auſtria vxorem ducit 325
Præfectus vrbis creatur 326
Octauius Farneſius & Alexander Farneſius Cardinalis cum copiis Italicis

Doctrina & virtutes Pii II. 295
Doctrina & virtutes Sixti IIII. 308
Doctrina & ſanctitas Hadriani VI. 315
Dogobertus Francorum Rex 77
Domaretus Monachus 132
Dominica et Feria 5. ieiunā lū nō eſſe 37
D. Dominicus 185. & 186. moritur. 187. canonizatur 189
Dominicus ſancta Crucis Cardinalis ſapientiſſimus 286
Dominicani Chriſtianos contra Saracenos animant 189
Domitiani deſidia, & alia vitia 11
Idem muſcas acuo ſtylo configit, & genus Dauid perdi iuſſit ibidem
Dona Eccleſiis à Conſtantino data 38
Donatiana hæreſis 44
Donatio Arithperti 92. à Luithprando Longobardorū Rege confirmatur 94
Donatio Pipini & Caroli Magni 106
Donus I. Papa 84
Donus II. Papa 135
Dorothea virgo Martyr 37
Dorotheus Eunuchus, Euſebii Præcep. 32
Dorotheus Iuriſperitus, Iuſtinianum in digeſtione librorū iuris adiuuat 65
Drogo Epiſcopus Metenſis 116
Dulcinus nouus Hæreſiarcha Nouarienſis 216. & vnà cū vxore capitur, membratim laceratur & cōburitur 216
Dulcini ſecta 219
Dux Amalphitanus Pii II. nepos 295
Dux Burgundiæ Leodiū vaſtat, & Epiſcopos liberat 307
Ducis Mediol. copia, poſt tertiam pugnā à Venetis ſuperantur 256
Duces Cæſariani inſcio Cæſare, Romam inuadunt ac capiunt 328

E

EAlardus Peripateticus, monaſterium ingreditur 172
Elionitarum hæreſis 12
Eccleſia ſeditione liberata 277
Eccleſiarum prouentus 114
Eccleſiaſticos ordines inter ſe diuiſit Nicolaus III. & quid cuique conueniret oſtendit 204
Eccleſiaſticorū vita ſit aliis exēplar 228
Ecelinus multas Italiæ ciuitates occupat 190. moritur 195
Eclipſis Solis maxima 191. 230
Eclipſis Solis ac Lunæ 300
Edeſſa Meſopotamiæ capta diripitur 172 in Lucio II.
Edmūdus Anglus, in diuos relatus 284
S. Eduardus Angliæ Rex 135
Eduardus Rex Angliæ 208. eiuſdē bellū cū Philippo Frāciæ Rege 210. 225. 227
Efrem Diaconus Edeſſenus 50
Egeſippus Hiſtoricus 19
Egeſippus alius ſcriptor 61
Electionis vis 321
Electores Imperii 138
Eleutherius I. Papa 20
Eleutherius Patricius dum ſe Italiæ Regem creat, occiditur 77
de Eligendo Pontifice Gregorii conſtitutionem in meliorem formam redigere voluit Hadrianus V. 202
S. Elizabet filia Regis Vngariæ in ſanctos refertur 189
Elogium Hadriani VI. 320
Emanuel Conſtant. Imp. Latinis victoriam in Turcas inuidet 168
Emanuel Imper. Conſtant. à Rom. Pontifice petit diuiſum Imperium vnicum reddi 176. 177
Emanuelis II. Conſtant. Imper. fraus in Chriſtianos 172. 172
Emaus poſteà Nicopolis 25
Epheſina Synodus 54. 56
Epiphanius Cypri Salamine 50
Epiphanius Ticienſis Epiſcopus 58. 61
Epiſcopus à trib. Metropol. ab oībus totius prouinciæ conſecrandus eſt 19
Epiſcopus ante diem tertium poſt obitum præcedentis, non eligendus 75
Epiſcopus non ſua ipſius cauſa transferre ad alium Epiſcopatum poteſt 26
Epiſcopus Hoſtienſis, à quo Romanus Pōtifex cōſecratur, pallio vtitur 43
Epiſcopatus in Abbatias mutantur & contrà 220
Epiſcopi à Synodo damnantur 111
Epiſcopi dum ſacrificant annulis vtuntur 114
Epiſcopi duo in eadem ciuitate permittuntur 80. 81
Epiſcopi electio à quibus fieri debeat 75
Epiſcopi nonnulli depoſiti 293
Epiſcopi, Presbyteri & Diaconi à Conſtāt. initiati, denuò conſecrātur 104
Epiſcopum duo Presbyteri, tres Diaconi vbiq; locorum comitari debent 29
Epiſcopum Ticinenſem Romanæ ſedi, nō etiam Mediolanenſi obtēperare debere, decernitur 94
Epiſcoporum eligendorum poteſtas Imperatoribus conceſſa, Romano Pontifici reſtituitur 112
Epiſtolarum Petri & Pauli numerus 8
Epitaphium Eugenii 273
Epitaphium Innocentii VIII. 310
Epitaphium Pii II. 292
Epitaphium Pontificis 281
Equites aurati ab Imperat. creātur 278
Equus æneus Ticino Papiā aduehitur 95
Equo albo Pontifex ad Lateranum, initio Pontificatus vehi ſolet 365
Eremitarum ordo Pariſiis improbatus, confirmatur ab Honorio IIII. 209
Euagrius 52
Euangelium æternum dicebatur peſtifer quidam liber ab authoris ſectatoribus 196
Euangelium dū recitatur, ſtandū eſt 49
Euariſtus I. Papa 13
Euboia capta recuperatur 172
Eudoxia opprimitur, & in Aphricā captiua cū filia & aliis multis ducitur 57
Eudoxa peregrinatio & mors 59
Eucharistia veneno illita, interfectus dicitur Imperator 219
Eucherius Lugdunenſis Epiſcopus 56
Eugenius I. 28 Eugenius II. 112
Eugenius III. 172 Eugenius IIII. 260
Eugenius IIII. Cardinalis creatur 248
Eugenius ſublatis vectigalibus honorificentiſſimè à Romanis ſalutatur 270
Eugubeum capitur 105
Eunomiana hæreſis 45
Euſebius Cremonenſis D. Hieronymi diſcipulus 56
Euſebius I. Papa 36
Euſebius Cæſarienſis ob familiaritatē cum Pamphilo Martyre dicitur Euſebius Pamphili 36
Euſebius Emiſſenus 44
Euſtachius Abbas 78
Eutychiana hæreſis 56
Eutychianus I. Papa 32
Eutychius Eunuchus ad Longobardos à Leone III. mittitur, vt eos à ſocietate Roman. Pontificis auocaret 96
Eutropius Epiſcopus Valentinus 76
Eutropius Hiſtoricus 53
Excæcandi nouus modus 177
Excommunicatio 309. 394
Excommunicantur qui largitiōibus ad Epiſcopatum perueniunt 75
Excommunicantur Veneti 216. Florentini & Lucenſes 217
Execrationes in die cœnæ Domini 214
Exequiis Epiſcopi, Presbyteri aut Diaconi, Pontifex vnà cum Clero intereſſe debet 120
Expeditio in terram ſanctam ſuſcepta deſcribitur 156. & ſequentibus.

F

FAbianus I. Papa 37
Fabianus Montis ſancti Sabini Marchio creatur 333
Faces igneæ in cœlo apparent 129
Facundus ſcriptor 66
Famaguſta ciuitas 232
Fames .141. 155. 173. 181. 119. 248
Fames Romæ cogit quoſdam humanis carnibus veſci 69
Farneſia familia virtutis cauſa ciuitate donata 322
Fauentia capitur à Deſiderio Longob. Rege 105
Fauentia Rom. Pontifici traditur 101
Fauorinus Rhetor 15
Fauſtus Epiſcopus 61
Felix Epiſcopus Taruiſinus 70
Felix Rauennas Archiepiſcopus, excæcatus in Pōtum exulatum mittitur 93. reſtituitur ſuæ Eccleſiæ 94
Felix I. Papa 21 Felix II. Papa 45
Felix III. Papa 59 Felix IIII. Papa 65
Felix in Liberii abſentis locum Epiſcopus Romanus conſtituitur 44. 45
Felix II. dicitur ab Acacio Pontifex conſtitutus 46
Felix inſtante Frederico Imperatore pōtificatu ſe abdicat 277
Felix vir doctiſſimus à Cōdiberto à Lōgob. Rege baculū auro & argento inſignitum virtutis gratia accepit 88
Feliciana hæreſis damnatur 107
Feliciſſimus Martyr 30
Ferdinādus Alfonſi filius in regno Neapolitano confirmatur 290

Ferdinandus Aragonenſis Siciliam Pontificis auxilio recuperat 242
Ferdinandus Deiphobi hoſtis 300
Ferdinandus omnes ferè Neapolitanos ſuæ ditioni ſubiecit 293
Ferdinandus Rex Aragonum Mauros ſuperat 188
Ferdinandus tributum Eccleſiæ ſoluere promittit cum perpetua obedientia. fol. 310
Ferdinandi Cæſaris Imperium à Paulo IIII. improbatum, à Pio IIII. ratum habetur 343
Ferraria capitur 190
Ferraria Eccleſiæ Roman. donatur 163
Ferraria Rom. Pontifici tradita 202
Ferraria Vrbanus II. moritur 181
Feſtum duplex Apoſtolorum, Euangeliſtarum & Doctorum 212
Feſtum omnium Sanctorum inſtituitur 115
Feſta quatuor Euangeliſtarum & quatuor Doctorum inſtituuntur 212
Feſulani montes 51
Filia Aiſtulphi Longobard. Regis Deo dicantur 102
Firmani Roman. Pontifici ſe ſuaq; dedunt 104
Flandrenſes ad terram ſanctam proficiſcuntur 181
Flauia Domicilla Martyr 21
Fliſca gens 208
Florentia honore Metropolitico à Martino exornatur 258
Florentia obſidetur 241
Florentia incendium maximum 163
Florentini cum Medicæis bellum gerunt. fol. 302
Florentini ditionem ſuã augere ſtudent 239. Piſas capiunt
Florentini duos Prælatos ſuſpendunt. fol. 309
Florentini interdictum & anathema incurrunt 217
Florentini Lucam obſidione liberare coguntur 259
Floris monaſterium 179
Fodina Aluminis apud Toloſam reſtituta 292
Fœdus inter Alphonſum & Ioannem Caſtellæ Regem 283
Fœminæ Aquileienſes ex capillis ſuis chordas arcuum parant 26
Formoſus I. Papa 125
Formoſi corpus è tumulo tractum Pontificalı habitu exuitur 126. eius acta reſtituuntur ibidem in Theodoro II. & 127. rurſus improbantur 128
Fons aquæ ſub pede agni apparet 22
Fons in ſanguinem verſus 142
Fores D. Petri argentea 118
Fores Eccleſiæ vectibus obſerata aduenıente corpore Gregorij VI. aperiuntur 144
Fortunæ ludibrium 242
Fortunatus D. Martini vitam ſcripſit. fol. 70
Forumliuio 329
Forum Iulij diripitur 78
Fragepanum familia 266
Franci à Franconia nomen habent 107
Francorum cum Romanis perpetuum fœdus 106
S. Franciſcus Aſſiſias 186. canonizatur fol. 188
Franciſcus Carrarius 244. necatur 245
Frãciſcus Carmignola agreſerẽs Ducis Mediol. inſolentiam ab eo ad Venetos ſe recipit 256
Franciſcus Francorum Rex in Imperio repulſam paſſus eſt 313
Franciſcus Gallorum Rex Ducatu Mediolanenſis poſſeſſione priuatus, aduerſus Cæſarem arma mouet 314
Franciſcus Petrarcha poëta Laureatus. fol. 224. 227
Franciſcus Sfortia Inſubriæ dominatum ambit, Papiam accipit 275
Franciſcus Sfortia Genuam adipiſcitur 301
Franciſcus Sfortia nouiſſimus Mediolanenſium Dux moritur 324
Franciſcani Chriſtianos contra Saracenos animant 159
Franconia à Carolo Magno in poteſtatem redigitur 107
Fratricelli Hæretici 216
Fridericus I. coronatur, & ob hunc Rom. Pontifici equo deſcendit 174. Eccleſiaſticas ditiones inuadit 175. in terram ſanctam proficiſcitur 181. moritur 182
Fridericus II. Imperator electus coronã Imperij à Rom. Pontifi. impetrare nequit, à Moguntino Epiſcopo Rex Germanorũ coronatur 185. Imperio deiicitur & excommunicatur 187. 190
Fraude Chriſtianos circumuenit 188. Pontificem decipit 189. fœdera violat Saracenis fauet & ciuitatem donat, fratrem Regis Tuniſis à Baptiſmo ſuſcipiendo deterret 191. moritur 193
Fridericus III Imperator cũ Heleonora vxore à Pontifice benedictione donatur, imperijq; corona ornatur 278 Regnum Vngariæ ſibi deberi prædicat 299
Fridericus Ferdinandi Regis Aragonenſium filius, roſa à Pontifice donatur fol. 299
Frederici Saxoniæ Ducis erga Maximilianum fides laudatur 313
Friſcus filius Azonis Marchionis 216
Friſones ad terram ſanctam proficiſcuntur 181
Fronto Rhetor 21
Frugalitas Hadriani ſexti 316
Fulco Hieroſolymorum Rex moritur in venatione 171
Fulgentius Rupenſis Epiſcopus 61
Funus Pij II. Ancona Romam defertur fol. 292

G

Gabriel Condelmerius Pontifex creatur, Eugenius appellatus 261
Gaifredus Luſignanus Saracenis reſiſtit 181
Galba Imperator 9
Galea Reginæ ac Ducis Sabaudiæ ſoror Franciſci Sfortiæ vxor 302
Gaius I. Papa 32
Galeatius Legatum ſuum fines mãdati excedentem, exilio mulctat 5
Galenus Pergamenus Medicus 22
Galerus rubeus 215
Galero rubro Cardinales vtuntur 193
Gallia à locuſtis vaſtata 122
Gallia Narbonenſis 215
Gallia Ciſalpina ciuitates duos ſibi eligunt capitaneos 216
Galli à D. Benedicto cupiunt vitam monaſticam edoceri 69
Galli vino repleti, omnes proſternuntur 82
Galli ſine ſexus diſcrimine caduntur à Siculis 206
Galli à Genuenſibus caſi 304
Galli bellica virtute præſtant 312
Galli repulſis Cæſarianis Ticinũ tranſeunt 319
Galli Ducatum Mediolanenſem iure ſibi deberi aſſerunt 324
Galli Florentinis bellum inferunt 333
Galli Põtificem aduerſus Hiſpaniarum Regem adiuuant 339
Gallorum ſuperbia & libido 206
Gallorum victoria 311
Gallis ex fœdere Genua in feudum datur 301
Gallicum nomen Italis exoſum 316
Gallinicus Patriarcha Conſtantinopolitanus 90. in exilium mittitur 92
Gallitia Rex cum tota diœceſi D. Iacobi à Rom. Pontifice excõmunicatur 158
S. Gallus S. Columbani diſcipulus 76
Garilianus fluuius 130
Gaza ciuitas ædificatur 172
Gaza reſtauratur 183
Gazis Rex Turcorum capitur 167
Gebellini 232. dicuntur Albi 233
Gelaſius I Papa 60
Gelaſius II. Papa 165
Gelaſij Papæ opera 61
Gelaſius Cæſareæ Paleſtinæ Epiſcopus fol. 53
Gemmarum vſus Sacerdotibus interdicitur, præterquam Præſulibus dum ſacrificant 114
Geminus Presbyter Antiochenus 27
Gennadius Conſtantinopolitanus Epiſcopus 56
Gennadius Maſſilienſis Epiſcopus librũ de dogmatibus Eccleſiaſticis D. Auguſtinus attributum conſcripſit 63
Genua à Saracenis capitur 131
Genua Gallis in feudum datur 301
Genuæ ſanguinis fons largiſſ. fluxit 131
Genuam Franciſcus Sfortia adipiſcitur 301
Genuenſes bello maritimo præliãtes 181
Genuenſes ciuitates aliquot Venetorum capiunt 236
Genuenſes à Gallis deficiunt 310
Genuenſes indignabundi à Philippo Mediol. Duce deficiunt 264
Genuenſes Fumaguſta pelluntur 298
Genuenſium contra Piſanos pugna 208

reliqua vide in Romanus pontifex
Pontius Abbas Cluniacenſis 269
Pontius Cypriani preſbyter 39
Pontius Pagus 80
Populus à Clere dum celebratur diuiſus 66
Porta ciuitatis Leonina benedicuntur folio 118
Portum Oſtienſem Claudius extruxit folio 7
Potamiena martyr 23
Pragmatica in Gallis abrogata 292
Prædicatorum ordo inſtituitur 186. confirmatur 187
Prædicatores Chriſtianos in Turcos animant 283
Presbyter celebraturus, quibus veſtibus vti debeat 39
Presbyteris quinque vrbe diuiditur 59
Preneſte funditus euerſa 265
Primaſius 52
Primates non dicuntur Archiepiſcopi folio 15
Princeps ſæcularis Concilio Clericorum intereſſe non debet 111
Principis literati laudes, illiterati vituperia 140
Principes electores 138
Principes tam ſæculares quàm eccleſiaſtici quomodo præeſſe debeant 214
Principes omnes fœdere iuncti excepto Gallorum rege 318
Principatus vnius optimus 218
Priſcianus Grammaticus 65
Priſcilliana hæreſis 51
Proba vxor Adelphi proconſulis Centonas Virgilij in laudem Chriſti componit 58
Probitas & doctrina Marcelli II. 394
Prodigia videntur 70. 74. 133. 140. 155. 161
S. Proiectus Epiſcopus martyr 85
Prophota vrbs 160
Proſper Aquitanus 57
Protonotariorum officium 43
Prouinciarum mores, & ſenſus varij & diuerſi ſine perturbatione ſubitò tolli non poſſunt 254
in Pruſſia fides Chriſti prædicatur folio 135. 46
Ptolemais à Soldano capta deuaſtatur folio 210
Ptolemais & Tyrus diuitiis potentes vrbes 195
de Ptolemaida poſſeſſione inter Chriſtianos contentio 209
Ptolemaus ſcriptor tempore Caleſtini V. 211
Publicatio fœderis apud ſanctam Mariam Maiorem conſtituta 318
Puer quadrupes naſcitur 74
Puerpera viſa ſibi infantem cum mitra parere 286
Purgatorium etiam Græci credunt 267
Pyrrhus hæreticus interficitur 80
Py… 292

Q

Quadratus Apoſtolorum diſcipulus pro Chriſtianis librum Hadriano Impe. porrexit 14
Quintilianus 2
Quintilianus hæretici 21

R

Rabanus monachus 115
Racherius Epiſcopus Veronenſis folio 138
Rachis Longobardorum rex 98. monachus efficitur 99
Ragiſius monachus regnum Longobardicum petit 101
Ramula vrbs expugnatur 160
Ratiſponenſis conuentus 326. 327
Rauenna à Frederico I capitur 191
Rauenna capta diripitur 91
Rauennas Archiepiſcopus Michaël à Romano pon. deiicitur, & Leo confirmatur 104
Rauennas Archiepiſcopus à Nicolao I. pon. dignitate priuatus, eidem reſtituitur 121
Rauennas Epiſcopus à Romano pontifice confirmatur 86
Rauennata Eccleſia Rom. reconciliatur 85
Rauennates diſſoni Romana obtemperant 105
Rauennati quædam ciuitates adimuntur 164
Rauennatibus à Roma. pont. Epiſcopus datur 99
Raymundus Barchinonenſis adiutor Gregorii IX. in Decretalium compilatione 191
Reate D. Dominicus in Sanctos refertur 289
Reatini ſe ſuaq; omnia Roma. pon. fidei committunt 105
Reblata quæ nunc Antiochia 157
Reformatorum Magiſtratus 330
Reges Hebræorum vnguente cæteris inſigniores habentur 4
Reges Longobardorum Flauii dicti 71
Regi Franciæ Rom. pon. reſiſtit 219
Reginaldus Polus Anglus Cardinalis legatus in Angliam mittitur 334
Reginaldi Poli operâ Angli ad fidem Catholicam reuertuntur ibid.
Reginulpha Galla matrona 80
Regnum Franciæ Pipino datur 99
Regni Angliæ titulus & iura à Rom. pontifice recognoſcuntur 127
Regni titulus à Rom. pontifice petitur folio 169. 174
Religio à Paulo IIII. inſtituta 336
Religioſi futuram calamitatem præuniciant 276
Reliquia Anaſtaſii martyris Romam transferuntur 76
Reliquia D. Auguſtini Hipponenſis Epiſcopi transferuntur 97
Reliquia D. Anſelmi Epiſcopi Mantuam transferuntur 163
Reliquia 4. coronatorum inueniuntur, & alia multa transferuntur 117
Reliquia D. Bartholomæi transferuntur 136
Reliquia D. Bartholomæi Apoſtoli Beneuentum tranſlata 114
Reliquia S. Benedicti transferuntur folio 93
Reliquia S. Clementis transferuntur 121
Reliquia B. Gregorii I. tranſferuntur 119
Reliquia Heliſei et D. Barnabæ Apoſtoli tum inueniuntur tum transferuntur 19
Reliquia D. Ianuarii transferuntur 113
Reliquia B. Leonis transferuntur 90
Reliquia S. Marci Venetias transferuntur 113
Reliquia martyrum à Subdiaconis ſolis attrectanda 78
Reliquia multorum ſanctorum tranſlata auro ornantur 112
Reliquia multorum ſanctorum transferuntur 116
Reliquia S. Nicolai Barum tranſlata 155
Reliquia S. Petronellæ tranſferuntur 102
Reliquia D. Pauli argenteis laminis includuntur 107
Reliquia ſanctorum in templo ponuntur 97
Reliquia ſanctorum Primi & Feliciani transferuntur, & auro atq; argento ornantur 81
Reliquiis ſanctorum procedunt ſacerdotes obuiam Imperatoris 162
Reliquia D. Sebaſtiani & Tiburtii transferuntur 115
Reliquia S. Theodori martyris transferuntur Venetias 168
Reliquia D. Thomæ Apoſtoli in Edeſſa folio 121
Reliquiarum veneratio 101
Reliquia D. Vincentii tranſferuntur 119
Reliquia ſanctorum Vincentii & Anaſtaſii transferuntur 80
in Reliquiarum D. Martini tranſlatione leproſus mundatur 124
Remenſis Synodus 170
Remigius Altiſiodorenſis 125
Re… …piſcopus Remenſis 59
…Renat… Traiectenſis Epiſcopus 80
Reſpub. Chriſtiana triſariam diuiſa folio 267
Rex Germanorum Aquiſgrani coronatur 311
Rex Poloaus cum Iuliano Cardinali ab hoſtibus interfectus fuit 273
Regis titulus à Romano pont. datur 218
Reynaldus Alemannorum dux fidē Chriſti abnegat 156
Rhadagaſus Gothorum rex 51
Reginum Nicolaus Eſtenſis feudi nomine tenet 255
Rhenus fluuius 95
Rhodanus fluuius 97
Rhodus à Saracenis capitur 81
Rhodii ſeſe dedunt 314
Rhodii milites 216
Rhodiorum militia ad inopiam redigitur 301
Rhodoaldus Longobard. rex 80. in adulterio deprehenſus interficitur 80
Rhoſimunda regina ex capite Patris bibere iubetur, & moritur 70
Rhotaris Longobard. rex Arrianus 72. moritur 80
Richardus Angliæ rex in Paleſtinā proficiſcitur 181. rediens & captus redimitur 181

Richardus Cluniacenſis monachus 178
Richardus de ſancto Victore 173
Richardus Hannibal abſoluendus ab interdicto laqueum collo gerens ante legatum pontif. proſternitur 215
Robertus Apuliæ rex 146
Robertus Bauariæ dux Imperator electus 242
Robertus Epiſcopus Carnoſanus 139
Robertus Francorum rex ſequentiã compoſuit Sancti ſpiritus adſit nobis gratia 139. laudatur & Canonicas horas cum ſacerdotibus cantat 140
Rodolphus Archiepiſc. Colon. corpora trium Regum Coloniã transfert 175
Rodolphus Imperator pecuniæ ſtudioſus 208. moritur 210
Rodolphus Saxoniæ dux 152. rex eſſe permittitur 153. moritur 154
Rogationes inſtituuntur 110
Roge. Siciliæ Comes Apuliã occupat 167
Rogerius Siculus ædes Imper. Conſtant. oppugnat 172
Rolandus nepos Caroli Magni ex ſorore moritur 106
Roma capitur 52.57.154
Roma delenda planè fuiſſet ab Athaulpho & alia vrbs eius loco conſtruenda, quæ Gothia diceretur niſi interceſſiſſet Placidia Theodoſii filia folio 51
Roma capta inceditur 69
Roma inuaditur 261.321
Roma obſidetur 63.72.73.97.100
Romæ primus ſedes eſt 59
Roma reſtauratur 258.308
Roma qui ſenatorii, qui plebei ſint vix conſtat 227
Romæ corona imperii accipitur 201. 250
Roma fundamentum Eccle[illegible] -erſalis fideiq; Chriſtianæ ia[illegible], & unctum ad culmen eſſe 235
Romana curia in Gallias transfertur à Clemente V. 226. & reducitur à Grego... 233
Romana Eccleſia caput & mater omnium Eccleſiarũ 109. et in ea immortalis pontifex 255
Romana Eccleſia omnium Eccleſiarum parens 146
Romana Eccleſia ditio 101.106
Romana Eccleſia ditio aucta 112
Romanæ ſedis primatus probatur 75. in Bonifacio III.
Romanæ ſedi ab Arithperto quædã terra donata dicuntur 92
abſque Romanæ ſedis autoritate Imperatorem ſe appellare ſuperbia notatur 120
Romana Synodus 27
Romanæ vrbis adminiſtratio pontifici relinquenda 174
Romanæ vrbis pulchritudo 45
in Romanæ vrbis obſidione magna inundatio aquarum obſidionem ſoluere cogit 72
ad Romanam ſedem & futurum Concilium appellat rex Franciæ 214
Romandiola 206
Romanus pontifex Alberto petenti denegat confirmationem imperii 213
Romanus põtifex abſoluere voluit Francos à iuramento regio propter regis inobedientiam 214
Romanus pontifex adoratur 211
Romanus pontifex adorari ſolet 171
Romanus pontifex in Angliam Prædicatores mittit 83
Romanus pontifex Agalſo leproſum oſculo mundat 85
Roman. pont. Bonifacius IX. Annos ætatis pontificatum init 239
Romanus pontifex Brachium excommunicat 256
Romanus pontifex capitur 123.135. 137. 149.163.165.169.
Romanus pontifex Celeſtinus III. cum Moniale Deo conſecrata diſpenſat vt matrimonium contrahat 182
Romanus pontifex à Clero creatur non expectata Imperatoris cõfirmatione folio 122
Romanus pontifex Conſtantino Imperatori excommunicationem minatur 102
Romanus pontifex Chriſti vicarius 149
Romanus pontifex coronatus omnem poteſtatem accipit quam Chriſtus Petro reliquit 201
Romanus pontifex vt conſtituere non poſſit, quod contra fidem ſit Vigilii exemplum docet, qui electus vt Acacium hæreticum in ſede Conſtanti. reſtitueret 67. hoc ipſum minis & ſupplicis coactus noluit 68
Romanus pontifex Concilium ingreditur 256
Romanus pontifex conſtituit ne Philippi Imperatoris nomẽ publicis ſcriptis recipiatur 93
Romanus pontifex cum Curia Peruſiam profectus 215
Romanus pon. Deſiderio Longobar. regi excommunicationem minatur 105
Romanus pont. duas Eccleſias in vnam redigere cupit 266
Romanus pontifex D. Gregorius Aquileiæ Epiſcopum conſtituit inuito Longobardorum rege 73
Rom. pontifex ducem Apuliæ creat 170
Romanus pontifex ad electores mittit vt Sigiſmundum I. Imperatorem eligant 249
Romanus pontifex electus coronari non vult in ciuitate cui ſacris interdictum putat 205
Romanus Pontifex Epiſcopum Conſtantinopol. excommunicat 65.66
Romanus pontifex Epiſcopum Conſtantinopolitanum dignitate priuat 81. & in Martino
Romanus pontifex Epiſcopum Toletanum primatum Hiſpaniæ conſtituit folio 158
Romanus pontifex Epiſcopos conſtituit folio 169.170.177.184.204
Romanus pontifex Epiſcopos electos confirmat 75
Romanus pontifex expeditionem in Saracenos promulgat 223
Rom. pon. falsò accuſatus 47.55.69
Romanus pontifex fraude & inſidiis capitur 108
Romanus pontifex in fortuna bona poteſtatem habet 152
Romanus pontifex fugit 176
Romanus I. papa 126
Romanus pontifex Guilielmum Siciliæ regem excommunicat, et ſubditos iuramento abſoluit 174
Romanus pontifex humeris omnium defertur 100
Romanus pontifex Imperatori regem Franciæ & eius regnum ſubiicit 214
Romanus pontifex Imperatorem corona imperii donat 123.174.185
Romanus pontifex Imperatorem confirmat 184
Romanus ponti. Imperatorem confirmat 217. & coronam promittit ibid. quam à tribus Cardinalibus accepit 218
Romanus pont. Imperatorem Conſtantinopol. excommunicat 205
Romanus pon. Imperatorem deponens, ab electoribus alium in Cæſarem deſignari fecit 226
Romanus pon. Imperatorem Henricum IIII. imperio deiectum excommunicat, & iuramento ſubditos abſoluit folio 150.153
Romanus pon. Imperatorem liberè reprehendit 66.68.73
Romanus pon. Imperatorẽ ſe citat pœna propoſita 192
Romanus pon. Imperatorẽ & reges excommunicat 61
Romanus pon. imperium à Græcis ad Francos transfert 109
Romanus pon. à iuramento ſubditos Petri Aragoniæ abſoluit 207
Romanus pon. Ioannes XIII. captus in exilium mittitur 134
Romanus pon. honorificè ab Imperatore ſuſcipitur 93
Romanus pon. Ladiſlaum regem regno priuat 249
Romanus pon. Leo III. iniquè accuſatus ſe purgat 109 & Paſchalis II.
Rom. pon. Leo VIII ab Imperat. iniuſtis Romanis creatur 133. 134. in Benedicto & in Leone
Rom. pon. Epiſcopatus in Archiepiſcopatus mutat 170
Rom pon. Leonem III. imperio ſimul & cõmunione priuat 96. in Grego. III.
Rom. pon. Lucius III. Vrbe pellitur 179
Rom pon. magna ſolennitate Conſtantinopolim introducitur 68
Rom. pon à nemine iudicandus 109
Rom. pon. Nicephorum Conſtan. Impe. excommunicat 152
Rom pon. paſtor Vniuerſalis Eccleſiæ à Concilio vocatur 123
Rom. pon. pedes oſculatur Imperator 93
Rom. pon. pedes oſculandi antiqua conſuetudo 116.119.138.162.165.178.252

Romani Pontificis conſenſus ab Imperatore in negociis Religionis petitur 92
Romani Pontificis diligentia 35
Romani Pontificis coronatio 211.216. & de ruina muri tum facta ibid.
Romani pontificis electio ab Imperatore aut eius hexarcho confirmatur 79
De Romani pontif. electione Conſtantini ſanctio 87
Rom. pon. de electione Imperatoris ſanctio 138
In Romani ponti. electione exercitus ſe immiſcet 88
Romani pontificis eſt Epiſcopos confirmare 163
in Rom. pon. electione Imperatorum autoritas inuenire ſolet 67.72
Rom. ponti. electionem Imperator ad ſe transfert. 134. in Benedicto, & in Leone, & in Clemente 144
Rom. pon. eligendi poteſtas quare fuerit Clero adempta 145
In Roman. pon. Gregorii VII. electione quibus verbis vtebantur 149
Romani pon. legatus nouos Magiſtratus Florentiæ conſtituit 215
Rom. pon. legati ab Imperatore honorificè ſuſcipiuntur 63
Rom. Pon. monitis perterritus Dux Beneuentanus, omiſſo bello Beneuentum redit 98
Romani ponti. pedes oſculatur Carolus Magnus 106
Romani pontificis opera imperium ad Longobardos translatum 129
Rom. pon. opera magna pars Occidentis ab fidem Chriſti conuerſa eſt 54
Romani pon. eſt prohibere, ne noua vectigalia imponantur 201
Romani pon. eſt proprium, Regnum Siciliæ dare & adimere, non Imperatoris 219
Romano pon. Pipinus obuius procedens eius pedes exoſculatur, & equi frenum manu tenens, pedes eum in ciuitatem introducit 100
Romanos qui tempore Caroli Magni libertate vtebantur, Magiſtratum delegit Lodouicus I. 112
Romanus pontifex pecunia, aut aliquo tumultu creatus, non Apoſtolicus, ſed Apoſtaticus cenſendus eſt 147
Romanus pontifex vt Petri ſucceſſor omnibus præeſt 73
Romanus pontifex Pipinum Regem Italiæ creat 109
Rom. pon. plenam delictorum omnium remiſſionẽ præſtat viſitantibus Apoſtolorum limina 213.225
Romanus pontifex poſt conſecrationem à principibus omnibus ſalutatur 167
Romanus pon. poteſtatem eligendorum Epiſcoporum Imperatori Carolo conceſſam recipit 112
Romanus pontifex quibus ceremoniis conſecretur 160
Romanus pon. à quibus Epiſcopis conſecretur 88
Romanus pōtifex, qui coactus Epiſcopos ſimoniacos confirmarat, confirmationem reuocat 163
Romanus pontifex Regem Longobardorum interpoſita Saluatoris autoritate, compellit pacem cum Beneuentanis & Spoletinis inire 96
Romanus pon. Regem creare ſolet 197. 198.203.227.258
Romanus pon. à Rege vt legatus Conſtantinopolim mittitur 64. & 66. in Agapeto I.
Rom. pon. Reges inungit 105 111.116.123
Rom. pontifex ſacrorum pater et rex 136
Rom. pon. Silnerius pontificatu ſe cogitur abdicare. 67
Rom. pontifex ſuadetur, vt ſe pontificatu abdicet 218
Romanus pon. ſuſpectus hæreſis 61
Rom. pon. ſuffragiis Cardinalium eligitur 205
Rom. pon. Sylueſter II. dæmone adiuuante pontificatũ conſecutus, pænitentia ductus moritur 139
Rom. pon. vnicus Chriſti in terris vicarius 224
Rom. pon. Venetorum Senatum inſignibus quibuſdam ornat 178
Ro. po. vniuerſales Synodos cõfirmat 58
Rom. pon. Carolo Siciliæ regi Senatoriã dignitatem reſtituit, à prædeceſſore ei ablatam 205
Rom. pon. regem Siciliæ cum tota diœceſi D. Iacobi excommunicat 158
Rom. pon. regis titulum donat ibid.
Rom. pon. regno reges priuat 249.323
Rom. pon. Imperatorem filium appellat folio 321
Roma. pon. Lutheraniſmum profligare nititur 314
Rom. pon. pontificatu ſe abdicat 277
Roman. pon. Rhodiis obſeſſis ſubſidium tardiùs tamen mittit 314
Rom. pon. Roma fugere coactus 264
Roma. pon. tredecim Triremes in Turcas mittit 283
Rom. pon. Turcis bellum indicit ibid.
Rom. pon. vrbem recuperat 264
Romani pontificis benedictione accepta Galli, cruce ſignati digrediuntur 197
Romani pontificis liberalitas, maximè erga literatos 281
Romani pontificis eſt de rebus ſacris decernere 112
Romani pontificis electio ad 21. Menſes ob Cardinalium captiuitatem differtur 191
Romani pontificis exercitus brachium non longè ab Aquila, ſuperat & interficit 259
Romani pontificis electio vltra triduum non differenda 66
Sine Romani pontificis autoritate decreta Conciliis minorem habent autoritatem 252
De Romani pontificis autoritate & iuriſdictione imperii liber Innocentii IIII. contra Petrum Vineam 193
Romani pontificis autoritate regnum Franciæ Pipino confirmatur 99
Rom. pon. eſt Concilium indicere 170
Romani pontificis electio ad clerum & Romanum populum pertinet 134
Romani pontificis confirmatio ab imperatoribus non petenda 124
Romani pontificis confirmatio ab Imperatore petebatur 87 111 114
Roman. ponti. Sixti manſuetudo 55. liberalitas 56
Romano pontifici formula obtemperandi mitti ſolet 93
Romano pōtifici licere, vt ſe pontificatu abdicet
Rom. pontifici Ludouicus Imperator I. obuius factus ex equo deſcendit 111
Romano pontifici etiam reges ſubiecti folio 150
Romano pontifici verè omnes reges & principes obtemperare debent 247
In Romanum pontificem coniuratur 95
Romanum pontificem decet eo loci reſidere, vbi Petrus ſedem pontificiam Domino volente collocauit 234
Ad Romanum Pontificẽ Ioannes Alexandrinus Epiſcopus confugit 60
Romanum pontificem Martinum I. interfecturus cæcus efficitur 81
Romanum pontificem moriturum ſepulchrum & oſſa Sylueſtri II. indicant folio 140
Romanum pontificem quantum Iuſtinianus Imperator ſit veneratus 66. in Ioanne II.
Romanum pontificem Tiberius II. Imperator mirum in modum obſeruauit folio 71
ad Romanum Pontificem vacante imperio, omnis poteſtas Imperatoris recidit 224
Roman. pon. Luithprandum Longobardorum Regem octo miliaribus pedes comitatur 98
A Rom pon. impetratur recuperatio imperii Coſtantinopolitani 213
A Romano pontifice Orthodoxæ fidei rationem petit Caſſianus rex 216
Pontifices ſibi ſucceſſorem deligere prohibentur 159.66
Romani pontifices Benedictus IX. & Sylueſter III. & Gregorius VI. pontificatu ſe abdicare coguntur 143
Romani pontifices nomina mutant 115
Romanorum pontificum verorum exempla 102
Romani arcem ingreſſi per inſidias capiuntur 264
Romani arcem ſancti Angeli fruſtrà oppugnant ibid.
Romani in poteſtatem Pontificis veniunt ibd.
Romani Magiſtratum inconſulto pontifice creant 191
Romani Martinum V. honorificentiſſimè ſuſcipiunt, & diem aduẽtus eius in Faſtis annotarunt 259. mortem eius deflent 260
Romani Martinum patria parentem appellarunt 258
Romani à Paulo IIII. priuilegiis donati,

nati, eidem marmoream ſtatuam erigunt 238
Romani nobiles centum cuſtodia Pauli IIII. aſsignati 338
Romanorum cum Francis perpetuum fœdus 106
Romanorum lætitia & gratulatio 277
Romanorum mortuo Paulo IIII. immoderata in Caraffarum nomen petulantia 339
Romanis omnem inſolentiam cõmiſſam in Paulũ IIII. Pius IIII. cõdonauit 342
Rubeus Aanguillarius Hetruriæ Comes 207
Ruſtici viginti ſeditioſi laqueo ſuſpenſi folio 284
Ruſticorum in Germania cædes 320

S

SAbbatum ſanctum 84
Sabelliana hæreſis 30
Sabelliana & Photini hæreſis in Nicæna Synodo damnantur 38
Sabina Romana martyr 35
Sabinianus I. papa 74
Sabinus Camiſinus 69
Sacerdos & Leuita publicè ordinandi ſunt 22
Sacerdos apud eccleſiaſticũ iudicem tantùm cauſam dicere debet 43
Sacerdotes cum crucibus veniũt Lodouico obuiam 116
Sacerdotes cum inſulis & reliquiis ſanctorum procedunt obuiam Imperatori 162
Sacerdotes pretioſis veſtibus aut ornamentis aureis vti prohibentur 114
Sacerdotes poſt admiſſum crimẽ & pœnitentia peracta ad priſtinos honores redire poſſunt 23
Sacramenta Eccleſiæ in extremo vitæ pontifex Paſcalis II. accep[illegible]
Sacramentis omnibus eccleſiæ acceptis moritur pontifex 203
Sacrilegi vbiq; anathematizandi 78
Sacrificabat religioſiſſimè Nicolaus III. folio 204
Saladinus rex Saracenorũ 178. terrã ſanctam occupat 180. dolo Chriſtianos circũuenit 181. 182. moritur et ſepelitur præcone ante ſunus clamãte 183
Samos inſula à Venetis capitur 168
Sanantur cæci, muti & claudi ad ſepulchrum Martini IIII. 207
Sancti ſpiritus adſit nobis gratia &c. à quo compoſitum 139
Sanctorum inuocatio 150.153
Sanctorum omnium ſolennitas inſtituitur 115
Sanguis Chriſti Mantuæ aſſeruatur 110
Sanguinis fons Genuæ fluxit 132
Sanguine pluit apud Brixiam 122
Sanctorum veneratio 80.84
Saphira Antiochena martyr 35
Sapientia Peloponneſi promõtorium 228
Sardinia templo ſanctorum martyrum Marcellini & Petri donatur 40
Sardinia Federico Siciliæ regi datur 216
Saraceni Aſiam occupant, & aditum Chriſtianis ad loca ſancta intercludunt 113
Saraceni à Carolo funduntur 97
Saraceni à Carolo Magno ſuperantur ſolio 108
Saraceni à ceruicibus Gallorum & Hiſpanorum pelluntur 95
Saraceni Italia pelluntur 135. & Sicilia folio 143
Saraceni in Galliam ab Eudone euocantur 95
Saraceni naufragium patiuntur 127
Saraceni à Romanis ſuperantur 130
Saraceni permittuntur in Italia ſuis legibus viuere 128
Saraceni à Turcis vincuntur 103
Saraceni vincuntur 85
Saraceni vnde ſic dicti 78
Saracenorum duces Admirati vocantur folio 88
Saracenorum duces 79
Sauo fluuius 176
Saxones fidem recipiunt, Sergii pontificis virtute & ſanctitate 90
Saxones Franciæ regno adiunguntur 95
Saxones idololatræ fidem ſuſcipere coguntur 106
Saxones ab imperio deficientes ſuperantur 118
Saxones à Pipino in gratiam recipiuntur 102
Saxones ſuperantur 149
Saxonum duo reges voti cauſa Romam veniunt 94
Saxonum rex Theodoricus in deditionem accipitur 99
Saxum in Vaticano iuxta pontificem cadens, vnum ex Heluetiis occidit 314
Scabies Elephantiæ ſimilis 77
Scaldes fluuius 115
Scaphuſa 251
Sclaui quando fidem receperint 135
Sclaui ſuperantur 142
Schiſma ob duos pontifices 62.66.89
Schiſma ob plures pontifices 133.134. in Ioanne 138.141.142.143.147.148.154. 160. 166.168. 169. & in Innocentio 175.176.177
Schiſma à Martino prorſus ſublatum folio 260
Schiſma maximum in Eccleſia tempore Vrbani VI. contra quem eligitur Clemens VII. 235
Schiſmatici & hæretici à ſæculari poteſtate coërceri poſſunt 69
Scluſa 225
Scriptura ſacra igne concrematur Diocletiani tempore 34
Scotus à Romano pontifice Epiſcopum accipit 54
Scultenna fluuius 81
Scytha Hyperboreis montibus incluſi folio 101
Seditio apud Conſtantinopolim 132
Seditio in Germania ob plures Imperatores 184
Seditio magna in Eccleſia Dei 267
Seditio Rauennæ exorta 96
Seditio Romæ 229. 230. 252.66.164.165. 166.174.229.230.248.252.263
Seditionis autor Petrus pœnas luit 134
Sæcularis anni origo 318
Sæculum quid dicatur 225
Secuſa dolo capta diruitur 177
Selymbria vrbs diripitur 195
Senenſes à Cæſarianis duce Ioanne Iacobo, Mariani Marchione ſame domiti, in ſeruitutem rediguntur 333
Senenſes periculo liberati 285
Senonſes Præfecti ſæueritate moti, Cæſari rebellantes, Gallis ſe dedunt 332
Senis eligitur Romanus pontifex 147
Seno galliæ capitur 105
Sepelitur Imperator Conſtantinop. extra locum ſacrum 210
Sepulchrum Aloiſii Cardinalis ſpoliatum 299
Sepulchrum alterũ Hadriano VI. Cardinalis Enchauordius erexit 320
Sepulchrum Chriſti omni genere turpitudinis fœdatur 192
Sepulchrum Domini reſtituitur 145
Sepulchrum parentibus Pius II. extruxit 294
Sequana fluuius 25
Serapio ſcholaſticus 44
Sergius I papa 89
Sergius II. 115
Sergius III 128
Sergius IIII. 140
Sergius martyr 31
Serica veſte M. Antoninus I. Romæ vſus folio 24
Seuerinus I. papa 72
Seuerus Aquilius 42
Seuerus Epiſcopus Aquileienſis hæreticus 73
Seuerus ſcriptor 75
Seueri Imperatoris victoria 22. & 23. in Caliſto
Seueriana hæreſis 18
Saueritas Pauli IIII. 339
Sextus Decretalium à Bonifacio VIII. editus 213
Sextus ſcriptor 22
Sfortia & Columnæ indignationẽ pontificis incurrunt 338
Sfortiani 243
Sicilia inuaditur à Saracenis 81
Sicilia Romanæ Eccleſiæ eſt 182
Sicilia à Saracenis occupatur 84
Sicilia à Vuandalis vaſtatur 54
Siciliæ comitatu 169
Sicilia magna pars à Mauris vaſtata 113 ab iiſdem liberatur 114
Siciliæ & Neapolitani Reges regni Hieroſolymitani titulum vnde habeant folio 187
Sicula veſperæ prouerbium 206
Siculi à Carolo rege ſuo deficiunt 206
Sidon capitur 162
Sigibertus monachus Gelbatenſis 164
Sigiſmundus Imperator pontificis rogatu eligitur 249
Sigiſmundus in Imperatorem creari curatur à pontifice 249. Concilio Conſtantienſi interfuit 251. pedes pontificis oſculatur 252
Sigiſmundus moritur 265

Sil-

Sigiſmundus Romæ imperii corona donatur 263
Signa in aëre apparent 70
Siluma vrbs capitur 181
Simonia aufertur 338
Simon Domini conſobrinus moritur 13
Simonis Magi nequitia 7
Simoniaci excommunicantur 149
Simoniaci ibid.
Simoniacorum pœna 152
Simplicius I. papa 58
Sipontum quod & Manfredoniam nunc vocant 201
Sirenes apparent 74
Siſebutus Gothorum rex 76.79
Siſinnus I. papa 92
Sixtus I. 15
Sixtus II. 30
Sixtus III. 55
Sixtus IIII. templorum & aliorum locorum piorum inſtaurator 308
Sobal caſtellum Syriæ capitur 165
Solomonis templum aqua roſacea lotum non prophanarunt Saraceni 181
Sophia Iuſtini II. Imperato. vxor imperium gubernat 70
Sophronia 37
Sophronius 53
Soter I. papa 19
Sozymus I. papa 51
Sporenaus Bohemiæ dux 131
Spoleti D. Anthonius de Padua in ſanctos refertur 189
Spoletini ſe ſuaq; omnia Romani pontificis fidei committunt 105
Spongia Chriſti à Venetis emitur 390
Spiritus ſanctus rectè dicitur à Latinis à patre & filio procedere 170
Stanislaus Cracouienſis Epiſcopus canonizatur 193
Stanislaus Hoſius legatus ad Concilium Tridentinum mittitur 342
Stationum magnam partem D. Gregorius III. inſtituit 72
Statua reperta in Apulia aurum eſſe occultatum ſignificabat 145
ad Statuas qui minxerant damnabantur 23
Stellæ micantes in cœlo apparent 129
Stephanus I. 37
Stephanus II. 100
Stephanus III. 102
Stephanus IIII. 110
Stephanus V. 124
Stephanus VI. 125
Stephanus VII. 125
Stephanus VIII. 131
Stephanus IX. 146
Stephanus martyr 30
Stephanus Porcarius coniurationis Romanæ caput ſuſpenſus 280
S. Stephanus Vngarorum rex 242
S. Stephani prothomartyris reliquiæ inueniuntur 53
Strabo frater Venerabilis Bedæ 91
Studia humanitatis & linguarum, per quos refloruerunt in Italia 244
Stylus Romanæ curiæ emendatur folio 365
Sabaudienſes à Galeatio bello vexati ad pacem Gallis commodam coguntur 302
Sueui Franciæ regno adiunguntur 25
Suffragia Cardinalium libera eſſe debent 210
Supplicatio Romæ habita, & per totam Italiam 277
Suplicationes ad abolenda prodigia Romæ habentur 84
Supplicationes pro Concilio generali habita 342
Supplicationes celebrantur 69.108.117. 190.276.284.276
Supplicationes Romæ habita Reſpub. Chriſtianæ tranquillati profuerunt folio 327
Supplicationes maiores à D. Gregorio I. inſtituuntur 72
Supplicationes pro victoria Tunetana indicta 324
Supplicationes triduo ante Dominicam aſcenſionem celebrantur 116
in Supplicatione nudis pedibus à Rom. pontif. & aliis omnibus itum eſt 104
Supplicationum inſtitutio 57
Suſanna neptis Gai ex fratre martyr folio 33
Sutrium capitur 168
Sutrii Concilium celebratur 147
S. Syluerius I. papa 67
Syluester I. 37
Syluester II. 139
Syluester III. 143
S. Syricius I. 47
Symmachus I. papa 62
Symbolum Athanaſii confirmatum 292
Symbolum Nicænum poſt Euangelium cantatur 42
Symmachus 63. & 64. in Ioanne I.
Synodus VIII, Conſtantinopolitana 122
Synodus Conſtantinopol habita, cui etiam Romani pontificis apocriſarius ſubſcripſerat, à Romano pontifice exploditur 82
Synodus Romana 75
Synodus Romæ apud D. Petrum ſub D. Gregorio I. celebrata 73
Synodus quam Græci ſeptimam vocant abrogatur 107
Syracuſa à Saracenis occupantur & ſpoliantur 84
Syracuſis Baſilica terræmotu corruens, omnes, exceptis duobus, conterit 155

T

Abor mons à Saracenis occupatur 166
Tamburlanus Turcas ſuperauit, & regem vinctum catenis ſecum traxit 243
Tancredus Antiochiam egregiè tuetur 162. Rex Antiochiæ conſtituitur 165
Tarentum occupatur 86
Tartari Europam & Aſiam inuadunt folio 192
Tartari multas Aſiæ prouincias vaſtant folio 187
Tarus fluuius 192
Tarus amnis 376
Tatianus hæreticus 18
Templum S. Mariæ rotundæ à Phoca impetratur 73
Templum Conſtantinianum Romæ incenditur 219
Templum Paris Claudius cœpit, Veſpaſianus perfecit 11
Templa conſtruuntur 163. ſpoliantur folio 169.170
Templa à Conſtantino conſtructa & dona 39
Templa conſecrantur 148.165.166
Templa diripiuntur 83
ad Templa confugientib. parcendũ eſt 78
ad Templa confugientibus in bello parcitur 52
Templorum conſtructio 65. & in Bonifacio II. 69.72. in Pelagio II. 73.78.80. 81 84.86.87.92 205.342.308.285
Templorum conſecratio 75. in Bonifacio IIII. 85.95.196.204
Templorum cõſtructio & conſecratio 17. 32.54.55.56.57.58.59.60.62.65
Templorum dona & ornatus 65.66. in Ioanne II. 68.73.77.80.90.94.97.98. 99.106.111.112.118.120.168 173.182. 186.188.204.260.310.
Templorum dona 51.53.54.55.58.64.65
Templorum reſtauratio 209
Templarii Gazam inhabitant 172
Templarii ſuſtolluntur 219
Templarii milites 266
Templarii ad Saracenos deficiunt 216
Templariorum bona diripiuntur 198
Templariorum magiſter capitur 180. moritur 181
Tenedos inſula 233
Terra ſancta à Saladino Saraceno occupata 180
Terræmotus 77.137.117.240.155.188.209
[illegible]s Neapoli 285
Terræmotus magnus 213
Tertullianus 24
Teſtamentum iuſſu principis vbique valet 78
Tutones populi 25
Thaddæus Apoſtolus Edeſſam Meſopotamiæ ad fidem conuertit 171
Theate incenditur 102
Theba capta recuperantur 172
Thedaldum caſtellum 216
Theleſphorus I. papa 16
Themiſtius philoſophus 48
Theobaldus nobilis Francus 145
Theodatus rex Gothorum 65
Theodatus rex Gotherum cogit Clerum vt [illegible]luerium eligat in Rom. pon. 67
Theodoricus Franco. rex 89. moritur 90
Theodoricus Hezius 316
Theodorus Archiepiſcopus 83
Theodorus I. 16. II. 126
Theodorus Heracliæ Epiſcopus 43
Theodorus presbyter 60
Theodorus Syriæ Epiſcopus 59
Theodorus Martinum I. dolo capit 82
Theodoſ. ab ingreſſu Eccl. prohibitus 50
Theodoſius iunior 54
Theodoſius Imperator Hiſpanus 42
Theodotion Tatiani diſcipulus 20

Theodotus Coriarius hæreticus 22
Theophanius Abbas Epiſcopus efficitur ſolio 85
Theophilus Alexandrinus 53
Theophilus Antiochenſis Epiſcopus 17
Theophilus Iuriſperitus Iuſtinianum in compoſitione librorum Iuris iuuit 65
Thermæ Antonianæ 23.26
Thermæ Diocletiani in Carthuſianorum Cœnobium à Pio IIII. conuertuntur 342
Theſſalonica Macedoniæ capitur 179
Theudelinda Longobardorum Regina ſolio 73.77. moritur 78 in Honorio
Thomas Aquinas Alberti diſcipulus, & eius opera 297
Thomas Aquinas canonizatur cum Thoma Herſerdenſi 221
S. Thomas Cantuarienſis martyr canonizatur 177
Thomas Morus martyrio coronatur ſolio 323
Thomas Caietanus Cardinalis in Vngariam ſubſidii cauſa pecuniis onuſtus mittitur 315
Tiberianus 52
Tiberias Galileæ vrbs Gothifredo ſe dedit 160
Tiberis inundatio 204
Tiberius ciuis Conſtantinopol. Imperator creatur 90. interficitur 91
Tiberius Chriſtum in deorum numerum referre voluit 5
Tiberii II. Imperatoris laudes, liberalitas, Religio & aliæ virtutes, & opes ſolio 71
Tiberii vita 6
Tibur ab Hadriano conſtruitur 14
Ticinum capitur 95
Timotheus presbyter martyr 37
Tiphernum ciuitas 9
Titus Imperator 11
Eius liberalitas ibid.
Tituli in vrbe ab Euariſto diuiduntur ſolio 14
Toletanus ... piſcopus primas Hiſpaniæ à Romano pontifice conſtituitur ſolio 158
Toletum Saracenis erepta Chriſtianis incolenda traditur 155
Tulſa à Pontiſice emitur 307
Toloſana Eccleſia ad archiepiſcopatum transfertur 220
Tonitrua frequentia 84
Tormenta inaudita Chriſtianorum ſolio 34
Totila Gothorum rex flagellum Dei 69. à B. Benedicto minis terretur ibid.
Tragonium Veneti capiunt 168
Troianus Imperator 12. eius laudes 13. in Euariſto
Tranſamundus dux Spoletinus clericus efficitur 98
Trapezon interempto priùs Imperatore à Turcis capitur 284
Trebellius Bulgarorum rex Iuſtinianum reſtituit imperio 92. ab eodem bellum patitur 93
Treca ciuitas 122
Trecis Synodus habetur 261
Trephylus Ledrenſis 44
De tribulo ſoluendo contentio 300
Tridentum muris cingitur 60. capitur ſolio 87
Tridentina Synodus Bononiam translata 325
Triphon Origenis auditor 25
Tripolis Aſiæ ciuitas inſignis à Soldano Chriſtianis diſcordantibus euerſa ſolio 209
Tripolitanus regulus Chriſtianos commeatu iuuat 159
Tuneſii rex tributū Rogerio Siciliæ Comiti pendere cogitur 171
Tunetum Muleaſſi regi certis conditionibus interpoſitis reſtituitur 324
Tunetum & Goleta, Barbaroſſa profligato, capiuntur ibid.
Tunica Chriſti inuenitur 73
Turcæ capta Epyro in Illiacum iter parant 298
Turcæ duce Ioanne Vaiuoda ad Belgradum ſuperantur 284
Turci ſuperantur à Chriſtianis 171
Turcica claſſis Romanis terrorem incuſſit 326
Turcarum rex catenis vinctus à Tamburlano 243
Turcarum triginta millia cæſa 273
Turinus qui munera acceperat fumo interficitur 25
Tuſculum Romano pontifici traditum diruitur 182
Tuſculi audiuntur legati Henrici Anglorum regis 177
Typhernium 171

V

Valachi populi olim Romani 185
Valens Imperator ab Eudoxio Arriano baptizatus 48
Valentia vrbs Mauris eripitur 188
Valentiniana hæreſis 16
Valentiniani Imperatoris laus 47. mors ſolio 48
Valentinus I. papa 113
Valentinus Borgia Lucretiam Herculis Eſtenſis filiam vxorem ducit 312
Vallias rex Gothorum 53
Valerianus Imperator Perſarū regi ſcabellum quo equum conſcenderet efficitur 29
Valerianus & Tiburtius 25
Vuandali à Romanis ſuperantur 57
Vaticani ſedes Longobardis ad inhabitandum conceditur 105
Vaſa ſacra niſi à miniſtris ſacrorum tangenda non ſunt 15
Viſiones quæ defecerant à Ludouico I. in poteſtatem rediguntur 111
Vectigal à ciuitatibus pendi ſolitum Eccleſiis & clero donatur à Conſtantino 41
Vectigalia noua prohibentur Hexarcho ſolio 95
Venceslaus Imperator ob ignauiam abrogatur 242
Venenum mari immerſum piſces interimit 6
Veneno in calicem iniecto Victor III. dum ſacrificat, necatur 255
Veneris templum in mōte Caluariæ ædificatum 40
Veneti à Græcis diſcedunt 177
Veneti ab Innocentio omni cenſura abſoluuntur 310
Veneti cum Genuenſibus fœdera ineunt ſolio 190
Veneti Cretam emunt 185
Veneti cum Genuenſibus bellum committunt 235.236
Veneti ciues inſulas occupare permittuntur 185
Veneti excommunicantur 216
Veneti & Florentini aſcito in ſocietatem belli principe Mātuano et Ferrarienſi, Philippum Mediol. ducem bello prouocant 256
Veneti excommunicantur 309
Veneti Iaderam emunt 243
Veneti Philippum Mediol. ducem in littore Genuenſi claſſe ſuperant 263
Veneti lanceam & ſpongiam Chriſti emunt 190
Venetis ius in Dalmatia conceditur 186
Veneti Ferrarienſes bello vexant 309
Veneti inſulas aliquot ſibi ſubiiciunt ſolio 168
Venetorum exercitus ad Cremonam fuſus 262
Venetorum origo 113
Venetorum oppida diripiuntur 266.312
Venetorum & Genuenſium diſſidium ſolio 195
Venetorum Senatus à Romano pontifice inſignibus & muneribus ornatur ſolio 178
Vercellenſis Epiſcopus totius Italiæ Cancellarius 150
Vergiliæ quando oriantur 87
Verona Concilium habetur 179
Veronæ moritur Lucius III. ponti. ibid.
Veronenſes deditionem faciunt 20
Verſiculus Gloria patri &c. poſt pſalmos dicendus 47
Veſogothi ex Gallia fugantur 97
Veſpaſianus Imperator 10
Eius cum filio triumphus ibid.
Eius lenitas & clementia 11
Veſtibulum D. Petri marmoribus ſternitur 85
Veſtibus ſacris extra Eccleſiam & ministeria diuina vti nullus debet 29
Veſuuius mons Campaniæ 87
Vigilius I. papa 67
S. Vgebertus 118
Victor I. papa 24
Victor II. 145
Victor III. 155
Victor Campanus 69
Victoria Pii II. & in rebus gerendis dexteritas 290
Victoria pontificis & Florentinorū aduerſus Philippum Mediol. ducem 269
Victoria vrbs 192
Victoria ope diuina potiùs quàm humana reportata 286
Victorinus 244

Victo-

Victorinus Aquitanus 58

Victorinus rhetor 48

Victorini nummi 192

Vigilius I papa 67

Vigilius adhuc diaconus inſtigat Auguſtam, vt Silverius pontifex in reſtitutione Anthimi haeretici in ſede Conſtantino. conſentiret 67

Viletris exulat Benedictus X. 147

Villa Iulia pontificum vſui applicatur folio 342

Vincentius Beluacenſis Epiſcopus 80

Vincentius Caeſar Auguſtanus Epiſcopus Arrianus 75

Vincentius Epiſcopus Leodienſis de quadratura circuli ſcripſit 145

Vincentius Hiſpanus ordinis Praedicatorum in ſanctos relatus 284

Vincentius martyr 30

S.Vinceslaus à fratre interfectus in ſanctos refertur 131

Virginum & ſacerdotum priuilegia folio 41

Vitam D.Gregorii I. ſcripſit Ioãnes IX. pontifex 123

Vitalianus I.papa 82

Vitelleſchus Cardinalis factus 266

Vitellius Imperator 9

Eius veracitas ibid.

Vitellianum oppidum vnde ſic dictum folio 88

Viterbium ſacris interdictũ propter impetum in Cardinales factum 205

Viterbio nomen imponitur, & Eccleſia Metropolitana conſtituitur 184

Viterbii Clemens IIII. moritur 199. & *Adrianus* 202

Viterbienſes agri populantur 205

Vitiges rex Gothorum Romã obſidet 67. *moritur* 68

Vlixibona capitur 108

Vlma et Auguſta in Caeſaris poteſtatem redacta 329

Vnctio extrema rarò iteranda 292

Vngari Carolo Magno ſe dedunt 108

Vngari Italiam, Germaniã & Galliam inuadunt 127

Vngari Italiam inuadunt 130. 131. 132

Vngari integram fidem Chriſti ſuſcipiunt 141

Vngari ſunt quos Hunnos vocant 107

Vngari rebellantes ſuperantur 142

Vngarorum rex baptizatur 135

Vngaria regnum inuaditur 299

Vniuerſitatis Pariſienſis inſtitutio folio 116

Vocienus Montanus Narbonenſis orator folio 6

Votum Ludouici regis Franciae in aegritudine ſua de expeditione in Aſiam folio 192

Votum peregrinationis 94

Votum peregrinationis ad D. Iacobum folio 187

Voti cauſa S. Brigida Romam venit folio 231

ex Voto templum aedificatur 56

Vrbanus I. papa 24

Vrbanus II. 155

Vrbanus III. 180

Vrbanus IIII. 196

Vrbanus V. 230

Vrbanus VI. 334

Vrbinum capitur 105

Vrſina familia 205

Roma pellitur ibid.

Vrſinorum & Columnenſium diſcordia 309. *concordia* 310

Vuandali ex Africa pulſi Hiſpaniam Arriana haereſi inficiunt 72

Vuandali cum Romanis & multis aliis acriter pugnant 35

Vuormatienſis conuentus 326

Vxor vt legitima ſit aſt ſacerdote benedicenda 20

X

XEnodochia apud Diuum Petrum conſtruuntur Romae *folio* 136

Z

ZAcharias Patriarcha Hieroſolymitanus captiuus in Perſiden ducitur 76

Zacharias I.papa 48

Zepherinus I.papa 22

FINIS.

BENEDICES CORONAE ANNI BENIGNITATIS TVAE. Pſalm.64.